INTERNATIONAL Bestseller
WILL CUPPY
Biografii necenzurate
ale unor oameni celebri
LITERA INTERNAȚIONAL
Săptămâna Financiară

Editura „Litera Internaţional" O. P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel./fax (021) 3196390; e-mail: comenzi@litera.ro

Traducere şi adaptare: Alexandru Macovei

Copyright © 2007, Litera Internaţional
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate
Ne puteţi vizita pe www.litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactori: Andreea Stoica, Christian Ferencz Flatz
Concepţia grafică şi coperta: Vladimir Zmeev
Tehnoredactare şi prepress: Elena Dandara
Tipărit în Italia

Bucureşti: Litera Internaţional, 2008

Versiune ebook: [1.0] lăcrămioara

CUPRINS

INTRODUCERE
PARTEA I: Se pare că erau doi egipteni
Kheops sau Khufu
Hatshepsut
PARTEA A II-A: Vechii greci şi alte naţii
Pericle
Alexandru cel Mare
Hannibal
Cleopatra
Nero
PARTEA A III-A: Întovărăşiri ciudate
Attila Hunul
Charlemagne
Lady Godiva
Lucrezia Borgia
Filip Credulul
PARTEA A IV-A: Câţiva „mari"
Ludovic al XIV-lea
Madame du Barry
Petru cel Mare
Ecaterina cea Mare
Frederic cel Mare
PARTEA A V-A: Voioasa Engliteră
William Cuceritorul
Henric al VIII-lea
Elizabeta
George al III-lea
PARTEA A VI**-A:** De-abia acum ajungem undeva...
Leif Norocosul
Cristofor Columb
Montezuma
Căpitanul John Smith
Miles Standish
PARTEA AVII-A: Cu toţii îşi făceau de cap
Câteva pozne regale
Câteva pântece regeşti
POSTFAŢĂ

Introducere

Când a murit, în luna septembrie a anului 1949, Will Cuppy lucra la cartea aceasta de şaisprezece ani, cu întreruperi. Mare parte din acest timp fusese, desigur, ocupat şi cu alte proiecte – o rubrică săptămânală de recenzii ale unor cărţi poliţiste pentru New York Herald Tribune, articole pentru diverse reviste şi o serie de cărţi despre păsări, mamifere, reptile şi peşti.

Prima dintre aceste cărţi despre animale – *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri* – a apărut în 1931 deschizând calea celor ce aveau să urmeze. Cuppy se plângea deseori că oamenii îl tot întreabă „Tu nu mai scrii altceva decât povestioare despre animale?"

Iată răspunsul: aceasta era cartea care-l preocupa cel mai mult în tot acest timp. La moartea lui, era pe punctul de a o termina.

În forma în care o publicăm acum, *Declinul şi prăbuşirea tuturor,* cuprinde capitolele dedicate tuturor bărbaţilor şi femeilor celebre pe care Cuppy ar fi vrut să-i includă. (Înainte de a muri, lucrase deja la toate, chiar dacă la unele numai într-o formă schematică.) Câteva capitole mari lipsesc: plănuise să-şi aştearnă în scris gândurile despre Betsy Ross[1] şi alte subiecte care pentru el erau de interes imediat. În locul lor au fost adăugate câteva dintre fragmentele sale privitoare la înclinaţiile şi obiceiurile alimentare ale celor mari.

Consider că unele informaţii despre modul de lucru al lui Cuppy ar putea fi de interes pentru cititorii săi.

În primul rând, înainte de a scrie chiar şi un singur cuvânt despre orice fel de subiect – înainte chiar de a se gândi la ce-ar putea să scrie – el citea toate volumele şi articolele pe care le putea găsi despre subiectul respectiv, inclusiv, în multe cazuri, cărţi obscure ce nu mai erau disponibile în librăriile din ţară. Acesta era modul de abordare standard pentru el, fie că era vorba despre mamifer sau despre Ecaterina cea Mare.

După ce absorbea cantitatea aceasta impresionantă de material documentar, facea notiţe pe nişte fişe mici pe care le introducea apoi într-un fişier în rubricile corespunzătoare. De obicei strângea sute şi sute de astfel de fişe în numeroase cutii înainte de a începe să dea formă fragmentului. În unele cazuri citea peste douăzeci şi cinci de volume groase pentru a scrie un fragment de o mie de cuvinte. Cuppy credea că trebuie să-şi cunoască subiectul cât de temeinic cu putinţă înainte de a se apuca de lucru.

---

[1] *Betsy Ross (1 ian. 1752 – 30 ian. 1836) – cea despre care se spune că a cusut primul steag al Statelor Unite ale Americii. (n. tr.)*

Uneori Cuppy rămânea închis în apartamentul său din Greenwich Village săptămâni în şir, primindu-şi mâncarea la pachet de la distribuitori. Apartamentul gemea de cărţi, burduşite pe rafturile ce acopereau toţi pereţii sufrageriei până-n tavan, depozitate în dormitor, şi chiar şi în bucătărie, pe frigider, pe aragaz şi pe etajerele pentru veselă.

Ziua lui începea, de obicei, după-amiaza târziu. După câteva cafele era gata să-şi sorteze fişele sau să-şi ia notiţe. Lucra până la opt sau nouă seara, apoi trăgea un pui de somn până la miezul nopţii când se scula şi-şi pregătea de mâncare – de obicei hamburger, mazăre şi cafea. În timp ce bea a doua şi a treia ceaşcă de cafea îşi suna puţinii prieteni apropiaţi, adesea aceştia fiind singurul său contact cu exteriorul. Apoi, se întorcea la lucru până la cinci, şase, şapte, chiar şi opt dimineaţa.

Acestea, descoperise el, erau orele cele mai liniştite în apartamentul său din Village, în care a locuit în ultimii douăzeci de ani ai vieţii. Cuppy ura zgomotul sub toate formele sale şi, pe parcursul acestor douăzeci de ani, a fost torturat încontinuu de sunetele ce veneau de pe terenul de joacă al unei şcoli aflate chiar lângă clădirea în care locuia. Dinspre micuţa sa terasă se faceau auzite şi bocetele bebeluşilor din clădirile învecinate. Cu toate acestea, nu s-a gândit niciodată să se mute în altă parte. Singura lui acţiune concretă îndreptată împotriva acestor tineri adversari a fost să cumpere o ţiuitoare de anul nou, din aceea care se desfăşoară atunci când sufli în ea, iar atunci când nu mai putea suporta să audă nici măcar un singur bocet, o scotea şi sufla în ea de câteva ori în direcţia copilului ce plângea. După aceea se simţea mai bine.

Atunci când se enerva pe adulţii cu care avea de-a face în întreprinderile sale literare, le scria scrisori devastatoare, punea adresa pe plic, lipea timbrele, le lăsa pe o măsuţă lângă uşa de la intrare pentru a fi expediate, iar a doua zi le rupea în bucăţi.

În spatele înfăţişării morocănoase pe care o afişa deseori, Cuppy era omul cel mai generos şi mai amabil. Pretindea că urăşte oamenii şi, într-adevăr, nu se simţea în largul lui atunci când cunoştea oameni noi – îi era teamă că n-o să-l placă sau c-o să-i mănânce prea mult din timp. Cu toate acestea, prietenii săi primeau de la el în mod frecvent mici cadouri amuzante, de la caleidoscoape până la pahare de lapte în formă de găină, ce se dovedeau până la urmă a fi solniţe, îşi expedia felicitările de Crăciun în jurul datei de 4 iulie[2], pentru ca prietenii săi să le poată lua, în funcţie de preferinţe, fie ca destinate Crăciunului trecut, fie pentru cel viitor.

Locurile sale preferate erau grădina zoologică din Bronx, în care se simţea uşor şi destins, şi cabana sa, Chez Cuppy (sau Tottering-on-the-Brink[3]), aflată pe

---

[2] *4 iulie – sărbătoare naţională americană, data la care a fost ratificată de către Congresul American, Declaraţia de Indepedenţă a celor 13 colonii americane faţă de suveranitatea britanică – 4 iulie 1776 (n.tr)*

[3] Tottering on the Brink *înseamnă, în traducere literală „clătinându-se pe marginea prăpastiei”*

insula Jones, la câteva mile de Jones Beach. Aici Cuppy se întorcea la zilele de pustnic pe care le trăise odinioară, uneori săptămâni la rând. Asta pentru că o excursie de un weekend nu merita efortul, atâta vreme cât Cuppy trebuia să care cu el în valize voluminoase o întreagă provizie de conserve, cărţi şi cutii cu fişe.

Cuppy are un grup de admiratori devotaţi, atât aici, în ţară, cât şi în Anglia şi Australia, dar el era convins că nimeni nu auzise de el. Orice dovadă contrară credinţei sale îi făcea foarte multă plăcere. Punctul culminant al vieţii sale, spunea el cândva, a fost momentul în care, trecând pe Park Avenue împreună cu Gene Tuney, campionul mondial la categoria grea, o femeie l-a arătat prietenului ei şi a zis „Uite! E Will Cuppy!"

Dar lui Cuppy i se întâmpla deseori să fie impulsionat de lipsa de recunoaştere. Sunt convins că ar fi fost încântat de eroarea comisă în ediţia din dimineaţa următoare morţii sale de ziarul la care a colaborat timp de douăzeci de ani. Poza dată ca fiind a lui Will Cuppy, ce îi însoţea necrologul, era poza altcuiva.

La moartea lui Cuppy, mie mi-a revenit sarcina de a-i asambla materialul spre publicare. Cu excepţia anilor de război, am fost în permanenţă în contact telefonic cu el, încă de când a început să lucreze la carte, în vara lui 1933. Conversaţiile noastre s-au axat constant pe subiectele la care lucra în momentul respectiv.

Uneori, înainte de terminarea convorbirii, se mai strecura câte o referinţă fugară la unul sau altul dintre evenimentele zilei, dar Cuppy nu era deloc interesat de primele pagini ale cotidianelor. Orice lucru petrecut după secolul optsprezece îl lăsa rece şi, cu cât mergea mai departe înapoi în timp, cu atât se entuziasma mai tare.

Nu pot să nu-mi doresc ca această carte să fi fost predată la orele de istorie pe vremea când eram eu elev şi am învăţat pentru prima dată despre aceste personaje celebre, dintr-o perspectivă oarecum diferită şi mult mai puţin lămuritoare. Istoricii ale căror lucrări am fost obligat să le citesc păreau să piardă din vedere faptul că subiecţii lor erau oameni vii. Cuppy n-a uitat asta nici o clipă.

În încheiere, aş vrea să-i mulţumesc soţiei mele, Phyllis, care şi-a petrecut multe seri şi weekenduri descifrând notaţiile din cutiile de două sute de fişe ale lui Cuppy, şi lui Alan Rosenblum, avocatul lui Cuppy, care m-a ajutat să public această carte atât de repede.

Fred Feldkamp
New York, N.Y.

SE PARE CĂ ERAU DOI **EGIPTENI**

Kheops sau **Khufu**

Egiptul a fost numit şi Darul Nilului. O data pe an fluviul se revarsă, depunând un strat de sol aluvional bogat pe pământul crăpat de soare. Apoi apele se retrag şi, cât vezi cu ochii, ţara e plină de egiptologi.

Încă din cele mai vechi timpuri, Egiptul a fost împărţit în două, Egiptul de Sus şi Egiptul de Jos. Egiptul de Jos se află în partea de sus a hărţii, aşa că trebuie să mergi spre sud ca să găseşti Egiptul de Sus. Lucrul acesta nu îi deranjează pe locuitorii acestor ţinuturi pentru că Nilul izvorăşte din sud şi, atunci când mergi în amonte, în mod firesc, ajungi într-un sfârşit în Egiptul de Sus, având Egiptul de Jos în nord[4].

Egiptul era divizat şi politic până când Menes, regele Egiptului de Sus, s-a dus şi mai sus şi a cucerit Egiptul de Jos, întemeind Prima Dinastie a Egiptului de Sus şi de Jos în 3400 î.Hr[5]. Se spune că Menes a fost devorat de un hipopotam, lucru improbabil, dat fiind că acest animal este cunoscut ca fiind ierbivor şi nu se ştie să fi mâncat vreodată pe cineva. De aceea, cercetătorii moderni sunt înclinaţi să creadă că toată povestea lui Menes e un mit, până de curând, când s-a arătat că o mică eroare privind obiceiurile alimentare ale hipopotamului nu demonstrează că Menes n-a existat defel. Iar egiptologii încep să-şi dea seama de acest lucru chiar acum, în momentul în care cartea noastră e în drum spre tipar[6].

Egiptenii primei dinastii erau deja civilizaţi în multe privinţe. Aveau hieroglife, arme de metal pentru ucis străinii, mulţi oficiali guvernamentali, moarte şi taxe[7].

---

[4] *Cuvântul pentru* sud *în egipteana veche era „în susul râului". Nu era cuvântul potrivit.*

[5] *Sau 3500 î.Hr., poate chiar 3000 î.Hr.*

[6] *Menes ar fi putut să fie Aha, sau Ohe (n.a.) Aha, Ohe – aproximări ale numelui lui Hor-Aha, al doilea faraon al Primei Dinastii a Egiptului — sec. XXXI î.Hr. (n.tr.)*

[7] *Dacă egiptenii pre-dinastici îşi băteau soţiile cu naboo-uri, nişte bastoane de lemn neşlefuit, egiptenii primei dinastii foloseau în aceleaşi scopuri toporişti de porfir fasonate admirabil, care puteau să rupă un braţ dintr-o singură lovitură.*

Unii egipteni erau mai deştepţi decât alţii. Ei au inventat plasele de ţânţari, astrologia şi un calendar care nu funcţiona cu nici un chip, dat fiind că Anul Nou pica mereu pe 4 iulie. Credeau că soarele se plimbă în fiecare zi în jurul Egiptului într-o barcă şi că un porc mănâncă luna o dată la fiecare două săptămâni[8].

Evident că astfel de oameni ţineau să-şi înregistreze ideile pentru ca şi alţii să poată face aceleaşi greşeli ca ei. Hieroglifele, adică modul lor de a scrie cu imagini, erau alcătuite din bufniţe, canari, şerpi-jartieră şi din ceea ce părea a fi conţinutul unui ceas deşteptător.

Ca s-o spunem cinstit, civilizaţie este ceea ce avem acum, dar e bine de ştiut că în urmă cu peste cincizeci de secole, într-o ţară micuţă, la multe mii de mile depărtare de New York[9], ei începuseră să ne semene din ce în ce mai mult. Unele persoane avizate cred că sumerienii se civilizaseră înaintea egiptenilor. Eu, unul, nu mă număr printre ei şi am senzaţia că ideea aceasta cu sumerienii o să treacă la fel de repede ca o ploaie de vară[10].

În ciuda acestui început promiţător, nu s-a întâmplat nimic important în Egipt până la dinastia a treia, când Imhotep cel Înţelept, arhitectul şi prim-ministrul regelui Zoser, a inventat piramida, un nou tip de mormânt regal imens, construit din piatră şi despre care se credea că protejează pentru eternitate atât corpul faraonului, cât şi o parte semnificativă din bunurile sale. Ceea ce e totuna cu a zice că Imhotep cel Înţelept a venit cu ideea de-a ascunde corpul regelui şi comorile sale într-un monument atât de bătător la ochi încât să nu-l poată rata nici un jefuitor de morminte şi nici vreun alt hoţ[11]. Fireşte că piramidele au fost mereu jefuite de absolut tot ce conţineau, dar faraonii le-au tot construit mai multe secole la rând înainte să-şi dea seama care-i treaba cu acest mod de a ascunde lucrurile.

În fapt, piramida lui Imhotep nu prea era bună de nimic, pentru că între terase nu existau trepte şi pentru că n-avea nici măcar 200 de picioare înălţime. Snefru, întemeietorul celei de-a patra dinastii, a făcut una mai bună cu laturile finisate şi i-a pus trepte de cărămidă, care, din nefericire, s-au prăbuşit curând[12]. Snefru nu mai e cunoscut acum decât ca tată al lui Khufu sau Kheops, cum îl numeau grecii, ctitorul Marii Piramide din Gizeh, odinioară înaltă de 481 de picioare şi care încă mai are aproape 451 de picioare cu toate că nu mai are vârf. Deşi această structură a eşuat în calitate de mormânt, ea rămâne şi astăzi

---

[8] *Şi se mai vorbeşte de înţelepciunea anticilor!*

[9] *Puţini sunt cei care-şi dau seama că regiunea locuibilă din Egipt nu are decât vreo 13000 de mile pătrate.*

[10] *Eu nu mă cert niciodată cu cei fascinaţi de sumerieni, dar îi întreb: „Şi-atunci, cum rămâne cu Badarii?" (Badarii — populaţie preistorică din Badari, Asyut, a cărei cultură – 4400-4000 î.Hr. – oferă cele mai vechi dovezi de practicare a agriculturii în Egiptul de Sus), (n.red.)*

[11] *Egiptenii credeau că trupurile trebuie păstrate pe termen nedefinit pentru a obţine nemurirea. Asta arată cât de multe ştiau.*

[12] *Faraonii de mai târziu au folosit în acest scop pietre, dar şi acestea s-au prăbuşit.*

una dintre minunile lumii, pentru că este cel mai mare lucru construit vreodată dintr-un motiv cu totul neîntemeiat[13].

Kheops a construit Marea Piramidă în jurul anului 3050 î.Hr. După care s-a simţit mai bine.

Marea Piramidă acoperă o arie de treisprezece acri şi conţine 2.300.000 de blocuri de calcar cântărind între o tonă şi jumătate şi două tone, iar întregul ajunge la 5.750.000 de tone, cu un volum total de 2.781.870 metri cubi, şi asta fară să luăm în considerare spaţiile goale precum camera mortuară a regelui, câteva puţuri de aerisire şi un pasaj situat în partea de nord prin care să intre hoţii[14]. Dacă aceste pietre ar fi tăiate în blocuri de un picior pătrat şi puse cap la cap, ar forma o linie continuă egală ca lungime cu două treimi din circumferinţa pământului la ecuator, adică aproximativ 16666 şi 2/3 mile. Şi cu toate astea auzi destul de des spunându-se că faraonul Khufu sau Kheops n-a fost cu adevărat un om mare, demn de toată admiraţia şi de respectul nostru. Ce să-i faci, unii nu pot fî mulţumiţi nicicum.

Khufu a construit Marea Piramidă pentru ca la moartea lui să-şi poată lăsa mumia înăuntru înainte de-a porni către Câmpiile cu stuf[15]. Poate că-şi dorea şi puţină publicitate pe primele pagini. El părea să ştie destul de multe despre oameni. Astfel, e clar că ştia că dacă ar construi cea mai mare piramidă văzută vreodată, lumea o să-şi croiască drum până la ea, o să se vânture de sus până jos şi-o să scrie articole despre ea mii şi mii de ani la rând[16].

Desigur, Kheops sau Khufu n-a cărat pietrele cu mâna lui. A fost un geniu, căci i-a pus pe alţii să facă toată treaba. Descoperise că, dacă spui cuiva să facă ceva, în nouă cazuri din zece, acea persoană o va şi face[17].

E demodat să-l numeşti pe Khufu un tiran crud pentru că a obligat 100.000 de felahi sau ţărani să muncească douăzeci de ani la mormântul lui. Cercetătorii spun că îi punea să muncească la piramidă numai în cele trei luni de inundaţie anuală, în care, nefiind ocupaţi cu muncile câmpului, ţăranii n-aveau nimic altceva de făcut decât tot soiul de prostioare. Clasele de jos, din Egipt erau extrem de imorale – beau încontinuu sau făceau alte lucruri nesuferite. În felul acesta, Khufu le facea un mare serviciu ţinându-le mintea ocupată şi totul se dovedea a fî mai mult sau mai puţin în avantajul tuturor. În acelaşi timp, exerciţiul fizic le şlefuia caracterele şi îi învăţa câte ceva despre felul în care înnobilează munca. Majoritatea muncitorilor de la piramide nu erau sclavi, aşa

---

[13] *Empire State Building are 1248 de picioare înălţime (n.a.) Empire State Building – zgârie-nori din New York, multă vreme cea mai înaltă clădire din lume. (n.tr.)*

[14] *Din camera mortuară a regelui n-a fost emis nici un program de radio până pe data de 7 februarie 1938.*

[15] *Ambiţia cea mai de seamă a oricărui egiptean era să ajungă mumie, dar numai cei bogaţi îşi puteau permite să şi-o satisfacă. Mai târziu, până şi cei cu mijloace modeste puteau deveni mumii.*

[16] *Dacă-ţi plac piramidele, Marea Piramidă e absolut minunată.*

[17] *Nu era conştient de faptul că mumia lui o să fie scoasă din sarcofag şi aruncată. Asta precis l-ar fi îngrijorat.*

cum ni se spunea până acum. Erau oameni liberi cu drepturi şi privilegii stipulate în constituţie.

Khufu îi lăsa pe felahi să locuiască în preajma piramidei, în nişte frumoase colibe de pământ neaerisite şi-i hrănea cu ridichi, ceapă şi usturoi, asigurându-le o provizie constantă de ulei de ricin cu care să se ungă[18]. Sir Flinders Petrie ne asigură că toate poveştile despre suferinţele felahilor sunt nişte prostii. Acum, dacă lui Sir Flinders îi plăcea la nebunie să ridice pietre de două tone şi jumătate şi să umble cu ele prin soare, îşi imagina probabil că toată lumea are aceleaşi plăceri ca şi el. Ici şi colo, printre felahi mai apărea probabil şi câte unul care se gândea că faraonul Khufu făcuse destule pentru ei şi care şi-ar fi dorit ca el să se grăbească să devină mumie şi să plece spre Câmpiile cu stuf[19]. În timpurile noastre s-au făcut mari eforturi intelectuale pentru a desluşi metodele de construcţie ale marii piramide. Egiptologii se minunează la gândul că o astfel de realizare a fost posibilă înaintea naşterii lor, iar inginerii spun că nu s-ar fi înhămat la aşa ceva în ruptul capului numai cu unelte de cupru şi lipsiţi complet de maşinării de oţel inoxidabil. Nu pare posibil ca vechii egipteni să fi fost mai deştepţi decât experţii noştri şi totuşi au facut-o. Puteţi să trageţi ce concluzii doriţi din asta.

Fapt este că, exceptând problema cu ridicatul blocurilor de piatră, e destul de uşor să construieşti o piramidă. Nu trebuie decât să îngrămădeşti pietrele una peste alta în straturi din ce în ce mai înguste, punând cu grijă un strat deasupra celuilalt şi, în curând, o să ai o piramidă. N-ai ce-i face! Şi odată ce-ai înălţat-o, acolo rămâne. De ce n-ar rămâne, în fond? Cu alte cuvinte, nu stă în natura piramidelor să se prăbuşească şi asta explică de ce Marea Piramidă încă mai e în picioare după toţi aceşti ani[20].

Tot Khufu a construit şi cele trei piramide mai mici de pe latura estică a Marii Piramide. Erau pentru trei dintre nevestele sale. Ceea ce ne aduce la un alt aspect al personalităţii acestui faraon, căci e clar că era mai mult decât un simplu constructor de piramide. Egiptologii, cărora le-ar plăcea enorm să ştie mai multe, spun că n-au idee ce facea Khufu în afară de piramide, căci n-a lăsat nici o inscripţie care să vorbească despre activităţile lui zilnice. Pe de altă parte, tot ei spun că avea şase soţii şi un harem plin de concubine. Nu par să vadă nici o legătură aici, dar dumneavoastră şi cu mine nu suntem orbi, nu-i aşa? Nouă nu ne trebuie nici o hieroglifa ca să ne spună cum apărea Khufu din când în când pe nepusă masă să vadă cum mai merg lucrurile şi să le mai informeze pe domnişoare câţi metri cubi de calcar pusese în după-amiaza respectivă.

Eu aş înclina să cred că haremul regal era unul dintre principalele puncte de interes în viaţa lui Khufu şi tocmai acest lucru îl face interesant şi pentru noi. Deşi ne lipsesc statisticile despre acea perioadă, haremul faraonului trebuie să fi

---

[18] *Aşa înţelegeau ei să facă baie. Clasele superioare foloseau ulei de măsline. De fapt, cam toţi egiptenii din antichitate erau un pic unsuroşi.*

[19] *Felahii numeau piramida „Ekhut Khufu" sau „Nebunia lui Khufu".*

[20] *Probabil că n-ar putea să cadă nici dacă ar vrea.*

fost unul dintre cele mai mari din lumea antică, complet echipat cu cele mai bune concubine ce se găseau în Africa, experte în arta dansului, în modulaţiile vocale şi în cântatul la harpa egipteană cu şapte corzi, numită bazinga. Khufu nu era omul jumătăţilor de măsură, aşa cum am văzut, şi nu cred să se fi mulţumit cu doar şaptezeci de locatare, câte avusese regele Zer, din Prima Dinastie.Trebuie să fi avut câteva sute, fie şi numai pentru a bate toate recordurile. Şi cu toate acestea, experţii încă se mai întreabă cum îşi petrecea tipul liber! Dacă nu credeţi că administrarea unui asemenea aşezământ e o slujbă cel puţin la fel de grea ca şi construcţia unei piramide, atunci înseamnă că n-aţi încercat-o niciodată. Khufu a venit, evident, cu o înaltă calificare executivă şi cu fericita însuşire de-a şi-o păstra intactă fară întreruperi pe toată durata celor douăzeci şi trei de ani ai domniei lui.

Cele şase soţii ale lui Khufu nu-l distrau probabil foarte tare. După obicei, el trebuia să ia de nevastă şi câteva dintre surorile sale bune sau vitrege, ca să nu mai vorbim de una dintre mamele sale vitrege şi, poate, şi alte rubedenii apropiate de sex feminin, care faceau acelaşi gen de glume şi împărtăşeau aceleaşi amintiri. Când i se părea deja prea mult, putea să dea o fugă la Gizeh să ordone urgentarea lucrărilor la mormintele lor[21]. Numele soţiei sale principale, totodată şi soră, mama lui Khafre, s-a pierdut, ea fiind cunoscută acum egiptologilor doar ca femeia care era în G I-a, prima piramidă mai mică. Regina Henutsen, soţie şi soră vitregă, a câştigat la sorţi locul din G I-c, iar ocupanta lui G I-b, piramida cea mică din mijloc, pare să fi fost o blondă cu origini incerte, un outsider care a pătruns cumva în cercul regelui şi s-a descurcat binişor. Această ultimă regină trebuie să fi fost o mare alinare pentru Khufu. Cel puţin nu-i era rudă.

Multe nu ştim despre această doamnă blondă. Se pare, totuşi, că Hetepheres a II-a, una dintre fiicele lui Khufu, era blondă, poate chiar prima blondă consemnată în analele istoriei. Este înfăţişată într-o pictură murală din mormântul lui Meresankh al III-lea cu un păr blond deschis, traversat de dungi roşii orizontale, ceea ce-i face pe unii cercetători să tragă concluzia că trebuie să fi avut o mamă cu aceeaşi culoare de păr, probabil de altă origine, căci toate egiptencele erau brunete. Mi-e teamă că acestea sunt singurele date de care dispunem în prezent.

Dacă vreţi să ne puneţi în dificultate, puteţi desigur argumenta că imaginea nu demonstrează nici faptul că părul lui Hetepheres a II-a era cu adevărat de culoare blondă, nici că blonda înmormântată în G I-b era chiar mama ei, ci numai că artistul care a împodobit mormântul lui Meresankh al III-lea avea la dispoziţie vopsele roşii şi galbene.

Herodot are o cu totul altă poveste despre piramida cea mică din mijloc. El ne spune că faraonul Khufu, ajungând brusc la faliment, a lăsat uneia dintre

[21] *Regina Merytye, sau Mertitio, mama vitregă-soţie, i-a supravieţuit lui Khufu şi i-a fost transmisă fiului cestuia, Khafre. Mie unul mi se pare ciudat, trebuie să v-o spun.*

fiicele sale sarcina de-a strânge banii necesari pentru terminarea Marii Piramide. Aceasta le cerea tuturor peţitorilor câte un bloc de piatră şi multe alte atenţii costisitoare, reuşind astfel nu numai să plătească ipotecile pentru piramida tatălui său, dar şi să-şi construiască ei înseşi una mai micuţă, din blocurile rămase. Se pare că îşi pusese tot sufletul în asta. Toţi egiptologii consideră că această poveste e falsă. După calculele lor, bazate pe multiple măsurători precise ale piramidei, a cărei bază este de 150 de picioare pătrate, rezultă că e imposibil. Şi cine să ştie mai bine decât ei?

Oricum, fiul lui Khufu, Khafre, sau Chefren, a construit A Doua Piramidă din Gizeh, un pic mai mică decât Marea Piramidă şi nici pe departe la fel de bună şi, de asemenea, Marele Sfinx, portretul său în piatră, fixat pe corpul unui leu, ce simbolizează puterea faraonului[22]. Sfinxul îl mai reprezintă şi pe Horus care, la rândul său, ne duce cu gândul la multe alte lucruri. Cei care cred că Sfinxul este o reprezentare sculpturală a unei femei şi se referă la el, numindu-l „ea", se înşală[23].

Se pare însă că dinastia lui Khufu era pe cale să apună, căci cea de-a Treia Piramidă, ridicată de fiul lui Khafre, Menkaure, sau Micerinos, era doar jumătate cât cea a tatălui său, iar el mai avea doar vreo douăzeci de concubine. Era un om cinstit şi doritor de bine şi un prieten de nădejde al felahilor, aşa că ţara a început să decadă şi nu şi-a mai revenit niciodată cu totul. Pentru că le făcea mereu cadouri acelora dintre supuşii săi aflaţi la nevoie, a pierdut respectul şi ascultarea lor, căci ei îi considerau idioţi pe cei care erau atât de buni cu ei[24]. Fiul său, Shepseskaf, a ştirbit şi mai mult demnitatea faraonică permiţându-i unuia dintre nobilii săi favoriţi, Pathshepses, să îi sărute piciorul în locul pământului pe care călca. Astfel de lucruri nu ajută de loc la construirea piramidelor. Aşa încât Shepseskaf n-a lăsat nici una, iar cea de-a patra dinastie s-a stins în linişte, încetul cu încetul. Asta arată că, de regulă, nici o familie nu dă decât un singur Khufu.

Nici nu mai sunt multe de spus, căci de faraonii celei de-a Cincea Dinsatii s-a cam ales praful. Pe unul dintre ei ştim că-l chema Kakau, sau Kuku, iar altul s-a dovedit a fi un glumeţ fără pereche. Pepi I din a şasea dinastie, deşi era un bărbat brav, avea mari probleme cu bugetul, iar Pepi al Doilea a încercat din răsputeri să readucă prosperitatea de odinioară construind o nouă piramidă. Cum piramidele erau cauza reală a problemei, asta n-a prea ajutat.

Mai apoi, toată lumea a început să se plictisească de moarte de piramide şi s-a apucat de jucat dame.

---

[22] *Între Khufu şi Khafre a mai existat încă un faraon de mai mică importanţă. Numele său e singurul lucru cert pe care-l ştim despre el. îl chema Radadef sau Tetf-Re sau Didoufri sau Ratiosis.*

[23] *În 1925-26, Monsieur Baraize, din partea Departamentului Egiptean pentru Antichităţi, a descoperit câteva detalii structurale extrem de interesante.*

[24] *Mulţumită generalului Vyse, ce şi-a făcut intrarea în A Treia Piramidă în 1837, şi a expediat o bună parte din conţinutul ei către British Museum, sarcofagul de bazalt minunat lucrat al lui Menkaure se află acum pe fundul Mediteranei.*

.....

Hatshepsut

În timpul celei de-a optsprezecea dinastii, Egiptul era condus de regina Hatshepsut[25] şi de Thutmes al III-lea[26]. Câteodată, Hetshepsut îl mai nimerea ca din întâmplare pe Thutmes al III-lea[27] cu câte-o piatră. Şi nici nu poţi să i-o iei în nume de rău, pentru că toată viaţa fusese înconjurată de o liotă de tuthmoşi, o familie de faraoni mărunţei şi urâţi, cu frunţi teşite, cu ochii bulbucaţi şi dinţii din faţa ieşiţi în afară, lucru care ajunsese s-o cam calce pe nervi. Era deja într-un stadiu avansat al maladiei Thutmes, boală în care suferindul vede unul sau mai mulţi Thutmeşi oriunde s-ar uita, astfel că a devenit o a doua natură pentru ea să arunce cu orice-i cădea în mână de câte ori vedea unul dintre ei, fie el imaginar sau real.

Hatshepsut era fiica lui Thutmes I şi-l ajutase încă din copilărie să guverneze ţara, căci el era mult prea leneş şi lipsit de iniţiativă ca să se descurce singur. Se măritase cu fratele ei vitreg, Thutmes al II-lea, ca să-i asigure şansele la tron, ea fiind de sânge regal din partea ambilor părinţi, el însă nu. Thutmes al II-lea era fiul lui Thutmes I şi al unei venetice, fapt asupra căruia Hatshepsut trebuie să-i fi atras atenţia ori de câte ori îi pica bine[28]. El era genul acela de tânăr fragil şi efeminat, cu ten de ofticos, în mod clar cel mai pirpiriu dintre toţi thutmeşii, dar asta n-a fost o problemă, pentru că ea era suficient de energică pentru amândoi, astfel încât n-au întârziat să apară două fete: Neferure şi Merytre.

Thutmes al II-lea a murit în 1501 î.Hr., lăsând-o pe Hetshepsut singură cu Thutmes al III-lea, fiul în vârstă de nouă ani pe care-l avusese cu una dintre concubine. Cercetările actuale ne arată că umerii, şoldurile, pelvisul şi sternul lui Thutmes al II-lea fuseseră rupte. Nasul era la rândul său deformat de parcă cineva îi scăpase un fier de călcat pe faţă şi, pe deasupra, existau şi semne ale unei intoxicaţii cu otravă de şobolani. Egiptologii n-au idee cine ar fi putut să le facă pe toate astea[29].

Aşa că iat-o pe Hatshepsut cu încă un thutmes pe cap. Şi acesta era de departe cel mai urât dintre toţi, aproape lipsit de frunte şi cu nenorocitul obicei

---

[25] *Se pronunţă Ha-cep-sut.*

[26] *Sau, dacă vreţi, Thothmes, Tahutmes, Tahutimes, sau Dhutmes. Ori Tuthmose, Thothmoses, Tothmoses, Thuthmoses, Tethmoses sau orice alt nume care i s-ar potirivi*

[27] *Pronunţat Ciumlei*

[28] *Era genul acela de femeie care-şi dorea să conducă, fie că era iubită, fie că nu. Unii mai sunt şi aşa.*

[29] *[29] Egiptobgii care au examinat corpul lui Thutmes al II-lea, la aproape 3500 de ani de la moartea sa spun că nu era deloc un om sănătos. Arăta absolut îngrozitor.*

de a-i întoarce vorba tot timpul, chiar şi atunci când nu trebuia[30]. Spatele capului îi era drept ca-n palmă[31].

Fiind singura rămasă în viaţă dintre copiii lui Ahmose[32], Marea Soţie Regală a lui Thutmes I, Hatshepsut a trebuit să-şi asume regenţa pe durata minoratului nepoţelului ce-i era şi fiu vitreg, afacere care s-a dovedit a fi foarte delicată pentru ambele părţi. Pentru binele familiei, a măritat-o pe fiica sa Neferure cu Thutmes al III-lea, devenindu-i astfel şi soacră, pe lângă mamă vitregă şi sponsor. Şi cu toate astea, lucrurile nu păreau să meargă deloc.

Pe când aranjamentul acesta dura deja de şase sau şapte ani, Hatshepsut s-a decis să ia nişte măsuri. În fond, ea era urmaşa legitimă şi se săturase până peste cap să şmotruiască după toţi fiii de concubine fară să aibă parte măcar de tot atâta recunoaştere câtă primeau şi ei. Aşa că a meditat pe marginea chestiunii şi, în loc să se retragă atunci când Thutmes al III-lea a ajuns la vârsta potrivită, a decis că aşa cum au putut şi alţii, o să poată şi ea să fie faraon.

Se pare că ea nu era totuşi eligibilă pentru acest post, pentru că o tradiţie de neînlăturat spunea că numai regii pot conduce Egiptul. Pentru felul în care s-a descurcat Hatshepsut în situaţia dată ea mai este cunoscută şi ca „prima mare femeie din istorie".

Ea pur şi simplu s-a autointitulat Rege al Egiptului şi asta a fost tot.

Pentru a le arăta supuşilor că este înzestrată cu toate calităţile necesare a pus să se înalţe statui şi să se picteze portrete înfaţişând-o ca pe oricare alt faraon de sex masculin, cu barbă[33]. Asta nu păcălea pe nimeni, dar era singura dovadă necesară din punct de vedere legal, dat fiind că ea era legea şi ce spunea ea era lege tocmai pentru că ea o spunea. Hatshepsut s-a dovedit a fi o surpriză pentru egipteni, care toată viaţa crezuseră că trăiesc într-o lume a bărbaţilor. Aşa şi era, cu unele excepţii, desigur.

Hatshepsut i-a permis lui Thutmes al III-lea să-şi păstreze titulatura de faraon şi să conducă împreună cu ea, adică îl lăsa să ardă tămâie în onoarea ei, să hrănească vacile pe care le ţinea pe post de animale de companie, să facă nişte comisioane şi să-şi treacă numele după al ei pe monumente, evident, cu hieroglife mai mici. El ar fi vrut să participe, la fel ca Ahmose I[34] şi ca Thutmes I, la războaiele din Asia contra mesopotamienilor, dar de câte ori aducea vorba de asta, Hatshepsut îl lovea instantaneu, căci era o susţinătoare ferventă a păcii şi a bunei înţelegeri, dar numai în afara căminului[35]. Deşi mai lăsa din când în când soldaţii să-şi facă de cap, cât timp a trăit ea nubienii n-au zis nici pâs, iar mesopotamienii nu s-au răsculat nici măcar o singură dată. Probabil că auziseră şi ei câte ceva despre ea.

---

30 *Avea capul în formă de pentagon, iar faţa îi era eliptică, mică şi îngustă, fără nici o speranţă.*

31 *În prezent, capul este expus la Muzeul din Cairo.*

32 *Wazmose şi Amenmose muriseră la o vârstă fragedă. La fel şi Neferubity.*

33 *Toţi faraonii purtau bărbi false, simboluri iluzorii ale înţelepciunii.*

34 *Manetho îl situează pe Ahmose I în dinastia a XVII-cea, ceea ce-i o prostie.*

35 *Când se pornea câte o ceartă, trebuia să cedeze cineva, nu? Evident că nu Hatshepsut.*

Dar Hatshepsut avea şi o latură mai tandră. Cine nu are? Numele ei era rostit mereu alături de cel al lui Senmut, un tânăr arhitect de origine umilă, ale cărui planuri şi măsurători se pare că le admira din plin. Îl văzuse prima dată pe când încă mai trăia Thutmes al II-lea, venind la palat cu un memoriu legat de nişte noi schiţe urbanistice. Când şi cum s-au întâlnit e greu de spus. Se ştie însă că într-o seară, după înmormântarea lui Thutmes II, au fost văzuţi dând târcoale prin crângul de sicomori sacri ca şi cum ar fi fost preocupaţi de cine ştie ce viitoare clădiri importante, iar a doua zi, din senin, Senmut a fost numit şef peste lucrările publice regale.

De-atunci încolo, cei doi erau la sfat aproape în fiecare zi, căci ea se pare că avea mereu nevoie de noi şi noi edificări. Senmut venea în fiecare dimineaţă la palat ca să-i arate schiţele, iar seara, pe uşa lor apărea un semn cu „Nu deranjaţi". În cele din urmă Senmut a ajuns să fie cea mai puternică persoană din Egipt, cu mai multe titluri şi averi decât ar fi avut vreodată nevoie. Şi totul numai şi numai pe baza talentelor sale personale![36] Se pare că Senmut a căzut în dizgraţie de-abia după vreo douăzeci de ani de serviciu activ.

Era un arhitect înnăscut, aşa cum a dovedit-o construind templul fondat de Hatshepsut la Deir el Bahri, peste râu de Teba, în onoarea ei şi a Zeului-Soare Amon. Aflat încă în construcţie, după şapte ani, templul era de trei ori mai mare decât declarase el iniţial, costase de opt sau nouă ori mai mult decât estimase şi nu mai semăna decât după nume cu planurile iniţiale. Nu l-a terminat niciodată[37].

Fiind o persoană foarte religioasă, Hatshepsut a acoperit pereţii templului cu portrete de-ale ei şi cu hieroglife în care se declara fiica zeului Amon, ce-o încoronase personal, conferindu-i astfel mult mai multe drepturi la tron decât avea Thutmes al III-lea. Imediat ce-i trecea prin minte ceva de genul ăsta, punea să fie trecut pe zidurile templului.

Parte din timp, Hatshepsut şi Thutmes şi-l petreceau construind temple şubrede la Teba, însă obeliscurile erau de fapt marea lor obsesie. Hatshepsut înălţa două obeliscuri acoperite cu reprezentări ale unor egipteni îndreptându-se în direcţii opuse în acelaşi timp şi alte hieroglife în care era ridicată în slavă, apoi, fară zăbavă, începea şi Thutmes să construiască două şi mai înalte, în care el să fie cel lăudat. Iar asta a tot continuat până când nici unul dintre ei n-a mai găsit nimic de inventat despre sine.

Rămânem îndatoraţi unei astfel de inscripţii murale pentru ideea de bază pe care ne-am facut-o despre felul în care arăta Hatshepsut într-un anume moment al vieţii ei. Inscripţia ne spune: „de o priveai, vedeai frumuseţea însăşi; forma şi splendoarea-i erau divine." Unora li s-a părut ciudat că femeia-faraon era atât de îndrăzneaţă, ţinând cont de faptul că avea în jur de cincizeci de ani.

---

[36] *Primul dintre miniştrii lui Hatshepsut, Hapuseneb, era un individ bătrân şi chel, cu un mare neg pe vârful nasului. A murit sărac.*

[37] *Tot el a ridicat şi două obeliscuri de granit roz la Karnak, dintre care numai unul n-a căzut, deşi era periculos înclinat.*

Dar de ce? Nu vorbea decât despre cum stătuseră lucrurile cu 35 de ani în urmă, înainte de-a se mărita cu Thutmes al II-lea şi de-a obosi învăţându-l pe Thutmes al III-lea cine-i şeful. „Era ca o fecioară, frumoasă şi înfloritoare. .."ne spun hieroglifele, iar noi n-avem nici un motiv să ne-ndoim de asta. Nu e nimic rău în a spune lumii cum arătai în 1514 î.Hr.

Indiferent ce ne sugerează documentele, noi ştim că Hatshepsut şi prietenul ei au reuşit să ducă la bun sfârşit o grămadă de lucrări de seamă. Restul sunt zvonuri. Doar ştiţi şi dumneavoastră cum umblă vorba. Titluri precum Şef al Lucrărilor, Superintendent al Dormitorului Regal, Intendent al Iatacului pot fi cu uşurinţă greşit înţelese. Ca, de altfel, şi cadourile de milioane în aur şi în pământuri, sau conversaţiile ce se prelungesc până dimineaţa devreme. Toate acestea pot să nu fie altceva decât modul lui Hatshepsm dea păstra relaţiile cu partenerii de care depindea succesul carierei. În fond, arhitecţi cu adevărat buni nu se găsesc pe toate drumurile.

Unul dintre evenimentele cele mai importante ale domniei lui Hatshepsut a fost expediţia făcută în Punt, sau Somaliland[38], pentru obţinerea celor necesare funcţionării templelor şi amenajării grădinilor terasate ale lui Amon. Cinci mici ambarcaţiuni au pornit-o spre sud pe Marea Roşie în 1492 î.Hr. şi s-au întors cu treizeci şi unu de arbori de smirnă, multe alte varietăţi de plante ornamentale sau parfumate[39], răşină de smirnă, ihmut[40], lemn de scorţişoară, lemn de Khesit[41], abanos, fildeş, aur, electrum[42], peste trei mii de animale, inclusiv ogari, maimuţe şi girafe, câţiva localnici, o mulţime de bumeranguri şi câteva obiecte neidentificate[43].

Expediţia din Punt e privită în general ca unul dintre paşii importanţi către decăderea puterii maritime a Egiptului. Dar adevărul este că astfel de expediţii de mare risc se desfaşuraseră în linişte încă de la începuturile istoriei egiptene. Călătoriile pe Marea Roşie, având Punt-ul ca oprire obligatorie, ajunseseră ceva obişnuit încă de pe vremea celei de-a cincea dinastii. În timpul celei de-a şasea dinastii, un funcţionar numit Khnumothep a fost de unsprezece ori la Punt, pentru tămâie şi alte mirodenii, şi n-a făcut atâta caz. Dar o ştiţi pe Hatshepsut. Ea a umplut un perete întreg cu reprezentarea expediţiei, spunând că a fost cea mai mare şi mai importantă, mulţumită, în special, unei anume persoane pe care o cunoaştem şi noi.

---

38 *Ţinut legendar, menţionat în inscripţiile egiptene, dar a cărui situare exactă n-a fost descoperită de către specialişti. Autorul preferă varianta conform căreia Punt sau Somaliland, ar fi vechea regiune Sanaag, situată între graniţele actualului stat al Somaliei. Alte discuţii situează ţinutul Punt în Africa de Est, în nordul Etiopiei şi Eritreei şi în sud-estul Sudanului. (n. tr.)*

39 *[39] Ca multe alte mari personaje feminine de-a lungul istoriei, Hatshepsut era pasionată de grădinărit şi cerea mereu noi terenuri pentru plantele sale dragi.*

40 *Esenţă folosită de egipteni la îmbălsămarea corpurilor pentru mumificare; o varietate de tămâie.(n.tr.)*

41 *Lemnul de Khesit este un lemn deosebit obţinut din arborele de Khesit.*

42 *Aliaj de aur cu argint, în proporţii variabile, ce se găseşte în stare naturală. Era preferat de egipteni pentru ornamentarea templelor, a piramidelor şi pentru monede. (n. tr.)*

43 *Senmut n-a vrut să rişte, aşa că a rămas frumuşel acasă.*

Hatshepsut a murit în 1479 î.Hr., în jurul vârstei de 59 de ani, după ce domnise 21 de ani şi nouă luni, după moartea lui Thutmes al II-lea. Nimeni nu poate dovedi că Thutmes al III-lea şi-a ucis binefăcătoarea, nici măcar că ar fi atins-o cu un deget. Ştim, cu toate astea, că ea l-a ţinut douăzeci de ani la colţ să-şi frângă mâinile, timp în care el ar fi trebuit să fie singurul conducător al Egiptului, iar el ştia că dacă nu se întâmplă ceva drastic, era posibil să urmeze alţi douăzeci, foarte asemănători. Dumneavoastră ce-aţi fi făcut?[44]

Vinovat sau nu, Thutmes al III-lea nu s-a comportat deloc aşa cum ar trebui când îţi moare în acelaşi timp mătuşa, mama vitregă şi soacra. Într-o primă fază a ţinut-o într-un chef monstru două, unii spun chiar trei săptămâni. Apoi a tăiat nasurile tuturor statuilor lui Hatshepsut şi le-a aruncat într-o groapă adâncă, i-a răzuit chipul şi numele din înscrisuri şi i-a zidit obeliscul cel mai mândru, pentru ca noi, posteritatea, nici să nu ştim că a existat vreodată, darămite să citim inscripţiile despre cât de minunată era ca femeie.

Bine-nţeles că, oricât te-ai strădui, treburile nu-ţi ies niciodată aşa cum ţi-ai dori. Unele dintre acele statui, dezgropate şi restaurate cu grijă stau acum bine mersi în muzeele de artă[45]. Iar zidăria din jurul obeliscului a căzut, lăsându-l într-o stare de conservare perfectă, cu nici o hieroglifa distrusă după atâtea secole, toate gata să fie citite, la fel de uşor ca atunci când au fost scrise. Aşa că, vrând să joace murdar, Thutmes i-a lăsat din nou ultimul cuvânt lui Hatshepsut. Ceea ce nu mă surprinde deloc.

Dar ghiciţi acum, vă rog, ce-a făcut acest micuţ personaj frustrat în continuare, în clipa în care nu i-a mai rămas nici un nas de spart. Ei bine, s-a dus cu armatele în Asia unde a căsăpit băştinaşi după placul inimii şi a furat atât de mult încât pentru o bună bucată de vreme tot Egiptul a dus-o ca-n sânul lui Avraam[46]. Astfel, Thutmes al III-lea poate fi considerat unul dintre primii exponenţi ai internaţionalismului sau al doctrinei ce promovează vizitarea ţărilor străine în scopul măcelăririi locuitorilor. A purtat şaptesprezece astfel de campanii în Asia, după care, în ultimii doisprezece ani ai vieţii a lăsat-o mai moale, şi-a ridicat sieşi obeliscuri, şi-a scris memoriile pe ziduri, a mai ucis câţiva nubieni ca să nu-şi iasă din mână şi a ajutat pe cât putea la creşterea micuţului său nepot, Thutmes al IV-lea. Pentru toate aceste activităţi, mulţi cercetători îl consideră cel mai mare dintre faraoni. Îi veţi regăsi numele pe toate listele cu oameni extrem de importanţi.

Thutmes al III-lea a murit în 1447 î.Hr., în al 54-lea an al domniei sale, sau al 32-lea dacă luăm ca dată de referinţă moartea lui Hatshepsut. Niciunul dintre obeliscurile sale, pline de minciuni sfruntate despre cele şaptesprezece

---

[44] *Un prieten îmi sugerează că, atunci când Hatshepsut a auzit de naşterea lui Thutmes al IV-lea, pur şi simplu s-a dat bătută. E o teorie fermecătoare, dar datele nu se potrivesc.*

[45] *Una dintre statuile lui Senmut se află la Chicago, alta a fost descoperită, în mod surprinzător, de către două doamne din Anglia, d-şoara Benson şi d-şoara Gourlay, în timp ce vizitau pline de curiozitate templul lui Mut; acum se află la muzeul din Cairo.*

[46] *Intr-un final, banii s-au terminat. Nimeni nu ştie pe ce.*

campanii din Asia, n-a rămas în Egipt. Au fost luate pe post de suveniruri şi duse în ţări îndepărtate. Unul dintre ele, numit „Acul Cleopatrei", deşi nu are şi n-a avut niciodată nimic de-a face cu ea, se găseşte acum în Central Park din New York, unde-i face pe trecători să se oprească în mijlocul agitaţiei zilnice şi să exclame: „Ce naiba e asta?". Se numeşte „Acul Cleopatrei" pentru că lumea este plină de oameni care nu au nimic mai bun de făcut decât să se gândească la astfel de lucruri şi, dacă mă-ntrebaţi pe mine, aşa va fi mereu[47].

.....

VECHII GRECI ŞI **ALTE NAŢII**

Pericle

Pericle a fost cel mai mare om de stat din Grecia antică. A condus Atena timp de peste treizeci de ani, chiar în perioada ei de mare glorie, adică între 461 î.Hr. şi 429 î.Hr. Sau, mai bine zis, poporul a condus-o, căci Atena era o democraţie. Cel puţin asta susţinea Pericle că era. El unul, le spunea doar ce să facă[48].

Pentru înţelepciunea şi elocinţa sa, Pericle era supranumit „Olimpianul". I se mai spunea şi Oblio, sau Ţeastă Ţuguiată, pentru că avea capul asemănător unei cepe de mare, o legumă conică ce creştea în zonă. Din pricina formei neobişnuite pe care o luau ideile în această căpăţână ciudată, s-au făcut auzite multe glume în amfiteatrele greceşti. Comedianţii nu mai văzuseră încă pe nimeni din cei aflaţi la putere care să-şi lase creştetul, cu nesăbuinţa oricărui alt cetăţean, fară protecţie, expus astfel tuturor vitregiilor sorţii[49].

Din partea mamei sale, Agariste, Pericle ţinea de familia Alcmenizilor, una dintre familiile aristocratice cele mai bogate, care dăduse deja un număr mare de politicieni. Alcmenizii erau suspectaţi de a fi trădat Atena în faţa perşilor, iar câţiva dintre ei fuseseră cercetaţi pentru luare de mită şi corupţie. Se pare, însă,

---

47 *În timpul domniei lui Amenbotep al IV-lea sau Ikhnaton, hitiţii au devenit atât de puternici încât Imperiul Egiptean s-a destrămat. Pentru moment se pare că nu reuşesc să-mi amintesc ce s-a ales de hitiţi.*

48 *La drept vorbind, se poate spune că epoca lui Pericle s-a terminat in 430 î.Hr., atunci când Pericle a fost găsit vinovat de delapidare. După asta, n-a mai fost niciodată la fel.*

49 *[49] Mai avem şi astăzi personaje cu astfel de alcătuiri ciudate, dar nu le mai spunem Ţeastă Ţuguiată, ci de-a dreptul Cap Pătrat.*

că au reuşit să treacă peste asta fară prea multe remuşcări, căci nici atenienii nu le-au dat prea mare atenţie, ocupaţi fiind cu propriile conştiinţe.

Unchiul lui Agariste, Clistene Reformatorul, era celebru pentru că mituise oracolul din Delfi. Încercase chiar să reformeze legile date de Solon, aşa că vedeţi cât era de isteţ. Solon era unul dintre cei şapte înţelepţi ai Greciei şi, de asemenea, un erou naţional pentru că legalizase bordelurile în Atena.

Xantip, tatăl lui Pericle, era unul dintre cei trei oameni de stat cei mai importanţi din Atena acelor ani. Ceilalţi doi erau Aristide cel Drept şi Temistocle. Toţi trei şi-au construit durabila reputaţie acuzându-se constant unul pe celălalt de fraudă şi delapidare[50] şi insultându-se în timpul alegerilor[51]. În cele din urmă, au fost exilaţi din Atena pentru tulburarea liniştii publice, lăsându-i liber terenul lui Pericle, care i-a depăşit cu mult în artele guvernării[52].

Pericle era prietenul maselor[53]. Le îndrăgea atât de tare încât le plătea să se ducă să voteze în Adunare, iar ele îl iubeau într-atât de mult încât îl şi alegeau de fiecare dată. Nu se poate spune că Pericle le mituia, căci cu ce era el vinovat dacă ele îl votau mereu numai pe el? Altfel, Pericle era destul de strâns la pungă. Rareori îşi cumpăra haine noi, dar pentru cetăţenii Atenei, pe care-i plătea din trezoreria statului, nimic nu era prea bun.

Pentru că democraţia înseamnă guvernarea statului de către popor, atenienii se strângeau pe colina Pnyx[54] şi guvernau. Pericle le ţinea o cuvântare, apoi atenienii ţipau, strigau, aprobau moţiunea, semnau tratate, sau declarau război, iar el adăuga câteva detalii finale, ca să nu poată nimeni spune că nu are putere de lege. Dacă tot nu era constituţională, o mai lucra un pic, până o îndrepta. Astfel, a redus mult puterea Areopagului, un grup de bătrânei care deţineau funcţiile pe viaţă şi a căror datorie era să declare totul nul şi neavenit. I-a lăsat totuşi să aibă grijă de livezile de măslini sacri de pe Acropole[55].

Pericle îi plătea şi pe juraţi, care erau aleşi prin tragere la sorţi şi lucrau în grupuri de câte 401, 501 sau mai mult. Pentru că atenianul de rând nu era prea inteligent, era necesar ca din fiecare juriu să facă parte mai mulţi[56]. Aceia care

---

50 *Eu unul nu pot crede că Aristide cel Drept a furat atât de mult pe cât pretindea Temistocle. Mereu părea atât de maiestuos şi demn!*

51 *Temistocle era întotdeauna o ţintă uşoară pentru formele mai dure ale luptei politice. Era copil din flori.*

52 *Pericle şi-a surghinuit imediat cel mai puternic rival, pe Cimon, ce-şi câştigase faima aducând din insula Sciros înapoi la Atena, oasele lui Tezeu, cel care omorâse Minotaurul Cum Tezeu era un mit, nu prea putea el să aibă cine ştie ce oase. Cu toate astea, Cimon le-a adus înapoi.*

53 *Cei mai săraci cetăţeni aveau şi ei şansa de-a fi aleşi preşedinte, dar asta, nu se ştie de ce, nu se întâmpla niciodată. S-ar putea să fie doar o coincidenţă.*

54 *Pronunţat Pnyx. (n.a.). Pnyx—colină în Atena pe care se întrunea Ecclesia, adunarea poporului, (n.tr.)*

55 *Le-a revocat de asemenea şi dreptul de a cenzura viaţa intimă a cetăţenilor. Foarte urât din partea lui, căci asta era cam singura plăcere care le mai rămăsese săracilor bătrâni, să prindă vreun cetăţean făcând ce nu trebuia. De-acum încolo tot ce mai puteau face era să-şi folosească imaginaţia.*

56 *Sir Francis Galton considera că atenienii erau aproape de două ori mai inteligenţi decât noi. Dacă vreţi totuşi să râdeţi cu poftă, căutaţi teoria lui sir Francis asupra factorilor ereditari (n.a.). Sir Francis Galton – antropolog englez din secolul al XlX-lea, care a aplicat metode*

doreau să-şi facă datoria de jurat trebuiau să extragă câte o boabă dintr-o oală plină cu fasole albă şi neagră. Dacă scoteau o boabă albă treceau direct la treabă, fără să se mai obosească să demonstreze că sunt complet neştiutori în ale legii. Asta era de la sine înţeles.

Majoritatea micilor funcţionari atenieni erau selectaţi prin tragere la sorţi. Totuşi, cei zece generali şi ministrul de finanţe erau aleşi. Nu prea puteai să-i tragi la sorţi, dat fiind că, pentru mânuirea unor mari sume de bani sunt necesare abilităţi speciale[57]. Postul sună cam plictisitor, din moment ce omul nu poate să păstreze el banii, deşi într-un fel sau altul, reuşea mereu să treacă şi peste asta.

O dovadă notabilă a geniului lui Pericle a constituit-o modul în care a condus Liga din Delos, sau Confederaţia din Delos, fondată în 477 î.Hr. pentru a proteja cetăţile greceşti din Asia Mică şi pe cele de la Marea Egee de invazia perşilor[58]. Liga era numită astfel pentru că suma totală a cotizaţiilor membrilor săi, în valoare de 600 de talanţi sau 750.000$, era strânsă în templul lui Apollo, de pe insula Delos. Pericle ştia că lumea e plină de pungaşi care de-abia aşteaptă să-şi pună labele pe orice lucru de preţ, aşa că în 454 î.Hr. a mutat visteria Ligii la Atena, ca să fie cu ochii pe ea. Odată ajunsă la Atena, n-a mai găsit în ea decât 3.750.000$, în loc de 35.397.500$ cât ar fi trebuit să fie. Eu unul nu reuşesc să-mi explic această discrepanţă[59].

Astfel, Pericle a reuşit să facă din Atena un Oraş al Frumosului, înălţând pe Acropole Partenonul şi alte construcţii pe care le-a împodobit cu multe opere de artă[60]. Dacă şi-ar fi dorit, atenianul de rând putea să contemple zilnic lucrări de arhitectură, pictură sau sculptură dintre cele mai splendide văzute vreodată. Ceea ce avea pentru ei cam acelaşi efect pe care îl are şi astăzi arta asupra cetăţenilor.

Partenonul a costat 700 de talanţi, asta înseamnă cam 875.000$. În templu, Fidias sculptase o statuie a zeiţei Atena Parthenos înaltă de 40 de picioare, placată cu aur şi fildeş, şi evaluată la aproape 1.250.000$. Atenienii l-au acuzat pe Fidias că ar fi furat o parte din aur în timp ce lucra la statuie. El n-o făcuse, dar ei îl suspectau, întrucât, în locul lui, cu siguranţă asta ar fi făcut. După o vreme, pe faldurile veştmântului Atenei nu mai era la fel de mult aur ca la început şi, în curând, statuia însăşi s-a făcut nevăzută. Nu fusese bătută în cuie...

---

statistice în studiul eredităţii. Este fondatorul biometriei şi, de asemenea, cel care a propus teoria eugeniei – care susţine inegalitatea biologică a raselor şi necesitatea ameliorării acestora. Teorie care a influenţat puternic mişcările fasciste şi naziste. (n.tr.)

[57] *Membrilor claselor celor mai sărace nu le era permis să fie aleşi în aceste posturi. Aveau „origini nesănătoase".*

[58] *Când se-ntâmpla ca unul dintre oraşe să nu dorească să fie protejat în acest fel, era făcut imediat să vadă lumina raţiunii. Cantitatea de protecţie oferită era fixată de Aristide cel Drept.*

[59] *Asta n-avea nimic de-a face cu procesul pentru delapidare. E cu totul şi cu totul altceva.*

[60] *Multă lume crede că a construit Acropolele pe Parthenon. M-am tot gândit cum aş putea să previn o astfel de eroare, dar e absolut imposibil.*

O altă formă de artă era teatrul grec, alcătuit în mare parte din tragedii despre Agamemnon şi Clitemnestra scrise de Eschil, Sofocle şi Euripide[61]. Piesele greceşti se bazau pe istorii binecunoscute, astfel că ştiai mereu ce va urma, la fel cum se-ntâmplă şi astăzi[62]. Cum teatrul de piatră al lui Dionysos nu s-a construit decât mai târziu, spectatorii stăteau înşiraţi pe bănci de lemn rânduite pe coasta dealului, gândindu-se că le-ar fi fost mai bine morţi.

A existat, de asemenea, şi un om numit Socrate, care mergea desculţ şi le cerea oamenilor să-şi definească termenii. Îi învăţa că o viaţă bună înseamnă să fii tu însuţi bun şi că virtutea este cunoaştere şi cunoaşterea este virtute[63].

Pericle era mândru de toată cultura asta grecească, dar îşi preţuia mai mult viaţa personală. Nu era un om de lume şi nici nu prea ieşea pe nicăieri, pentru că se distra mai bine acasă. Se arăta foarte prietenos faţă de Aspasia, o doamnă preamărită pentru frumuseţea şi spiritul ei, pe care însă n-o putea lua de nevastă pentru că ea era din Milet, iar căsătoriile cu străinii erau ilegale. Pericle însuşi dăduse această lege în 451 î.Hr., înainte de a o cunoaşte. A divorţat de nevastă, Telesippe, din motive de incompatibilitate, şi s-a mutat cu Aspasia[64]. Domn ca întotdeauna, Pericle i-a asigurat lui Telesippe un alt soţ, al treilea.

Asta facea din Aspasia o hetairă sau însoţitoare, cum erau numite. Multe dintre hetaire erau foarte dibace la retorică sau la arta vorbirii. Ca regulă de bază, cele care vorbeau cel mai repede aveau şi cele mai mari şanse de reuşită. Lerne, o hetairă de succes, era cunoscută şi drept Didrahma din cauza faptului că întreaga ei conversaţie nu depăşea niciodată în valoare două drahme, ceea ce, în banii noştri, înseamnă cam 36 de cenţi.

Femeile din Atena nu erau dintre cele mai fericite. Stăteau tot timpul acasă şi nu aveau voie să riposteze la nimic[65].

Aspasia credea în drepturile femeilor. Adică, ea credea că femeile sunt la fel de bune ca bărbaţii, o idee care tot reapare[66]. Situaţia femeilor în Atena nu era perfectă, dar s-ar fi putut şi mai rău. Unei femei măritate îi era permis să cineze cu soţul ei atâta vreme cât erau doar ei doi, dacă venea, însă, şi altcineva la masă, trebuia să rămână în iatacul ei. La mesele obişnuite, ea stătea aşezată pe un scaun, în timp ce el stătea într-o rână pe o canapea, extrem de obosit din pricina tuturor discuţiilor despre Adevăr, Frumos, Dreptate, Libertate şi Cumpătare pe care le avusese cu prietenii săi bărbaţi.

Soţiile grecilor nu puteau să hălăduiască în voie pe străzi, însă aveau voie să privească pe geam şi să facă copii. După ce împlineau şaizeci de ani puteau

---

61 *Lui Pericle îi plăceau foarte mult Eschil, Sofocle şi Euripide pentru că era la fel de lipsit de umor ca şi ei.*

62 *Euripide şi-a petrecut ultmii ani în Macedonia, dat fiind că soţia sa se-ndrăgostise de Cefisophan, un actor. Multe grecoaice erau cam puţine la minte.*

63 *Cei care vorbesc în felul acesta se numesc filozofi.*

64 *În spatele fiecărui bărbat de seamă se află mereu câte o femeie care să-l înveţe ce să facă. Iar el face chiar pe dos.*

65 *Această perioadă a fost numită şi „Epoca de Aur".*

66 *Într-adevăr, am avut şi în zilele noastre o mişcare oarecum asemănătoare. Oare ce s-a ales de ea?*

să participe la înmormântări. Şi, cu toate astea, multe dintre ele nu erau mulţumite de soarta lor[67]. Nu avem date despre numărul femeilor din Atena, pentru că nimeni nu credea că merită să le ia în considerare. Habar n-aveau grecii la ce-o să se ajungă?!

De vreme ce oricum nu era o femeie respectabilă, Aspasia putea să facă cum o tăia capul, aşa că ţinea un salon acasă la Pericle. Acolo se adunau celebrităţile momentului şi mereu întâlneai pe unul sau altul dintre tovarăşii ei – nu erau cine ştie ce figuri extraordinare, ci doar vecini şi prieteni vechi precum Herodot, Sofocle, Fidias, Tucidide, Euripide, Anaxagoras şi Socrate. Pe lângă alte preocupări, se spune că Aspasia îi dădea sfaturi lui Pericle în legătură cu diverse probleme politice şi-l ajuta să-şi scrie discursurile. Relaţia lor a fost numită şi o uniune a minţilor. Iar fiul lor se numea Pericle cel Tânăr sau Juniorul.

Ultimii ani ai vieţii lui Pericle n-au fost prea fericiţi. În 431 î.Hr., ca să-şi recâştige popularitatea cam ofilită, a pornit războiul peloponeziac cu Sparta şi aliaţii ei. Războiul a durat 27 de ani, până când ambele părţi au fost complet epuizate. Nici nu ştia câte îl mai aşteaptă! În 430 î.Hr. cetăţenii s-au întors împotriva lui şi l-au amendat cu 50 de talanţi, sau 61.500$, pentru că furase şi el nişte bani acolo. Apoi, Aspasia a fost arestată pentru ateism şi imoralitate, dar Pericle a reuşit s-o salveze printr-un discurs dibaci. O epidemie izbucnită din pricina războiului a ucis un sfert din populaţie, inclusiv pe Xantippus şi Paralas, cei doi fii legitimi ai lui Pericle cu Telesippe, iar peloponezienii l-au omorât pe Junior. Pericle a murit de ciumă în 429 î.Hr., tocmai când războiul său începuse să ia amploare. În mod firesc, perioada în care a guvernat e denumită, în cinstea sa, epoca lui Pericle.

În timpul ultimelor zile ale lui Pericle, cetăţenii au curăţat Grecia, într-un fel sau altul, de mare parte dintre geniile sale. L-au gonit din cetate pe bătrânul şi inofensivul Anaxagoras şi l-au închis pe Fidias, care a şi murit în scurt timp. Pe Socrate l-au mai lăsat să trăiască până după război[68]. Consider că atenienii erau un popor foarte corect.

Aspasia n-a ajuns prea departe cu mişcarea ei pentru drepturile femeilor. Cu timpul, totuşi, femeilor le-a fost îngăduit să mănânce la aceeaşi masă cu restul familiei, chiar dacă erau musafiri de faţă. Iar mai apoi, li s-a permis să facă de mâncare şi să spele vasele după masă.

Aspasia o fi avut ea defectele ei dar îl iubea foarte mult pe Pericle. Nu o deranja că avea capul ţuguiat. Iar după moartea lui, a devenit tovarăşa lui Lysicle, un negustor de oi. Se pare că nici asta n-a deranjat-o.

……

[67] *Femeile erau admise şi la tragediile de la teatru. Întârziau mereu.*

[68] *Un cititor mă întreabă într-o scrisoare, de ce stătea Socrate mereu pe la colţuri, înconjurat de un grup de greci tineri şi frumoşi. Păi... aştepta un tramvai.*

Alexandru cel **Mare**

Alexandru al III-lea al Macedoniei s-a născut în 356 î.Hr., în cea de-a şasea zi a lunii lui Lous[69]. E cunoscut drept Alexandru cel Mare deoarece a ucis mai mulţi oameni şi de mai multe naţii decât oricare altul din vremea sa[70]. A facut-o ca să le insufle câte ceva din cultura greacă. Alexandru nu era chiar grec şi nici tocmai cultivat, dar dacă asta îi e povestea, cine sunt eu s-o contest?[71]

Tatăl lui Alexandru era Filip al II-lea al Macedoniei. Filip era un om cu vederi largi, care bea cam mult şi avea opt soţii. I-a supus pe greci după ce aceştia luptaseră până la epuizare în Războiul Peloponeziac şi s-a autointitulat guvernator general pentru a putea răspândi idealurile Eladei. Principalul vis al Greciei era însă să scape de Filip şi până la urmă visul s-a împlinit. El a fost asasinat în 336 î.Hr. de un prieten al soţiei sale, Olympias[72].

Olympias, mama lui Alexandru, nu era tocmai normală. Era din Epir. Ţinea atât de mulţi şerpi sacri în dormitor, încât lui Filip îi era frică să se mai întoarcă acasă după beţiile sale[73].

I-a spus lui Alexandru că tatăl său adevărat era Zeus-Amon, sau Amon, un zeu greco-egiptean în formă de şarpe. Alexandru facea mare caz de povestea asta şi stătea nopţi întregi lăudându-se cu ea[74]. Odată chiar a executat treisprezece macedoneni care îndrăzniseră să susţină că *nu* era fiul unui şarpe.

Copil fiind, Alexandru era ca oricare altul, dacă înţelegeţi ce vreau să spun. Avea ochi albaştri, un păr roşcat şi cârlionţat, ten rozaliu şi era cam mic de statură pentru vârsta lui. La doisprezece ani l-a îmblânzit pe Bucefal, calul său preferat. În acelaşi an l-a împins în joacă într-o groapă adâncă pe Nectanebo, un astronom aflat în vizită, rupându-i gâtul în timp ce acesta ţinea o prelegere despre stele. Nu s-a dovedit niciodată cu certitudine că Alexandru însuşi l-a îmbrâncit pe bătrân. Ceea ce rămâne, însă, e faptul ca stăteau amândoi pe marginea gropii şi, dintr-o dată, Nectanebo n-a mai fost acolo.

Timp de trei ani, până la şaisprezece ani, Alexandru a fost educat de Aristotel, care se pare că evita cu grijă gropile şi marginile acoperişurilor.

---

[69] *Aşa numeau macedonenii luna lui Hecatombeon, ne spune Plutarh, care-ar trebui să ştie cel mai bine.*

[70] *Profesorul F.A. Wright, în cartea sa Alexandru cel Mare, merge până acolo încât îl numeşte „cel mai mare om pe care l-a produs vreodată umanitatea".*

[71] *Alexandru vorbea o limbă cunoscută drept „greacă atică".*

[72] *După moartea lui Filip, Olympias a pus ca una dintre celelalte soţii ale lui să fie fiartă de vie. Asta ne arată ce credea de fapt despre ea.*

[73] *Să ai şerpi adevăraţi acasă nu e un lucru tocmai bun pentru un alcoolic. Nu face decât să complice lucrurile.*

[74] *Ajunsese atât de departe încât o credea el însuşi.*

Aristotel era celebru pentru că ştia absolut totul. Susţinea că avem creier numai pentru a ne păstra sângele rece şi că acesta n-are nici un amestec în procesul gândirii. Dar asta este adevărat numai cu privire la unele persoane. Mai spunea şi că somnul riscă să sufere de insolaţie, dat fiind că înoată mult prea aproape de suprafaţa apei. Eu, unul, mă îndoiesc. În ciuda reputaţiei sale, Aristotel nu era un profesor ideal pentru cei tineri. Avea tendinţa să o cam ia la plimbare, fie în clasă, fie prin alte locuri. Era cu mintea în cu totul altă parte.

Cu un asemenea profesor, oricine ar fi avut nişte repere morale destul de echivoce. Pe de altă parte, nici măcar Aristotel nu-i putea ajuta pe unii[75]. Cum a terminat de citit Etica Nicomahică, Alexandru s-a apucat de ucis în dreapta şi-n stânga. Cât încă mai trăia tatăl său, a exterminat detaşamentul sacru al Tebei în bătălia de la Cheroneea, apoi s-a mai distrat omorând traci, iliri şi alte etnii de felul acesta care se găseau pe lângă casă[76].

Acum că era pregătit pentru adevărata sa menire, Alexandru s-a hotărât să meargă în Asia, unde erau popoare mai multe şi mai felurite. După ce-a omorât câteva rubedenii care ar fi putut să aibă pretenţii la tron[77], a declarat război Persiei şi a traversat Helespontul pentru a răspândi civilizaţia greacă. Grecii s-au simţit cam stânjeniţi din această pricină dar nu l-au putut opri. Aşa că s-au mulţumit să strâmbe din nas şi să suporte.

Asia s-a dovedit un adevărat paradis pentru el. În doi timpi şi trei mişcări, Alexandru omorâse mezi, perşi, pisizi, cappadoci, paflagoni şi mesopotamieni cu toptanul[78]. Într-o zi căsăpea câţiva galateeni, în următoarea trebuia să se mulţumească doar cu niscai armeni. Mai târziu a dat gata şi bactrieni, sogdieni, arachosieni şi câţiva ucşi extrem de rari. Chiar şi pe vremea aceea, un ucs, viu sau mort, era un obiect de colecţie[79].

Alexandru a pus capăt Imperiului Persan învingându-l pe Darius în trei bătălii majore. Acesta nu era *acel* Darius, ci numai Darius Codommanus sau Darius al III-lea, ce fusese instalat la putere de Bagoas, un eunuc[80]. Cum Bagoas îl otrăvise pe Artaxerxes al III-lea şi apoi pe fiul acestuia, Arses a fost la rândul său otrăvit de Darius, pentru mai multă siguranţă[81]. Darius era uşor de biruit pentru că puteai să pariezi că absolut de fiecare dată o să facă exact ce nu trebuia. După care îşi biciuia caii şi încerca să scape în carul său de luptă la fel de rapid ca un melc. A facut-o până când urciorul n-a mai mers la apă.

---

[75] *Tebanii erau de neam din Boetia şi erau priviţi de toată lumea ca fiind nişte mocofani. Totuşi, Plu*

[76] *tarh neagă acest fapt cu înverşunare. Plutarh era şi el din Boetia.*

[77] *Oricum, închisese ochii şi când cu asasinarea lui Filip.*

[78] *„A vestit plin de curaj înfrăţirea tuturor oamenilor”- FA. Wright*

[79] *Ucşii sau hucşii s-ar putea să fie nişte strămoşi de-ai lurilor. (Lurii — primii romi consemnaţi de istorie, erau originari din India şi îşi cîştigau existenţa din cîntat).(n.red)*

[80] *Numele de Bagoas este o formă prescurtată a lui Bagadata, însemnând,,Aşa a dat Dumnezeu". Era foarte răspândit printre eunuci din motive ce-mi scapă pe moment.*

[81] *Xerxes I fusese otrăvit de eunucul Aspamithres. Eunucii erau frecvent folosiţi pe post de sfetnici ai regelui pentru că aveau mai mult timp de gândire.*

Armata persană era învechită. Se baza în principal pe rubedenii, cărora le era permis să-l sărute pe rege şi pe purtătorii de mere sau garda regală, care aveau sculptate mere de aur pe mânerele lăncilor. Darius credea că, dacă va continua să înroleze purtători de mere în rândurile armatei sale, imperiul persan nu va cădea niciodată. Dar, în realitate, nu se întâmplă niciodată aşa. Când ajungi într-un anumit punct, intră în acţiune legea scăderii profiturilor şi rămâi pur şi simplu cu prea mulţi purtători de mere.

Darius mai avea şi care de luptă înarmate cu ţepuşe pe ambele laturi, capabile să secere la pământ inamicii. Acest tip de arme n-a avut nici un succes, din moment ce Alexandru şi soldaţii săi refuzau cu încăpăţânare să se ducă şi să stea nemişcaţi în faţa ţepuşelor. Darius scăpase din vedere faptul că astfel de care de luptă înarmate cu lame sunt eficiente numai împotriva acelor persoane care şi-au pierdut capacităţile locomotorii iar persoanele în chestiune preferă să stea acasă în pat, mai degrabă decât să poarte bătălii în Asia.

Cei mai buni soldaţi ai lui Alexandru erau companionii, sau cavaleria grea, şi falangiştii, nişte hopliţi cu îmbunătăţiri, din care era alcătuită falanga macedoneană. Nimeni nu era foarte sigur ce anume trebuiau să facă hipsaştii. Uneori acţionau ca peltaşti, dar puteau oricând să facă şi comisioane. Alexandru nu înainta niciodată fară să-şi asigure spatele. Perşii n-au dat nici o atenţie acestui lucru şi iată ce li s-a întâmplat.

În bătălia de la Issus, Alexandru a capturat-o pe soţia lui Darius, precum şi două dintre fiicele sale şi haremul regal format din 360 de concubine[82] şi 400 de eunuci. N-a dat nici o atenţie haremului, cum n-a facut-o, de altfel, nici prietenul şi colegul său de cameră Hephaestion, dar soldaţii s-au ales totuşi cu o mulţime de covoare minunate. Aventura lui Alexandru şi-a acoperit cu vârf şi-ndesat costurile, dat fiind că numai din cetăţile Susa şi Persepolis a strâns bunuri în valoare de 160.000 de talanţi persani, cam 280.000.000$. Din păcate, mare parte din bani au fost furaţi de Harpalus, un grec cultivat care îndeplinea funcţia de vistiernic regal.

Alexandru şi-a petrecut următorii nouă ani purtând mereu noi bătălii, mărşăluind încolo şi-ncoace, omorând oameni la întâmplare şi jefuindu-le văduvele şi orfanii[83]. S-a săturat repede de răspândit cultura greacă printre perşi, aşa că s-a hotărât să-i aducă pe greci mai aproape de cultura persană. Într-o dispută purtată pe marginea acestui subiect l-a omorât pe Clitus, prietenul care-i salvase de două ori viaţa în luptă. După care, timp de două zile, a vărsat fară întrerupere lacrimi amare. Alexandru îşi ucidea rar prietenii apropiaţi dacă

---

82 *La perşi, 60 sau orice alt multiplu al acestui număr era socotit norocos.*

83 *Adesea era foarte brutal cu prizonierii săi, pe care-i vindea ca sclavi, îi tortura până la moarte sau îi obliga să-nveţe limba greacă.*

nu era beat şi întotdeauna bocea mult după[84]. De fapt, plângea mereu pentru câte ceva[85].

Bucefal a murit bătrân şi vlăguit în India, iar soldaţii, care credeau că expediţia e o prostie monumentală, au refuzat să meargă mai departe[86]. Trei sferturi dintre soldaţi şi-au lăsat oasele, la întoarcere, în deşertul Gedrosian iar restul au ajuns într-un final la Susa şi au rupt rândurile. Ajunşi în acest punct, Alexandru şi Hephaestion au simţit că e timpul să se lase de şotii şi să se căsătorească şi au hotărât că trebuie să ia de nevastă două surori, pentru ca fiii lor să fie veri. Romantic, nu-i aşa? Fetele pe care le aleseseră erau nimeni altele decât Statira şi Drypetis, fiicele lui Darius, care rămăseseră prin preajmă încă de la bătălia de la Issus din urmă cu nouă ani. Cum au mers mariajele în chestiune n-a ajuns încă la urechile mele. Toţi biografii lui Alexandru spun că el avea o fire rece, dacă nu de-a dreptul glacială[87]. Se spune că ar mai fi păcătuit pe ici pe colo, dar că n-a prins niciodată gustul. Nu era neatrăgător, dacă-ţi plac blonzii mai pirpirii[88]. Se spune că avea un trup în regulă, atât cât era[89]. N-am găsit nici o descriere a înfăţişării lui Hephaestion, dar presupun că era brunet, înalt şi frumos.

Multe nu s-au mai întâmplat după incidentele din Susa. Hephaestion a murit din cauza febrei şi a băuturii câteva luni mai târziu. Alexandru s-a stins în Babilon în anul următor, 332 î.Hr., din aceleaşi cauze. Deşi n-avea încă treizeci şi trei de ani, era plecat de-acasă de unsprezece ani. Ar fi putut să trăiască mai mult dacă nu şi-ar fi crucificat medicul pentru că nu reuşise să-l vindece pe Hephaestion. Mă rog, cât a mers, a mers...

Moartea lui Alexandru a lăsat Macedonia vraişte. Roxana, soţia lui, a pus ca Statira, împreună cu nevasta lui Hephaestion, să fie ucise şi aruncate într-un puţ, iar Sisygambis s-a sinucis prin înfometare. Olympias l-a executat pe fratele vitreg, debil şi nelegitim, al lui Alexandru şi a obligat-o şi pe soţia lui să se spânzure. Cassander a executat-o pe Olympias, toţi se omorau între ei şi totul era o mare mizerie.

Imperiul lui Alexandru s-a făcut fărâme într-o clipă, iar din eforturile lui n-a mai rămas nimic, poate doar faptul că aceia pe care-i ucisese erau în continuare morţi. Nu realizase nimic prea constructiv[90]. E-adevărat, tăiase nodul gordian, în loc să-l dezlege cum cereau regulile. Asta desigur că n-a fost un lucru prea

---

[84] *Şi-a încheiat o veche socoteală spânzurându-l pe istoricul Calistene, unul dintre nepoţii lui Aristotel. Calistene a refuzat să i se prosterneze după moda persană, Alexandru a refuzat să-l sărute şi lucrurile au mers din rău în mai rău.*

[85] *Alexandru nu a cucerit lumea. Nici pe departe, din moment ce n-a fost niciodată în Italia, Galia, sau Spania, ca să amintim numai câteva locuri. Măcar pentru atâta lucru să-şi fi cruţat lacrimile.*

[86] *Alexandru fusese întotdeauna blând cu Bucefal, după care numise şi un oraş. A mai numit unul după câinele său Peritas şi încă şaptesprezece după el însuşi.*

[87] *„Era aproape imun la slăbiciunile cărnii, cărora mulţi alţi oameni de seamă le căzuseră pradă."— E.A. Wright*

[88] *Probabil că în povestea aceea cu Alexandru şi Thalestris, regina amazoanelor, nu e nici un sâmbure de adevăr. Cu toate acestea, însă, Thalestris obţinea de obicei ceea ce-şi dorea.*

[89] *Se mai spune şi că Alexandru mirosea a violete. Eu am auzit altceva.*

inteligent, dar, pe de altă parte, nici nodul gordian nu era mai breaz. Tot el a adus şi vânăta în Europa.

Ce anume credea acest tânăr rebel că face şi, mai ales, de ce, chiar nu vă pot spune. Mă îndoiesc că el însuşi ar fi putut să ne lumineze cât de cât asupra acestui subiect. În astfel de situaţii obişnuia să se încrunte. Şi nici nu-i de mirare.

.....

Hannibal

În jurul anului 300 î.Hr., Roma şi Cartagina erau cele mai importante oraşe din lume. Roma se afla în acelaşi loc în care fusese mereu, iar Cartagina era pe coasta de nord a Africii. Erau vecine de ani buni fără să fi avut parte de nici o bătălie bună, aşa că nu era decât o chestiune de timp. Se pregăteau de primul, al doilea şi al treilea război punic.

Roma a fost fondată în 753 î.Hr. de către Romulus, un bebeluş alăptat de o lupoaică şi păzit de o ciocănitoare neagră. Cartagina fusese întemeiată cu o sută de ani mai devreme de Elissa, fiica lui Mutton I, regele Tirului. Mai târziu, ea a fost identificată cu Dido, cea care ţinuse atât de mult la Enea. Trăim într-o lume foarte ciudată.

Romanii şi cartaginezii aveau caractere şi temperamente complet diferite. Cartaginezii n-aveau nici un ideal. Nu-şi doreau decât să aibă bani, s-o ţină numai în chefuri şi să trăiască din plin. Romanii erau serioşi şi demni, ducând o viaţă grea şi cumpătată, ghidându-se după virtuţile latine clasice, *gravitas, pietas, simplicitas* şi adulterul[91].

Romanii erau o naţie de oameni casnici. Dacă se întâmpla totuşi să se învioreze niţel, n-o făceau decât ca să mai căsăpească nişte italieni. Îi terminaseră pe sabini şi pe etrusci încă din primele zile şi, de-atunci, reuşiseră să cucerească aproape toată Italia[92]. Romanii erau pregătiţi pentru vremuri mai bune, mai ales din punct de vedere financiar. Deşi erau prea politicoşi ca s-o recunoască, le-ar fi surâs să pună mâna şi pe teritoriul stăpânit de cartaginezi în Sicilia.

Între timp, cartaginezii se-mbogăţeau pe zi ce trece din negoţul cu stofe, lână, vopsele, sticlărie, porţelanuri, obiecte din metal, articole de gospodărie, mobilier de grădină şi alte noutăţi, pe tot cuprinsul Mediteranei. La început practicau un fel de troc, dar şi-au dat repede seama că nimic nu se compară cu banii. Mare parte din trucurile lor le ştiau din familie, de la fenicieni, părinţii lor şi

---

[90] *Vedeţi, însă, ce spune FA. Wright despre munca lui Alexandru „mai presus de toate, ca apostol al păcii".*

[91] *Cartagina era guvernată de cetăţenii ei bogaţi, prin urmare era o plutocraţie. Roma era guvernată tot de cetăţenii ei bogaţi, prin urmare era o republică.*

[92] *Cercetătorii nu ne spun prea multe despre etrusci. Şi, în fond, de ce-ar face-o?*

cei mai talentaţi neguţători ai Antichităţii[93]. Marinarii fenicieni au fost primii care au stabilit contacte cu străinii, o idee care, foarte curând, şi-a dovedit utilitatea peste tot în lume. Nimeni nu se mai gândise la asta înainte[94].

Astfel, în scurt timp a izbucnit un război ce a durat din 265 î.Hr. până în 241 î.Hr., adică 27 de ani. S-a numit primul război punic, pentru că în limba latină adjectivul *punicus* derivă din substantivul *puni, poeni,* sau fenicieni. La sfârşitul lui, romanii obţinuseră partea cartagineză a Siciliei şi daune de război de 4.000.000$. Mai apoi au pus mâna şi pe Corsica şi Sardinia, mai mult ca să se distreze, şi a urmat o perioadă de douăzeci şi doi de ani de pace durabilă.

Asta ne aduce la Hamilcar, generalul cartaginez care a făcut tot ce a putut pentru a pierde primul război punic[95]. Îi ura pe romani fară măsură pentru că îl încolţiseră cu armata pe vârful unui munte din Sicilia şi-l asediaseră mai mulţi ani la rând, făcându-l de ruşine. Acasă, în Cartagina, se aduna cu toată familia şi se puneau pe urât romani până ce mai că plesneau. Foarte nesăbuit din partea lor pentru că ura iese la iveală, iar cei pe care-i urăşti nu se schimbă deloc. Nu le pasă nici cât negru sub unghie. Sunt prea răi ca să le pese.

Hamilcar a avut trei fii, Hannibal, Hasdrubal şi Mago. A mai avut şi două fiice, dintre care una s-a măritat cu Hasdrubal Pulcher, sau Hasdrubal cel Frumos. El nu facea parte din familie. În istoria cartagineză găsim opt generali numiţi Hasdrubal. Dacă nu aveai măcar un Hasdrubal în familie erai sărac lipit pământului. Probabil credeau că ăsta-i cel mai bun mod de a face ca totul să fie clar.

Pe când fiul său Hannibal avea nouă ani, Hamilcar l-a dus la templul lui Baal unde l-a pus să jure c-o să-i urască în veci pe romani şi c-o să-şi facă mereu temele la timp[96]. Băiatul avea deja două riduri micuţe, chiar între sprâncene, de la atâta ură pentru romani. Până la urmă a devenit omul cel mai plin de ură din toate timpurile şi la fel de ridat ca o babă.

Hamilcar i-a mai povestit lui Hannibal şi despre elefanţi şi i-a spus că trebuie să ai mereu suficienţi ca să-i bagi duşmanului frica în oase. El atribuia mare parte din succesul său elefanţilor şi credea că aceştia l-ar fi putut ajuta să câştige până la urmă primul război punic, dacă lucrurile n-ar fi luat-o un picuţ razna – războiul se transformase într-o încleştare navală. Dar, chiar şi pe uscat, romanii nu se speriau chair pe măsura aşteptărilor[97]. Ei aflaseră de elefanţi încă de pe vremea când se luptau cu Pyrus, care a şi fost înfrânt din cauza lor.

---

[93] *Noaptea navigau orientându-se după stele, în special după Steaua Polară. Cereţi-i unui prieten într-o noapte să vă arate Steaua Polară şi vedeţi ce se-ntâmplă.*

[94] *Fenicienii foloseau un alfabet format din douăzeci şi una de consoane. Nu au lăsat nici o operă literară. Ca să poţi face literatură îţi trebuie măcar câteva vocale.*

[95] *Nu trebuie confundat cu celălalt general cartaginez cu acelaşi nume, tot din acest război, şi nici cu cei patru Hamilcari de dinainte şi de după.*

[96] *Cartaginezii obişnuiau ca în timpuri de restrişte să-şi ardă copii de vii ca sacrificiu pentru zeul Baal, sau Moloh. Mi-e teamă că făceau acest lucru în speranţa c-o să-şi salveze propria piele. Evident, copiilor nu le facea nici un bine.*

[97] *Romanii au capturat într-o singură bătălie din primul război punic peste o sută de elefanţi. I-au trimis la Roma să amuze masele.*

Chiar şi înainte de asta, în timpul lui Alexandru, regele Porus fusese nimicit tot din pricina propriilor săi elefanţi.

Astfel că, dacă istoria ne învăţase ceva până în acel moment era că nu trebuie să foloseşti elefanţi în război. Nu mă-ntrebaţi cum de nu s-a prins şi Hamilcar! Elefanţii Cartaginei erau dresaţi să se năpustească înainte şi să-i calce în picioare pe romani, dar se întâmpla destul de des să dea năvala şi înapoi şi să-i strivească pe cartaginezi. Dacă vi s-ar întâmpla dumneavoastră aşa ceva, n-aţi băga de seamă? Şi aţi sta cu mâinile în sân?

Apoi Hamilcar s-a dus în Spania unde şi-a petrecut opt ani punându-şi planul la punct, dar s-a înecat în 228 î.Hr., în timp ce traversa un râu împreună cu o turmă de elefanţi. Hasdrubal cel Frumos, care i-a luat locul, a fost asasinat câţiva ani mai târziu, comanda rămânându-i lui Hannibal, aflat acum la vârsta de 26 de ani şi cu lecţia învăţată pe dinafară de la tata. Hannibal a părăsit Spania în 218 î.Hr. şi a traversat Alpii spre Italia cu o mare armată şi treizeci şi şapte de elefanţi, totul în numai cinsprezece zile, stabilind astfel un nou record la trecutul Alpilor cu elefanţi şi pornind al doilea război punic. Să treci elefanţi peste Alpi nu-i chiar aşa amuzant cum sună. Alpii sunt destul de greu de trecut şi de unul singur, iar elefanţii au o alcătuire parcă special făcută pentru a nu-i trece. Dacă n-aveţi încotro şi e musai să duceţi ceva peste Alpi, încercaţi cu nişte capre negre. Ele, măcar, sunt făcute chiar pentru asta[98].

Credeţi sau nu, dar toţi elefanţii au supravieţuit călătoriei, chiar dacă jumătate dintre soldaţi au pierit. Istoricii susţin că Hannibal părea complet imun la oboseală de-a lungul tuturor încercărilor[99]. Nici disperarea nu l-a cuprins. De câte ori se întâmpla ca vreo mie şi mai bine din oamenii săi să pice de pe câte un versant al Alpilor, le spunea celorlalţi că trebuie să mulţumească cerului că elefanţii sunt sănătoşi. Dacă s-ar fi gândit cineva să-i dea un brânci la momentul potrivit, multă suferinţă ar fi putut fi evitată. Asemenea lucruri mărunte contează, de fapt[100].

Polibiu ne spune că Hannibal a inscripţionat cu mâna lui o farfurie de bronz cu numărul elefanţilor săi, adică treizeci şi şapte. Polibiu însuşi a citit-o. Cu toate acestea, unul dintre istoricii moderni a pretins recent că cifra este de patruzeci, poate dintr-o aplecare naturală către lucrul cu sume rotunde. Elefanţii sunt întotdeauna nepereche. Ai un elefant, trei sau treizeci şi şapte. E clar, profesore?

Hannibal se aştepta să aducă şi alţi elefanţi, lăsaţi în Spania în grija fratelui său Hasdrubal, dar romanii i-au tăiat linia de aprovizionare[101]. Pe parcursul celor

---

[98] *Dr. Arnold din Rugby a susţinut cu tărie că Hannibal a folosit trecătoarea Micul Sfânt Bernard pentru a trece în Italia. Nu l-a iertat niciodată pe Polibius, care a examinat traseul lui Hannibal pas cu pas pentru anumite descrieri care nu par să corespundă deloc trecătorii Micul Sfânt Bernard.*

[99] *Călărea un elefant.*

[100] *Titus Liviu ne informează că Hannibal a despicat stâncile imense ale Alpilor cu oţet, pentru a face loc elefanţilor săi. Oţetul a fost un explzibil de mare putere în anul 218 î.Hr., dar niciodată înainte şi niciodată după această dată.*

[101] *Această întreprindere riscantă a fost dusă la bun sfârşit de către Publius Cornelius Scipio, fiul acelui Publius Cornelius Scipio, cunoscut mai apoi ca Scipio Africanul. Dacă aş avea vreme, v-aş*

cinsprezece ani pe care i-a petrecut în Italia, Hannibal n-a avut niciodată atâţia elefanţi câţi şi-ar fi dorit. Mulţi dintre elefanţii din primul grup au fost răpuşi de clima nepotrivită, aşa că el se milogea mereu de cei de-acasă să-i mai trimită, dar aceştia se dovedeau cam zgârciţi. Îl întrebau dacă nu cumva îşi închipuie că şi ei sunt un soi de pachiderme şi, în fond, ce făcuse cu cei pe care-i trimiseseră mai demult? Uneori, când nu mai era nici picior de elefant prin toată armata, reuşea să şterpelească de undeva unul sau doi, iar isprava asta îmi pare mie cea mai de seamă pentru care-ar trebui să ni-l amintim.

Ca şi tatăl său, Hannibal n-a remarcat niciodată că progresele cele mai mari le facea mai ales atunci când n-avea nici un elefant. Nu se ştie nimic de ei în bătălia de la Ticino, iar la Trebia au fost numai câţiva. Ultimul elefant a murit exact înainte de bătălia de la Trasimene în care, pentru moment, Hannibal i-a şters pur şi simplu pe romani de pe hartă. La Cannae, cea mai mare victorie a sa din timpul primilor trei ani ai campaniei din Italia, tocmai rămăsese fară elefanţi. Ce vă spuneam?[102]

Eu am o teorie despre motivele pentru care, după Cannae, Hannibal n-a cucerit Roma atunci când îi era la îndemână, şi despre inactivitatea lui ciudată din următorii doisprezece ani, în care s-a mulţumit să-şi menţină poziţiile şi nimic mai mult. Aştepta ceva. Fratele său Hasdrubal ajunsese în Italia în 207 î.Hr. cu zece elefanţi, dar aceştia se purtau atât de urât încât a trebuit să fie omorâţi de proprii soldaţi, aşa că Hannibal n-a văzut niciunul dintre ei la faţă. Cartagina a mai trimis, după un timp, încă patruzeci. Au fost expediaţi, din greşeala, în Sardinia.

Aşa că Hannibal s-a dus înapoi acasă unde putea obţine ceea ce-şi dorea. Lângă Cartagina, la Zama, unde în 203 î.Hr. s-a produs confruntarea finală a celui de-al doilea război punic, şi-a făcut în sfârşit pe plac. A pus în prima linie de bătaie optzeci de elefanţi. Aceştia s-au întors împotriva cartaginezilor, iar Scipio Africanul s-a ocupat de restul.

Hannibal n-a avut niciodată succes în încercările sale de-a provoca un nou război. Cartaginezii se săturaseră până peste cap. A încercat să-l facă pe Antioh cel Mare al Siriei să participe la unul dintre planurile sale, în care era vorba de elefanţi, şi a fost forţat să fugă în grabă din Cartagina atunci când romanii au cerut să le fie predat. Apoi a rătăcit ani de zile prin Asia, refugiindu-se într-un final la curtea lui Prusias, regele Bitiniei, singurul prieten adevărat care-i mai rămăsese. Într-o bună zi a aflat că Prusias îi chemase pe romani să vină să-l prindă. A luat otravă, murind la 64 de ani, la 19 ani după bătălia de la Zama.

Dacă Hannibal a fost cu adevărat un om mare sau numai unul mijlociu, aşa cum mi se pare mie, trebuie s-o hotărască fiecare dintre noi pe cont propriu.

---

explica pe larg cum stă treaba cu cei mai importanţi unsprezece Scipio

[102] *[102] După Trasimene, Quintus Fabius Maximus l-a făcut pe Hannibal să-l urmărească de colo colo pentru a le lăsa timp romanilor să-şi adune trupe. Isprava i-a adus lui Fabius titlul de Cunctor sau Încetinitorul. Cu puţin înainte de-a muri, a primit cea mai înaltă, distincţie pe care o putea conferi republica, o cunună de iarbă.*

Pentru că îi atrăgea mereu în capcane şi-i omora, romanii l-au acuzat de trădare sau de erezie cartagineză. Căci ei se aşteptau ca el să se ghideze după regulile clasice ale războiului şi au aflat că nu pot să se bazeze pe el în această privinţă. N-am insistat prea mult asupra meritelor sale militare pentru că sunt destul de clare. M-am străduit numai să subliniez ceea ce cred eu să fi fost una dintre slăbiciunile sale ca strateg şi tactician. Dar nu cred că va fi de prea mare folos. Unii nu se-nvaţă minte niciodată.

Hannibal nu era nici pe departe vreun dar făcut de Dumnezeu femeilor. Unii spun că ar fi avut o nevastă în Spania. Dacă e adevărat, înseamnă că s-a pierdut în vânzoleala generală şi nimeni nu i-a mai luat locul. Se pare că niciodată n-a apărut femeia potrivită pentru el. Cam asta-i tot ce ştim despre viata lui personală. Sosilus, un istoric grec ce l-a însoţit în expediţiile sale militare, care bea cu el, mânca la masa lui şi dormea în acelaşi cort, a scris despre toate pentru generaţiile viitoare dar nu facea parte din cercul literar care trebuie, aşa că manuscrisul lui a fost lăsat să piară.

Polibiu spune că era mai mult o colecţie de poveşti deşănţate, nimic altceva decât lucruri intime sau vulgare cu care nu merită să-ţi baţi capul. Ei, bine! Măcar putem să fim siguri că i-a urât pe romani până la moarte pentru că aşa îi promisese tatălui său. Şi precis a crezut până la ultima suflare că totul ar mai putea încă să iasă bine numai de-ar avea câţiva ştiţi-voi-ce.

Cum Cartagina a devenit din nou prosperă, romanii au asediat-o din 149 î.Hr. până în 146 î.Hr. Într-un final au pătruns înăuntru, au masacrat locuitorii, au jefuit oraşul, l-au ars din temelii şi au plantat iarbă deasupra. Mă gândeam că vreţi să ştiţi cum s-a terminat povestea.

.....

Cleopatra

Cleopatra a VII-a, regina Egiptului, era fiica lui Ptolemeu al XIII-lea. Numele mamei sale nu ne este cunoscut şi nici nu contează căci nimeni întreg la minte nu şi-ar fi bătut capul cu Ptolemeu al XIII-lea. Era poreclit Ptolemeu Fluieraşul pentru că din zori şi până-n seară nu facea altceva decât să cânte la flaut. Egiptenii l-au alungat din ţară, dar normal că s-a întors. A murit în 51 î.Hr. lăsând Egiptul Cleopatrei şi lui Ptolemeu al XIV-lea, fratele ei în vârstă de zece ani[103].

Cleopatra şi Ptolemeu al XlV-lea se certau mereu, iar ei nu-i ieşeau defel pasenţele cu politicienii care trebuia[104]. Cleopatra a fost dată jos de pe

---

[103] *Ptolemeii fuseseră la începuturi greco-macedoneni get-beget. Acum ajunseseră cel mult la jumătatea a II-a.*

[104] *Tartor-şef în Egipt era Pothinus, un eunuc.*

jumătatea ei de tron şi a fugit în Siria, ca să-şi salveze viaţa. Avea deja douăzeci şi unu de ani şi era foarte nefericită. Simţea că nu face nimic cu viaţa ei.

Atunci, a ajuns în Egipt cu afaceri cel mai mare dintre romani, Iulius Cezar, iar Cleopatra s-a întors să discute cu el nişte chestiuni[105]. A poruncit să-i fie adusă făcută sul în aşternuturi, iar restul nopţii şi l-a petrecut povestindu-i cum a fost călătoria. Aşa se face că el a urcat-o din nou pe tron, împreună cu un alt frate mai mic al ei, Ptolemeu al XV-lea, căci Ptolemeu al XlV-lea se înecase nu se ştie cum. Ptolemeu al XV-lea n-a trăit nici el mult. Cleopatra l-a otrăvit, dar nu trebuie să i-o luaţi în nume de rău, pentru că aşa era eticheta la palat, să otrăveşti cât mai mulţi membri ai familiei cu putinţă. Cleopatra n-a otrăvit-o pe sora ei mai mică, Arsinoe. A pus pe altcineva s-o facă[106].

Cezar avea 54 de ani, faţă de cei 21 ai Cleopatrei, dar încă mai era destul de muieratic – genul mic, uscat şi vânos. A stat în Egipt de la începutul lui octombrie până la sfârşitul lui iunie, punând la punct „treburi de stat". A fost să fie un băieţel şi i-au spus Caesarion sau Micul Cezar, astfel încât Cleopatra se considera aproape logodită. Cezar ar fi putut s-o ia de nevastă, doar că acasă mai avea încă o soţie. Mereu e câte ceva la mijloc, nu-i aşa?[107]

Ca şi Alexandru cel Mare pe care-l admira mult, Cezar credea în divinitatea propriei persoane, aşa cum era ea. Când o cunoscuse pe Cleopatra era chel şi cenuşiu ca un şobolan pe la tâmple[108]. Mai avea şi crize. Printre realizările lui se numără o carte despre masacrele sale din Galia şi distrugerea totală a bibliotecii din Alexandria, ce s-a aprins de la scânteile unor vase din port cărora tocmai le dăduse foc. În timpul vizitei Cleopatrei la Roma, în 44 î.Hr., a fost ucis în Senat de unii dintre cei mai buni prieteni ai săi. Ea a părăsit oraşul în grabă[109].

Trei ani mai târziu, Cleopatra l-a cunoscut pe Marc Antoniu, un grăsan cu barbă. Sperau să cucerească Asia şi, în final, să stăpânească lumea, aşa cum plănuiseră ea şi cu Cezar.[110] A fost mai degravă o legătură de afaceri din moment ce ea avea nevoie de protecţie pentru a-şi păstra tronul, iar el de bani gheaţă. Puteţi fi siguri că bârfitorii n-or să se sature niciodată de acest subiect, Antoniu şi Cleopatra n-au putut nici măcar să aibă gemeni fară să stârnească discuţii aprinse.[111]Ar trebui să reţinem că Antoniu şi Cleopatra s-au căsătorit în secret, când gemenii aveau doar patru anişori.

---

105 *Cât timp fusese în Galia, Cezar măcelărise un milion de bărbaţi, femei şi copii şi înrobise încă pe-atât. Nici un alt roman nu se-apropiase de o astfel de performanţă.*

106 *Cei doi micuţi Ptolemei, cu numerele XIV şi XV, nu erau atât de cruzi pe cât erau ceilalţi Ptolemei. Mai trebuiau să crească un pic.*

107 *Primul dintre cele trei mariaje ale lui Cezar — cel cu Cornelia, o fată foarte bogată – sfârşise dezastruos. Sylla, inamicul lui Cezar, îi confiscase acesteia dota imediat după nuntă.*

108 *Asta poate părea o înfăţişare plină de distincţie pentru un om bogat.*

109 *James Anthony Froude a susţinut că toată povestea cu Cezar şi Cleopatra e invenţia unor epoci ulterioare. Mereu uit cum a explicat el existenţa unui fiu.*

110 *110 Mă îndoiesc că a dizolvat o perlă evaluată la 375.000$ în oţet şi că a băut-o ca să-l impresioneze pe Antoniu cu bogăţia şi extravaganţa ei. Printre altele, perlele nu se dizolvă în oţet.*

111 *111 Gemenii au primit numele de Alexander Helios şi Cleopatra Selene.*

Deşi nu-i prea mergea mintea, Antoniu i s-a părut a fi o companie plăcută Cleopatrei. Nimeni nu putea şti ce va face în momentul următor, nici măcar el. Gustul lor pentru acelaşi tip de distracţii le-a fost de mare ajutor. Se deghizau, îmbrăcându-se în haine vechi şi alergau noaptea pe străzi, bătând la uşi, spărgând geamuri şi râzând de se prăpădeau[112]. Erau făcuţi unul pentru celălalt[113].

La puţin timp după naşterea gemenilor, Antoniu s-a dus să fie înfrânt undeva şi n-a mai venit trei ani de zile. Fulvia, cea de-a treia soţie a sa, a murit cam pe-atunci, aşa că s-a căsătorit cu Octavia, sora vitregă a lui Octavian, unul dintre colegii lui triumviri. Apoi s-a-ntors la Cleo. Era iar falit. Şi, mai mult, s-a căsătorit cu Cleopatra fară să se obosească s-o anunţe pe Octavia şi a rămas cu ea, cu întreruperi, pentru tot restul zilelor lui. Au mai avut un copil şi, uneori, Antoniu mai încerca să cucerească Asia, dar asta-i mai uşor de zis decât de făcut[114].

Odată trecut de cincizeci de ani, Antoniu s-a îngrăşat, s-a lenevit şi s-a beţivănit tot mai rău, iar Cleopatra se întreba dacă nu cumva făcuse o mare greşeală. Şi romanii se cam săturaseră de cele ce se petreceau la Alexandria şi n-a trecut mult până când Octavian, nepotul bun şi fiul adoptiv al lui Cezar, l-a învins pe Antoniu la Actium. Unii spun că însăşi Cleopatra i-a grăbit sfârşitul lui Antoniu dându-l pe mâna lui Octavian, părăsindu-l în toiul luptei şi trimiţându-i un mesaj fals care l-a făcut să se sinucidă. Oricum ar fi stat lucrurile cu adevărat, ea nu încerca decât s-o scoată cumva la capăt[115].

După aceea, ar fi putut ea s-ajungă cumva la un numitor comun cu Octavian, dar el vedea altfel lucrurile. Octavian era un ins neplăcut, cu ochi de peşte, izmene lungi de lână şi standarde morale înalte. A vrut s-o ia pe Cleopatra şi s-o expună la Roma ca prizonier de război, aşa că ea s-a decis să-şi încheie socotelile cu lumea la 39 de ani[116]. A fost ultima regină a Egiptului, devenind ulterior parte a extrem de plictisitorului proiect al lui Octavian numit Imperiul Roman[117].

Cleopatra a fost foarte invidiată pentru cariera ei plină de păcat, cum ne-o spun cântecele şi poveştile, dar nu există nici o dovadă că ar fi fost cu vreun alt bărbat în afară de slăbănogul de Iuliu şi zevzecul de Marc. Dacă tot mai credeţi că viaţa ei a fost o neîntreruptă orgie, plină de delicii amoroase, e dreptul dumneavoastră. Părerile diferă în legătură cu înfăţişarea ei, chiar şi cu nuanţa părului, sau cu lungimea nasului. Eu susţin că era o brunetă superbă şi că nasul

---

[112] *Odată, pe când erau la pescuit, Cleopatra a agăţat în cârligul undiţei lui Antoniu un hering afumat şi aproape că au murit amândoi de râs. Păi da, era destul de amuzant.*

[113] *Când era căsătorit cu Fulvia, Antoniu se ascundea după mobilă şi sărea strigând: buu!*

[114] *Antoniu îşi punea deseori cotul drept pe genunchiul drept şi-şi lua bărbia în palmă. Nu ieşea nimic din asta.*

[115] *Mottoul lui Antoniu era: „Totul pentru iubire!" Vedeţi unde l-a dus?*

[116] *Scuze, dar n-am putut să aflu prea multe despre cobră.*

[117] *[117] Octavian a pus ca la procesiunea triumfală să fie cărat un manechin al Cleopatrei cu o cobră sintetică lipită de el. Drăguţ, n-am ce zice!*

îi era perfect în regulă. Cu siguranţă nu speria pe nimeni dacă se mai şi aranja niţel.

Doar ca fapt divers, cei trei copii ai lui Antoniu şi ai Cleopatrei au fost crescuţi de Octavia, văduva mult încercată a lui Marc[118]. Cleopatra Selene s-a măritat cu Juba, regele Numidiei. Alexandru Helios nu cred c-a ajuns prea bine şi se pare că lui Ptolemeu Philadelphus i-am pierdut urma cu totul. Octavian l-a executat pe Caesarion. Cum era şi normal!

Octavian, după cum s-ar putea să ştiţi, a devenit împăratul Augustus şi e privit în general ca unul dintre personajele istorice de primă mărime. A condus Imperiul Roman patruzeci de ani liniştiţi, în ciuda numeroaselor afecţiuni cronice ce dădeau bătăi de cap medicilor zilei[119]. In fiecare vară suferea de pe urma inflamării diafragmei şi mai avea de asemenea şi un herpes încăpăţânat.[120] Starea lui s-a agravat cu timpul şi-i era frică să facă vreo baie ca să nu se-nrăutăţească şi mai mult. Poate că e mai bine că nu s-a-ndrăgostit de Cleopatra. Avea ea destule probleme şi fară asta.

.....

Nero

Nero era fiul Agrippinei cea Tînără şi al lui Cnaeus Domitius Ahenobarbus şi în el se reuneau cele mai urâte trăsături ale fiecăruia. Tatăl său se dădea în vânt după strivitul copiilor mici sub roţile carului de luptă precum şi după scosul ochilor din orbite. Mai sunt şi alte zvonuri, dar prefer să le trec sub tăcere[121]. Agrippina era una dintre surorile lui Caligula. Şi peste un astfel de lucru nu poţi să treci[122].

Nero s-a născut la Atium, pe 15 decembrie 37 d.Hr. A primit numele de Lucius Domitius Ahenobarbus, astfel că este cunoscut ca Nero Claudiu Caesar Drusus Germanicus. Orice relaţie ai fi avut cu Germanicus, ea îţi deschidea toate uşile în vremea aceea. Acum nu ţi-ar aduce nici o ceapă degerată[123].

---

118 *A mai crescut, de asemenea, şi patru copii de-ai lui Antoniu — concepuţi cu ea sau cu Fulvia — şi încă trei de-ai ei făcuţi cu Marcellus. S-a îngrijit admirabil de toţi, iar unul dintre micuţi, fiica ei din partea lui Antoniu, a devenit o strămoaşă a împăratului Nero. Iar săracul Marc n-a făcut decât o singură greşeală.*

119 *Pentru o durere la ficat, după cum ne spune Suetoniu, „cum prişniţele fierbinţi nu i-au uşurat durerea a fost îndrumat de medicul său Antoniu Musa să încerce cu unele reci."*

120 *Dermatologii romani aveau o zicală foarte nostimă despre pacienţii lor: „Nici nu mor, nici nu se fac mai bine – ceea ce e perfect!"*

121 *[121] Ahenobarbii sau Bărbile de Bronz aveau cu toţii bărbile roşii pentru că barba cea neagră a lui Lucius Domitius Ahenobarbus, întemeietorul familiei fusese transformată într-una roşie de Castor şi Pollux, nu-mi mai amintesc de ce.*

122 *Suetoniu ne spune că atunci când Tiberiu, unchiul Agrippinei, fiind în exil, tocmai se uita după semne favorabile, „în timp ce-şi schimba hainele, tunica lui a părut să fie toată în flăcări". Şi probabil chiar era.*

123 *Apropo, cine anume era acest Germanicus?*

În unele privinţe, Nero a fost înaintea timpului său. Îşi fierbea apa de băut ca s-o purifice şi o răcea cu gheaţă obişnuită, facând-o astfel din nou insalubră. A rebotezat cu propriul său nume luna aprilie, aceasta devenind luna Neroneus, dar ideea n-a prins pentru că aprilie este aprilie şi nu este Neroneus şi n-are nici un rost să te comporţi ca şi cum ar fi. Se spune că în timpul domniei sale provinciile mărginaşe au prosperat. Asta pentru că erau mai departe.

Deoarece caracterul lui Nero lăsa mult de dorit, suntem în măsură să-i uităm partea cea bună. Ar trebui să încercăm să ţinem minte că nu şi-a omorât mama până la douăzeci şi unu de ani. În plus, a facut-o numai ca să-i fie pe plac iubitei, Poppaea Sabina, pe care a luat-o mai târziu de nevastă şi a omorât-o în bătaie în timp ce era însărcinată[124]. A fost vina ei, într-un fel, pentru că-l cicălise din pricină că venea acasă târziu de la curse.

Octavia, prima soţie a lui Nero şi una dintre fiicele împăratului Claudiu, nu era chiar aşa cum ar fi trebuit să fie. Era genul acela de om care poartă pică. Nu-l plăcea pe Nero pentru că îl omorâse pe frăţiorul ei, Britannicus. El ar fi murit oricum, mai devreme sau mai târziu, dar Octavia tot încerca să scoată ceva din asta. Nero a exilat-o, apoi a pus să fie asfixiată în timp ce facea o baie cu aburi şi s-a căsătorit cu Poppaea pentru că dragostea găseşte mereu o cale.

Următoarea lui soţie a fost Statilia Messalina, care nu era Messalina la care vă gândiţi voi. Aceea era Valeria Messalina, verişoara lui Nero şi a treia soţie a împăratului Claudiu. Era cea mai rea femeie din Roma şi chestia asta îi plăcea la nebunie. Era într-atât de haină încât îi ura din principiu pe cei cuminţi. Spunea că o obosesc[125]. Statilia nu era nici pe departe atât de inteligentă ca Valeria. Trecuse deja prin patru mariaje, dar nici unul nu se compara cu cel de faţă.

Din punct de vedere intelectual, Nero nu era nici prea-prea nici foarte-foarte. Vorbea fluent latina. Preceptorul său, Lucius Annaeus Seneca, era un stoic sau un mincinos. Seneca susţinea zadărnicia oricăror bunuri lumeşti şi era incredibil de bogat. Când i s-a sugerat că, dacă ăsta e crezul lui, ar trebui să înceteze să mai împrumute bani cu o dobândă atât de nesimţită, a spus că ar fi împotriva tuturor principiilor filosofiei stoice şi mai prejos de el ca membru cu acte în regulă ce se află, să acorde atât de multă atenţie unor subiecte atât de neimportante când mintea lui ar trebui să fie la lucruri mai elevate. Asta a pus bazele reputaţiei sale de gânditor[126].

Nero s-a săturat până la urmă de ideile lui Seneca, aşa că i-a spus să dispară din peisaj, ceea ce acesta a şi făcut. La fel i-a ordonat şi senatorului P. Clodius Paetas Thrasea, doar pentru că arăta ca un gânditor. Senatorului P.

---

[124] *Poppaea Sabina era fiica lui Poppaea Sabina, care era fiica lui Poppaeus Sabinus.*

[125] *Claudiu a scăpat de ea într-un final, dar nu înainte ca ea să se distreze de minune. Dacă nu cunoaşteţi detaliile carierei ei, puteţi trăi şi fără.*

[126] *Atunci cand Seneca a fost exilat pentru un timp sub incidenta Lex de adulteriis n-a mai zis nimic.*

Nici nu era nimic de spus.

Clodius Thrasea nu-i trecea nici măcar un singur gând prin scăfârlie dar lăsa impresia contrară, cel puţin atunci când nu deschidea gura.

Agrippina a fost o mamă minunată pentru Nero, doar că avea înclinaţia de-a o face pe şefa. O matroană de şcoală veche şi lider al partidei reformiste din Roma, era responsabilă cu asasinatele acesteia, asta pe lângă propriile sale crime. Nu şi-a ucis primul soţ, pe tatăl lui Nero. L-a făcut doar să se apuce de băut. Cel de-al doilea soţ, Crispus Passenius, a murit subit după ce făcuse un testament în favoarea ei şi e frecvent acuzată că i-a dat să mănânce ciuperci otrăvite cu arsenic celui de-al treilea, împăratul Claudiu, pentru ca Nero să-i urmeze la tron. Cu cât mai repede cu-atât mai bine. Haideţi, totuşi, să fim mai circumspecţi în legătură cu asta. E posibil ca metabolismul împăratului să fi fost cu totul dereglat, iar simptomele să fi fost doar confundate cu cele provocate de arsenic. Sau, pur şi simplu, Claudiu, într-una dintre stările sale nedefinite, şi-a pus singur ceva în mâncare.

Claudiu era un individ bătrân pe care, la moartea lui Caligula, îl găsiseră ascuns după o perdea şi îl făcuseră împărat din greşeală[127]. Caligula îl aruncase odată într-un râu ca să scape de el, dar cineva îl pescuise din apă. Din momentul respectiv a rămas cu nişte ticuri nervoase[128]. Majoritatea persoanelor îl considerau pe Claudiu cam slab de minte pentru că scria o serie de schiţe istorice oarecum neinteresante şi încerca să fie amuzant în societate. Nu-l interesa decât trecutul. Când prietenii îl întrebau – şi o făceau tot timpul — de ce nu scrie despre evenimentele zilei, începea iarăşi cu ticurile. Nici una dintre cele patru căsătorii ale sale n-a ieşit prea bine. Întotdeauna era găsit cu o carte în mână[129].

Totuşi, Claudiu a realizat câteva lucruri temeinice. A construit Via Claudia, un drum splendid care ducea la Valea Dunării şi pe care au mers mai târziu barbarii ca să cucerească Italia. A inventat, de asemenea, şi trei litere noi, una pentru consoana *u* diferenţind-o de vocala *u*, alta pentru sunetul dintre *i* şi *u*, şi încă una pentru *bs*, sau *ps.* N-au fost folosite, pentru că nimeni nu le putea pronunţa[130].

Agrippina era deja, de ceva timp, o problemă pentru Nero, căci se tot băga unde nu-i fierbea oala şi se sfădea mereu cu el în legătură cu cine trebuia şi cine nu trebuia omorât. Cum el îi datora ei totul, din moment ce ea îl scăpase de Claudiu, sperase să o ucidă cât mai delicat cu putinţă. Nu voia ca ea să sufere şi n-a precupeţit nici un efort ca asta să nu se întâmple. I-a dat de trei ori otravă cu efect rapid fară nici un rezultat, apoi a aranjat astfel încât tavanul dormitorului ei

---

127 *Singurul lui prieten era un micuţ pudel alb. Era fratele lui Germanicus*.

128 *Claudiu fusese neglijat în copilărie. Mama lui, Antonia, refuzase să se recăsătorească după moartea lui Drusus, dedicându-se în întregime unei mrene cu nouă ochi (peşte – n.tr.) care probabil că-i amintea de cel dispărut.*

129 *[129]Fiul lui Claudiu şi al Plautiei Urgulanillo, Drusus, a murit înecat în timp ce arunca pere în sus şi le prindea cu gura.*

130 *Ferrero susţine că anumite părţi ale creierului său erau extrem de dezvoltate. Nu spune însă care.*

să se prăbuşească, strivind-o în somn. Bine-nţeles că asta n-a mers. Nu merge niciodată. Fie tavanul nu pică, fie victima doarme, în noaptea cu pricina, pe canapea.

După aceea a încercat s-o înece folosind o barcă cu fundul şubrezit, dar barca s-a scufundat prea încet şi ea a scăpat înotând cu uşurinţa unei vidre. Atunci Nero şi-a pierdut cu totul capul şi i-a ordonat sclavului său eliberat, Anicetus, să încerce altceva. Acesta, un individ necioplit dar practic, a făcut rost de-o bâtă şi-a omorât-o în bătaie. Ştiau ei ce ştiau, neandertalienii.

Nu putem fi siguri câţi alţii au mai fost ucişi de Nero, din moment ce multe dintre poveşti sunt doar din auzite. Ştiţi cum vine treaba. Odată ce-ai omorât câţiva oameni îţi faci o reputaţie proastă. Eşti învinovăţit pentru toate cadavrele care apar cale de-o poştă şi pentru orice merge prost în ţară.

Luaţi, spre exemplu, marele incendiu ce-a mistuit mare parte din Roma în 64 d.Hr. Se zice că el a pus focul. Oricum ar fi, el n-a cântat la vioară în timpul conflagraţiei, căci instrumentul încă nu se inventase. A cântat, însă, despre căderea Troiei acompaniindu-se la liră. Şi ce-i aşa rău în asta? Desigur că n-ar fi trebuit să tortureze atât de mulţi creştini ca să demonstreze că ei erau de vină. Unul, doi, ar fi fost suficienţi[131].

Oricum, el a reconstruit oraşul după un plan mai modern. Îmbunătăţirea de bază pe care i-a adus-o a fost Casa de Aur, cum o numea, o reşedinţă imperială de un kilometru şi jumătate lungime, dotată cu o sală de bal rotativă, pereţi de aur bătuţi cu pietre scumpe, maşinării care pulverizau parfum în toate direcţiile, un apartament dublu pentru maimuţa sa favorită şi o statuie a lui însuşi, înaltă de 120 de picioare. Când s-a mutat în ea, a spus că acum începuse şi el să trăiască ca o fiinţă umană. N-am fost în stare să mă gândesc la o replică pe măsura acestei remarce. încercaţi şi voi.

Cariera de cântăreţ a lui Nero a stârnit ceva comentarii usturătoare, fară nici o legătură cu episodul cu incendiul. Cânta şi cânta, acasă şi în public, acompaniat de lira sa, de cinci mii de aplaudaci aleşi pentru rezistenţa lor sporită şi de un regiment de soldaţi cu săbiile scoase. Se îndrepta către avanscenă, însoţit de garda sa de corp, şi îşi întreba spectatorii dacă mai auziseră vreodată o voce mai bună. Ei răspundeau întotdeauna că nu, nu mai auziseră[132]. Dacă v-aţi întrebat de ce cânta Nero, răspunsul e destul de limpede. Oamenii cântă pentru că cred că întotdeauna ştiu să cânte[133].

Şi-a făcut debutul profesional la Napoli, la cinci ani după moartea mamei sale. Măcar de asta a fost scutită. În timpul spectacolului, teatrul a fost zguduit de un cutremur şi s-a prăbuşit după ultimele acorduri. Nero a scăpat. În timpul

---

131 *Se ştie că nici un creştin n-a fost aruncat în groapa cu lei până în timpul domniei lui Marcus Aurelius Antoninus, ale cărui meditaţii ar trebui neapărat să le citiţi. Sunt minunate.*

132 *Vocea lui Nero era subţirică şi slabă. Dacă ar fi fost mai amplă, ar fi fost mult mai rău.*

133 *[133] La vârsta de doisprezece ani Nero arătase un viu interes pentru arte. În special pentru muzică, pictură, sculptură şi poezie. De ce nu s-a făcut nimic în legătură cu asta?*

133b Pe mine nu mă deranjează aşa de tare cântăreţii, numai să nu exerseze.

concertelor sale, fulgerele obişnuiau să cadă extrem de aproape de scenă. Nu-l nimereau.

S-a dus şi în Grecia, unde a cântat un an şi jumătate, după care s-a întors în Italia şi a cântat în continuare. Patruzeci şi unu de cetăţeni au plănuit să-l ucidă, dar ceva n-a mers[133b]. Apoi a anunţat că va susţine un recital în care se va acompania la orgă, la flaut şi la cimpoi, cântând în acelaşi timp o tragedie compusă chiar de el. Legiunile din Galia s-au ridicat la luptă, iar Senatul l-a declarat inamic public. În timp ce trupele se apropiau de Roma, Nero a venit cu ideea să le iasă în întâmpinare pe drum şi să le câştige inimile cântându-le nişte cântecele. Cineva ar fi trebuit să-l facă să-nţeleagă. Asistat de Epaphroditus, secretarul său personal, şi-a tăiat gâtul pe 9 iunie 68 d.Hr., chiar în ziua în care aniversa asasinarea primei sale soţii. Ei bine, nimeni nu-i perfect.

.....

ÎNTOVĂRĂŞIRI **CIUDATE**

Attila Hunul

Attila Hunul a fost o mare pacoste dar mai sunt şi alţii, din belşug. Nu trebuie
să-l acuzaţi pe el pentru toate necazurile voastre pentru că mare parte din ele sunt din vina voastră şi cu cât vă daţi seama mai repede de asta, cu-atât e mai bine pentru voi[134]. A fost învinuit până şi de căderea Romei, chiar dacă el, pe-atunci, nici nu era prin preajmă. Nu mai ştiu exact de ce-a căzut Roma. Este, probabil, unul dintre acele lucruri care pur şi simplu se întâmplă[135].

Hunii erau nişte nomazi din Asia care, în secolul al IV-lea, au năvălit călare pe poneii lor răpciugoşi în Europa şi-au pornit un val de crime[136]. Au fost identificaţi cu Hiung-nu, un trib de venetici ce-a ocupat Mongolia pe timpul domniei lui Shi-Huang-ti, dar încep să mă cam îndoiesc de asta[137]. Călăreau din

---

134 *Attila nu rimează eu Vanila, cum se-ntâmpla pe vremea mea. Acum se crede că, dacă micuţii pot fi învăţaţi să accentueze Attila pe prima silabă, lucrurile s-ar putea schimba în bine.*

135 *Gibbon a dezbătut problema pe suficiente pagini, ca să nu spunem mai mult. (n.a.) Edivard Gibbon – istoric englez a cărui cea mai cunoscută lucrare este „Istoria declinului şi prăbuşirii Imperiului Roman" în 3 volume, (n.tr.)*

136 *Marcellus îi descrie ca fiind „bestii pe două picioare, mici şi fară barbă, în aparenţă legate cu lanţuri de caii lor. Se pare că dorm călare, aplecaţi peste grumazul animalelor. "Asta numeau ei viaţă?*

137 *Existau două tipuri de huni, dintre care unul se numea finic, permic, sau ugric. Al nostru era celălalt.*

loc în loc în căutare de păşuni, jaf şi pradă şi ajunseseră prea departe cu toate acestea ca să se mai oprească.

Hunii erau nişte creaturi hidoase. Îşi turteau nasul cu ajutorul unor scândurele fixate cu fâşii de pânză şi-şi crestau faţa încă din copilărie, ca să nu mai trebuiască să se radă niciodată. În timpul pe care-l câştigau nebărbierindu-se puteau să-şi mai turtească niţel nasurile. Uneori, câte un hun mascul şi unul femelă se-ndrăgosteau, se căsătoreau şi toată suflarea se întreba ce văzuseră unul la celălalt.

Se hrăneau cu carne şi lapte de iapă şi se-mbrăcau cu piei de şoareci de câmp. Hunii erau mai mici de statură decât majoritatea oamenilor, iar şoarecii de câmp erau, pe-atunci, mai mari[138]. Întrebaţi fiind cine sunt, răspundeau ceva ce suna ca nechezatul unui cal şi se credea că încercau să spună că sunt huni, sau Hiung-nu. Romanii spuneau că hunii nu sunt oameni, ceea ce nu era decât parţial adevărat. Ca în oricare altă comunitate umană, unii sunt oameni, alţii mai puţin[139].

Când hunii au venit prima oară în Europa, i-au supus pe alani şi pe heruli, apoi i-au tot sâcâit pe ostrogoţi şi pe vizigoţi, nişte teutoni simpli şi stângaci ce duseseră până atunci o viaţă fară griji. Într-o zi îi împingeau pe ostrogoţi dincolo de Dunăre, într-alta îi împingeau înapoi. Apoi întindeau corturile şi îşi mai turteau niţeluş nasurile. Ostrogoţii şi vizigoţii erau într-atât de asemănători încât era imposibil, pentru un profan, să-i deosebească şi, chiar de-ar fi putut, ce-ar fi făcut cu asdingii, silingii şi cu gepizii, ca să nu mai vorbim de angli, saxoni, iuţi sau de lituanieni. Enumeraţi, vă rog, trei mărfuri exportate de gepizi. Numiţi măcar una!

Attila era fiul lui Mundzuk cel Urât, regele hunilor. S-a născut undeva în Balcani, prin preajma anului 395 d.Hr[140]. Când era numai de-o şchioapă era atât de hâd încât nici măcar maică-sa nu ştia ce să-i facă. Ea credea c-o să crească şi-o să-i treacă, dar cu cât îi turtea nasul mai tare, cu-atât arăta mai rău. La şase ani a câştigat Campionatul Naţional de Strâmbături. Aţi ghicit — el nu se strâmba.

În 433 d.Hr., la moartea regelui Rugila, cel ce-i urmase lui Mundzuk, Attila şi fratele său Bleda au devenit împreună conducători ai hunilor. Attila i-a avut, foarte curând, pe rugi, ostrogoţi şi gepizi la degetul mic[141]. Imperiul său hun se-ntindea de la munte până la mare şi lucrurile au mers ca pe roate aproape douăzeci de ani. Mă rog, pentru huni. De câte ori se uita Attila chiorâş la vreun trib, acesta lăsa totul baltă şi fugea mâncând pământul[142]. După asta, el punea mâna pe tot ce se putea.

---

138 *Hunii arătau mai impunător călare. Dar cine nu arată?*

139 *Limba lor pare să fi fost mai puţin potrivită decât latina pentru dezvoltarea artelor şi a ştiinţelor. Fie te-apuci de astfel de lucruri, fie nechezi ca un cal. Nu poţi să le faci pe ambele.*

140 *În timp ce mergea cu o căruţă, se spune. Nici nu-i de mirare că era mereu pe picior de plecare.*

141 *Nu trebuie să mai ţineţi cont de Bleda. N-a trăit prea mult.*

142 *Attila avea obiceiul de a-şi da crâncen ochii peste cap. Asta speria pe toată lumea.*

Una dintre principalele surse de venit ale lui Attila era Theodosius al II-lea, împărat al Imperiului Roman de Răsărit[143].

Theodosius, un suflet timid, auzise atât de multe despre huni, încât îi plătea foarte bine ca să stea departe de Constantinopol. Prima oară când a văzut chipul lui Attila, a dublat plata anuală, aducând-o la 700 de pfunzi de aur. Câţiva ani mai târziu, când Attila s-a mai strâmbat niţeluş la el, Theodosius a fost de acord să-i dea de trei ori pe cât îi dăduse, plus un bonus de 6000 de pfunzi, dacă nu-i mai vedea niciodată faţa. Succesorul lui Theodosius n-a mai colaborat, dar dragostea, nu-i aşa, găseşte mereu o cale.

Se pare că Attila primise o scrisoare de la Honoria, sora lui Valentinian al III-lea, împăratul Imperiului Roman de Apus, în care aceasta îl ruga să vină în Italia s-o salveze dintr-o situaţie compromiţătoare. Fusese prinsă ţinându-se de mână cu Eugeniu, valetul ei, iar rudele, hotărâte să n-o lase să aibă parte de nici o distracţie în viaţă, o condamnaseră să se mărite cu Flavius Bassus Herculanus, un senator în vârstă, cu un caracter de mai mare dragul, dar cam neputincios[144].

Deşi era cam zburdalnică din fire, Honoria era şi destul de simpluţă şi mai şi suferea, pe deasupra, de o isterie de speriat, provocată de o vizită pe care trebuie s-o facă la Constantinopole împreună cu evlavioasa soră a lui Theodosius al II-lea şi cu alte fete preocupate de rugăciuni, posturi, priveghiuri şi jurate toate să-şi păstreze virginitatea până la moarte[145]. Se gândise că măritişul cu Flavius ar putea să fie ceva asemănător şi n-a putut să suporte ideea[146].

Attila avea deja trei sute de neveste, dar a hotărât că, dacă tot poate să şantajeze familia Honoriei, de ce să nu cureţe şi Vestul, de vreme ce Estul tot nu mai era la fel de profitabil. Din moment ce ea trimisese un inel împreună cu mesajul, el a decis că e o propunere de căsătorie şi a cerut-o pe Honoria de mireasă, dimpreună cu jumătate din ţinuturile de sub stăpânirea lui Valentinian, pe post de zestre. L-au refuzat, aşa cum se şi aşteptase.

Astfel, Attila a invadat Galia în 451 d.Hr., cu o armată de rugieni, scirieni, ostrogoţi şi cine ştie mai ce, jefuind, violând şi incendiind totul în cale[147]. A fost înfrânt la Chalons de către Aetius, un general roman şi de Theodoric, regele vizigoţilor[148]. Attila s-a întors anul următor, tot mormăind ceva, cum că ar fi fost încă logodit cu Honoria şi cum că nu putea suporta s-o vadă asuprită. Papa Leon

---

143 *Theodosius al II-lea era cunoscut şi ca Theodosius Caligraful din cauza scrisului său minunat. Astfel de persoane obişnuiesc să mai deseneze şi păsările.*

144 *E clar, era nebună de legat.*

145 *După moartea lui Theodosius al II-lea, sora lui, Pulcheria, prima dintre fecioare, l-a executat pe Chrysaphius, marele eunuc, omul bun la toate al fratelui său. Era destul de nervoasă, dintr-un motiv sau altul.*

146 *Valentinian l-a executat pe Hyacinthus, eunucul care îi dusese mesajul Honoriei lui Attila. Pentru băieţii ăştia, viaţa nu era deloc floare la ureche.*

147 *Printre cei care erau de faţă la evenimente se afla şi Ardarie, regale gepizilor, ajuns acum un aliat de nădejde şi un membru al comandamentului lui Attila.*

148 *Lupta de la Chalons nu s-a dus la Chalons, ci la Troyes. Normal că s-a numit bătălia de la Chalons.*

cel Mare s-a întâlnit cu el în faţa porţilor Romei şi l-a muştruluit bine, iar Attila s-a întors cu coada-ntre picioare înapoi în ţara lui Dracula şi asta a fost cam tot. Din tentativa Honoriei de a-şi lua viaţa în propriile mâini n-a ieşit nimic[149]. Au închis-o undeva bine pentru tot restul zilelor.

Ce anume i-a spus Leon cel Mare lui Attila, de l-a determinat să-şi strângă catrafusele şi să plece în aşa mare grabă, n-a fost făcut public niciodată. Teoria mea e că o terţă persoană, poate Valentinian, i-a strecurat în buzunar tot aurul pe care-l putea duce, atât de mult încât puteai la fel de bine să-i zici „zestrea Honoriei". Pot adăuga că, în această privinţă, sunt secondat şi de dl. Gibbon. Desigur, nu facem altceva decât să dăm cu presupusul[150].

Attila avea acum în jur de şaizeci de ani[151]. Mintea îi slăbea pe zi ce trece, aşa că s-a hotărât să se căsătorească din nou, simţindu-se îngrozitor de neînţeles în toate cele trei sute de mariaje. Astfel încât a luat-o pe Ildico, sau Hilda, o minunată blondină, pe ai cărei părinţi tocmai îi măcelărise în Galia. În dimineaţa următoare, a fost găsit mort în pat. Ildico şedea uitându-se fix la cadavru şi sporovăia într-o limbă ciudată. Atunci când au întrebat-o dacă şi-a omorât soţul, a continuat să împroaşte cu umlauturi ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Au lăsat-o baltă, şi nimeni nu ştie nici până acum ce s-a întâmplat în acea noapte de iunie. S-ar putea să fi fost un infarct[152].

A fost îngropat în trei sicriuri, unul de aur, altul de argint şi al treilea de fier, iar la înmormântare s-au rostit câteva vorbe meşteşugite. Hunii au mai dus-o încă vreo câţiva ani sub conducerea celor şase fii mult-iubiţi ai lui Attila: Ellak, Denghizik, Emnedzar, Uzindar, Geisen şi Ernak sau Ernie. Dar au tot slăbit în putere, până când au fost nimiciţi de iguri[153].

Cuceritorul Atilla n-a fost altceva decât un balon de săpun. Înfăţişarea nu l-a ajutat dintru început, iar maniera lui de abordare a problemelor mondiale era cam din topor[154]. N-a pretins niciodată că ar fi altceva decât un coţcar, atitudine care nu şade deloc bine unui mare personaj al istoriei. Îi plăcea să fie numit Biciul lui Dumnezeu dar pentru mine e doar Bătrânul Faţă Turtită. Mai zicea şi că, pe acolo pe unde călcaseră copitele calului său, iarba nu mai creştea în veci. Ba creştea![155] Experienţa lui ne învaţă că prin viaţă poţi să te şi strecori, dar numai pentru un timp.

.....

---

149 *Gibbon vorbeşte despre „avansurile indecente" ale Honoriei. Aşa să fie?!*

150 *La îndemnul eunucului său, Heraclitus, Valentinian l-a ucis pe Aetius, cel care salvase ţara, apoi Valentinian a fost la rândul lui ucis pentru că o sedusese pe soţia lui Petronius Maximus, iar Heraclitus a fost aruncat în închisoare pentru comportament indecent. Şi te mai întrebi de ce a căzut Roma!*

151 *Din păcate nu îmbătrânise bine deloc.*

152 *Unii spun că, pur şi simplu, i-a plesnit un vas de sânge. Se mai întâmplă.*

153 *La moartea lui Attila, gepizii au schimbat din nou taberele. Au fost exterminaţi de lombarzi în 567 d.Hr., ceea ce a mai simplificat puţin lucrurile.*

154 *Nu era decât un om mic şi urât care se-nvârtea de colo-colo pe un ponei.*

155 *Totuşi, avea câteva idei destul de inteligente pentru un hun.*

Carol cel **Mare**

Carol cel Mare sau Charlemagne a trăit hăt demult în Evul Mediu, când oamenii nu erau prea deştepţi. De-atunci s-au făcut din ce în ce mai inteligenţi, până ce-au ajuns aşa cum sunt acum.

Charlie, cum îi spuneau acasă, s-a născut în preajma anului 742 d.Hr, şi era fiul lui Pepin cel Scurt şi al Bertradei, cea cu Picioare Lungi, una dintre mândrele domniţe ale vremii. Nu ştim nimic despre copilăria şi adolescenţa sa, dar e foarte posibil ca, din când în când, în timp ce afla din ce în ce mai multe despre Bertrada, să-i mai fi căzut câte un văl de pe ochi.

Pepin era şambelan al palatului sau majordom în slujba lui Childeric Minte Puţină, unul dintre regii leneşi ai francilor, care nu făceau altceva decât să se joace cu amantele şi să dea mied pe gât, cât era ziua de lungă. Uneori, ca să nu se plictisească, se sculau şi îşi asasinau bunicile în felurite moduri, care mai de care mai pitoreşti, de pildă legându-le de coada unor cai sălbatici şi strigând: „diii"! Ce n-ar fi făcut ei pentru o porţie bună de râs![156]

Pentru că se săturase de prostiile astea, Pepin l-a dat afară din palat pe Childeric şi s-a înscăunat rege al francilor în 752 d.Hr.[157]. Pepin cel Scurt a murit în 768, lăsându-le titlul la comun lui Carol şi lui Carloman, unul dintre fiii săi mai tineri care a murit subit, deşi nu fusese în viaţa lui bolnav, nici măcar o zi.

De-acum Carol avea deja 29 de ani şi era considerat a fi aproape prea bun pentru lumea asta, reputaţie care persistă până în zilele noastre şi probabil că nu va înceta prea curând. Era atât de minunat ca soldat, om de stat, moralist, reformator şi câte altele, încât ar fi îngrozitor să sugerăm că e ceva în neregulă cu moartea lui Carloman. La fel de teribil ar fi şi dacă ne-am referi la dispariţia celor doi fii ai lui Carloman, care a urmat încercării mamei lor de-a agita apele. Se pare că maladia se transmitea din tată în fiu[158].

Aşa că iată-l, unic rege al francilor, un trib germanic mare şi puternic, ce subzista aproape numai cu bere şi cârnaţi[159]. Francii fuseseră cu toţii germani la început, dar unii dintre ei începuseră să mănânce broaşte şi melci şi se transformau încet-încet în francezi, un fapt nu foarte cunoscut la vremea aceea, din moment ce încă nu existau francezi. Majoritatea istoricilor nu-l consideră pe Carol cel Mare nici german, nici francez, ci franc. Era german, de fapt.

---

156 *Erau ultimii merovingieni, numiţi aşa după un bătrân pe nume Mervig.*

157 *Pepin cel Scurt poate fi considerat Pepin al III-lea din neamul majordomilor dacă începeţi cu Pepin cel Bătrân ca fiind Pepin I, iar pe Pepin cel Tânăr, îl luaţi ca Pepin al II-lea.*

158 *Aş putea spune, cel mult, că nu mă simt în largul meu în legătură cu această chestiune. Nici Gibbon nu se simţea.*

159 *Problema este: de unde apar astfel de oameni?... Îşi fac ei loc cumva.*

Punctul forte al lui Carol cel Mare erau principiile sale. Era atât de moral încât unora li se părea că doar se prosteşte. Aceştia n-au sfârşit-o bine. Normal că dorea să-i ajute şi pe alţii să devină mai buni, în principal pe saxonii cei păgâni, care ascunseseră o comoară uriaşă într-un copac scobit pe care-l numeau Irminsul, în onoarea lui Woden, sau Irmin, mai pe scurt. Aşa că le-a făcut o vizită, i-a botezat pe toţi, a tăiat copacul Irmin şi, dintr-o dată, tot conţinutul i s-a revărsat în poală. Şi ce surpriză! Ce să-i faci, o căutaseră cu lumânarea!

Apoi i-a adus pe calea cea bună pe avari, care strângeau grămezi întregi de aur într-o fortăreaţă inexpugnabilă – mă rog, aşa credeau ei[160]. S-a ocupat şi de sorbi şi de wilţi, dar aceştia s-au dovedit a fi irecuperabili. N-aveau o leţcaie[161]. De câte ori se hotăra să mai ajute la îndreptarea principiilor cuiva, oamenii îşi îngropau până şi măruntul din buzunare şi se ascundeau prin mlaştini şi păduri. Charlemagne avea o înţelegere solidă a lucrurilor cu adevărat importante în viaţă. Acesta este motivul pentru care a şi fost numit „primul dintre moderni".

Carol era acum într-atât de bun şi de mare încât, în ziua de Crăciun a anului 800 d.Chr, a fost încoronat de către papa Leon al III-lea împărat al romanilor, devenind astfel, cel puţin pe hârtie, urmaşul cezarilor, cea mai înaltă poziţie politică pe care o putea cineva obţine. Apoi a declarat că nu urmărise niciodată să obţină o astfel de cinstire şi că era foarte surprins că lucrurile luaseră o atare întorsătură. A spus că n-a avut nici cea mai mică bănuială până când, într-un moment de neatenţie, i-a fost pusă coroana pe cap. A simţit că-l gâdilă ceva la o sprânceană şi al naibii să fie dacă nu era chiar coroana imperială.

Şi cine sunteţi voi, aş putea să-ntreb, să-l faceţi pe Charlemagne un mincinos bătrân şi neruşinat[162], chiar dacă-şi adusese cravata potrivită şi aranjase încă alte câteva detalii cu mult înainte? Presupun că voi n-aţi spus niciodată nici măcar un singur cuvinţel neadevărat.

Împăratul arăta minunat cu însemnele noii sale puteri şi Harun-al-Rashid, califul Bagdadului, i-a trimis în dar un elefant numit Abul-Abbas. Asta-i problema cu succesul. Oamenii îţi tot trimit elefanţi ca pe o mică dovadă a stimei ce ţi-o poartă[163].

Ca legiuitor, Carol era neobosit. Ţinea câte două adunări ale nobililor în fiecare an, una în toamnă ca să mai facă nişte legi, iar alta în primăvară, ca şă le abroge. A emis şi o serie de edicte sau capitulaţii cu privire la orice-i trecea prin cap şi a numit „vizitatori regali" sau detectivi care să-i întocmească rapoarte despre moralitatea episcopilor. Aceştia s-au întors cu nişte poveşti extrem de interesante[164].

---

160 *Avarii îşi obţinuseră pământurile de la gepizi.*

161 *E bine de ţinut minte că wilţii erau de fapt weltabieni.*

162 *După cum ştim cu toţii, Charlemagne avea o barbă albă şi lungă*

163 *Regele Siamului a încercat să-i dea un elefant preşedintelui Lincoln. Însă a fost convins să renunţe.*

164 *Se spune despre Trogo – unul dintre fii nelegitimi ai lui Carol – că ar fi dus o viaţă exemplară ca episcop de Metz.*

Carol îşi dorea ca justiţia şi dreptul să domnească printre supuşii săi, indiferent de condiţia lor socială. Adesea vorbea de văduve, orfani şi săraci şi despre cum n-ar trebui să fie pedepsite persoanele nevinovate, aşa cum se-ntâmpla pe-atunci frecvent. Era un susţinător fervent al judecăţii prin ordalie, în care cei acuzaţi de ceva trebuiau să-şi cufunde mâinile în smoală fiartă ca să vadă dacă le e pe plac. Dacă vorbeai cu funcţionarii potriviţi, smoala era doar călduţă, dar clasele de jos nu s-au prins niciodată de treaba asta. Nu poţi să faci prea multe pentru săraci, pentru că nu se au bine cu cine trebuie.

Nici pe departe pe ultimul loc printre realizările lui Carol se află contribuţia sa la propăşirea studiului, a educaţiei. A importat profesori din Irlanda, Anglia şi Italia. Aceştia trăiau la palat, mâncau în fiecare zi şi predau subiectele incluse în mod tradiţional în trivium şi quadrivium, despre care, în epocă, se credea că au sens. Ceea ce era bine pentru profesori. Uneori împăratul le dădea spre dezlegare ghicitori, la care ei răspundeau în limba latină în hexametri, sau, la nevoie, în pentametri. Ăhîm, hmm![165]

Unul dintre admiratorii lui Charlemagne l-a numit cel mai mare intelect al Evului Mediu. Nu era chiar aşa, dar a încercat totuşi să înveţe să scrie şi să citească. Deşi a ajuns până la urmă să stăpânească cititul la un nivel elementar, n-a fost niciodată în stare să scrie altceva în afara propriului său nume, pe care-l trecea cu iniţiale. Dormea cu creionul şi hârtia sub pernă, în caz că ar fi simţit pe timpul nopţii naşterea vreunei abilităţi speciale, dar asta nu s-a întâmplat niciodată. Spunea că nu-şi poate obişnui degetele, deformate de îndelungata folosinţă a săbiei, cu forma literelor. Problema nu cred că stătea în degetele sale[166].

După cum ştim cu toţii, înălţimea lui Carol cel Mare era de şapte ori cât lungimea labei piciorului său, dar nu suntem foarte siguri în privinţa acesteia din urmă. Dacă semăna cu Bertrada Cea cu Picioare Lungi, ar fi trebuit să aibă cam doi metri jumătate înălţime, ceea ce este îndoielnic[167]. Arăta bine ca bărbat în ciuda nasului său lung, a gâtului scurt şi a taliei rotunjoare, iar eu unul cred că dl. Gibbon se străduieşte cam mult să ne strice imaginea pe care-o avem despre el atunci când remarcă: „În ciuda virtuţilor sale morale, el nu se remarca în mod deosebit prin castitate." Şi de ce să aduci vorba despre asta?

Fapt este că Charlemagne era, spre deosebire de dl. Gibbon, un soţ şi-un tată înnăscut. A avut patru sau cinci soţii, dar niciodată mai mult de două în acelaşi timp, şi cinci sau şase concubine pentru dreapta măsură[168]. Dacă era un

---

[165] *Un tânăr poet de la curte pe nume Angilbert a lucrat ani buni la un poem epic în limba latină din care mai citea fragmente la masa de seară. Fie că a fost terminat, fie că nu, acest poem nu s-a păstrat până la noi. S-ar putea să nu aflăm niciodată despre ce era vorba.*

[166] *Charlemagne îşi mânuia cu măiestrie marea sabie, dar numai la parade. Din raţiuni numai de el ştiute nu s-a înfăţişat niciodată în persoană în timpul vreunei bătălii.*

[167] *Dl. Gaillard îi stabileşte, în istoria pe care i-o dedică, înălţimea la 184,1 cm. Eu cred că era de fapt de 190,5 cm.*

[168] *Sf. Augustin, autorul preferat al lui Carol, are câteva pasaje despre lucrurile de genul ăsta. El era împotrivă.*

lucru pe lumea asta care-i plăcea la nebunie – şi era! – acela trebuie să fi fost să plece în luna de miere. Cred că Desiderata, Hildegarde, Fastrada şi Luitgarde erau amante oficiale, pe când Maltegarde, Gerswinda, Regina şi Adelinda nu erau. N-o pun la socoteală pe Ermintrude, dragostea lui cea mai timpurie. Pe vremea aia exersa doar.

Printre copii se numărau câteva fiice pe care le ţinea acasă şi care n-aveau voie să se mărite, pentru că Charlemagne nu-şi dorea moştenitori pe linie feminină. Una dintre ele a legat o minunată prietenie cu poetul Angilbert, iar fiul lor, Nithard, a devenit critic literar. Şi celelalte s-au descurcat bine, dar au stârnit mai multe comentarii[169].

Mi-e teamă că nu e nici un strop de adevăr în povestea cu Emma sau Imma, care s-ar fi măritat cu Eginhard, sau Einhard, biograful tatălui ei, după ce-l cărase în spate afară din palat ca să nu lase urme în zăpadă. Eginhard, sau Einhard, s-a căsătorit cu Emma din Worms, care era cu totul altă fată[170]. În plus, Charlemagne n-a avut nici o fată pe nume Emma sau Imma.

Cel puţin opt dintre fiii şi fiicele lui Charlemagne erau legitime. A recunoscut încă zece ca fiind ai lui, fapt ce dă măsura generozităţii şi fairplay-ului său. Cred, totuşi, că oamenii care recunosc zece copii nelegitimi au, probabil, mai mulţi.

Carol cel Mare a purtat cincizeci şi patru de războaie în cei patruzeci şi trei de ani ai domniei sale. Imperiul lui a crescut cu fiecare dintre ele până când a ajuns la nişte dimensiuni ridicole, întinzându-se de la Marea Nordului până la Mediterana şi de la Oceanul Atlantic până Dumnezeu ştie unde[171]. A murit în 814 d.Hr., din cauza unei răceli crunte şi a fost înmormântat în capitala sa, la Aachen. Nu este adevărat că barba i-a crescut atât de mare încât i-a umplut sarcofagul şi că s-a revărsat printre crăpături.

După cum aflăm din cărţi, Carol cel Mare a remodelat de unul singur Europa, transformând-o dintr-o adunătură dezordonată de triburi şi guvernământe ostile într-un tot unitar, bine organizat. Istoricii susţin la unison că el le-a adus tuturor, fară excepţie, cultura, religia şi civilizaţia şi a pus fundaţiile unei păci durabile şi nepărtinitoare între naţiuni. Ce le mai rămâne oare de născocit?!

Elefantul Abu-I-Abbas a murit cu numai câţiva ani înaintea stăpânului său. În 810 d.Hr., Charlemagne l-a trecut Rinul într-o campanie împotriva lui Guthfrith Danezul, intenţionând să-l folosească *à la Hannibal.* Dar asta n-avea să se mai întâmple. Abu-I-Abbas s-a întins la pământ şi-a murit la Lappenheim, în Westfalia, şi acolo a şi fost îngropat. Pesemne mâncase ceva.

.....

---

169 *Îmi pare rău să văd că şi Gibbon repetă bârfele astea în detaliu, deşi pare doar să-l citeze pe Schmincke.*

170 *S-au despărţit câţiva ani mai târziu, prin consimţământul ambelor părţi. „Incompatibilitate".*

171 *Să nu-nţelegeţi de-aici că-i semăna lui Attila Hunul. Charlemagne era un ins mult mai fin.*

Lady Godiva

A fost odată ca niciodată, în Anglia anglo-saxonă, o fetiţă dulce pe nume Godiva[172]. Avea ochii de azur şi-un păr de aur, într-atât de lung şi de încântător încât oamenii îi spuneau adesea: „Vai, dar părul tău e minunat, Godiva! Şi cât e de bogat!", „Da" le răspundea Godiva, „Vedeţi? Îmi vine până aproape de călcâie." Apoi fugea să se mândrească în faţa altcuiva[173].

Era o fetiţă bună şi cuminte, dacă facem excepţie de aerele cam plictisitoare pe care şi le dădea din pricina părului şi de obiceiul de a-şi ridica fusta prea sus, când mergea cântând şi dansând prin casă, greşeală de care părinţii nu i-au zis nimic ca să nu-i dezvolte inhibiţii şi să-i distrugă viaţa. „E numai un copil şi nu ştie ce face", spunea mama ei. „Şi doar ştii c-am hotărât că trebuie să-şi dezvolte propria personalitate."

Totul a fost în regulă până într-o bună zi când Godiva şi-a lepădat toate hainele şi-a început să facă balet în curtea din faţă, fluturânduşi mâinile, bălăngănindu-şi capul ca o frunză în vânt şi înălţându-şi picioarele ca la cabaret, gest la care un vecin a remarcat că picioruşele ei promiteau mult, şi aşa şi era[174]. Din cauza celor petrecute în şopron câteva clipe mai târziu pe Godiva au durut-o zile în şir toate oscioarele. S-a hotărât chiar atunci că trebuie să se mărite cu prima ocazie şi să-şi abandoneze părinţii cei odioşi şi brutali.

Aşa că a continuat să-şi mănânce cuminte legumele şi s-a transformat într-o tânără superbă, cu forme graţioase, datorate în mare măsură înclinaţiilor ei sportive. Îi plăcea mult să călărească şi putea fi adesea văzută galopând prin împrejurimile Lincolnshire-ului pe bătrâna ei iapă preferată, Aethelnoth, scrutând încordată zările în aşteptarea oricărei partide posibile, preferabil un tânăr şi frumos cavaler încins cu o armură strălucitoare. Cu pletele-i de aur căzând până-n pământ de-o parte şi de alta a lui Aethelnoth sau plutind zburdalnice în vânt, era cea mai mândră privelişte din întreg ţinutul. Şi poate că nici măcar nu era conştientă de asta[175].

Întâmplarea a făcut ca, într-o dimineaţă de primăvară, un străin îmbrăcat în cămaşă de zale, ce se-ntorcea călare de la un război, să zărească blonda viziune şi să se-ndrăgostească nebuneşte de ea. Şi cine ar fi putut fi el, dacă nu chiar Leofric, conte de Mercia, unul dintre cei mai importanţi trei nobili din Anglia, şi putred de bogat pe deasupra? Aşa că s-au căsătorit şi s-au dus să trăiască în

---

[172] *Godiva era sora lui Thorold Şeriful. Asta ne-ar spune mai multe dacă am şti cine era acest Thorold Şeriful.*

[173] *Vă rog să nu uitaţi de părul fetiţei! O să revină mai târziu în povestire.*

[174] *Şi asta face parte din intrigă.*

[175] *Godiva îşi numise calul Aethelnoth pe vremea când amândoi erau încă prea mici să ştie că acesta este numai pentru bărbaţi, ca în Aethelnoth cel Bun, arhiepiscop de Canterburry sub Cnut şi sub Harold I.*

castelul lui Leofric din Warwickshire, aproape de Coventry. Dar asta este numai o parte a poveştii.

Văduv bătrân şi fară pic de haz, morocănos din fire şi cu barba răvăşită, Leofric s-a dovedit a nu fi chiar ce-şi dorise Godiva[176]. Totuşi, avea ce-i trebuia, căci îşi păstrase mare parte din averea pe care o dobândise prin jefuirea inamicilor, deturnarea pământurilor din domeniile bisericii şi slujirea oricui plătea mai bine, fie el monarh sau partid. Era unul dintre cele mai puternice şi mai respectate personaje din regat, unul dintre puţinii care faceau tot ce le stătea în putinţă ca să-i aducă mai repede în ţară pe cuceritorii normanzi.

La început, Lady Godiva a fost pe cât de fericită putea fi în condiţiile date. Leofric era plecat destul de des de-acasă, ocupat fiind cu treburile murdare ale lui Eduard Confesorul şi asta nu era prea rău. Iar atunci când era acasă, îşi petrecea tot timpul numărându-şi banii şi plângându-se de dureri de spate. Se plictisise de părul Godivei după numai câteva săptămâni, aşa că nu mai zâmbea cu drag atunci când ea stătea să şi-l împletească ore întregi, când îl scutura cu putere sau când i-l arunca vesel în faţă.

Nu mai spunea deloc : „Iubito, ai un păr grozav!" A spus însă odată, pe când ea-şi facea numărul obişnuit: „Uite ce e, Godiva, părul e doar păr şi nimic mai mult pentru mine, aşa că las-o baltă, te rog!". Altă dată, când ea se pusese pe făcut câteva piruete înfăşurată în veştminte sumare şi cu picioarele goale, plănuind să ajungă încetişor la ceva mai spectaculos, el doar a mormăit : „Pentru numele lui Dumnezeu, Godiva, poartă-te şi tu ca un om mare, se poate?!" Săraca Godiva sperase macar la o aluzie la formele ei sculpturale, pentru că, în opinia ei, avea nişte extremităţi de toată frumuseţea.

Cu durere în suflet, şi-a pus deoparte visurile feciorelnice, hotărâtă să-i faca pe plac mirelui ei legiuit sau să moară încercând, căci aşa era viaţa în vremurile acelea. Şi-a legat îmbelşugatele-i cosiţe în vârful capului, într-o foarte ingenioasă dar nepotrivită împletitură zigzagată de cârpe şi panglici, s-a apucat să poarte rochii obişnuite şi greoaie, care-o faceau să arate cu cinsprezece ani mai bătrână şi s-a abţinut să mai producă alte revelaţii anatomice. Nu i-a mai arătat nici măcar o gleznă contelui nerecunoscător. Se hotărâse să încerce o abordare intelectuală.

Arta conversaţiei, în aspectele ei mai simple, nu era deloc un teren neexplorat pentru eroina noastră, care fusese înzestrată de natură cu nişte corzi vocale zdravene, cu un remarcabil control al respiraţiei şi cu ceea ce părea să fie un sistem interior de amplificare a sunetului. Încă din ziua nunţii, trăncăneala ei vioaie pe o gamă largă de subiecte de importanţă destul de îndoielnică putea fi auzită reverberând din zori şi până-n seară, uneori, până târziu în noapte, pe holurile castelului. Leofric n-a ştiut niciodată despre ce anume tot vorbea ea[177].

---

[176] *Poate că Leofric nu arăta chiar atât de rău în armură, altfel s-ar putea ca Godiva să fi fost puţin mioapă.*

[177] *După cum observa în faţa contelui de Northumberland: „Nici ea n-a spus."*

Însă a fost mai degrabă mulţumit că schimbase macazul şi era brusc interesată de statutul social, apoi că se pusese la curent cu noile tendinţe, aşa că a insistat ca ea să-i asculte părerea despre diferite „chestiuni", cum le numea ea.

Din păcate, asta n-a mers bine deloc, din moment ce nu puteau să se pună de acord asupra nici unui subiect, iar Godiva nu era genul care să stea cuminte şi să asculte. Spre exemplu, ea credea că trebuie să fii bun cu săracii, pe când Leofric nici măcar n-ar fi vorbit cu ei, dacă ar fi putut. Ea era convinsă că dacă i-ai freca un pic cu peria şi dacă le-ai da nişte bani şi nişte haine de schimb, săracii ar putea să fie la fel de simpatici ca oricine altcineva, Leofric însă, îi spunea că până şi-un gologan dacă le-ai da, imediat l-ar toca în dezmăţuri, aşa că la ce folos? Apoi ea-l facea reacţionar, iar el zicea „O, bla, bla, bla!".

Într-o bună zi, la cină[178], ea l-a înfuriat rău, implorându-l încontinuu să revoce împovărătoarea taxă pe care-o impusese asupra populaţiei şi-aşa năpăstuite a comitatului Coventry. Desigur că el a tot refuzat şi a ţinut să sublinieze că, dacă ar fi fost după ea, amândoi ar fi în doi timpi şi trei mişcări la azilul pentru săraci – un neadevăr evident, din moment ce venitul lui anual era atât de mare, încât nici măcar n-ar fi ştiut să spună la cât anume se ridica – şi că, dacă nu-şi închidea şi ea pliscul măcar din când în când, el avea cu siguranţă să o ia razna curând[179]. Lady Godiva a izbucnit în lacrimi, un altul dintre trucurile pentru care el avea o intensă antipatie şi l-a mai rugat o dată.

La care, Leofric, încercat peste puteri, a izbit cu pumnul în masă, s-a sculat în picioare, a aruncat o înjurătură urâtă şi a strigat: „Foarte bine atunci, fie cum doreşti. O să retrag taxa, dar cu o singură condiţie, aşa că ascultă-mă bine, căci sunt un om de cuvânt. O s-o retrag numai dacă, ziua-n amiaza mare, o să treci călare pe iapa ta bătrână, goală puşcă, prin piaţa din Coventry. Ziua bună şi ţie, doamnă! Poţi să mănânci şi desertul meu. Eu nu-l mai vreau."

Acum, s-ar putea să credeţi că Lady Godiva a plâns şi nu s-a mai oprit după ce a ieşit Leofric din cameră, dar v-aţi înşela. Cuvintele lui aspre o răniseră într-un anume fel, dar în momentul în care îi dictase condiţiile acelea imposibile, menite s-o reducă la o tăcere ruşinată şi să-i supună pentru totdeauna voinţa, se petrecuse înlăuntrul ei ceva nu întrutotul neplăcut. Ceva se ridica învolburat la suprafaţă, ca o amintire plăcută. Şi-a ridicat mormanul de păr ce se odihnea în mănunchi pe faţa de masă şi-a zâmbit. Un zâmbet slab şi straniu, care amintea de iubire, caritate şi de toate celelalte.

N-o să ghiciţi în veci ce s-a-ntâmplat a doua zi la douăsprezece fix. La ora aceea, Lady Godiva a ieşit pe porţile castelului, călare pe bătrâna Aethelnoth, destul de dezbrăcată, cu părul auriu căzând în juru-i ca un văl luminos şi sclipitor, de pe urma celor 300 de mişcări cu care-l periase-n seara precedentă, aranjat cu grijă astfel încât să dejoace planurile oricărui zefir jucăuş. Şi nu cred

---

178 *Dintr-un motiv sau altul, englezii din epocă se hrăneau în mare parte numai cu ţipari.*

179 *Numele Godiva este echivalent cu Godgifu, sau Darul lui Dumnezeu. Regele Eduard Confesorul a avut o soră numită Godgifu, care era mama lui Ralph cel Timid.*

să fi fost un accident că minunatele ei picioare albe, ce puteau fi cu uşurinţă socotite punctul de fugă al întregii compoziţii, atârnau fară nici un fel de acoperământ pe lângă şa, la fel de goale ca în ziua în care se născuse[180].

Astfel a călătorit ea spre Coventry, încinsă toată şi fericită, fară regrete, iar frustrările au dispărut toate din mintea ei, de parcă ar fi fost doar un vis urât. Se simţea împlinită, cum nu se mai simţise de ani buni. Era o desfătare.

„Dar" îşi spunea ea în timp ce soarele-i încălzea picioarele[181] şi alte câteva zone expuse în mod inevitabil, „asta e viaţa cu V mare despre care am auzit atâtea! Întotdeauna am crezut că am venit pe lume ca să-i ajutăm pe alţii, iar acum sunt absolut sigură de asta. Şi e şi amuzant să o faci!" S-ar putea ca ea să fi raţionalizat lucrurile un pic cam tare. Să zicem doar că toată viaţa ei, neprihănită de dorinţa ce sălăşluia adânc în ea, fară măcar să o conştientizeze, Godiva tânjise după razele ultraviolete.

Astfel c-a ajuns în Coventry care, spre marea ei surpriză şi, întrucâtva, enervare, părea să doarmă buştean în miezul zilei. Un singur suflet nu era afară în stradă, nici măcar în piaţa în care mulţimile obişnuiau să se-ntrunească. Căci Leofric, înspăimântat de ce pusese în mişcare, anunţase în grabă locuitorii din Coventry să stea în casă, cu obloanele ferecate, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, iar aceştia nu voiau să rişte. Ar fî trebuit să-i spună Godivei, dar n-o făcuse. Era mult prea supărat şi se-ncuiase în pivniţă.

Îngrijorată că n-o să-şi poată împlini partea ei de legământ din lipsa martorilor, iar sacrificiul ei avea să fie-n van, Godiva a adăstat o vreme în faţa magazinului universal, apoi a călărit pe fiecare stradă din oraş, fară să neglijeze nici o alee ce nu se termina într-un zid. Apoi a repetat mişcarea, şi-ar fi facut-o şi a treia oară dacă Aethelnoth, simţind că ceva nu e în regulă, n-ar fi refuzat să mai meargă altundeva decât acasă.

„Ei bine, am facut-o" a murmurat Lady Godiva în timp ce-şi ungea genunchii cu o cremă răcoritoare, „şi nu e vina mea dacă nu m-a văzut nimeni." Fusese, totuşi, un spectacol şi s-a amuzat câteva clipe cu ideea de-a porni cu el în turneu. Leofric deţinea sute de oraşe, probabil toate în mare nevoie de ajustări de taxe şi era sigură că va fi primită cu totul altfel, dacă ar fi aranjat niscaiva reclame din timp, poate scurte anunţuri pe ziduri, de-a lungul străzilor: „Lady Godiva călăreşte din nou!" Dar, chiar în acea clipă, a auzit paşi pe hol şi s-a îmbrăcat în grabă.

Şi cine să dea buzna înăuntru, dacă nu contele însuşi, cu o înfăţişare într-atât de schimbată încât, la început, Godiva nu l-a recunoscut. Îşi răsese barba, ceea ce-i dezvăluia bărbia puternică şi, îmbrăcat în tunica sa roşie cea mai bună, brodată cu verde şi cu galben de a doua sa soţie, o tinerică de cincizeci şi cinci de ani, arăta cât de bine putea.

---

180 *Dacă Mathew din Westminster poate să-i pomenească picioarele, eu de ce să n-am voie?*

181 *Vedeţi de asemenea şi* Flores historiarum *al lui Roger din Wendover.*

„Vino în braţele mele, Godiva!" a strigat el. „Şi să nu-ţi mai faci niciodată griji în legătură cu taxa aia prostească. Am retras-o chiar în clipa asta. Un cuvânt să spui şi îi las să-mi ia şi cămaşa de pe mine, dacă vor. Şi nu te mai chinui să-ţi legi părul cel minunat, draga mea! Îmi place cum îţi stă aşa. Şi, te rog, schimbă-te în ceva mai puţin formal decât cămeşoaia asta veche şi înfiorătoare pe care-o ai pe tine[182]. Nu eşti tânără decât o dată în viaţă! Iup-ii!"

Contele Leofric nu băuse nimic. Adică nu mai mult ca de obicei. Doar că, printr-o întâmplare norocoasă, îi venise din nou mintea la cap. În timp ce încuia uşa beciului în urma lui, pentru a-şi ascunde mâhnirea şi supărarea de ochii lumii, a văzut-o din întâmplare pe Godiva pornind în expediţia ei, iar să zici c-a fost încântat de tabloul ce i se-nfaţişa, ar însemna să nu spui nimic. Până când a ieşit din raza lui vizuală, realizase deja ce comoară avea şi şi-a petrecut următoarea oră pregătindu-se pentru o reuniune fericită. Poate că Godiva era cam slabă de minte, s-a gândit el, dar ce-are a face? Chiar aşa, ce?

Sunt bucuros să vă aduc la cunoştinţă că toate s-au potrivit de minune. Leofric era aproape prea atent din timp în timp, dar asta era oricum mai bine decât vechea lui indiferenţă. Sau nu? se întreba Godiva. Oricum, a încurajat-o să se reapuce de dans şi i-a construit un mare solariu în care ea se perpelea în toate zilele cu soare. Tot acolo a făcut ea şi câteva frumoase solo-uri, în special unul despre ultimele chirăituri ale unei dropii muribunde, o pasăre des întâlnită pe timpurile acelea şi, din când în când, Leofric îşi lepăda mantia[183] şi o acompania într-un *pas de deux* vioi, chiar dacă un picuţ cam neîndemânatic. Şi au avut un copil pe nume Aelfgar.

Nu mai sunt multe de spus. Leofric a murit în 1057 şi a fost înmormântat în splendida biserică pe care o lăsase împreună cu Lady Godiva comitatului Coventry[184]. Godiva i-a supravieţuit până în 1080, când William Cuceritorul domnea deja de multă vreme, trăind iubită şi respectată printre prieteni şi nepoţi, urmaşii contelui Aelfgar[185]. Godiva era vestită pretutindeni pentru operele ei de caritate ce includeau şi daruri numeroase în aur şi bijuterii pentru diverse instituţii alese. Rămăsese foarte bogată, căci se măritase cu Leofric având deja nişte proprietăţi ale ei, cum ar fi pământurile din Leicestershire şi Warwickshire şi frumosul conac din Newark[186]. S-a purtat cuviincios până în ultima clipă, atât acasă cât şi în public. Sau, cel puţin, n-avem nici o mărturie a vreunui comportament indecent.

---

[182] *Leofric vedea asta ca pe un soi de glumă. Termenul gwn pentru gown (rochie lungă de seară,*
robă, togă – n.tr.) care vine de la cuvântul celtic gion şi înseamnă „ceea ce este peticit" nu mai era
folosit de vreo două secole. Sau mantaua, cum se chema odinioară.

[183] *Sau mantaua, cum se chema odinioară.*

[184] *Leofric nu era, aşa cum s-ar putea să fi auzit, tatăl lui Hereward Neadormitul.*

[185] *Aelfgar nu pare să fi avut vreo fiică pe nume Lucy, cum insistă unii, aşa că strănepoata sa n-ar fi putut nici pe departe să se mărite cu Ribald din Middleham.*

[186] *Adică Newark-on-Trent*

Fiica lui Aelfgar, Ealdgyth, numită uneori în cărţile de istorie şi Frumoasa Editha, a devenit soţia a doi regi[187]. Prima dată s-a măritat cu Gruffydd ap Llywelyn, regele Walesului de Nord, atât de cunoscut pentru că l-a învins pe Gruffydd ap Rhydderch, regele Walesului de Sud. După moartea acestuia, s-a măritat cu Harold al II-lea, ultimul dintre saxoni[188]. Frumoasa Editha a avut o viaţă de câine, mai ales din pricina prietenei apropiate a lui Harold, Eadgyth Swannehals, sau Editha Gât de Lebădă, cea care i-a găsit corpul după bătălia de la Hastings. I-a recunoscut trupul după anumite semne numai de ea ştiute. Lui Edith Gât de Lebădă îi scăpau foarte puţine lucruri.

Am uitat să menţionez că un individ dubios pe nume Tom, un marinar ce trăia la hotelul Capul Regelui, a sfredelit o gaură în oblonul de la fereastra sa şi a surprins-o pe Godiva în acţiune, în timp ce trecea călare pe strada Hertford şi ochii i-au căzut imediat din orbite sau, zic alţii, a fost trăznit de un fulger. Existenţa acestui voyeur notoriu a fost negată, în special de răposatul domn M.H. Bloxam care a declarat în discursul său prezidenţial ţinut în faţa Clubului Ştiinţific al Arheologilor şi Naturaliştilor din Warwickshire, în 1886, că în epoca respectivă nu existau nici uşi, nici ferestre în Coventry şi, deci, nici vorbă de vreun Tom Curiosul[189]. Oameni precum domnul Bloxam fac viata să fie aşa cum este.

.....

Lucrezia **Borgia**

Lucrezia Borgia era fiica din flori a lui Rodrigo Borgia şi a unei doamne pe nume Giovannozza, sau Jeana Mare[190]. Dacă ar fi să ne luăm după cei care se pretind a fi autorităţi în materie, era doar o fată obişnuită, nici mai bună, nici mai rea decât oricare altă fată din flori, dar s-a stârnit atâta vorbărie în jurul ei, încât nici o carte de istorie n-ar fi întreagă dacă ar exclude-o. Ai simţi că lipseşte ceva.

Lucrezia s-a născut în 1480, la patru ani după Cesare, un fiu nelegitim al aceloraşi părinţi. În timp ce se-ngrijeau de trebuşoarele astea, Rodrigo şi Vannozza au mai avut vreo doi copii din flori, Giovanni şi Goffredo, care însă n-

---

187 *S-ar putea să greşim vorbind de Ealdgyth ca fiind Frumoasa Editha, căci latinul* Eddeva pulera *ce se regăseşte în Cartea Judecăţii de Apoi, s-ar putea să se refere la o cu totul altă Ealdgyth.(n.a.) Doomsday Book — Cartea Judecăţii de Apoi — recensământul supuşilor din Anglia, ordonat de William Cuceritorul.(n.tr.)*

188 *Şi-apoi Ealdgyth e mai simplu de tradus prin Aldítha, ceea ce este puţin altceva decât Eadgyth sau Editha. Iar* Eddeva *e redat mai bine prin Eadgifu sau Oh, dar la naiba cu toate astea!*

189 *Presupun că nici cai nu existau pe vremea aceea!*

190 *Pe scurt, Vannozza*.

au ajuns niciodată cine ştie ce[191]. Rodrigo a mai avut mulţi alţii de la diferite prietene pe care nu le-am putut identifica cu certitudine. Probabil că nu-i putea face de unul singur!

Toţi copiii se trag de la natură, unii însă, într-o măsură mai mare decât alţii, iar aceştia sunt cunoscuţi drept copii din flori. Aceştia s-au înmulţit peste măsură în timpul Renaşterii italiene, acea mare înflorire a multor lucruri, în care bărbaţii au început să-şi dea seama de posibilităţile vieţii, în general.

În mod inevitabil, copiii din flori începuseră în curând să răsară de peste tot. Această înclinaţie a italienilor din perioada respectivă ar putea foarte bine să fie numită spiritul Renaşterii.

Rodrigo Borgia era unul dintre oamenii de bază ai mişcării. Era un crai cu experienţă şi îi plăcea să se-nconjoare de cucoane frumoase, cu cât mai multe, cu-atât mai bine[192]. Se vedea până şi cu cele cărora nu le fusese prezentat cum se cuvine iar rata natalităţii creştea din nou. Asta era foarte urât din partea lui Rodrigo, dar părea să nu se poată abţine. Poate că nici n-a încercat. Îi plăceau blondele[193].

Cesare era cel cu-adevărat rău. Era o pacoste care vorbea tot timpul despre politică şi poziţii sociale. Încerca să pună pe picioare un regat Borgia în centrul Italiei, sau vreo altă prostie de acelaşi gen, plan de care s-a ales praful din pricina metodelor stupide pe care le-a folosit. Şi voi puteţi ajunge la acelaşi rezultat dacă citiţi *Principele* sau *Cum să ajungi într-un punct mort* de Machiavelli, unul dintre admiratorii lui Cesare, un volum recomandat şi astăzi de gânditorii de seamă, din raţiuni pe care e mai bine să le lăsăm neexplorate pentru moment. Face parte din topul 100 al marilor cărţi[194].

Şi-aşa ajungem la otrăviri. Toţi ştim că cei din familia Borgia, în special Lucrezia, îşi făcuseră un obicei din a otrăvi pe toată lumea de câte ori aveau ocazia, numai că asta nu pare să fie întru totul adevărat. Există toate motivele pentru a crede, dacă te interesezi un pic de subiect, că Lucrezia n-a făcut rău nici măcar unei muşte câte zile a avut. S-ar putea totuşi ca Rodrigo sau Cesare să mai fi strecurat câteodată ceva în paharele cu vin, atunci când beau cu persoane care aveau bani sau proprietăţi bune de confiscat, sau care erau cam enervante, dar acest lucru n-a fost niciodată dovedit. Se pare că, dupa unele banchete marca Borgia, apăreau şi unele victime întâmplătoare. Şi ce? Ce puteau ei să facă dacă unii dintre invitaţii lor mureau de bătrâneţe?

Multe s-au scris despre tipul de otravă folosit de Cesare şi Rodrigo. Unii o numeau La Cantarella şi spuneau că era obţinută printr-un procedeu secret în

---

191 *Vanozza era o soţie respectabilă, deşi nu a lui Rodrigo, când au sosit copilaşii pe lume.*

192 *Ştiţi...era spaniol.*

193 *Vannozza era blondă, la fel ca şi Giulia Farnese, mama Laurei Borgia, născută în 1492, anul în care Rodrigo a devenit papa Alexandru al VI-lea.*

194 *Niccolo Machiavelli era fiul din flori al lui Bernardo Machiavelli. A murit în 1527, după ce a luat un laxativ prea puternic.*

care era folosit un porc mort sau chiar un urs în aceeaşi stare[195]. Mai spuneau şi că aceasta era capabilă să provoace moartea după orice interval de timp dorit. Dacă voiau ca victima să moară de vinerea următoare în trei săptămâni, după-amiază, îi dădeau nişte La Cantarella setată pentru perioada respectivă. Consider că nu există decât o singură otravă de genul ăsta, şi aceea nu funcţionează[196]. Haideţi să nu fim atât de siguri că Cesare şi tatăl său au otrăvit vreodată pe cineva cu veninul lor Borgia. Şi, în plus, probabil că era doar un păcătos de arsenic.

Cât despre Lucrezia, nici măcar pe vremea ei nu umbla nici un zvon despre căpşunele de la praznicele ei de miercuri, cum că ar fi înmuiate în apă de plumb, sau despre alte mâncăruri că ar fi foarte şic presărate cu antimoniu, spânz, clorură de mercur sau mătrăgună, toate acestea fiind arome extrem de populare în Renaştere. Nu se consemnează nicăieri că ar fi fost vreodată prinsă presărând în grabă o pulbere albă inscripţionată „La Cantarella – numai pentru uz extern" pe tot ce găsea prin preajmă, nici că ar fi înghesuit mereu pe cineva într-un colţ sâsâindu-i: „Hai te rog, gustă măselariţa aceasta delicioasă făcută de mine!" Toate astea au fost inventate mai apoi de către cineva care nu pare să fi avut nimic mai bun de făcut.

Astfel că pare destul de nedrept ca ziarele să ia mereu ochii cu titluri ca „Borgia mărturiseşte!" sau „Borgia arde!" de câte ori vreo femeie otrăveşte pe toată lumea, mărturiseşte aşa ceva sau plăteşte pentru crimele ei. Şi ziarele nu se referă niciodată la Rodrigo sau la Cesare. Ci mereu doar Lucrezia. Încercaţi numai să convingeţi vreo cunoştinţă luată la întâmplare că Lucrezia era în regulă! N-o să facă altceva decât să întrebe: „Şi-atunci ce-i cu toate înmormântările alea?" Trebuie să existe un răspuns şi la asta dacă îşi pune cineva mintea la contribuţie.

Mi-e teamă că trebuie să abandonăm şi legenda despre temperamentul mult prea romantic al Lucreziei – mă refer la credinţa larg răspândită că era un pic prea prietenoasă cu fitecine. N-a fost niciodată acuzată de ceva atât de îngrozitor pe când era doar o fată în casă la Roma şi puteţi fi siguri că vecinii stăteau cu ochii pe ea. Nici măcar nu părea să fie într-atât de înnebunită după bărbaţi ca altele, darămite să fie încă din leagăn o nimfomană în toată legea. într-adevăr, era aproape stranie în această privinţă. Poţi chiar să zici că nu era în pas cu vremurile.

Nu era o fată urâtă, deşi nu era nici pe departe frumuseţea înnebunitoare pe care o cântă menestrelii. Era destul de drăguţă, cu un nas proeminent, o bărbie teşită şi ochi de o culoare incertă. Dar avea forme plăcute, iar bărbaţii din Renaştere erau atenţi la astfel de lucruri. Avea şi un păr auriu strălucitor, pe care îl spăla o dată pe săptămână cu un amestec de şofran, aşchii de buxus,

---

[195] *Frederick Baron Corvo ţine să sublinieze faptul că, deşi nu e foarte important, nici Rodrigo, nici Cesare n-au omorât niciodată un urs. Nu tu urs, nu tu otravă, susţine el.*

[196] *Petru din Abano socoteşte creierul de pisică extrem de periculos. Creierul de pisică este inofensiv dacă este folosit cu moderaţie*.

cenuşă, paie de orz, roibă, seminţe de chimen şi încă unul sau două ingrediente care să-i readucă scânteierile metalice şi să-i redea culoarea naturală. Se lasă în cap douăzeci şi patru de ore şi se spală cu leşie făcută din tulpină de varză, singurul pericol fiind posibilele arsuri de gradul doi. Dacă-ţi mai rămâne păr în cap, înseamnă că eşti blondă.

Unii încă mai preferă să şi-o închipuie brunetă. Dacă asta-i face fericiţi, din partea mea n-au decât.

Desigur, Lucrezia s-a şi căsătorit de câteva ori. Ca o fiică şi o soră îndatoritoare ce era, s-a măritat de câte ori i-au spus Rodrigo şi Cesare s-o facă. Lor li s-a părut că atitudinea ei în această privinţă le este foarte folositoare în întreprinderile diplomatice, iar ei nu părea să-i pese de nici o culoare. Atunci când bărbaţii Borgia se săturaseră de una sau alta dintre uniunile aflate în momentul respectiv în desfăşurare, îi mulţumeau frumos şi o rugau să ia pe altcineva. Ea facea ce i se spunea. Îi era totuna[197].

Primul dintre soţii ei a fost Giovanni Sforza, fiul nelegitim al lui Costanzo da Pesaro, un ins cu o barbă bogată, care avea exact orientarea politică potrivită. Au ţinut nunta în luna iulie 1493, iar ea l-a părăsit patru ani mai târziu pe motiv că, de la Rodrigo şi Cesare citire, este incompetent, irelevant, inconsistent şi nu-i nici o distracţie să trăieşti cu el. Giovanni era nebun de furie din cauza întregii situaţii, iar spusele lui despre familia Borgia sunt tipărite de obicei în limba latină[198]. Acesta e anul în care Cesare şi-a omorât fratele mai mare, pe Giovanni, prin înjunghiere. Mereu punea câte ceva la cale.

Afirmaţiile lui Sforza despre viaţa de zi cu zi în familia Borgia, inclusiv acuzaţii pe care nu vreau să le repet, au pus în circulaţie o impresie, după care reputaţia lor nu şi-a mai revenit niciodată cu adevărat. Mi-aş dori să vă pot spune că acuzaţiile erau în întregime false şi că n-au mai existat ocazii de bârfa dar, mai apoi, dai din întâmplare peste misteriosul prunc născut în dormitorul Lucreziei, cam la un an după ce soţiorul o luase pe calea lui. Eu, unul, nu sunt deloc sigur că acest bastard era al Lucreziei, sau că... Vreau să spun, mă miră chiar şi faptul că amintesc de acest lucru. Şi-n afară de asta, era atât de micuţ!

Apoi a urmat la rând Alfonso de Aragon, unul dintre copiii din flori ai lui Alfonso al II-lea al Neapolelui, nepotul din flori al lui Alfonso Mărinimosul. Ceea ce-l facea partida anului[199]. Era un adolescent drăguţ de şaisprezece ani, foarte timid şi înclinat să mai fugă de Lucrezia din când în când. Întotdeauna îl prindeau şi-l aduceau înapoi. Nu era obişnuit cu căsătoria, iar Cesare nu-l slăbea o clipă. În curând, Lucrezia a dat naştere unui fiu care, aşa cum s-a grăbit toată lumea să remarce, nu semăna deloc cu Alfonso. Dar Lucreziei îi cam plăcea de

---

197 *Un medic contemporan ne spune că Lucreţia era „tipul de fată neurastenică, visceroptotică şi cu muşchii flasci." N-aş fi deloc surprins să fie chiar aşa.*

198 *Următoarea lui nevastă a avut o cu totul altă poveste de spus şi, pe deasupra, şi un copil care s-o dovedească.*

199 *Cu ceva timp înainte de asta, sora vitrega bastardă a lui Alfonso, Sancia, se măritase cu fiul nelegitim al lui Rodrigo, Goffredo.*

tânărul ei soţ şi mariajul ar fi putut să devină ceva frumos şi durabil dacă Cesare nu l-ar fi sugrumat după câţiva ani[200].

Al treilea norocos a fost Alfonso d'Este, fiul şi moştenitorul lui Ercole D'Este, ducele de Ferrara. Acest Alfonso era, de data asta, un fiu legitim şi se cam împăuna cu asta. La început a refuzat să intre într-o asemenea familie, ce aducea mult cu familia Juke[201], dar când fraţii i-au crescut dota Lucreziei la 3 000 000$ şi au mai pus la bătaie şi nişte terenuri, s-a hotărât să dea curs totuşi mariajului.

Şi cine n-ar fi facut-o? Cei din familia Este au fost cu toţii luaţi prin surprindere atunci când s-au găsit într-o astfel de companie, fiind printre oamenii cei mai de soi şi putându-şi urmări arborele genealogic până la Welf al IV-lea sau Guelf al IV-lea, cel mai onorabil strămoş pe care l-ar fi putut reclama cineva[202]. Sora lui Alfonso, Isabella, marchiză de Mantua, era într-atât de plină de propria ei importanţă şi obârşie, încât ajunsese nebună de legat.

Tatăl lui Alfonso, ducele de Ercole, s-a ocupat de partea financiară a afacerii şi a trecut sub tăcere chestiunile mai delicate. Era un adevărat om de lume. Înaintea căsătoriei sale cu Eleonora de Aragon, mama lui Alfonso şi a Isabellei, i-a trimis viitoarei soţii un portret al său şi încă unul, pictat de Cosimo Tura, al fiicelor sale din flori. Eleonora a fost extaziată de cadou.

Astfel, s-au căsătorit prin procură pe 30 decembrie 1501, iar Lucrezia a făcut lungul drum până la Ferrara. S-a oprit chiar la intrarea în oraş, la palatul lui Alberto d'Este, fratele vitreg al ducelui d'Ercole, şi a fost întreţinută peste noapte de către Lucrezia Bentivoglia, fiica din flori a lui Ercole – chiar cea din portret. A doua zi, Alfonso a venit s-o ducă la palatul lui, unde, printr-o inspirată întorsătură a istoriei, a fost găzduită la intrare de contesa de Carrara, de contesa de Uguzoni şi de Bianca Sanseverino, cele trei fiice nelegitime ale lui Sigismundo d'Este, fratele bun al lui Ercole. Astfel s-a simţit ca acasă de la bun început.

Eroina noastră şi-a petrecut ultimii şaptesprezece ani din viaţă în Ferrara, ca nevastă supusă, chiar dacă nu şi foarte iubitoare, a lui Alfonso şi toată lumea e de acord că a fost bună, pe cât putea cineva să fie în acea vreme. Odată ce s-a aflat departe de îngrozitoarea ei familie, ea a devenit o cu totul altă Lucrezie, dedicându-se trup şi suflet muncilor casnice, brodatului, acţiunilor caritabile şi pioase şi tuturor lucrurilor de felul acesta. Tatăl ei a murit în 1503 – unii spun

---

[200] *Ca să fim cinstiţi pînă la capăt, trebuie să recunoaştem că Cesare nu-şi ducea toate crimele la îndeplinire cu propriile mâini. La multe dintre ele îl folosea pe un anume Micheletto, copil din flori al Micheletto cel Bătrân.*

[201] *N-o să vă vină a crede, dar numele familiei Juke era Juke, şi nu Jukes. Vedeţi voi, „Jukes" era pluralul! (n.a) Jukes – pseudonim al unei familii, folosit la sfârşitul sec. Al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea pentru a susţine existenţa unei dispoziţii genetice către comportamentul anti-social. Conceptul de „familie Jukes" se referea la criminalitatea moştenită şi a fost descris pentru prima dată în 1877, de către Richard L. Dugdale în lucrarea sa The Jukes: A Study in Crime. Pauperism, Disease and Heredity (n.tr.)*

[202] *Regina Victoria însăşi era o Welfa sau o Guelfa. Ar fi putut să pretindă că avea o relaţie de rudenie prin alianţă cu Lucrezia Borgia dacă ar fi vrut.*

otrăvit – şi ştim din surse sigure că, în momentul morţii sale, în cameră s-au arătat şapte diavoli. Bănuiesc că veniseră după el.

După asta, totul a mers din rău în mai rău pentru Cesare, care a murit în Spania câţiva ani mai târziu. Oricum, deja de ceva vreme nu se simţea prea bine. Avea o boală pe care n-o iau decât cei care stau noaptea târziu în oraş.

Lucrezia a devenit ducesă de Ferrara şi avea un enorm succes din punct de vedere social în 1505, când bătrânul Ercole a murit şi Alfonso a urcat pe tron[203]. Ce să vezi, până şi Isabella şi-a revenit! Ar fi fost de-a dreptul minunat dacă şi Alfonso ar fi fost niţel mai vioi. Era genul de tip serios, mereu ocupat cu turnătoria lui de tunuri sau plecat la războaie, şi nu avea nici o clipă de pierdut cu prostii. În cele din urmă însă, au existat cinci copii, patru băieţi şi-o fată.

Şi ce credeţi că a făcut Lucrezia în timpul ei liber? A făcut o pasiune pentru cultura renascentistă, Ferrara fiind unul din centrele ei, nu chiar cel mai bun, dar totuşi acceptabil, şi s-a trezit, cu sau fără voie, chiar în mijlocul ei[204].

Era admirată de numeroşii poeţi ce-i frecventau palatul, în special la vremea cinei, inspirându-i adesea în scrierea unor poeme de dimensiuni considerabile. Dacă îi cunosc eu bine pe poeţi, îi citeau creaţiile lor cu orele, zilele şi săptămânile, cât era anul de lung, toate cam la fel, proslăvindu-i frumuseţea, inteligenţa, castitatea şi modestia, ca şi cum toate aceste chestiuni ar fi fost serios puse la îndoială de cineva în ultima vreme. Trebuie menţionat că nici una dintre aceste persoane n-a murit otrăvită. Dacă a căutat-o vreodată cineva mai tare cu lumânarea, ei bine, iată!

Printre cei care puteau depune mărturie în legătură cu excelentele calităţi ale Lucreziei se număra şi marele Ludovico Ariosto, al cărui *Orlando Furioso* îşi va păstra locul de onoare printre realizările poetice ale omenirii, atâta vreme cât se vor găsi destui cărora să le placă asemenea lucruri. Vă veţi aduce cu siguranţă aminte că în cea de-a optzeci şi treia strofa a celui de-al patruzeci şi doilea cânt al acestui poem epic, maestrul o plasează pe Lucrezia, pentru nezdruncinata ei virtute ca femeie, chiar mai sus decât pe Lucrezia cea de odinioară[205]. Cum nici o undă de scandal nu le-a întunecat vreodată relaţia, se poate presupune că era destul de plictisitoare.

E adevărat că Lucrezia se vedea adesea şi cu Pietro Bembo, cel mai frumos poet al zilei şi cel mai dulce curtean din Ferrara, un om care îl întrecea pe Alfonso la toate capitolele şi care, într-un fel sau altul, i-a stârnit acestuia din urmă nemulţumirea. E de asemenea un fapt cunoscut că Bembo a plecat în

---

[203] *Ducele Ercole și-a lăsat amprenta asupra orașului Ferrara. Cu puțin timp ănainte de a muri, a dat edict prin care li se interzicea brutarilor să mai frământe aluatul cu picioarele.*

[204] *Deși invățata Isabella s-ar putea să o fi considerat subumană din punct de vedere intelectual, nu trebuie să credeți că Lucrezia era complet analfabetă. Avea șaptesprezece cărți legate în catifea violet și ferecate în aur și argint.*

[205] *Mă rog, știți voi – cea care-a fost violată*.

grabă din Ferrara, mişcare care nu dovedeşte absolut nimic, nici împotriva lui, nici a ducesei. Poate că oricum avea drum la Urbino. Iar incidentul nu ne îndreptăţeşte să credem, cum o fac atâţia, că de câte ori Alfonso era departe de casă, Lucrezia se schimba în ceva mai lejer şi se-ncovriga în pat lângă primul autor care-i ieşea în cale.

Desigur că Lucrezia îl îndrăgea şi pe Ercole Strozzi. Acesta scrisese o epigramă în limba latină în care o compara cu un trandafir, compliment care poate face o fată să întoarcă capul pentru o clipă, dar nu e obligatoriu să nască şi o pasiune nebună. Cât despre Ercole, sunt convins, după ce-am studiat atent compoziţia în chestiune, cu stilul ei îngrijit şi cu aluziile obişnuite la Venus plasate la locul potrivit, că orice pasiune ar fi simţit pentru Lucrezia, nu era decât în capul lui.

Într-o bună zi, Ercole şi Lucrezia se plimbau la braţ prin grădinile şi pe aleile domeniului ducal, aşa cum o tot faceau de ceva vreme. A doua zi, dis-de-dimineaţă, Ercole a fost găsit ucis în apropierea palatului – nu e foarte clar dacă venea sau pleca – şi unii cred că a fost înjunghiat de Alfonso, pentru că ducele era gelos din nou. Alfonso nu putea scrie o epigramă nici măcar în italiană, darămite în latină. Ei bine, eu tot cred că Lucrezia şi Ercole nu făcuseră nimic rău. Şi ştiu prea bine ce-o să mă întrebaţi: „Şi atunci, *ce faceau* ei doi tot timpul acesta în pădure? Culegeau floricele?"

.....

Filip Credulul

Filip al II-lea al Spaniei a fost considerat primul rege modern pentru că suferea de arterioscleroză. A devenit celebru pentru faptul că nu se distra niciodată. Credea că a te distra înseamnă a pierde timp preţios, aşa că îşi petrecea douăsprezece ore pe zi în birou, făcând însemnări pe bucăţele micuţe de hârtie[206].

Filip al II-lea era fiul împăratului Carol al V-lea şi al Isabelei de Portugalia. Lui Carol al V-lea îi plăceau foarte mult peştii. A abdicat în 1536 şi s-a retras în Estremadura, unde consuma cantităţi enorme de conserve de anşoa, plăcinte de ţipar, omlete de sardine şi, în genere, tot ce era făcut din peşte.

În vremea lui, Carol al V-lea a fost cel mai puternic suveran al planetei. Mare parte din Europa şi din America erau în proprietatea sa şi cu toate astea nimeni n-a fost niciodată în stare să se entuziasmeze la culme în privinţa lui. Pentru mulţi dintre noi n-a fost decât un bătrân căruia-i plăcea foarte mult peştele.

---

206 *Mulţi ani mai târziu, aceste notiţe au fost strânse cu grijă, clasificate, împachetate, legate cu sfoară şi aruncate.*

A murit în 1558, lăsând în urmă patru orologii, şaisprezece ceasuri, paisprezece pilote cu puf, treizeci şi şapte de perne, o cutiuţă pentru păstrarea cojilor de lămâie sau a dovleacului glasat, patru pietre de bezoar ca leac pentru ciumă, şase catâri, un cal mic şi chior, douăzeci şi şapte de perechi de ochelari, câţiva nasturi vechi şi pe Filip al II-lea.

Filip era un copil grav şi tăcut, cu o piele albă frumoasă cu pete rozalii, părul galben şi ochii albaştri, mult prea apropiaţi unul de celălalt. Îi plăcea să înveţe, în special matematica[207].

La maturitate, Filip era un bărbat mărunt, cu prognatism şi o bărbiţă blondă. Tiţian i-a făcut portretul de trei ori, dar rezultatele n-au fost decât parţial satisfăcătoare[208].

Filip se îmbrăca destul de sobru pentru vremea lui, preferând ţinutele simple, de catifea albă sau neagră cu diamante, poate şi cu nişte brăţări în formă de soare la ambele încheieturi, nişte lanţuri de aur la gât şi câteva şiraguri de perle înfăşurate pe ici pe colo, în punctele strategice. Nu-i era ruşine nici cu penele de struţ[209].

Înaintând în vârstă, Filip s-a săturat până peste cap să se tot gătească, aşa că s-a mulţumit cu catifea neagră, ornată cu mărgele tubulare de ambră neagră, cu şnururi de aur şi franjuri de argint. Apoi a dat nişte legi prin care îi împiedica şi pe alţii să se împopoţoneze. El interzicea să se mai folosească broderia ornamentală, fireturile şi orice alt fel de petice. Rezultatul acestor legi n-a fost decât mai multă cârpeală.

Filip era genul de om preocupat de cheltuieli. Aşternea pe hârtie pagini întregi de cifre referitoare la veniturile aşteptate pe anul următor, calculând şi cât din ele cheltuise deja. Normal că asta nu-i facea nici un bine.

Apoi stătea toată noaptea făcând şi mai multe notiţe. Spunea că vrea să ajungă la capătul lucrurilor[210]. Remarca de asemenea că lucrurile trec straşnic de repede. Şi, în această privinţă, avea dreptate[211].

Filip tindea să fie cam arogant. Îi punea pe toţi cei care voiau să-i vorbească să stea în genunchi şi le răspundea cu propoziţii pe care nu le termina, lăsându-i să ghicească sfârşitul[212].

Pe lângă guvernarea Spaniei şi a Olandei, Filip a avut mult de furcă cu moriscos, adică maurii convertiţi, care insistau să se îmbăieze – un vechi obicei islamic[213]. Filip detesta să facă baie chiar mai mult decât detesta cârpitul, astfel că îi dădea oricărui morisco o sentinţă de treizeci de zile de închisoare, o amendă usturătoare pentru prima abatere şi dublu pentru următoarea.

---

207 *Aţi început să vă faceţi o idee?*

208 *Chiar dacă eşti Tiţian, tot îţi trebuie ceva de la care să porneşti.*

209 *Filip adora păsările. Era mişcat până la lacrimi de cântul privighetorii, într-o seară spaniolă de vară.*

210 *Ceea ce nu se poate face.*

211 *Voltaire îl numea pe Filip un băgăreţ de viţă regală.*

212 *Şi se mai mira de ce nu-i îndeplineşte nimeni ordinele cum trebuie!*

213 *Le-a ordonat maurilor să vorbească numai spaniola, fie că ştiau fie că nu.*

Pentru a treia baie, un morisco era exilat pe viaţă dar, în genere, se strecura înapoi ca să mai facă încă una. Ce poţi face cu astfel de oameni?[214] Moriscos au fost într-un final alungaţi de Filip al III-lea. Nu îi era de nici un folos să-i păstreze.

Deşi nu ţinea în mod deosebit la asta, Filip al II-lea s-a căsătorit de patru ori, dintr-un soi de simţ al datoriei. Prima lui soţie a fost Maria a Portugaliei, care a murit tânără. Au avut un băieţel oribil pe nume Don Carlos, care nu facea decât să chinuie iepuri şi n-a ajuns bine deloc[215]. Următoarea nevastă a lui Filip a fost regina Maria a Angliei. N-avea pic de umor dar, pe de altă parte, nici el n-avea[216].

Celelalte fete norocoase au fost Elizabeta de Valois şi una dintre nepoatele sale pe nume Anne[217]. Se spune că Filip era un soţ bun. Dormea după masa de seară şi asta precis ajuta.

În 1588 trebuia acţionat cumva în privinţa reginei Elizabeta. Aceasta făcuse o incursiune pe teritoriu spaniol, furase o bună parte din banii lui Filip şi-i decapitase câţiva prieteni, şi, pe deasupra, mai şi râdea atunci când pomenea numele lui. Până la urmă, asta l-a amărât rău şi s-a pus pe scris notiţe ca nebunul.

Filip nu ştia nimic despre corăbii, aşa că a construit Armada spaniolă şi l-a pus în fruntea ei pe ducele de Medina-Sidonia care ştia chiar mai puţine decât el[218]. Ducele de Medina-Sidonia nu navigase niciodată dar a spus c-o să încerce.

Armada a fost capodopera lui Filip. A trimis-o în Anglia, unde a fost distrusă aproape în totalitate de către englezi şi de o furtună[219]. Ducele de Medina-Sidonia a fost cam iritat de toată chestiunea şi, pe deasupra a suferit şi de un rău de mare cumplit[220].

Când ducele s-a întors, oamenii aruncau cu lucruri după el. Nici că i-a păsat, pentru că, în fond, era cineva!

Filip credea cu tărie în diplomaţie sau în arta de-a minţi[221]. Cu asta i se mai întâmpla să-i păcălească pe unii uneori.

.....

CATIVA „MARI"

---

214 *Isabella I a Spaniei se lăuda că nu făcuse baie decât de două ori în viaţă – prima dată când se născuse, şi a doua când se măritase cu Ferdinand. I-au facut-o şi pe a treia când a murit.*

215 *Don Carlos şi-a pus odată cizmarul să mănânce o pereche de cizme fierte. Îi erau prea mici.*

216 *Dar regina Elizabeta avea, aşa că l-a refuzat.*

217 *Elizabeta de Valois era în regulă, în afara faptului că mama ei era Catherina de Medici.*

218 *Combinaţia asta nu era deloc ideală.*

219 *Fusese împrumutat de familia Fugger din Augsburg, care plătise facturile pentru Armada. Faptul că i-au susţinut pe Habsburgi l-a adus pe Fuggeri la sapă de lemn.*

220 *Se afla tot timpul pe o corabie.*

221 *Strănepotul lui a fost Ludovic al XIV-lea.*

Ludovic al XlV-lea

Ludovic al XlV-lea s-a născut, cam pe neaşteptate, în 1638. Părinţii săi, Ludovic al XIII-lea şi Ana de Austria, erau căsătoriţi de douăzeci şi doi de ani şi nu avuseseră nici un copil[222]. Din cauza acestei îndelungate întârzieri copilul a primit numele de Ludovic Dieu-Donné, sau Ludovic Darul lui Dumnezeu. Mai târziu a fost numit şi Regele Soare sau Ludovic Lăudărosul. Extrem de greoi în copilărie, Ludovic şi-a dezvoltat în timp această caracteristică, transformând-o într-un adevărat sistem. Mai târziu în viaţă a ajuns să ştie destule despre o mulţime de subiecte, dar nimic concret despre nici unul dintre ele.

Unii cercetători explică obtuzitatea lui Ludovic prin poziţia sa ca rege, monarhii nemaifiind la curent cu aproape nimic, dar asta nu lămureşte mai deloc simptomele. Alţii spun că în copilărie a fost ţinut în mod intenţionat în ceaţă de profesorii săi. Însă nici un profesor n-ar fi fost în stare de aşa o treabă bună dacă elevul său n-ar fi prezentat nişte aptitudini înnăscute în acest sens, mult peste medie[223]. Ar fi făcut ei undeva o greşeală. Uneori, Ludovic părea să fie străfulgerat de o palidă licărire de inteligenţă. Apoi totul revenea din nou la normal.

Ludovic al XlV-lea a fost, fară nici o îndoială, *marele* Ludovic. E dificil să scrii despre el, căci a trăit foarte mult şi mereu a pus câte ceva la cale. Printre hobby-urile sale se numărau femeile, invadarea Ţărilor de Jos, anexarea Alsaciei şi a Lorenei, predarea Alsaciei şi a Lorenei şi revocarea edictului de la Nantes. Totă lumea voia să pună mâna pe Alsacia şi Lorena pentru că erau pline de gâşte de Strasbourg.

Pe tot parcursul domniei sale, Ludovic al XlV-lea lucra opt ore pe zi. Alţi regi îşi lăsau miniştrii să greşească în locul lor, dar Ludovic a ţinut neapărat să facă toate marile greşeli cu mâna lui. A fost primul om al marilor decizii de moment. El se hotăra aproape automat, dar erau atâtea detalii cu care trebuia să jongleze încât a trebuit să-şi facă rost de nişte experţi care să-l ajute. Jean-Baptiste Colbert, o autoritate în materie de industrie, agricultură şi finanţe, lucra şaisprezece ore pe zi, astfel încât făcea de două ori mai multe pentru ţară. A desfiinţat extrem de nepopulara taxă pe sare dar, în schimb, a taxat tot restul; după o vreme, taxa pe sare a făcut cumva să reapară. Apoi a stabilit reguli stricte pentru toate afacerile din ţară, astfel încât manufacturierii au dat faliment, iar ţăranii s-au apucat să trăiască cu iarbă, urzici şi turte de nămol. Unii dintre ţărani au mers atât de departe încât se îmbrăcau în zdrenţe.

---

222 *Ludovic al XIII-lea s-a ţinut departe de soţia sa cinsprezece ani la rând. Nu părea să fie interesat de ea.*

223 *S-ar putea scrie cu uşurinţă o carte întreagă despre oameni de renume care au fost proşti în copilărie şi au rămas la fel toată viaţa. Dar nu ne putem întrerupe acum pentru asta.*

Cum Colbert nu credea în legea cererii şi a ofertei, a trecut-o în ilegalitate înlocuind-o cu un fel de lege a „găselniţei" care mai apoi a dus la Mississippi Bubble[224]. A emis un edict prin care fiecare familie trebuia să facă zece copii, care să crească şi s-ajungă carne de tun în Ţările de Jos. Ca rezultat al acestui edict, francezii au făcut atât de mulţi copii încât astăzi nu prea mai au nici unul. După moartea lui Colbert, Ludovic al XIV-lea şi-a încununat eforturile prin revocarea edictului de la Nantes, alungând astfel toţi meşteşugarii pricepuţi din Franţa şi punând bazele revoluţiei franceze.

Lunga serie de războaie purtate de Ludovic al XIV-lea n-a făcut decât să ajute la ruinarea ţării. Succesiunea de fapte de vitejie s-a numit *la gloire*[225]*.* Ludovic avea zece ani la sfârşitul Războiului de Treizeci de Ani şi, oricât de mult s-a străduit, n-a reuşit niciodată să poarte unul la fel de lung. Începând cu o invazie a Flandrei, a stârnit în curând un război de dimensiuni considerabile împotriva olandezilor, în care şi-a câştigat titlul de Ludovic cel Mare, sau Ludovic cel Tont, pentru că n-a reuşit să-l înfrângă pe Wilhelm de Orania. Războiul său cu Marea Alianţă a durat zece ani. Apoi, diferitele părţi implicate au dat înapoi ceea ce cuceriseră şi totul a fost cam la fel ca înainte, numai că toată lumea era cu zece ani mai în vârstă[226]. Una dintre chestiunile problematice se referea la o taxă pe heringi. Heringii au avut un impact mai mare asupra istoriei decât cred unii[227].

Războiul pentru succesiunea tronului Spaniei[228] a ţinut treisprezece ani şi ar fi fost minunat, dacă nu ar fi existat ducele de Marlborough. Iar lucrurile au mers din rău în mai rău, până când aproape oricine ar fi putut să-i învingă pe francezi. La un moment dat regimentul preferat al lui Ludovic a fost făcut una cu pământul de un bărbat pe nume Lumley[229].

Deşi Ludovic nu lua el însuşi parte la nici o luptă[230], arăta cel mai viu interes pentru soarta armatelor sale, ba chiar şi pentru binele celui mai mărunt dintre

---

224 *Bubble – fenomen economic ce se caracterizează prin creştereâ accelerată într-o perioadă scurtă de timp a preţului unor acţiuni, urmată de o scădere copleşitoare şi bruscă. Astfel de fenomene sunt considerate de economişti ca fiind un rezultat al ingineriilor financiare, nesupunându-se legilor pieţei şi fiind iraţionale. Mississippi Bubble – scurta perioadă de dominaţie şi apoi de prăbuşire a Companiei Mississipi (sau Compania Vestului) fondată de John Law la începutul secolului al XVIII-lea, prăbuşire ce a dus la o criză majoră a economiei franceze, (n.tr.)*

225 *Ludovic iubea* la gloire *chiar mai mult decât* l'amour.

226 *Cavalerul de Tourville era responsabil de distrugerea flotei. A reuşit să ducă la capăt această acţiune în 1692.*

227 *Mai demult, în 1492, avusese loc Bătălia Heringilor, purtată pentru un vas de transport englezesc, ce aducea heringi trupelor care asediau oraşul Orléans. Liga Hanseatică era şi ea implicată până peste cap în treaba cu heringii. Dar într-o bună zi toţi heringii au părăsit Marea Baltică pentru Marea Nordului. Liga Hanseatică nu şi-a mai revenit niciodată.*

228 *Carol al II-lea al Spaniei, care a murit în 1700, credea că era fermecat. Şi, probabil că chiar era.*

229 *Eu atribui mare parte din nereuşitele francezilor faptului că ducele de Vandome refuza cu încăpăţânare să se trezească înainte de amiază, indiferent dacă era vreo luptă sau nu. (n.a.) E vorba de Richard Lumley, primul conte de Scarbrough, care a participat la războiul pentru succesiunea spaniolă. (n.tr.)*

230 *Nu avea obiceiul să stea în bătaia gloanţelor.*

soldaţi. A dat ordine ca oamenii răniţi să primească cea mai bună îngrijire posibilă. Poate urma să mai fie şi altă dată nevoie de ei. Uneori mergea în urma trupelor în caleaşca sa, împreună cu niscaiva amante şi o cutie burduhănoasă plină cu d-ale gurii, păstrându-se, din pricina doamnelor, la o distanţă apreciabilă de acţiune. Din acest motiv, în unele cercuri, i s-a răspândit porecla de Ludovic Aşa-şi-aşa[231].

După cum s-ar putea să ştiţi, Ludovic al XIV-lea a construit Versailles, un palat mare, în care te trăgea curentul din toate părţile, plin cu mobilă Louis Quatorze şi cu Madame de Montespan. Pe măsură ce Madame de Montespan a devenit din ce în ce mai grasă, Ludovic i-a construit un palat numai pentru ea, ca să aibă loc să-şi mişte coatele. Versailles avea sute de mici apartamente şi unele dintre lucrurile petrecute acolo n-au ajuns în cărţile de istorie. Atunci când afară era suficient de cald, în grădină se puneau la cale mici petreceri amuzante, în special în anumite locuri cunoscute ca Tufărişul Regelui şi Tufărişul Reginei.

Tot Ludovic al XIV-lea este cel care a inventat eticheta. Era trezit în fiecare dimineaţă la ora opt de către *valet de chambre* de serviciu, care dormea într-un colţ şi era deja complet îmbrăcat la ora aceea inumană[232]. Apoi, oamenii cei mai de vază erau lăsaţi înăuntru ca să-l poată vedea pe rege îmbrăcându-se şi lucrurile continuau în acelaşi mod. Într-adevăr, era atât de multă etichetă la Versailles, încât ar fi fost imposibil să faci orice treabă serioasă, chiar dacă ar fi existat vreuna de făcut.

Ca să-i dăm totuşi ce-i al lui, Ludovic al XIV-lea a adus tehnica îmbrăcatului şi a dezbrăcatului în public la un grad de perfecţiune neatins înainte şi care n-a mai fost egalat nici după. De ce au fost puse la capitolul etichetă tocmai astfel de lucruri nu face obiectul acestei lucrări. Oricum, aceia dintre cititorii mei care cred că viaţa socială din zilele noastre este destul de solicitantă, trebuie să ia în considerare faptul că ei măcar nu trebuie să se scoale la şapte şi jumătate dimineaţa ca să meargă să-l vadă pe Ludovic al XIV-lea cum îşi îmbracă pantalonii[233].

La douăzeci şi unu de ani, când s-a căsătorit cu Marie-Thérèse, o prinţesă de Spania, Ludovic mai avusese parte şi de alte câteva doamne, începând cu bătrâna şi chioara Madame de Beauvais, care-l sedusese la optsprezece ani. Era prima cameristă a mamei sale şi e de presupus că era supracalificată în acea arie a ştiinţelor casnice, dar mă întreb dacă nu cumva Ludovic a început relaţia cu ea pe picior greşit. Curând după aceea putea fi văzut ducându-se în Tufărişul Regelui cu Olympe Mancini, una dintre tinerele nepoate ale cardinalului Mazarin

---

231 *Ludovic era extrem de curajos la vânătoare, unde împuşca mii de potârnichi.*

232 *N-am reușit să aflu cine-l trezea pe valet de chambre.*

233 *Paul Reboux ne informează că eticheta de la curte includea „pieptănatul părului dimineaţa, cu grijă, ca să se scuture paraziţii." Era, de asemenea, de prost gust să scuipi la dineuri formale pe jos „dacă nu te ascundeai în spatele unui şervet".*

şi se spune chiar că fata unuia dintre grădinari ar fi avut un copil cu el. Niciodată nu-şi neglija plimbarea zilnică prin parc.

Presupun că în acest punct ar trebui să amintesc de domnişoara de Mothe-Houdancourt, desi n-am nici un fel de date de încredere despre ea. Poate că n-au fost decât vorbe-n vânt. A mai existat şi o idilă cu Marie Mancini[234], sora mai mică şi mai simpluţă a Olympiei, care spera să ajungă regina Franţei şi care l-a ajutat să se cuminţească[235]. Se pare că Ludovic ar fi ţinut la ea, dar a trebuit să se căsătorească cu Marie-Thérèse din motive politice[236]. A fost trimisă ca bonificaţie pe lângă tratatul de pace din Pirinei şi asta i se citea pe faţă. Era îndesată, cu o ditamai guşa, avea un ten mizerabil şi dinţii negri. Ei bine, nu poţi să le ai chiar pe toate, nu-i aşa?[237]

La putină vreme după asta, Ludovic s-a apropiat mult de Henrietta de Anglia, soţia lui Phillippe, duce de Orléans, fratele său efeminat, dar, în curând, s-a reorientat brusc către Louise de la Vallière, altă plângăcioasă cu care a şi avut câţiva copii, apoi a renunţat la ea pentru Madame de Montespan, cu care a avut nouă copii[238]. Madame de Montespan era genul de femeie care nu accepta un refuz. Era o frumuseţe, cu superbe legături în lumea bună şi o înclinaţie de a-i brusca pe cei din jur[239]. În afară de faptul că, în timp, a cam crescut în dimensiuni, îi mai punea lui Ludovic, din când în când, câte ceva în vin, ca să-i sporească *joie de vivre.* Ca ultimă soluţie, folosea un amestec de sânge de liliac şi miere. Asta n-avea alt efect decât că-l facea pe Ludovic să se simtă rău[240].

Marie-Thérèse a murit în 1683, tocmai atunci când relaţia cu La Montespan se cam consumase. Ludovic este deseori acuzat că şi-a tratat rău nevasta şi, cu toate astea, o vizita în apartamentele ei în fiecare noapte, chiar dacă numai ca s-o salute. Odată, a lăsat-o să meargă în aceeaşi trăsură cu el şi încă două amante. Îi promisese că la treizeci de ani o să se schimbe, dar a tot amânat-o, cum era de aşteptat, până când a împlinit patruzeci şi cinci de ani şi ea a murit. Începuse să se teamă că era un păcătos – ceea ce constituie întotdeauna începutul sfârşitului pentru persoanele cu temperament romantic. Astfel, şi-a dat seama că a venit vremea pentru măsuri drastice. În loc să-şi tragă un glonte în cap, s-a însurat cu Madame de Maintenon, o văduvă pioasă de patruzeci şi nouă de ani[241].

Madame de Maintenon era mereu pusă pe scandal. Se născuse în închisoare, tatăl ei fusese judecat şi condamnat pentru jaf, falsificare de bani şi asasinat, şi fusese măritată cu un umorist. Scarron, primul ei soţ, nu era un om

---

234 *Cea mai neinteresantă dintre nepoatele cardinalului Mazarin.*

235 *Citeau poezii împreună.*

236 *Ea era mare amatoare de usturoi, dar şi Ludovic era, aşa că nu conta.*

237 *Mai avea şi prognatism şi plângea din orice.*

238 *La Vallière îi trezise lui Ludovic instinctele proteguitoare, altfel ar fi scăpat de ea mai curând.*

239 *Lui îi plăcea la nebunie. În ciuda tuturor aparenţelor, avea gusturi mărunte.*

240 *Nu ştiu dacă a otrăvit-o sau nu pe domnişoara de Fontanges, o fată adorabilă ce intrase în ecuaţie cam în acelaşi timp cu doamna de Soubise.*

241 *Nu s-au putut niciodată privi ochi în ochi.*

deosebit de amuzant, dar era cu siguranţă mai amuzant decât Ludovic. Pe lângă asta, ea a fost şi guvernantă pentru cei cinci copii nelegitimi rămaşi în viaţa ai lui Madame de Montespan. I-a câştigat treptat atenţia regelui înşelându-şi şi distrugându-şi binefăcătoarea şi ţinându-i predici în legătură cu sufletul ei nemuritor, căci era o persoană foarte religioasă, interesată numai de chestiuni înalte. Întrucât îi considera pe hughenoţi o bandă de netrebnici, l-a făcut pe Ludovic să revoce edictul de la Nantes, acţiune care a atras după sine persecuţii, torturi, genocid şi foamete pentru o mare parte a regatului. Pur şi simplu n-aveai cum s-o opreşti de la a face bine.

Din cauza trecutului nefericit al miresei sale, Ludovic n-a recunoscut niciodată deschis legătura cu ea. Devenise un om cinstit şi asta era suficient. Pe deasupra, mai trebuia să se gândească şi la poziţia sa şi la viitorul bastarzilor regali[242]. Ce credea Madame de Maintenon despre această chestiune n-avea nici o importanţă pentru el, deşi ea era cam în coadă de peşte – nici soţie, nici regină. Dar cum era o femeie cu o inteligenţă peste medie şi cu o limbă ascuţită, e păcat că replicile ei despre acest subiect nu s-au păstrat. În ciuda etichetei, o să cred mereu că i-a zis câteva lui Ludovic. Era şi ea om, nu?

Mi-e teamă că, încă de la început, ei n-au fost chiar perechea ideală. Madame de Maintenon era de obicei îmbrobodită în şaluri care o ajutau la reumatism şi o împiedicau să răcească. Ei îi era o frică de moarte de curent, în vreme ce Ludovic era un maniac al aerului proaspăt, deschizând ferestrele larg întotdeauna şi explicându-i cât de mult bine facea asta, chiar dacă trebuia să îngheţi de frig. În timp, el a devenit din ce în ce mai supărător pentru ea. Guta i se agravase, dinţii îl dureau şi avea obiceiul să vorbească ore în şir despre tot felul de nimicuri[243]. Madame de Maintenon stătea într-un colţ, tremurând deasupra broderiei şi întrebându-se din când în când, cel puţin aşa îndrăznesc să cred, de ce se dăduse ea atâta de ceasul morţii să pună mâna pe bărbatul viselor ei. Şi toată povestea a durat treizeci de ani, care au părut probabil mult mai mulţi. Ei s-au numit *l'ancien régime.*

Ludovic al XlV-lea a murit în 1715, în cel de-al şaptezeci şi doilea an al domniei sale şi cu doar câteva zile înainte de cea de-a şaptezeci şi şaptea aniversare a sa, lăsând o lume cu nimic mai bună în urma sa, ba chiar, în unele privinţe, una mult mai rea. Nu pot să spun cu mâna pe inimă că a fost jelit de prea mulţi prieteni. Nu avea nici unul. Nici nu-şi dorise vreunul. Oamenii au jubilat de fericire. Nici el nu-i plăcuse, însă. A fost urmat de strănepotul său, Ludovic al XV-lea, care n-a fost cu nimic mai bun decât el[244].

---

242 *Fuseseră toţi declaraţi „prinţi de sânge" şi se presupunea că erau la fel de buni ca orişicare alţii.*

243 *Uneori, Père la Chaise, un vechi prieten cu o înfăţişare îngrozitoare mai trecea la o palavră. Mulţi ani mai târziu, el a dat numele unui cimitir.*

244 *Nu este adevărat că Ludovic al XlV-lea a avut un frate geamăn pe nume omul cu Masca de Fier.*

Viaţa acestui monarh ne arată ce poate face cineva cu mult timp liber şi mulţi bani la dispoziţie, dar fară pic de creier. Ar fi o plăcere să ne putem aminti de vreuna dintre faptele sale memorabile, sau de vreun gând aşternut pe hârtie, capabil să ne lumineze calea. (Ne-ar fi cu siguranţă de folos.) Într-o epocă în care *l'esprit* era la mare preţ, Ludovic era mut ca un peşte, din motive destul de evidente. El ura *l'esprit.* De câte ori auzea vreunul dintre calamburile caracteristice spiritului clasic explodând în străluciri perlate peste tot la Versailles, avea îngrozitoarea senzaţie că în spatele lui se-ascunde ceva.

Într-adevăr, numai întâmplarea a făcut ca numele lui Ludovic al XlV-lea să fie asociat cu câteva dintre vorbele cele mai memorabile din istorie – ale cărei standarde, Dumnezeu ştie, nu sunt foarte ridicate. O cercetare laborioasă a scos la lumină faptul că el n-a exclamat niciodată „*L'état c'est moi!*", sau „Statul sunt eu!" în faţa preşedintelui Stărilor generale din Paris în 1655. Nici nu se gândise la lucrurile astea până a doua zi.

Sunt convins, totuşi, că el e cel ce-a rostit „Il n'y a plus de Pyrénées!", sau „Nu mai există Pirinei!" după ce-l proclamase pe ducele de Anjou ca rege al Spaniei în 1700. Asta sună a el. Iar remarca n-a rezistat probei istoriei. Tot ce-a făcut a fost să declanşeze un război lung de treisprezece ani la sfârşitul căruia Pirineii erau exact acolo unde fuseseră şi mai înainte. De fapt, şi acum sunt tot acolo.

.....

Madame du Barry

Jeanne du Barry a fost una dintre prietenele cel mai dragi ale lui Ludovic al XV-lea timp de aproape şase ani, din 1768 şi până la moartea lui, în 1774. La prima vedere asta n-ar fi treaba nimănui, poate doar a lui Jeanne şi a lui Ludovic, şi totuşi e o părticică din istorie şi ar trebui ca din când în când să se mai scrie şi despre ea, ca să se ştie cât de nesăbuiţi puteau fi oamenii acelor zile. Ei credeau că am fost puşi pe-acest pământ ca să ne simţim bine!

Jeanne era fata Annei Bécu, o croitoreasă harnică şi pricepută. Oricum, avea vreo două haine de blană în casă. Prin intermediul afacerii ei l-a cunoscut pe un anume Jean-Baptiste Gomard, care s-a dovedit a fi la fel ca toţi bărbaţii şi astfel s-a născut micuţa Jeanne, pe 19 august 1743. Asta facea ca bebeluşul să aibă caracterul unui Leu, amestecat doar cu un strop de Fecioară[245].

În adolescenţă, Jeanne nu era leneşă deloc. A încercat mai multe slujbe de fată în casă sau servitoare, dar nu le-a putut păstra. Era mereu urecheată şi dată afară de stăpâna casei. Pentru că era săracă nu fusese niciodată învăţată

[245] *Anne ştia să şi gătească, iar mai târziu s-a dedicat acestei profesii.*

să se comporte cuviincios, adică aşa cum se comportau cei din clasele avute[246]. Şi chiar nu-i putem reproşa faptul că avea cârlionţi de un blond-cenuşiu, ochi albaştri enormi şi o siluetă de invidiat.

Uneori, lucrurile din viaţa ei tindeau să se precipite. Pe când avea cinsprezece ani, un tânăr coafor a petrecut atâta amar de vreme învătând-o trucurile meseriei încât mama lui a făcut mare tărăboi, aruncându-i în faţă lui Jeanne nişte vorbe îngrozitoare. Anne Bécu a reclamat-o în instanţă pentru calomnie, dar judecătorul a sfătuit-o s-o lase baltă. Arhivele poliţiei nu confirmă povestea conform căreia Jeanne a mai lucrat şi pentru Madame Gourdan, cea mai a dracului matroană din Paris. Individul care a lansat zvonul, evident, numai după ce Jeanne ajunsese deja bine, spunea că o văzuse cu ochii lui la Madame Gourdan. Apropo, dar *el* ce căuta pe-acolo?

La şaptesprezece ani Jeanne s-a angajat la Maison Labille, o galanterie frecventată de flăcăi voioşi şi de curioşi de toate vârstele[247]. Una dintre cunoştinţele ei din această perioadă era domnul Duval, un funcţionar în cadrul marinei[248], pe care l-a părăsit pentru domnul Radix de Sainte-Foix, *trezorier* la aceeaşi instituţie[249]. De-atunci, sentimentele mai profunde ale lui Jeanne păreau să se îndrepte mereu către gentilomi de o anumită vârstă şi poziţie în lumea finanţelor. Bărbaţii copţi spun mereu nişte lucruri atât de interesante, iar Jeanne a ştiut întotdeauna să-i asculte. Orice i-ai fi spus era o noutate pentru ea.

Tot cam pe-atunci l-a cunoscut şi pe falsul conte Jean du Barry, un craidon care ţinea un tripou pentru nobili şi cetăţeni înstăriţi. Mi-e teamă că Jeanne chiar s-a mutat în stabilimentul respectiv, unde a şi rămas câţiva ani. Oricum, până şi detractorii ei sunt de acord că între ea şi contele respectiv nu existau decât relaţii prieteneşti, asta pentru că şi sănătatea îi era cam şubredă. Printre altele, suferea de conjunctivită, o afecţiune pe care o trata în genere punându-şi două mere coapte pe cap şi ţinându-le cu pălăria. N-am aflat niciodată ce rezultate a dat acest tratament.

Du Barry nu voia de la Jeanne decât să anime prin prezenţa ei localul, să-i întâmpine pe cei mai importanţi dintre oaspeţi şi să-i facă să se simtă ca acasă. Iar ea era exact fata potrivită pentru o astfel de slujbă, fiind prietenoasă şi înţelegătoare din fire. Nu putea suporta să vadă un bătrân milionar, stând deoparte într-un colţ, însingurat şi trist, şi întotdeauna facea tot ce putea ca să-i înveselească pe toţi cei ca el. Cât ai bate din palme, a învăţat la perfecţie cum trebuie să se poarte cu gentilomii în vârstă, o realizare ce avea să-i fie în scurt

---

246 *Pentru un timp a fost înscrisă la o instituţie pentru tinerele persoane „care sunt în pericol s-o sfârşească prost." N-a rămas acolo decât un semestru.*

247 *Din păcate, activitatea aceasta, ce presupune priviri lungi şi insistente fară vreun scop precis, a fost cam neglijată după secolul al XVIII-lea. Viaţa noastră modernă este atât de grăbită că n-are pic de poezie.*

248 *De undeva tot trebuie să începi.*

249 *N-am să suflu o vorbuliţă despre abatele de Bonnac. De ce să aduci vorba de astfel de lucruri?*

timp de cel mai mare folos. Până una alta, îşi făcuse nişte relaţii de toată frumuseţea.

Nimeni nu ştie sigur cum s-au cunoscut Jeanne şi Ludovic. Tot ce ştim e că era luna iulie, anul 1768, că ea avea douăzeci şi cinci de ani, iar el era liber. Luna iulie a fost superbă în anul respectiv. Regina murise pe douăzeci şi patru[250]. Cu puţin timp înainte, Ludovic o „intervievase" pe Jeanne, aşa cum numea el treaba asta şi, în scurt timp, ea se mutase deja în nişte apartamente din Versailles, aflate chiar deasupra apartamentelor regale, spre groaza câtorva ducese ce speraseră să locuiască acolo şi care-i împuiaseră capul cu asta încă de la moartea lui Madame de Pompadour, în 1764. Pompadour fusese cu el douăzeci de ani încheiaţi, un adevărat record pentru domnia lui Ludovic[251]. Moartea lui Madame de Pompadour îi lăsase un mare gol în viaţa personală, exceptând nevasta şi copiii.

De-atunci, mai intervievase desigur, zeci de tinere, inclusiv o domnişoară Smith, care n-a colaborat[252]. Dar nu mai avusese nici o amantă oficială în ultimii patru ani, situaţie care, trebuie să recunoaşteţi, nu mai putea fi lăsată în nici un caz să continue[253]. Dar cum Jeanne nu putea fi introdusă la curte fară a aduce câteva îmbunătăţiri statutului ei social, Ludovic a măritat-o cu Guillaume du Barry, unul dintre fraţii lui Jean.[254] Deşi titlul lor nobiliar era contrafăcut, cei din familia du Barry erau gentilomi adevăraţi pentru că, din câte se ştia, nici unul dintre strămoşii lor nu muncise cinstit nici măcar o zi din viaţa lui. Astfel, mariajul a făcut din Jeanne o femeie respectabilă, care i se putea alătura lui Ludovic în public, în particular sau în ambele situaţii.

Aşa a devenit Jeanne Madame du Barry şi şi-a ocupat locul de drept în istorie. Guillaume a părăsit oraşul însoţit de Madeleine Lemoine şi totul a mers bine pentru toată lumea, în afara doamnelor dezamăgite şi a altor câtorva indivizi, ale căror principii n-au făcut fată situaţiei. Mulţi credeau atunci, ca şi acum, că e imoral să ai o amantă de origine umilă. Nu, chiar nu e![255] Ducesa de Gramont, care tot încercase să se cupleze cu Ludovic, părea că o luase razna din pricina asta, iar Marie Antoinette, care venise la Versailles ca soţie a nepotului lui Ludovic, Delfinul, se înfiora toată numai la gândul că aşa ceva e posibil. Între partenerul lui Marie Antoinette, viitorul Ludovic al XVI-lea, şi bunicul său, existau, în anume privinţe, diferenţe considerabile, aşa că ei îi rămânea destul

---

250 *Regina Maria Leszczinska era la Versailles încă din 1725. Însă, în ultimii treizeci de ani, n-a făcut decât să locuiască acolo.*

251 *În douăzeci de ani ţi se pot schimba multe dintre idei – de fapt, chiar toate.*

252 *Şi o domnişoară Murphy, care a facut-o.*

253 *Termenul tehnic folosit pentru această funcţie era* maîtresse declarée *sau* maîtresse en titre. *Astăzi nu ne-am mai obosi să-i dăm vreun nume.*

254 *Numele de familie* de Vaubernier, *cu care Jeanne este adesea listată în cataloagele bibliotecilor, a apărut pentru prima dată în actele de căsătorie. E un fals.*

255 *Au fost şi câteva priviri chiorâşe – nejustificate, în opinia mea — aruncate către blazonul familiei du Barry ce avea inscripţionat drept motto vechiul şi respectabilul strigăt de luptă:* „Boutez en Avant!", *sau „* Tot inainte!"

timp să bârfească[256]. La curte s-a format în timp o partidă anti-du Barry iar un număr însemnat de curteni n-a putut niciodată să treacă peste existenţa fericitului cuplu.

Unii istorici s-au întrebat de ce a luat Ludovic al XV-lea o persoană de origine atât de umilă, când ar fi putut să fie cu oricare dintre atât de manieratele ducese cu faţă de cal de la curte. Unul dintre motive era că Ludovic, deşi avea cincizeci şi opt de ani, îşi păstrase încă vederea. Într-un efort de-a clarifica situaţia şi de-a opri certurile în privinţa motivelor sale, Ludovic i-a scris primului său ministru, ducele de Choiseul, „E foarte drăguţă, îmi satisface orice capriciu şi asta e deja suficient". Această afirmaţie i-a zăpăcit pe toţi cei care au auzit-o sau citit-o[257].

Dacă e să fim sinceri, viziunea lui Ludovic asupra lumii era extrem de îngustă. Era omul unei singure idei. Credea că dacă există un singur lucru ce merită făcut, acela merită făcut cât mai des posibil. Iar el o tot facea, cu întreruperi, de patruzeci de ani, şi se mai mira că vede pete! Aţi putea spune că ar fi trebuit să-şi dezvolte o pasiune pentru păsări sau flori. Chiar a încercat asta. Ţinea câteva colivii cu păsări într-o cameră lăturalnică, împreună cu o mână de cărţi, câteva hărţi vechi si o imensă colecţie de bomboane de toate felurile.

Pentru un timp a studiat botanica în grădinile Versailles-ului. Dar parcă nu era chiar acelaşi lucru[258].

Şi astfel, multe zile şi nopţi de pomină s-au petrecut în apartamentele lui Jeanne, cu un etaj mai sus, chiar în capul scărilor. Cu toate astea, în opinia mea, natura lubrică a acestor şedinţe a fost exagerată. Fără îndoială că Ludovic fusese un tovarăş straşnic la vremea lui, dar puterile sale conversaţionale începuseră să scadă şi toată lumea ştia că tonicul său de ţelină nu prea mai avea nici un efect[259]. Poate că Ludovic chiar se putea destinde atunci când era cu Jeanne. Mă cam îndoiesc că a încercat vreodată să se ridice la înălţimea reputaţiei sale de bestie senzuală.

Jeanne era întotdeauna plină de viaţă şi voioasă, iar Ludovic iubea veselia, deşi încercările sale personale în materie nu fuseseră niciodată încununate de succes. Făcând mari eforturi să fie un tip de treabă, călcase odată pe piciorul unui curtean suferind de gută, dar nimeni n-a râs şi drept urmare el s-a retras de tot din sfera ironiei şi-a umorului[260]. Jeanne era suficient de veselă pentru amândoi. Îi arunca câte-o cutie cu pudră în faţă şi îl striga John Moraru, la care el

---

256 *Marie Antoinette îi scria fratelui ei, ce va deveni mai târziu împăratul Iosif al II-lea al Austriei: „Soţul meu e doar un biet începător!" Asta cam spune totul.*

257 *Poţi oricând să-ţi iei doctoratul în istorie încercând să interpretezi afirmaţia în toate aspectele şi ramificaţiile sale. Nu există nici măcar două teze care să se pună de acord asupra ei.*

258 *Odată, i-a trimis nişte seminte de căpşune lui Linné. Şi de ce să n-o facă, în fond?*

259 *Contesa d'Esparbes i-a spus odată unuia dintre amici, că Ludovic luase o doză din tonicul ei chiar înainte s-o intervieveze în 1764, dar fară rezultat. Ludovic a exilat-o de la curte şi bine i-a făcut.*

260 *Individul a plecat plin de draci din Versailles şi nu s-a lăsat convins niciodată să se mai întoarcă. E întotdeauna nevoie de doi pentru a face o glumă reuşită.*

se tăvălea pe jos de râs. Sau folosea cuvinte extrem de rare şi preţioase în conversaţia obişnuită, iar el mai că se prăpădea de-atâta amuzament. Ei, da, astfel de lucruri pot fi foarte distractive.

Mai era şi cafeaua. Nu mă îndoiesc că aţi auzit de felul în care Ludovic o prepara cu mânuţa lui în mica ei bucătărie şi cum glumea ea când dădea pe dinafară şi cum stăteau ei împreună şi o sorbeau din ceşcuţe în acele încăperi plăcute. Ludovic a devenit, odată cu trecerea anilor, din ce în ce mai dependent de băutura cu pricina, iar lucrurile au fost aranjate în aşa fel încât la orice oră din zi sau din noapte ar fi simţit nevoia, i se servea instantaneu o ceaşcă de cafea. După ce a împlinit şaizeci de ani, doctorul său l-a prevenit că trebuie să se oprească, căci începuse să aibă ameţeli. Dar nu cafeaua era de vină. Erau blestematele de trepte.

Şi care mai putea fi, în afara frumuseţii şi a voioşiei, secretul şarmului doamnei du Barry? Cum a reuşit să îl păstreze pe excentricul ei consort — şi încă un excentric de soiul cel mai rău — până la sfârşit şi, chiar mai mult, să-l păstreze fidel[261], confruntată fiind cu tot felul de scandaluri şi de mândre necunoscute? Răspunsul este că, probabil, l-a mai lăsat uneori şi de capul lui. Dacă îşi dorea o după-amiază liberă în care să lucreze la o cutiuţă de prizat tutun, nu era nici o problemă din partea ei[262]. Dacă el spunea că s-ar putea să stea mai târziu la serviciu, îi răspundea să nu-şi facă probleme pentru că, oricum, o să se vadă mai încolo. Nu i-a zis niciodată că-i oferise cei mai buni ani din viaţa ei şi nici că el se hazarda să presupună că ea poate să stea singură acasă fară să-i pese nimănui de ea, fară ca nimeni să se gândească vreodată la ea, şi, în fond, de ce s-ar gândi cineva la ea. Dar asta-i doar bănuiala mea.

Cred că trebuie să amintesc de pasiunea lui Jeanne pentru haine şi bijuterii. Asta era un fapt incontestabil dar e oare drept să presupunem că-l iubea pe Ludovic numai pentru banii lui? În orice caz, este cert că îşi cumpăra rochii şi diamante noi în fiecare zi, şi putea redecora toată casa de câte ori voia fară să audă nici un piuit din partea cartierului general. Ludovic era generozitatea întruchipată şi asta chiar e ceva la un bărbat, nu-i aşa? N-a ezitat niciodată să cheltuiască câteva milioane din banii statului pentru capriciile ei, chiar şi atunci când afacerile mergeau îngrozitor[263].

După o vreme, Ludovic a lăsat-o să-şi facă propriile retrageri de la casieria centrală. În felul acesta economisea timp şi efort într-un domeniu pe care-l ura[264]. Jeanne n-a luat niciodată mai mult decât avea nevoie pentru cheltuieli

---

261 *Ceea ce constituie deja mai mult decât a fost în stare să facă Madame de Pompadour şi ea măcar era inteligentă.*

262 *Probabil că se gâdila şi ea pe ici, pe colo.*

263 *Singurul lucru pe care i l-a refuzat vreodată a fost un serviciu de toaletă din aur masiv şi asta pentru că un oficial băgăcios facea tot felul de observaţii nepotrivite cu privire la extravaganţa de la curte. Jeanne a fost nevoită să anuleze comanda şi să se mulţumească cu argint, până a trecut totul.*

264 *Până şi faptul de a aduce vorba de chestiuni financiare îi facea rău lui Ludovic. La fel mi se întâmplă şi mie.*

curente ce nu suportau amânare – adică niciodată mai mult decât se afla în trezorerie. După unele estimări, în cinci ani, retragerile s-au ridicat la 62 409 015$ şi e normal ca orice femeie să se simtă profund îndatorată după aşa o sumă. Dacă atâţia bani pot cumpăra dragostea adevărată. Opinia generală este că nu şi cred că e urât chiar şi să pui o astfel de întrebare, chiar nu pot spune cu siguranţă.

Ei bine, nimic nu ţine la infinit, după cum ştiţi şi voi. Ludovic al XV-lea a murit de variolă în 1774, în mai. Cu cinci zile înainte să-şi dea obştescul sfârşit, a alungat-o ca să arate că se pocăia cu-adevărat. Îi stătuse alături la bine şi la greu şi n-a lăsat-o decât din teama de-a nu ajunge „la loc de lacrimi şi tristeţe". O iubea dar s-a opus acestui sentiment cu toată puterea. Dacă şi-ar fi revenit, ar fi chemat-o mai mult ca sigur înapoi. Anumite ducese au fost încântate de acest gest iar Marie Antoinette i-a scris mamei sale „Creatura a fost trimisă la o mânăstire, iar toţi cei al căror nume a fost asociat cu scandalul au fost alungaţi de la curte."

La trecerea cortegiului său funerar, mulţimile n-au mai strigat „Iată, trece Ludovic cel Mult-Iubit!", aşa cum o făcuseră cu mulţi ani în urmă, după ce se-mbolnăvise la Metz, când crezuseră că se vlăguise de dragul lor, câştigând un război aproape de unul singur. De fapt se îmbolnăvise chefuind cu ducesa de Chateauroux, dar ei nu ştiau asta. Acum, din mulţime se auzeau râsete şi oamenii strigau către dric: „Iată, trece Bucuria Femeilor!" Ceea ce e oricum mai mult decât se poate spune despre alţii[265].

Jeanne a mai trăit aproape douăzeci de ani, bogată fiind şi făcând mereu câte o faptă bună, nu fară câţiva amanţi, un pic mai durdulie, dar încă frumoasă ca o cadră la cei cincizeci de ani. A fost una dintre victimele Revoluţiei Franceze, o chestie inventată de nişte filosofi care voiau ca lumea să fie un loc mai bun. Voiau ca toţi francezii să fie liberi şi egali şi fericiţi şi au încercat să ajungă la asta decapitând cât mai mulţi dintre ei. Jeanne a fost ghilotinată în 1793 pentru simpatiile ei regaliste[266]. Acuzaţia nu era departe de adevăr. Lui Jeanne nu-i prea plăceau oamenii obişnuiţi. Îi cunoaştea mult prea bine[267].

Nimic mai fals decât credinţa foarte răspândită conform căreia Madame du Barry a provocat Revoluţia Franceză. Asta era ultimul lucru la care s-ar fi gândit. Nu voia decât găleţi întregi de bani frumoşi pe care să-i cheltuiască pe zorzoane. Nu făcuse nimănui nici un rău în zilele ei de glorie, poate doar ducelui de Choiseul, care-o contrazisese de prea multe ori când era vorba să acceseze contul său bancar. L-a pus pe Ludovic să-l concedieze şi să-i dea o pensie

---

265 *Nu erau bigoţi. Erau doar amărâţi din pricina taxelor.*

266 *Cu doar două luni mai devreme îi venise rândul şi lui Marie Antoinette.*

267 *Jean du Barry, berbantul, a fost decapitat pentru că era un gentilom, chiar dacă numai pe hârtie. Guillaume, soţul de drept al lui Jeanne, a scăpat şi s-a măritat cu Madeleine.*

uimitor de mare, pentru ca săracul om să nu sufere prea tare[268]. A fost ultima regină mână-spartă a Franţei.

Nu insist niciodată prea mult asupra scenei cu ghilotina atunci când mă gândesc la Madame du Barry. Prefer să mi-o închipui în cadrul cel mai potrivit, adică la Versailles, în micuţele ei apartamente din capul scărilor şi să-mi imaginez că intru în ele. Îl văd şi pe Ludovic, răsuflând din greu în timp ce urcă scările din spate, la miezul nopţii, îmbrăcat în cămaşa sa de noapte regală, un pic cam vineţiu la faţă, aproape explodând de nerăbdare şi de arterioscleroză. Deschide uşa şi o vede pe Jeanne într-o cămaşă de noapte răvăşitoare, semănând mai mult ca niciodată cu un înger. Ei bine, nimic nu se compară cu o ceaşcă bună de cafea.

.....

Petru cel Mare

Petru cel Mare era fiul ţarului Alexis Mihailovici Romanov şi al Nataliei Kirilovna Narîşkina, cea de-a doua soţie a sa. Ei au fost foarte mândri de el, un timp.

În timpul primilor săi ani, Petru părea să promită mult[269]. Profesorul său, Nikita Moiseievici Zotov, l-a lăsat să-şi dezvolte propria personalitate şi, dacă aţi întâlnit vreodată astfel de copii, nu trebuie să vă spun mai mult. Mai târziu, Zotov a fost numit în funcţia de bufon al curţii[270].

Petru a devenit ţar în 1682, la numai zece ani. Următorii câţiva ani şi i-a petrecut făcând farse pe seama lui Feodor Kirilovnîi, a lui Gavrilo Golovkin, a lui Ivan Ivanovici Goloţin şi a lui Ivan Ivanovici Ivanov. Îi plăceau foarte mult spiritele şi glumele, cum ar fi să spargă dinţii oamenilor cu târnăcopul sau să le arunce căpăţânile în aer cu ajutorul artificiilor. Ştia ce-şi doreşte publicul.

Între timp, Rusia era condusă de sora vitregă a lui Petru, Sofia. Sofia era foarte urâtă şi credea în mişcarea pentru emanciparea femeilor. A încercat să-l asasineze pe Petru, aşa că el a închis-o în puşcărie ca să-i dea timp să mai reflecteze[271].

Într-o dimineaţă de joi, Petru s-a hotărât brusc să reformeze Rusia şi să-i ofere toate avantajele civilizaţiei vestice. Mai apoi, această zi a devenit

---

[268] *Choiseul a fost întotdeauna rău cu du Barry, temându-se că aceasta va încerca să conducă ea ţara. Jeanne habar n-avea de ţărişoara cea prostuţă şi nici că ar fi putut să-i pese mai puţin. Nu voia decât să-şi facă de cap.*

[269] *Aşa li se întâmplă celor mai mulţi dintre oameni.*

[270] *Îşi găsise adevărata vocaţie.*

[271] *Restul vieţii şi l-a dedicat în întregime croşetării de baticuri de lână fină, dar era deja prea târziu.*

cunoscută drept Joia Neagră[272]. A crezut că dacă vorbeşte despre asta cu cât mai mulţi idioţi, o să ştie mai multe, aşa că a plecat în străinătate.

Atunci când voia să călătorească incognito, Petru se dădea drept Petru Mihailov, de profesie tâmplar. Făcea asta pentru că aşa strângea mai mulţi gură-cască în jur[273]. E destul de greu să rămâi incognito atunci când eşti un ţar rus şi ai peste doi metri înălţime.

Odată s-a dus în Anglia ca să afle cum trebuie făcute lucrurile[274]. În Anglia a stat în casa lui John Evelyn, închiriată de amiralul Benbow, care i-a subînchiriat-o, la rândul său, lui Petru. Petru a spart trei sute de geamuri şi a făcut praf toate paturile cu saltele de puf. Casa a rămas în ruină[275].

Mai întâi a fost însă în Olanda, ca să afle mai multe despre vase. La Zaandam a muncit o săptămână întreagă ca un tâmplar de rând, numai că venea târziu la serviciu, stătea trei ore în pauza de masă, pleca devreme şi nu s-a ales cu nimic[276]. Căsuţa de lemn în care a locuit în timpul acelei săptămâni în care n-a învăţat mai nimic e acum vizitată de sute de turişti în fiecare an[277].

Petru voia să înveţe numai atât cât îi trebuia ca să aibă despre ce vorbi. După ce l-a întâlnit pe Petru, Sofia, văduva prinţului elector de Hanovra, scria: „Petru a confundat oasele de balenă de la corsetele noastre cu coastele noastre şi ne-a spus că femeile din Germania au oasele tari ca naiba." În Franţa l-a legănat pe Ludovic al XV-lea pe genunchi şi a privit-o pe doamna de Maintenon în timp ce dormea în patul ei. Îi scria, de la Paris, unuia dintre membrii familiei sale: „Nu mai am decât o singură sticlă de vodcă. Nu ştiu ce-o să mă fac!" Din ce în ce mai des oamenii îl întrebau pe Petru de ce nu se întoarce în Rusia.

Într-un sfârşit s-a prins. După ce studiase îndeaproape civilizaţia vestică, îl întâlnise pe arhiepiscopul de Canterbury şi primise diploma onorifică de doctor în drept din partea Universităţii din Oxford, Petru s-a întors în Rusia şi i-a reformat pe streliţi sau Garda Naţională din Moscova, pe unii prin decapitare, pe alţii prin spânzurare, prăjindu-i la foc mic pe ceilalţi şi îngropându-i de vii pe cei din urmă[278]. Aproape două mii dintre membrii gărzii au fost decapitaţi iar corpurile lor au fost lăsate în locuri publice pe durata întregii ierni[279].

Rudele streliţilor erau foarte supărate şi-au scornit o groază de poveşti urâte despre Petru, unele dintre ele nefiind deloc adevărate.

---

272 *Black Tliursday – Joia Neagră — 24 octombrie 1929, zi în care Bursa din New York se prăbuşeşte, declaşând Marea Criză ce va ţine până la mijlocul anilor '30 ai secolului trecut (n.tr.).*

273 *Anumite actriţe au adoptat şi ele această tehnică mai târziu.*

274 *Poate vă faceţi şi voi o idee aşa!*

275 *A mai trecut şi cu roaba printr-un gard de ilice.*

276 *De-atunci încolo ţarii şi-au făcut un obicei din a lucra pe diverse şantiere navale prin procură. Ceea ce a fost spre binele corăbiilor.*

277 *Dacă îl rogi pe vreunul dintre aceşti turişti să te îndrume către baraca lui Petru cel Mare, o să-ţi răspundă că este, probabil, tot acolo unde au văzut şi moara de vânt.*

278 *În prima zi a execuţiei streliţilor, Petru a decapitat vreo două sute dintre ei cu mâna lui. Credea că trebuie să le dea un bun exemplu oamenilor săi. Douăzeci de streliţi au fost executaţi la un banchet.*

279 *Asta ca să-şi facă şi masele o idee despre ce e vorba.*

Mai apoi i-a obligat pe boieri, nişte bătrâni conservatori, să-şi taie bărbile lor lungi şi-ncărunţite care erau pline de microbi. Boierii ţineau mult la microbii lor iar astfel de lucruri sunt de obicei cu două tăişuri. Poţi să razi un boier, dar nu faci decât să-ţi pierzi timpul[280].

Secole la rând nimeni n-a putut să afle motivaţia ce a stat la baza legii lui Petru împotriva bărbilor[281]. Uneori, când Petru mai tăia câte o barbă, proprietarul o lua de pe jos, purtând-o pe sub haină, şi toată lumea era fericită[282].

Situaţia financiară era disperată pe-atunci, pentru că Statele Unite încă nu existau ca să dea o mână de ajutor[283]. Astfel, Petru a emis un nou tip de copeică, de patruzeci şi cinci de ori mai mare decât cea veche. Asta a făcut ca noile copeici să fie mult mai mari. A mai introdus şi alte îmbunătăţiri fiscale şi un buget în care apărea clar numărul de copeici irosite pe fiecare dintre îmbunătăţiri[284]. Mita şi corupţia erau interzise pentru toată lumea, în afara autorităţilor îndrituite.

Petru ura tot ce era de modă veche, cum era de pildă Moscova. Aşa că a construit un oraş nou în mlaştinile neasanate de la Marea Baltică şi i-a dat numele cui bănuiţi şi voi. Patruzeci de mii de ţărani au muncit ani de zile ca să construiască Sankt-Petersburg[285]. Petru a pus bazele unui muzeu de istorie naturală la Sankt-Petersburg şi, pentru ca beţivanii lui de supuşi să vină să-l viziteze, a dispus ca, la intrare, fiecare să fie servit cu un pahar de coniac. Şi a mers.

Petru e cunoscut în mod deosebit pentru că l-a înfrânt pe Carol al XII-lea şi a omorât suedezi cu toptanul. În marea bătălie de la Poltava, Carol a fost împuşcat în călcâi, iar Petru prin pălărie. Carol a scăpat dincolo de Bug şi a rămas acolo cinci ani încheiaţi.

Petru a pus atunci mâna pe Livonia şi Estonia, locuri pe care puţini dintre noi ni le-am dori. Livonia era atunci parte a ceea ce acum este sau a fost o parte a Letoniei. Letonia este locuită în mare parte de letoni, care aduc oarecum cu lituanienii[286].

Şi iată-ne ajunşi la Ivan Stepanovici Mazepa. El fusese paj la curtea regelui Jan Cazimir al Poloniei. În timpul său liber studia botanica cu domnişoara Falbowski. Cât ai bate din palme, domnişoara Falbowski l-a legat de un cal sălbatic şi i-a dat bice către stepă.

---

280 *Le-a ordonat să-şi taie şi straiele prea lungi.*

281 *S-a spus cu răutate că barba lui Petru nu prea creştea. Mulţi oameni de seamă au avut barba rară.*

282 *Mai târziu, un rus din clasele superioare putea să plătească o sută de ruble şi să-şi păstreze barba, iar pentru ţărani, preţul pentru acelaşi privilegiu, era de o copeică. Toţi trebuiau să poarte nişte plăcuţe de înmatriculare care să arate că plătiseră taxa. Dacă aveai suficienţi bani, puteai să-ţi laşi favoriţi până la pământ.*

283 *La un moment dat salariile ambasadorilor ruşi erau plătite în rubarbă.*

284 *Avea nevoie de mai mulţi bani pentru salvele de tun în cinstea ţarului, pentru exerciţii de artilerie şi artificii. Cumva, Rusia nu pare să se schimbe niciodată.*

285 *Oraşul s-a numit, un timp, Leningrad.*

286 *Oamenii care ştiu multe despre letoni se nasc cu această calitate.*

Mazepa a fost salvat de cazaci[287]. El a muncit din greu şi a devenit căpitan, sau hatman. Cazacii erau celibatari[288]. S-a distins în bătălia pentru Azov, din timpul Războiului Crimeii. Apoi a schimbat taberele şi-a trecut de partea lui Carol al XIII-lea[289]. Petru a luat măsuri împotriva lui[290].

Petru şi-a repudiat prima soţie, pe Eudoxia Lopuhina şi i-a închis gura pentru tot restul zilelor. Toată lumea o iubea, în afară de soţul ei[291]. Apoi Petru s-a-ncins la chefuri cu Menşikov, generalul lui şef, un fost ajutor de patiser care se descurcase binişor. Într-o noapte, la cină, Petru a observat o ţărăncuţă lituaniană care se tot fâţâia prin preajma lui Menşikov[292]. Era o fată de fermier care fusese pe cale să se mărite, în Lituania, cu un subaltern suedez ciung. Dar nişte soldaţi ruşi trecuseră pe-acolo, o scoseseră din cuptorul în care se ascunsese şi-o luaseră cu ei[293]. În orice caz, Petru şi Menşikov au tratat chestiunea oarecum ca pe un parteneriat. Într-un final, Petru s-a căsătorit cu Marta în 1707, într-o ceremonie secretă, şi i-a schimbat numele în Ecaterina. Patru sau cinci ani mai târziu, s-au căsătorit din nou într-o ceremonie publică, având drept domnişoare de onoare pe două dintre micuţele lor fiice. Petru purta uniforma de amiral, iar pe Ecaterina au condus-o, împreună, viceamiralul şi contraamiralul flotei[294]. După aceea, Petru a spus: „Cred că asta va fi o uniune rodnică. Suntem căsătoriţi de numai trei ore şi deja avem cinci copii."

Petru a ţinut-o pe Ecaterina desculţă şi însărcinată mai tot timpul[295]. Au avut doisprezece copii, dintre care unul, Elizabeta, a devenit împărătească mai târziu.

Petru a emancipat şi femeile ruse, nu numai pe cele din propria familie. Le-a trimis la mânăstiri. Când a descoperit că nevasta lui avea un amant, l-a decapitat ca să-l înveţe minte. Apoi i-a băgat capul într-o sticlă cu spirt pe care a pus-o la fereastra Ecaterinei. Ea n-a comentat niciodată nimic.

Fiul lui Petru, ţareviciul Alexei, nu era bun de nimic. Totul îl plictisea de moarte şi avea mereu o senzaţie ciudată în creştetul capului. Purta un halat vechi cu nasturi lipsă şi stătea toată ziua pe cuptor mâncând ciuperci murate şi castraveţi în oţet.

Petru îl bătea adesea pe Alexei. Şi asta îl durea mai mult pe Alexei decât pe el. Unii zic că Petru chiar îl omora în bătaie pe Alexei. Ei bine, n-a facut-o decât o singură dată. Şi atunci era beat[296].

---

287 *Lui Petru i-ar fi plăcut să-i reformeze niţel şi pe cazaci, dar nu putea.*

288 *Nu aveau nici o doamnă Falbowski.*

289 *Ghicise prost.*

290 *Dar Byron a scris totuşi un poem despre el.*

291 *Prefera să meargă cu barca pe lacul Pleskeiev.*

292 *Istoricii ne spun că avea un piept alb şi primitor. Eu, unul, nu pot fi sigur de asta.*

293 *Ce s-a ales de mire rămâne un mister.*

294 *Ea era ţinută la mare preţ şi de forţele de uscat.*

295 *Proverb rusesc: „Cu calul şi nevasta nebătută nu faci nici pe dracu."*

296 *Aceasta era o veche tradiţie de familie. Primul ţar al Rusiei, Ivan cel Groaznic, îşi omorâse fiul, pe Ivan.*

În 1721, după ce fusese încheiată pacea cu Suedia, senatul rus i-a acordat lui Petru titlul de Petru cel Mare, Părinte al Ţării şi împărat al Tuturor Ruşilor. Petru nu putea să refuze pentru că el aranjase treaba asta de la bun început.

Toată lumea spune că Petru era un om minunat, aşa că pesemne o fi adevărat. Aşa este, Petru era în regulă atunci când nu era beat sau n-avea crize. A hotărât că oamenii nu trebuie să-şi scoată pălăriile din cap când trec iarna pe lângă palat. Şi le-a spus tuturor că, dacă vor, pot să se-apuce din nou de fumat[297].

A pus la punct flota militară rusă şi un minunat sistem de învăţământ[298]. Printre realizările sale minore se numără un candelabru din colţi de morsă şi o rachetă de cinci pfunzi care n-a explodat şi-a căzut în capul unuia dintre prietenii de la curte, omorându-l pe loc.

Petru voia, de asemenea, ca Rusia să fie în contact cu lumea, nu ca pe vremuri[299].

În 1710, Petru a convocat piticii din toate colţurile Rusiei în Sankt-Petersburg unde, pe Neva îngheţată, le construise un sat de zăpadă.

Doi pitici au fost cununaţi acolo într-o ceremonie de vis, comemorată în tabloul lui Vereşciaghin „Nunta piticilor". Petru iubea mignionii. Era cu mult mai mare decât ei[300].

Petru lucra la reformele sale în mare grabă, uneori destul de afumat. N-avea nici un sistem.

A murit de o ruptură la vezică. Chiar înainte s-o sfârşească, a spus: „Îi las totul lui..." şi n-a mai terminat propoziţia.

În anii săi din urmă, Petru părea să creadă că tot ce făcuse până atunci fusese greşit. Aici s-ar fi putut să aibă dreptate.

.....

Ecaterina cea **Mare**

Ecaterina cea Mare nu era rusoaică, aşa cum cred mulţi. Era de origine germană. În adolescenţă avea doar trei rochii şi douăsprezece bluze şi, cu toate

---

297 *Folosirea tutunului fusese interzisă, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, din 1634, pe timpul ţarului Mihai.*

298 *Petru n-a avut niciodată timp să-şi termine studiile, dar i-a ajutat pe alţii să o facă.*

299 *Van Loon aminteşte că în 1492, un tirolez pe nume Schnups, călătorind în fruntea unei expediţii ştiinţifice pentru arhiepiscopul de Tirol, înarmat cu cele mai bune scrisori de recomandare şi bani suficienţi, a încercat să ajungă în legendarul oraş Moscova. N-a reuşit. Când a ajuns la frontierele vastului teritoriu moscovit, a aflat că străinii – de orice fel ar fi fost – nu erau primiţi acolo. Atunci, Schnups s-a dus în Constantinopole să-i viziteze, în schimb, pe păgânii de turci.*

300 *Cu cizmele în picioare, Petru avea doi metri şi şase centimetri. Nu se descălţa de ele decât rareori.*

astea, a devenit împărăteasa Rusiei şi a domnit peste multe milioane de supuşi, timp de treizeci şi patru de ani. Asta ne arată unde poţi ajunge dacă-ţi doreşti ceva cu-adevărat.

În realitate, numele ei nu era Ecaterina, ci Sofia Augusta Frederica sau pe scurt Figchen. Era fiica prinţului August Christian de Anhalt-Zerbst şi a soţiei acestuia, prinţesa Johanna Elizabeta de Holstein-Gottorp[301] şi era născută la Stettin, în Pomerania, pe 2 mai 1729[302]. Primii săi ani au fost foarte nefericiţi, aşa că s-a hotărât că, dacă va avea vreodată ocazia, să nu se dea în lături de la nici o distracţie. Mai târziu a facut-o un pic cam latã.

La vârsta de paisprezece ani, Figchen a fost chemată de împărăteasa Elizabeta în Rusia, ca să-l ia de soţ pe marele duce Petru, moştenitorul tronului. Aşa că şi-a împachetat cele trei rochii şi douăsprezece bluze, şi-a luat rămas bun de la vechea ei casă plină de amintiri şi a pornit-o la drum în viaţă. Şi la ce credeţi că se gândea sărăcuţa fată în timp ce-şi părăsea tatăl pe care n-avea să-l mai vadă niciodată, în timp ce-şi lua la revedere de la multele-i rubedenii şi-o pornea către un tărâm străin? Păi... era pur şi simplu încântată![303]

Când a ajuns în Rusia, Figchen şi-a aruncat vechile haine şi a început să poarte numai blănuri, mătăsuri şi bijuterii splendide, primite în dar de la împărăteasa Elizabeta[304]. Numele i-a fost schimbat în Ecaterina Alexeievna iar anul următor s-a măritat cu Petru în cea mai fastuoasă nuntă văzută vreodată. Purta o coroană de diamante şi o rochie numai aur şi argint şi totul era mult prea minunat, în afara faptului că nu avea nici un fel de sentimente faţă de mire. Întotdeauna trebuie să fie ceva.

După cum a aflat Ecaterina chiar în noaptea cu pricina, Rusia are darul de-a prilejui nişte întovărăşiri ciudate. Petru s-a urcat încălţat în pat, s-a jucat cam o oră cu păpuşile şi i-a povestit marii ducese despre noile lui amante[305]. Apoi s-a întors pe partea cealaltă şi a început să sforăie[306]. Şi, timp de nouă ani de zile, lucrurile s-au desfăşurat după aceeaşi rutină, până când Petru s-a mutat într-un pat separat – presupun că pur şi simplu nu se gândise la asta mai înainte. Câţiva ani mai târziu, a fost găsit mort, probele indicând că a fost vorba de omucidere, iar Ecaterina a fost considerată parţial responsabilă. Dar, până şi gândul...![307]

Între timp, căminul ducea lipsă de copii şi Rusia de moştenitori la tron. Petru se juca imperturbabil cu păpuşile dar, în 1754, Ecaterina a făcut un băieţel care semăna foarte tare cu Serghei Saltikov, un tânăr cu care obişnuia să mai discute evenimentele zilei. Unii istorici sunt de părere că tatăl ar fi putut fi chiar

---

301 *Unii au susţinut că era fiica nelegitimă a lui Frederic cel Mare al Prusiei. Dacă şi voi credeţi asta, nu ştiţi nimic despre Frederic.*

302 *Nu prea mai vezi locuitori ai Pomeraniei. Ce Dumnezeu s-o fi întâmplat?*

303 *Dar staţi, că încă nu ştiţi nimic despre Petru!*

304 *Elizabeta furase tronul de la ţarul-copil Ivan, în 1741. Îi plăcea să bea lichior de vişine în timp ce i se facea masaj la tălpi şi se-ntreţinea – vai – cu un anume Razunovski.*

305 *De fapt nu avea nici o amantă, ci doar îşi închipuia că are una. Totul se petrecea numai în mintea lui.*

306 *Petru nu era un idiot din punct de vedere medical, dar nici departe nu era de asta.*

307 *Apropo de crimă, Petru cânta la vioară „destul de bine", ni se spune. Mai aveţi vreo îndoială?*

Petru, din moment ce copilul a ajuns să-i semene la caracter şi la valoare. Bun, erau amândoi idioţi, dar ce dovedeşte asta?[308]

Apoi Saltikov s-a mutat din oraş iar Ecaterina s-a arătat interesată de Polonia sau, mai degrabă, de contele Stanislav Poniatovski. Următorul ei născut a primit numele de Ana[309]. Au urmat un fiu pe nume Bobrinsky şi vreo două fetiţe, născute după ce-l cunoscuse pe Grigori Orlov, un individ uriaş şi frumos din garda imperială. Nu ştiu dacă a mai avut şi alţii şi cred că nu e treaba mea. „Uneori mergi mai departe decît ţi-ai dori" îşi nota Ecaterina în *Memoriile* ei. În plus, îi mai era şi frică de întuneric.

În 1762, Ecaterina era deja în Rusia de optsprezece ani şi începuse să se obişnuiască. Dar iată ce s-a întâmplat. Împărăteasa Elizabeta a murit din pricina lichiorului ei de vişine şi Petru i-a urmat la tron sub numele de Petru al III-lea. Şase luni mai târziu, cu ajutorul lui Grigori Orlov şi a fraţilor săi, Ecaterina l-a detronat, l-a aruncat în închisoare şi s-a proclamat împărătească[310]. De atâta agitaţie, ruşii au uitat că e o străină fară nici un drept la tron, aşa că iată-i, oarecum spre propria lor mirare, cu o nemţoaică la conducere.

Cu Petru, lucrurile au fost destul de triste. La câteva zile după arestarea sa, a murit subit la Ropşa, în timp ce în preajma lui se găseau Alexis Orlov şi alţi câţiva prieteni ai împărătesei. Ecaterina a anunţat că murise de colici renale iar oamenii care s-au dus la înmormântare se întrebau de ce avea atunci un mare bandaj legat în jurul gâtului. Asta, nobil cititor, este ceea ce se întâmplă când te joci cu păpuşile atunci când nu trebuie. La prima vedere, distracţia asta pare la fel de sigură ca oricare alta. Doar că, în practică, lucrurile nu stau deloc aşa.

Ce a mai urmat din viaţa Ecaterinei ar fi putut să se desfăşoare altfel, dacă ar fi fost lăsată să se mărite cu Grigori Orlov. Sau poate că nu. Timp de zece ani ea a păstrat legătura cu el, până în clipa în care corpul lui herculean a început să scârţâie pe ici pe colo, făcându-l nepotrivit pentru afacerile de stat[311]. Grigore Potemkin, următorul ei prieten de suflet, a rămas prin preajmă şaisprezece ani dar, după o vreme, a luat-o mai uşor, facându-i cunoştinţă împărătesei cu o serie întreagă de băieţi mai tinerei şi luându-şi de fiecare dată câte un comision gras. Averea lui a ajuns, până la urmă, să se ridice la 50 000 000 ruble. (Sper că pricepeţi ce spun?)

Potemkin era singurul dintre bărbaţii Ecaterinei care nu era izbitor de frumos. Era chior, cu nasul coroiat, crăcănat şi, mare parte a zilei, beat. Trăia zile întregi numai cu cvas şi ceapă crudă, umblând creanga prin palat cu picioarele goale, îmbrăcat într-un halat vechi şi murdar şi rozându-şi unghiile.

---

[308] *Acest copil a ajuns să fie cunoscut mai apoi ca ţarul Pavel Nebunul. A fost ucis de alţi nebuni şi a fost urmat la tron de tarul Alexandru Nebunul.*

[309] *„Dumnezeu ştie de unde-i scoate!" a exclamat Petru la un banchet.*

[310] *Petru plănuise la rândul lui să divorţeze de ea, s-o închidă într-o mănăstire de maici şi să se căsătorească cu Elizabeta Voronţova. Iar ăsta era unul dintre acele lucruri pe care, pur şi simplu, nu i le puteai face Ecaterinei.*

[311] *Unii spun că şi-ar fi arătat recunoştinţa şi faţă de Alexis Orlov, poate şi faţă de Ivan, Teodor şi chiar faţă de Vladimir. Erau cu toţii genul ei.*

Nimeni nu înţelegea ce văzuse Ecaterina la el. Ei bine, dacă îl prindeai singur, ştia să imite la perfecţie un câine, o pisică sau un cocoş şi asta era singura formă de artă pe care Ecaterina a îndrăgit-o vreodată cu-adevărat. Şi ea putea să imite o pisică, dar nu era nimic ieşit din comun[312].

Mi-aş dori să pot spune că, după asta, Ecaterina s-a mai potolit, dar n-avea decât patruzeci şi şapte de ani şi era încă o mare iubitoare de nou. În 1776 a venit rândul lui Petru Zavadovski, în vârstă de douăzeci de ani. Despre el, cavalerul de Corberon, un fin observator, a remarcat: „Cât despre cele necesare slujbei sale, le deţine în cel mai înalt grad."[313] În anul următor a fost locotenentul Zorici şi, de asemenea, primul nepoţel al Ecaterinei, pentru care a inventat o rochie dintr-o bucată care putea fi pusă sau scoasă într-o clipă. Bebeluşul intra în ea cu mâinile şi cu picioarele în acelaşi timp şi apoi era încheiată la spate. Eu nu prea-mi dau seama cum vine asta exact, dar se pare că funcţiona[314].

Cam ăştia au fost toţi bărbaţii Ecaterinei, dacă nu-i punem la socoteală pe Korsakov, un netot care-a rezistat doar cincisprezece luni[315]; pe Lanskoi, care-a murit în post după ce luase prea multe pastile; pe Iermolov şi pe Mamonov[316], amândoi cam banali şi pe Platon Zubov, care i-a supravieţuit. Zubov avea numai douăzeci şi doi de ani când s-a apucat de treabă. Fratele său, Valerian, care-şi făcea şi el veacul peacolo, avea optsprezece. Ecaterina avea peste şaizeci, dar nu eşti bătrân decât dacă te simţi. A murit de apoplexie pe 10 noiembrie 1796, la şaizeci şi şapte de ani.

Multă vorbărie inutilă a curs despre prietenii Ecaterinei, în mare parte bârfe. Din nefericire, lumea e plină de oameni gata să gândească ce-i mai rău când văd un bărbat strecurându-se afară dintr-un dormitor străin în miez de noapte. Se spunea că Ecaterina a avut trei sute de iubiţi. A avut doar zece-doisprezece, pe faţă, şi încă alţi câţiva, potrivit celor mai credibile relatări – iar pe unii dintre ei, numai pentru câteva zile sau maxim o săptămână. Nici vorbă să-i fi avut pe toţi în acelaşi timp. Ci pe rând.

Totul era destul de deschis şi la vedere. Din prima şi până în ultima zi a fiecăreia dintre aceste colaborări, tot oraşul ştia, pentru că Ecaterina era o persoană metodică şi lucra cu sistem. Dacă un nou candidat supravieţuia examinării atente a doctorului Rogerson şi unei misterioase sesiuni de observaţie, fie cu contesa Protasov, fie cu contesa Bruce[317], era imediat numit adjutant general şi repartizat în nişte apartamente situate chiar sub cele ale împărătesei, comunicând cu acestea priritr-o scară interioară, astfel încât să se afle cât mai aproape de obiectul muncii lui. Şi atunci căpăta statutul de

---

[312] *Doar ca să se ştie, Potemkin a fost precedat de Petru Vasilcikov, care s-a dovedit nesatisfacător dintr-un motiv oarecare – şi, în această privinţă, ştiţi la fel de multe ca şi mine.*

[313] *P.S. – a primit postul.*

[314] *Ecaterina era o bunică grijulie. Nu-şi lăsa nepoţeii să studieze botanica de teamă să nu le strice moravurile. Dar* nu *a ajutat.*

[315] *Cu puţin ajutor din partea unuia, Strahov, şi poate şi a lui Levaciov şi-a lui Stianov.*

[316] *Avându-i ca rezerve pe Miloradovici şi Miklacevschi.*

[317] *Trăgeau la sorţi.*

Vremiencik plin sau de om al momentului. Mai era numit şi în alte feluri care sună foarte amuzant în ruseşte.

O seară la palat era destul de departe de orgiile pe care vi le închipuiţi – în zilele noastre chiar ar părea că totul se desfăşoară cu încetinitorul. Ecaterina se retrăgea mereu la ora zece, după ce juca o partidă de whist sau de canastă. În jur de nouă jumătate începea să arunce priviri către ceasul din cameră şi, la ora fixată, se ridica şi se-ndrepta către apartamentele sale, escortată de adjutantul general de serviciu. Apoi, Ecaterina bea un pahar mare de apă fiartă, îşi înfăşură mai multe eşarfe de lână în jurul capului ca precauţie împotriva răcelilor şi se băga în pat. Ce se-ntâmpla în continuare, nu vă pot spune cu exactitate. N-am fost acolo.

Ecaterina era deosebit de generoasă. Ea plătea înainte, o caracteristică a comerţului cu *Vremiencici* care a dispărut aproape complet în vremurile noastre[318]. Atunci când un *Vremiencik* se prezenta la datorie, găsea o sută de mii de ruble într-un sertar şi încă douăsprezece mii pe întâi ale fiecărei luni. Sigur că astfel de lucruri tind să cam sece izvorul, iar împărăteasa era deseori lefteră. Costul total al acestui hobby, incluzând salarii, casă şi masă, îmbrăcăminte şi cheltuieli suplimentare, a fost estimat la 92 820 000 ruble. Nu ştiu cât vine asta, dar o rublă face o sută de copeici iar o copeică trebuie să valoreze *ceva!*[319]

Istoria nu prea ştie ce să creadă despre viaţa de familie a Ecaterinei. Ţinea ea oare la adjutanţii ei generali atât cât trebuie? Era vorba doar de atracţie animalică sau era ceea ce poeţii înţeleg prin „iubire"? Oricum ar fi, de ce au fost totuşi atât de mulţi?[320] Mai întâi, trebuie să ne amintim că ea nu se hotărâse să bată nici un record. Primele ei legături s-au datorat pur şi simplu întâmplării iar, către sfârşit, şi-a zis probabil că încă trei sau patru nu mai contează. Şi apoi, după câte ştim dumneavoastră şi cu mine, poate nu-şi dorea decât o lume mai bună[321].

Credeţi ce vreţi, Ecaterina pare să fi fost foarte amuzantă când avea chef şi ea avea mereu chef. Era împărăteasa Rusiei dar, în străfunduri, era un suflet democratic. Venea întotdeauna în întâmpinarea ta. Cât despre iubirea adevărată şi tot restul, înclin să-i acord circumstanţe atenuante, deşi majoritatea experţilor n-o fac. Bătrâna pacoste, contele de Malmesbury, scria acasă că Ecaterina a murit străină fiind de orice pasiune delicată. Iar un biograf modern afirmă, fără umbră de îndoială, că Ecaterina n-a învăţat niciodată să iubească. Ei bine, măcar se străduia.

.....

---

318 *Poate de asta are nevoie Rusia, de o Ecaterina cea Mare.*

319 *Partea asta a afacerii a ieşit foarte bine, pentru că Ecaterina pur şi simplu punea să mai fie tipărite nişte ruble de hârtie – cât de multe voia. Ëra o idee minunată, pentru că banii de hârtie sunt cel mai bun tip de bani. Restul sunt doar mărunţiş.*

320 *Anumitor oameni se pare că nici măcar nu le trece prin cap că erau milioane de bărbaţi în Rusia pe care Ecaterina nici măcar nu-i cunoscuse.*

321 *În fiecare zi arunca firmituri de pâine la păsări.*

Frederic cel **Mare**

În dimineaţa zilei de 24 ianuarie 1712, totul părea paşnic şi liniştit în Berlin. Afacerile mergeau ca de obicei. Şi, cam pe la amiază, s-a născut Frederic cel Mare.

Frederic al II-lea, sau Frederic cel Mare, era cel de-al treilea rege al Prusiei. Era fiul lui Frederic Wilhelm I, care era fiul lui Frederic I, care fusese scăpat în cap de către doica sa, apoi înghiţise o cataramă şi devenise primul rege al Prusiei[322].

Mai existaseră destui alţi Frederici, dar unii dintre ei nu erau Hohenzollerni, ca *ai noştri.* Frederic Barbarosa şi nepotul său Frederic al II-lea (dar nu Frederic al II-lea *al nostru),* erau Hohenstaufeni. Istoricii nu s-au decis niciodată care familie a fost mai bună, Hohenstaufenii sau Hohenzollernii. Se pot spune multe în favoarea fiecăreia dintre părţi[323].

Iar înainte de asta, au fost foarte mulţi Otto şi Rudolf. Toţi aceştia erau un fel de împăraţi ai Germaniei, deşi pe-atunci nu exista nici un Imperiu German. Dar, ca să înţelegeţi asta, ar trebui să fiţi nemţi. S-ar putea ca nici în cazul ăsta să nu reuşiţi, dar măcar aţi avea o şansă.

La venirea sa pe tron, în 1712, Frederic Wilhelm I şi-a câştigat dragostea supuşilor anunţând instituirea unui regim drastic de reducere a cheltuielilor. De-atunci, au mai fost şi alţi câţiva cărora le-a venit aceeaşi idee. Uneori nu se mai gândesc la nimic altceva[324].

Tot el a rezolvat şi problema şomajului. Se ducea să caute şomeri, iar când găsea câte unul, îl lovea în moalele capului cu un baston greu de bambus. Asta nu era o metodă ştiinţifică dar dădea rezultate[325].

Frederic Wilhem I era extrem de tradiţionalist. Avea paisprezece copii şi se aştepta de la ei să se poarte frumos[326]. Era genul de părinte „du-te-şi-vezi-ce-fac-şi-spune-le-să-n-o-mai-facă". Hrănea toată familia regală cu varză stricată, crezând sincer că un ban păstrat e bun păstrat. Aşa că mereu îl auzeai zicând: „Vai, haideţi, vă rog, mai luaţi din varza asta minunată!"

Cu banii astfel economisiţi a cumpărat soldaţi uriaşi pentru regimentul de gardă din Potsdam şi i-au mai rămas destui cât să cumpere mare parte din Pomerania Suedeză[327]. Deşi uriaşii puteau să vadă inamicul mai bine decât

---

[322] *Sau cel care înghiţise o cataramă era de fapt Frederic Wilhelm I? Oricum, Frederic I şi-a băgat boabe de fasole în nas.*

[323] *Familia Hohenzollern era originară din Suabia. Dar n-au adus niciodată vorba despre asta.*

[324] *Acest efort pare să-i epuizeze.*

[325] *Le bătea pe zarzavagioaicele care nu tricotau în timp ce stăteau la taraba lor. Dintr-un motiv oarecare, credea că bătrânele zarzavagioaice trebuie neapărat să tricoteze non-stop. Asta le înspăimânta pe sărmanele femei atât de tare, încât mai săreau câte un ochi.*

[326] *Nu i-a intrat niciodată în cap că nici un copil nu se poartă frumos.*

[327] *Frederic Wilhelm a plătit pentru uriașii săi aproape 18.500$.*

soldaţii mai scunzi şi inamicul îi putea vedea mai uşor pe ei. Dar Frederic Wilhelm a negat mereu acest lucru, spunând că nu-i decât un subterfugiu.

Frederic Wilhelm înţelegea cum funcţionează economia naţională. Şi-a băgat banii în butoaie iar pe acestea le-a pus în pivniţă. Dacă întâlnea pe cineva pe stradă, se interesa ameninţător: „*Tu* cine eşti?". Frederic Wilhelm credea de asemenea că prea mult somn îl buimăceşte pe om[328]. Nu-i plăcea nimic din ce era francez şi avea un foarte prost gust la peruci.

Viitorul Frederic cel Mare nu prea semăna cu tatăl său. În ciuda a tot ce s-a făcut în familie pentru el, a devenit un om cultivat. În copilărie a învăţat să vorbească, să citească, să scrie şi să gândească în franceză. Aşa credea el, cel puţin, că gândeşte în franceză. Şi probabil că e totuna[329].

Apoi s-a apucat de flaut, iar următorul lucru a fost – aţi ghicit? Da, s-a făcut poet. Poeziile lui erau cam stupide chiar şi pentru nişte poezii. Tatăl lui l-a trecut la un regim numai cu pâine şi apă, l-a aruncat în închisoare, l-a dat afară în şuturi şi a încercat să-l stranguleze cu şnurul de la perdea, dar Fritz supravieţuia de fiecare dată. Părea să ducă o viaţă fermecată.

Frederic Wilhelm l-a mai îndrumat pe Frederic să nu mai fie nici aşa de murdar. *„Nicht so schmutzig!”* îi striga el lui Frederic. N-a avut nici un efect.

Într-un sfârşit, Frederic Wilhelm şi-a ridicat mâinile într-un gest de disperare şi-a exclamat: „Fritz e un flautist şi un poet!" În mare, cam ăsta a fost şi verdictul istoriei[330]. Domnul Voltaire, căruia îi ceruse cineva părerea, i-a scris odată lui Frederic cel Mare, „Poemul este, în întregime, demn de dumneavoastră." Găsiţi voi o replică mai bună ca *asta!*

Frederic voia să se căsătorească cu prinţesa Amelia Sofia Eleonora de Anglia dar tatăl lui l-a obligat s-o ia pe prinţesa Elizabeta Cristina de Brunswick-Bevern, pe care Frederic n-o plăcea. Era din familia Welf. Frederic o chema la el o dată pe an şi o întreba de sănătate. Ea spunea că se simte îngrozitor.

Prinţesa Amelia Sofia Eleonora de Anglia n-a putut niciodată să treacă peste asta. A murit de inimă rea la şaizeci de ani. Era cel mai mare duşman al ei însăşi. Sora preferată a lui Frederic, Wilhelmina, a fost obligată să se mărite cu prinţul moştenitor de Bayreuth, un sâsâit[331].

În 1740, Frederic a devenit rege şi a scris o carte în care dovedea că minciuna, înşelăciunea şi jaful la drumul mare sunt nişte lucruri rele şi că fericirea autentică nu vine decât din într-ajutorare. Apoi a luat Silezia de la Maria Tereza de Austria, pe care făgăduise s-o protejeze şi a primit numele de Frederic cel Mare[332].

---

328 *El n-a dormit niciodată prea mult.*

329 *Mi-e teamă că Frederic nu prea ştia să scrie corect. Scria „asteure" în loc de ,,à cette heure". Avea şi probleme cu punctuaţia.*

330 *Cântatul la flaut era considerat de Aristotel ca fiind un obicei care strică moravurile poporului. Iar Luigi Cherubini a întrebat: „Mă întrebaţi ce e mai rău decât un flaut? Vă răspund: două!" Bănuia el ceva!*

331 *Să sâsâi e destul de grav în limba germană.*

332 *I se mai spunea şi-n alte feluri...*

În timpul celor trei războaie pentru Silezia, s-au tras în direcţia lui Frederic sute de gloanţe. Toate şi-au ratat ţinta. O jumătate de milion de prusaci au murit, dar mai erau o grămadă.

Între războaie, Frederic se întreţinea cu Voltaire. Odată, Voltaire s-a instalat la el pentru aproape trei ani, iar Frederic i-a tăiat porţia de zahăr şi ciocolată ca să-l facă să-şi înveţe locul.

Atunci Voltaire a furat câteva capete de lumânare din anticamera lui Frederic, Frederic l-a făcut hoţ de cai, iar Voltaire l-a acuzat că foloseşte infinitive scindate[333], şi totul s-a cam terminat între ei.

De fapt, Frederic chiar folosise vreo două infinitive scindate dar cine suntem noi să-l judecăm?[334] Pe marii autori trebuie să-i citeşti, nu să-i întâlneşti în persoană.

Frederic a mai făcut câte ceva şi pentru ceea ce purta pe atunci numele de învăţământ. L-a numit pe domnul Maupertuis preşedinte al Academiei de Ştiinţe din Berlin. Domnul Maupertuis vizitase odată Laponia ca să măsoare lungimea gradului meridianului cu intenţia de a demonstra fenomenul de turtire a pământului la poli. Ca rezultat al acestei călătorii, a rămas cu ideea că el însuşi fusese cel care turtise pământul la poli[335].

La Mollwitz, Maupertuis s-a urcat într-un copac ca să vadă mai bine bătălia şi a fost capturat şi dus la Viena. Existau numai douăsprezece minţi luminate care îl puteau înţelege pe Maupertuis. Şi nici ele nu erau deloc sigure de asta[336]

Frederic cel Mare a fondat ceea ce a fost odată Germania modernă. Când a ajuns un bătrânel i s-a coroiat nasul. Purta vechi uniforme pline de firicele de tutun şi le spunea vecinilor nişte istorioare foarte amuzante, dar şi foarte răutăcioase[337].

Frederic fusese crescut într-un regim foarte sever. Tatăl său sperase că va deveni un bun soldat şi că, în viaţă, se va dovedi cumpătat şi rezonabil. Greşise. Mama şi guvernanta lui Frederic îl îndemnaseră să-şi urmeze pasiunea pentru muzică şi literatură. Învăţase latina pe ascuns, îşi bătea joc de religie, refuza să călărească sau să tragă cu arma, îi plăceau limba, literatura şi moda de provenienţă franceză şi dispreţuia stilul german de viaţă. Şi, desigur, îi plăcea să cânte la flaut pentru că îl liniştea. Pe ceilalţi însă, nu.

---

[333] *Split infinitive – o construcţie gramaticală a limbii engleze în care unul (sau mai multe) adverbe sau locuţiuni adverbiale intervin între marca* to *a infinitivului şi* infinitivul simplu. *Problema folosirii acestei construcţii gramaticale a fost ridicată la mijlocul secolului al XIX-lea şi s-a transformat într-o dezbatere aprinsă ce a ţinut până la sfârşitul secolului XX. Nici în prezent folosirea infinitivelor scindate nu este acceptată decât ca excepţie. (n.tr.)*

[334] *Voltaire a spus că Frederic n-a arătat niciodată vreo urmă de recunoştinţă faţă de vreo fiinţă vie,*
în afara calului pe spinarea căruia scăpase din bătălia de la Mollwitz.

[335] *Laponia are ceva ce pare să ducă la pierderea oricărui simţ al perspectivei.*

[336] *Maupertuis creştea dropii şi pelicani îmblânziţi.*

[337] *E uşor să vezi defectele celorlalţi, ştiu; şi e mult mai greu să vezi ce-i bun la ei. Mai ales atunci când nu e nimic bun.*

Frederic avea mereu câte ceva de împărţit cu Polonia şi le insulta pe Madame de Pompadour, pe Ecaterina a II-a, şi pe Elizabeta a Rusiei[338].

„Problema poloneză" era: pe cât anume din ea se putea pune mâna? Frederic a pus la punct un plan de împărţire a Poloniei cu puţin ajutor din partea Rusiei şi a Austriei. Maria Tereza n-a vrut s-o facă, aşa că n-a luat decât 62 500 de mile pătrate.

Cu cât priza mai mult tutun, cu-atât scria mai multe memorii. Iubea literatura, dar nu într-atât încât să nu mai încerce s-o îmbunătăţească şi s-o lase în pace.

Frederic cel Mare a murit în 1786, la şaptezeci şi patru de ani, neavând pe nimeni alături de el în afara unui singur slujitor şi a câinilor săi devotaţi pe care îi iubea mai mult decât pe oameni pentru că, spunea el, „nu sunt niciodată nerecunoscători şi le rămân mereu fideli prietenilor." Şi, în plus, ei nu vedeau cum este el în realitate.

.....

VOIOASA ENGLITERĂ

William Cuceritorul

William Cuceritorul avea nişte strămoşi extrem de interesanţi. Descindea din Rollo Plimbăreţul, sau Rolf Bâţâitul, sau Raul Nesăbuitul, o căpetenie a vikingilor care pusese mâna pe o parte din pământul lui Carol cel Simplu, în jurul anului 911. Rollo (sau Rolf, sau Raul) era mojic şi zurbagiu, dar a devenit curând duce de Normandia, aşa că n-a mai contat[339]. Stră-stră-nepotul acestui Rollo a fost Robert Diavolul sau Robert Magnificul, tatăl lui William Cuceritorul.

William s-a născut în 1027 sau 1028 şi a arătat de timpuriu numeroase semne ale măreţiei sale viitoare. Era un micuţ foarte viteaz, care se sfădea şi se bătea mereu şi-i dobora pe ceilalţi copii la pământ. După ce tatăl său a murit, aproape de Ierusalim, a devenit mai independent şi s-a apucat să scoată ochii oamenilor din orbite. Uneori mai împrăştia nişte otravă prin jur, pe-acolo pe unde era mai mare nevoie de ea.

Ca duce de Normandia, William a restaurat ordinea instituind Armistiţiul lui Dumnezeu, sub incidenţa căruia erau interzise orice acte de violenţă în zilele de luni, marţi, joi şi vineri[340].

---

338 *Tatăl lui, Frederic Wilhelm I, îl lovise pe George al II-lea al Angliei în nas când erau copii.*

339 *Normanzii erau cam ca francezii, dar nu până într-atât.*

340 *Toate crimele trebuiau înfăptuite miercurea, sâmbăta, sau duminica.*

Odată, a tăiat mâinile şi picioarele a treizeci şi doi de orăşeni care făcuseră haz pe seama lui. Nu suporta aşa ceva. În aceste vremuri tulburi, viaţa i-a fost salvată de Gallet Nătângul sau Golet Idiotul.

Apoi William s-a îndrăgostit nebuneşte de Matilda de Flandra, fiica lui Baldwin cel Blând, pentru că era foarte bogată şi descindea din Alfred cel Mare – cel puţin aşa susţinea ea[341]. Aşa că nu puteţi zice că era chiar un oarecare.

În plus, Matilda a fost prima femeie care i-a spus în faţă lui William Cuceritorul că este un fiu nelegitim[342]. Făcând acest lucru a pornit una dintre marile poveşti de dragoste ale istoriei. Pare o metodă ciudată, dar însăşi dragostea este un fenomen extrem de ciudat şi n-ar strica să fie mai bine aprofundat[343].

Matilda a făcut celebra ei remarcă spirituală când William – pe atunci tânăr duce de Normandia – tocmai îi cerea mâna. Matilda era în căutarea unui soţ, dar a spus că nici moartă n-ar lua un fitecine. Cum William era într-adevăr un bastard, fiind fiul lui Robert Diavolul şi-al Herlevei, fata tăbăcarului din Falaise, asta chiar l-a durut[344]. William a sărit pe cal, a găsit-o pe Matilda acasă, a trântit-o la pământ, a târât-o de păr, a şfichiuit-o cu biciul şi a plecat – fară să-şi dea seama, pare-se, că toate astea nu făceau decât să confirme prima remarcă a Matildei.

Matilda n-a început să ţină cu adevărat la William decât în momentul în care acesta a biciuit-o în Bruges. Atunci a hotărât că el a mers un pic prea departe, aşa că l-a luat de soţ şi au avut patru băieţi şi şase fete şi s-au distrat de minune.

Schimbarea bruscă a Matildei a nedumerit mulţi experţi. Trebuie să fi ştiut ea că va avea parte de un sadic, dar poate că tocmai asta i-a plăcut. E de asemenea posibil ca ea să se fi măritat cu el ca să se răzbune sau poate a crezut că dacă oricum o biciuia, măcar să fie căsătoriţi. Majoritatea istoricilor neagă că el ar fi omorât-o până la urmă în bătaie cu un frâu, pentru că i-ar fi schilodit una dintre iubite. E foarte puţin probabil ca, la moartea Matildei, în 1083, William să fi avut vreo iubită, pentru că era deja suficient de matur ca să ştie mai bine[345].

William era un bărbat foarte arătos, înalt şi oacheş, dar nu era chiar genul Matildei. Atunci când a avut loc flagelarea, ea tocmai pierduse o dispută cu Brihtric, un nobil englez aflat în vizită care-i respinsese avansurile şi pornise în grabă cu toate pânzele sus spre Gloucestershire. Brihtric era unul dintre acei englezi blonzi, atât de bălai la păr şi de alb la ten, încât era cunoscut drept

---

341 *Matilda avea atât de mulţi bani încât putea să fie descendenta oricui ar fi vrut ea.*

342 *Adică a facut-o în public. Habar n-am ce s-a întâmplat de fapt în particular.*

343 *Numai că nimeni n-are timp s-o cerceteze îndeajuns. O zi nu are decât douăzeci şi patru de ore!*

344 *Robert o invitase pe Herleva să stea la palatul său timp de-o săptămână, ca să pună la punct toate detaliile.*

345 *Deşi William şi Matilda sunt acum nume stimabile ale istoriei, par să fi fost un pic cam sado-maso, nu-i aşa?*

Brihtric ca Zăpada – sau Albinosul, cum i-am spune în zilele noastre. Era exact ceea ce căuta Matilda şi i-a spus-o şi lui Brihtric, dar el s-a îmbarcat pe următoarea navă şi a plecat. Mai târziu l-a ajuns şi ea din urmă.

Şi ar mai fi ceva. Chiar înainte de a-i face avansuri Albinosului, se spune că Matilda era deja mama a doi copilaşi sută la sută legitimi, Junior şi Gundred, făcuţi cu dl. Gerbod, un avocat flamand, iar istoricii sunt de-a dreptul încurcaţi atunci când trebuie să explice cum de-a avut timp Matilda să-l introducă şi pe acesta în agenda ei încărcată şi ce s-a întâmplat cu el. Unii spun că a murit. Alţii, că atunci când Matilda l-a acceptat pe William, era în aşteptarea unui divorţ, ceea ce ar putea să explice întârzierea neaşteptată a căsătoriei lor. Altora însă, li se pare mai nimerit să nu creadă deloc în existenţa d-lui Gerbod, din moment ce nu i se poate găsi loc nicăieri şi n-are nici un rost să încerci să ţi-l vâri în cap, dacă nu intră acolo.

Au mai fost probleme şi cu Biserica, legate de consangvinitate, William şi Matilda fiind oarecum veri[346]. Oricum, căsătoria a avut loc în 1053, la patru ani după ce Matilda îl numise cum îl numise pe William. În tot acest timp, William a rămas fidel Matildei sale şi a refuzat să se căsătorească cu altcineva. Fapt este că el avea nevoie ca ea să-i consolideze poziţia în societate. Familia ei era bogată şi puternică şi mai era şi povestea aceea cu descendenţa din Albert cel Mare. William trebuia neapărat să aibă o astfel de soţie. Din pricina obârşiei sale dubioase fusese întotdeauna privit în înalta societate mai mult ca un aspirant decât ca un jucător adevărat.

Aşa cum probabil aţi auzit, William şi-a obţinut titulatura de Cuceritorul în 1066, după ce a câştigat bătălia de la Hastings şi a fost încoronat rege al Angliei. Matilda a traversat Canalul pentru a fi încoronată, la rândul ei, în 1068; apoi a făcut un copil şi s-a dus acasă[347]. Şi ce credeţi c-a făcut în privinţa lui Brihtric sau a Albinosului? Ei bine, istoria se face în mare parte pe ghicite, dar se pare că i-a furat toate pământurile, a pus să fie aruncat în temniţă şi apoi ucis, ca să-i arate cine e şeful. Asta nu demonstrează decât că dragostea e un lucru minunat şi că trebuie să te gândeşti de două ori înainte să-i rezişti, oricât de timid ai fi[348].

Viaţa de familie a lui William şi a Matildei pare să fi fost destul de fericită cu ocazionalele lupte greco-romane şi ciorovăiala constantă pe seama copiilor şi a autorităţii. Matilda era o nevastă bună, doar că îi lua mereu partea răzvrătitului său fiu, Robert Curthose, un târâie-brâu – dacă a existat vreodată unul în afara lui William Rufus – preferatul tăticului. În anii din urmă, relaţia lor casnică ajunsese cât se poate de aproape de ideal. Adică stăteau cât mai departe posibil unul de celălalt.

---

346 *Baldwin Bărbosul fusese căsătorit cu mătuşa lui William, Eleanor, şi ce pereche minunată faceau!*

347 *Totul era bine, căci şi William fusese acasă în martie.*

348 *Matilda a fost prima consoartă a vreunui rege al Angliei care să se intituleze Regină. Termenul obişnuit era Hlaefdige, Cwene sau Quen – dar s-o lăsăm baltă!*

Se credea la un moment dat că Matilda a fost cea care a făcut Tapiseria de la Bayeux – o bucată de pânză de in lungă de peste două sute de picioare, lucrată în lână de opt culori diferite, reprezentând scene ale cuceririi normande — iar ea a devenit un personaj istoric celebru, în mare parte din cauza acestei neînţelegeri. Mai apoi, a ieşit la iveală că n-a avut nimic de-a face cu asta, dar deja devenise într-atât de cunoscută, încât nu mai conta[349]. Tapiseria de la Bayeux este acceptată ca o autoritate în privinţa detaliilor vieţii şi a punctelor de cotitură ale istoriei în secolul al unsprezecelea. De exemplu, caii acelor zile aveau picioare verzi, corpuri albastre, coamele galbene şi capete roşii, în vreme ce oamenii erau reprezentaţi în nişte poziţii frânte şi destul de diferiţi de ceea ce considerăm noi în genere a fi nişte fiinţe umane. În tapiserie sunt reprezentaţi 620 de bărbaţi şi femei şi alte 370 de animale[350].

Persoanele ce pretind că descind din William Bastardul – aşa cum o fac mulţi, din cine ştie ce motive – trebuie să demonstreze că în arborele lor genealogic se regăseşte unul dintre copiii acestuia. Henry Beauclerc sau Henric I, cel mai tânăr fiu al lui William si-al Matildei, apare în mulţi arbori genealogici. Era foarte priceput la asta. A avut douăzeci de copii din flori înainte să se căsătorească, iar după aceea nu a mai stat nimeni să-i numere[351].

Majoritatea fiicelor lui William n-au avut urmaşi[352]. Unii dintre oamenii noştri cei mai de vază cred că sunt descendenţi ai lui William prin fiica acestuia, Gundred, şi asta ar fi cât se poate de în regula daca el ar fi avut vreodată o fată cu acest nume[353]. După spusele anumitor experţi, Gundred care s-a măritat cu William de Warren – mai târziu conte de Surrey – era fiica Matildei şi a d-lui Gerbod, şi prin urmare nu avea nici o legătură de sânge cu William. Dacă asta e adevărat, oamenii pe care i-am menţionat mai înainte nu sunt descendenţi ai lui William Copilul din Flori. Şi nu văd cum o să facă faţă acestui lucru.

.....

Henric al VIII-lea

[349] *Dacă e să fim exacţi, Tapiseria de la Bayeux nu este o tapiserie, pentru că tapiseriile ar trebui să fie ţesute. Îmi pare rău să vă dezamăgesc!*

[350] *Nu ştiu cine sunt cei care-au facut-o, dar cunosc destui care le seamănă.*

[351] *Unul dintre aceştia era Reginald, mai târziu conte de Cornwall, care-a pornit epidemia de Reginalzi din Anglia. Evident, unii Reginalzi sunt, totuşi, copii legitimi.*

[352] *Adela a fost mama regelui Stephen, care i-a urmat la tron lui Henric I. Printre ceilalţi copii ai ei se numără un idiot pe nume William şi episcopul de Winchester.*

[353] *Inclusiv preşedintele Ulysses S.Grant, preşedintele James A. Garfield şi Alice şi Phoebe Cary. (n.a.) Alice şi Phoebe Cary – surori, poete americane de la jumătatea secolului al XIX-lea. (n.tr.)*

Henric al VIII-lea a fost căsătorit de şase ori şi i s-a spus Apărătorul Credinţei sau Bătrânul Faţă-de-Budincă[354]. Îi plăceau la nebunie dulciurile. Mai mânca şi dropii fripte, delfin la grătar, conserve de gutui şi crap fiert.

Henric al VIII-lea e un tip pe care fie îl iubeşti, fie îl deteşti. A fost foarte criticat pentru că şi-a decapitat două dintre soţii[355]. Într-un fel, e vina lui. Orice om care-şi decapitează două soţii trebuie să se aştepte la puţină vorbărie. N-ar fi trebuit s-o facă, dar ştiţi cum se întâmplă... De fapt, Henric n-a făcut altceva decât să lase legea să-şi urmeze cursul normal, dar unii cred că un soţ cu adevărat grijuliu ar fi făcut ceva în privinţa asta.

În plus, pe unele le-a lăsat în viaţă, pentru că acelea erau vremuri ale galanteriei, când cavalerismul era în floare.

Henric al VIII-lea a avut atâtea soţii pentru că simţul său dinastic se trezea cu putere la viaţă ori de câte ori vedea o domnişoară de onoare[356]. Domnişoarele de onoare trebuiau să-şi petreacă timpul cu lucrul de mână, dar foarte puţine luau această atribuţie în serios.

Prima soţie a lui Henric a fost Caterina de Aragon, care nu era foarte amuzantă. Era mai degrabă posacă şi distantă şi cârpea mereu câte ceva. Singurul ei copil a fost Maria cea însângerată, cu care nu prea te puteai lăuda — purta mânuşi de lână cu un singur deget şi avea nevralgii.

Caterina de Aragon a fost una dintre cele mai virtuoase femei care au trăit vreodată şi nu se ferea să amintească în permanenţă acest lucru. Henric îi spunea adesea să iasă naibii afară, dar ea nu înţelegea o boabă engleză. Rareori zâmbea[357]. Mai apoi a devenit îndărătnică, aşa că a fost declarată nulă şi neavenită *ab initio.* Oricum îi cam fusese vârâtă pe gât cu de-a sila[358].

Anne Boleyn era mai tânără şi mai drăguţă şi nu era deloc distantă[359]. Era foarte spirituală şi iute la răspuns. Ceea ce este în regulă un timp, dar rareori dă rezultate pe termen lung. În mod destul de ciudat, purta cămăşi de noapte de atlaz negru, căptuşite cu tafta neagră şi întărite cu vatir[360]. În 1533 a dat naştere reginei Elizabeta şi a fost decapitată cu paloşul de un călău foarte elegant.

Profesorul Pollard spune despre Anne: „Locul ei în istoria Angliei se datorează numai faptului că reuşea să stârnească partea mai puţin rafinată a naturii lui Henric."

---

354 *Cu trecerea timpului, ajunsese să semene cu o budincă.*

355 *N-a decapitat decât două din şase sau treizeci şi trei virgulă trei la sută. Ceea ce nu-i un procent rău, în situaţia dată.*

356 *Regulamentul casei spunea că „ofiţerii încartiruiţi aici n-o să dezmierde servitoarele pe scări, pentru că astfel s-ar putea strica multe ustensile de bucătărie." Asta nu era valabil şi pentru Henric.*

357 *De ce ar fi facut-o? Ea era cea care ieşea prost.*

358 *Caterina de Aragon este în mare parte responsabilă pentru renaşterea horticulturii în Anglia.*

359 *Se căsătorise cu ea pentru că era diferită. Totuşi, era mult prea diferită.*

360 *Chamberlain susţine că seara, aproape toată lumea se ducea la culcare dezbrăcată, în afara celor mai de seamă personaje, care de-abia atunci începeau să pună câte ceva pe ele. Obiceiurile lui Henric în această privinţă sunt lesne de imaginat.*

Şi cam asta e tot[361].

Restul nevestelor lui Henric au fost destul de banale. Jane Seymour l-a avut pe Edward al VI-lea şi a murit de emoţie. Anne de Cleves a fost foarte apreciată în Ţările de Jos, dar în Anglia n-a mai avut nici un succes. Când o vedeau că se ridică în picioare, ziceau că joacă mimă[362]. Anne de Cleves nu ştia să cânte din gură sau la vreun instrument ca Anne Boleyn. Ştia doar să se-nvârtă şi nimeni n-o ruga să facă asta. Henric văzuse portretul ei pictat de Holbein. Era o mireasă prin corespondenţă[363]. Cromwell, care pusese la punct mariajul, a fost decapitat la nouăsprezece zile după divorţ[364]. După divorţ, s-a făcut de două ori mai frumoasă ca înainte, dar tot era destul de banală. Nu s-a mai măritat. Îi ajunsese.

Catherine Howard a fost decapitată pentru acte de înaltă trădare comise cu Francis Dereham şi Thomas Culpepper[365]. Când a auzit de trădare, Henric a izbucnit în lacrimi. Trebuie să fi fost destul de beat.

Henric i-a luat ca din oală. Totul s-a sfârşit înainte ca ei să-şi dea seama.

Catherine Parr nici n-a contat. N-a înfăptuit nici măcar nişte acte de trădare mai mici[366].

În tinereţe, Henric al VIII-lea era extrem de frumos. La douăzeci şi trei de ani avea 1,86 m înălţime şi 105 cm în talie. La cincizeci de ani avea 165 de centimetri în talie, dacă asta mai poate fi numită talie. Fotoliul său era pur şi simplu uriaş[367].

Îi plăceau tenisul şi săritura cu prăjina, luptele şi turnirurile şi câştiga întotdeauna pentru că inventa regulile pe parcurs[368]. Până la urmă a ajuns să aibă o minte foarte atletică.

Fiind un Tudor, Henric se îmbrăca oarecum ţipător, trecând prin toată gama de la satin alb, catifea purpurie, până la o pălărie ciudată cu o pană de struţ atârnând într-o parte[369]. La ocazii speciale purta brocart auriu căptuşit cu blană de hermină şi brodat cu bijuterii în formă de boboc de trandafir. Henric îşi învelea până şi caii în stofe aurite. Cardinalul Wolsey îşi îmbrăca catârul într-o catifea simplă stacojie – era bună şi asta.

---

361 *La Londra, Consiliul local a respins de curând o propunere care stipula ca o nouă stradă să fie numită după Anne Boleyn. Dr. Emil Davies a spus că tinerele domnişoare ale zilei s-ar putea simţi impulsionate să întrebe cine a fost ea şi „cine ştie ce consecinţe va atrage asta după sine?"*

362 *Poate că asta şi facea.*

363 *De fapt, nici nu prea semăna cu ea.*

364 *Henric ar fi trebuit să-l decapiteze mai bine pe Holbein.*

365 *Înainte de nuntă, Henric i-a dăruit douăzeci şi trei de plăpumi. Subtil, nu-i aşa?*

366 *Trebuie să fi fost destul de inteligentă. I-a supravieţuit.*

367 *Unele dintre particularităţile lui Henric pot fi explicate prin cantităţile mari de varză fiartă pe care le mânca.*

368 *Îi plăcea în mod deosebit să se îmbrace în armură şi să-l lovească în cap pe ducele de Suffolk cu o suliţă grea.*

369 *Purta o centură din pietre preţioase şi perle trecută peste umăr.*

Henric a ucis în mod legal peste 72 000 de oameni – în mare parte hoţi. I-a aruncat în apă clocotită[370].

Unii istorici încearcă să facă din Henric un mare om de stat. Din punctul meu de vedere, nu fac altceva decât să-şi piardă timpul. Sunt gata să pun pariu că Henric nu era altceva decât un netot. Numai de-aţi auzi cum l-a numit Martin Luther.. .![371]

Lui Henric îi plăceau atât muzica, cât şi zgomotul. Odată şi-a cumpărat un fluier – unul imens, de aur, cu bijuterii mari ca nişte negi – şi l-a atârnat pe un lanţ gros de aur. La el „sufla aproape la fel de tare ca la o trompetă sau la un clarinet". Îi mai încânta şi pe marinari, ducându-se la docuri şi punând să fie trase salve de tun în cinstea sa[372].

Ca soţ, Henric lăsa oarecum de dorit. Dar de ce să ne luăm acum de bietul om?[373]

Trebuie să ne-amintim mereu că Henric putea să facă tot ce poftea. Îi plăcea ginul „de minune".

La prima vedere, pare improbabil ca Henric să fi avut un unchi îndepărtat pe nume Jasper. Dar avea[374].

La moartea sa, Henric a lăsat în urmă, numai la palatul Westminster „cincisprezece regale, două clavicorduri, treizeci şi una de virginale, douăsprezece viori, cinci chitări, douăzeci şi şase de lăute, şaizeci şi două de flauturi, unsprezece, treisprezece crumhorn-uri[375], şaptezeci şi opt de block-flute, naiuri şi cinci cimpoaie." Mă întreb ce s-a întâmplat cu fluierul?

.....

Elisabeta

Regina Elisabeta era fiica lui Henric al VIII-lea şi a lui Anne Boleyn. Îi semăna tatălui său în anume privinţe, deşi ea nu şi-a decapitat nici un soţ. Cum nici nu avea vreunul, era mai degrabă înclinată să decapiteze străini.

N-a intenţionat niciodată să o decapiteze pe Maria, regina scoţienilor, şi nici pe contele de Essex, dar — cumva – a facut-o[376]. Maria, regina scoţienilor, era extrem de frumoasă, dar, într-o anumită perioadă a vieţii ei, nici regina Elisabeta

---

370 *Mult mai ieftină decât uleiul încins.*

371 *Henric a scris o carte despre Luther. Drept răspuns, Luther a mers până la a-l numi, printre altele, bou şi nătărău.*

372 *Henric a pus bazele marinei britanice şi imediat a pus să-i fie croit un costum de marinar din pânză de aur.*

373 *Una dintre scrisorile sale de dragoste spune, citătm: „Aşi vria să n-ntâlneam întro siară!". Omul avea şi el un suflet – atâta lucru poţi să spui despre el.*

374 *Avea şi o mătuşă: Cicely!*

375 *Crumhorn (din germ.* Krummhorn) *— instrument de suflat medieval cu două muştiucuri şi cu un tub arcuit. (n.red.)*

376 *Aşa îi ieşeau ei lucrurile.*

nu arăta chiar aşa de rău. Mulţi cred că Elisabeta a fost întotdeauna o bătrână cu faţa ascuţită şi o perucă roşie. În nici un caz! A avut şi ea odată şaisprezece ani şi arăta chiar binişor![377]

În copilărie, o bună bucată de vreme, Elizabeta nu a fost recunoscută ca fiică legitimă. În 1534, parlamentul a hotărât că era un act de trădare să crezi că era nelegitimă. În 1536, era trădare să o crezi legitimă. Semnalele primite s-au schimbat din nou în 1543 şi apoi din nou, în 1553. După aceea, puteai să crezi ce voiai.

Regina Elisabeta a fost numită Regina Fecioară sau Buna Regină Bess pentru că asta şi era. Era cea mai inteligentă femeie a timpului ei şi a refuzat să se mărite în nouă limbi diferite. Îi plăcea să fie cerută, dar le găsea un cusur la toţi bărbaţii care o cereau.

În plus, voia să fie iubită numai pentru ceea ce era. Şi asta nu se putea în vremea aceea.

Regina Elisabeta era iute la mânie pentru că avea un dezechilibru hormonal. Ura dentiştii, predicile lungi, pe Lettice Knollys[378] şi pe contesa de Shrewsbury. Îi plăceau cadourile, linguşirile, dansul, înjurăturile, vorbele cu două tăişuri, luptele cu urşi, supa de cicoare, berea şi maeştrii ei de echitaţie.

Lecester şi Essex erau maeştrii de echitaţie[379]. Essex avea picioare foarte lungi, un mijloc subţirel şi un cap mititel. Purta o pălărie cât o ghindă. Absolvise la Cambridge. Essex credea că putea face ceva pentru Irlanda, dar în privinţa asta nu se poate face nimic.

Sir Walter Raleigh purta o capă la modă şi era extrem de politicos[380]. A trimis nişte colonişti în Carolina de Nord, dar oamenii de-acolo erau într-atât de îngrozitori, încât au fost nevoiţi să se mute în altă parte[381].

Prinţul Eric al Suediei a curtat-o ani buni pe Elisabeta, dar ea chiar nu vroia să se încurce cu suedezii. Nu ştia suedeză şi a refuzat să înveţe[382]. Eric i-a trimis în dar optsprezece cai bălţaţi, dar fără nici un folos. Mai apoi, Eric a cerut-o pe Maria, regina scoţienilor, s-a însurat cu Kate Nebuna şi n-a ajuns bine deloc. Ivan cel Groaznic i-a cerut şi el mâna reginei Elisabeta[383].

Regina Elisabeta a fost, toată viaţa, mai degrabă genul de femeie căreia îi place să flirteze. Într-un final a căpătat obiceiul să-şi pălmuiască partenerii şi să

---

377 *Asta ne-arată ce se poate întâmpla!*

378 *Lettice Knollys – contesă de Leicester, verişoara primară a reginei Elizabeta I, căzută în dizgraţie pentru relaţia ei cu favoritul reginei, Robert Dudley. (n.tr.)*

379 *Era de datoria maestrului de echitaţie să nu se afle niciodată la o distanţă atât de mare încât nu putea auzi chemarea reginei.*

380 *Dacă într-adevăr şi-a aruncat pelerina peste o băltoacă la picioarele Elizabetei, acesta n-a fost cine ştie ce sacrificiu. Avea nenumărate pelerine foarte la modă.*

381 *Sir Walter Raleigh n-a introdus tutunul în Europa. Dar a adus cu el înapoi, din America, cartoful irlandez, originar din Bermude. A monopolizat, de asemenea, şi piaţa de sasafras.*

382 *La şaisprezece ani vorbea franceza, italiana, engleza şi latina fluent, iar greaca la un nivel mediu.*

383 *N-a ştiut niciodată ce-a pierdut.*

ţipe: „Pentru Dumnezeu, unde-ţi stă capul, acolo o să-ţi stea picioarele!" Ceea ce-i descuraja pe unii dintre partenerii ei mai sensibili[384].

Supuşii reginei Elisabeta se numeau elisabetani. Nu ştiau să scrie[385]. Majoritatea elisabetanilor erau armurieri, tinichigii, trezorieri, curelari, tăbăcari şi dulgheri. Iar restul erau fanfaroni şi ospătari. Erau în jur de patru milioane.

Elisabetanii exportau mari cantităţi de lână în Flandra şi nimeni nu ştie ce s-a ales de ea. Îi jefuiau pe spanioli, converteau păgânii şi învingeau Armada spaniolă ca să demonstreze că au avut dreptate de la bun început. Legea săracilor, care a fost adoptată în 1601, transforma într-un delict faptul că săracii nu puteau demonstra că au mijloace de a se întreţine[386].

Principalele interese ale Elisabetei erau hainele şi darurile primite de la prieteni şi cunoştinţe[387]. Pentru Buna Regină Bess a Angliei, Anul Nou era cel mai mare eveniment calendaristic pentru că se răspândise zvonul că aşteaptă nenumărate cadouri – şi puteţi ghici şi voi de la cine pornise zvonul. Nu ezita să încaseze la greu. Elisabeta nu se dădea în lături să primească bijuterii la kilogram numai ca să înceapă bine anul, dar accepta orice, oricând, fie că era vorba de optsprezece cai de la Eric al XIV-lea al Suediei, nişte cămile de la Caterina de Medici, trei bonete de noapte de la sora ei încarcerată, Maria, regina scoţienilor, şase batiste brodate de la o doamnă Huggins sau donaţii mărunte în bani de la fitecine[388]. Mai mult chiar, într-una din vizitele ei la Lordul Protector, în 1595, după ce fusese încărcată cu daruri bogate, a plecat şi cu „o solniţă, o lingură şi o furculiţă din cel mai pur agat." Fără îndoială, era una dintre glumiţele ei[389].

Îi scria Mariei, regina scoţienilor: „Când ajungi la vârsta mea, primeşti tot ce poţi cu ambele mâini şi nu dai decât cu degetul mic[390].

Elisabeta avea o poftă constantă de haine cât mai noi şi mai extravagante. În copilărie n-avusese niciodată prea multe rânduri de haine. La aproape şaptezeci de ani, avea trei mii de rochii şi optzeci de peruci cu diverse culori de păr[391].

---

384 *În ultimii câţiva ani ai vieţii a fost pedepsită, fiind obligată să flirteze cu Robert Cecil.*

385 *Când era vreo ocazie de gală, le plăcea să se costumeze în oameni preistorici, acoperiţi cu iederă decorată cu mănunchiuri de alune coapte.*

386 *Sub incidenţa Legii Săracilor, haimanalele şi vagabonzii erau biciuiţi. În acele zile era foarte uşor să deosebeşti haimanalele şi vagabonzii de restul oamenilor!*

387 *A acceptat daruri până şi de la persoane pe care mai târziu le-a decapitat.*

388 *Elisabeta facea mereu aluzii la cadouri. Şi, de obicei, obţinea rezultatele dorite. Daca nu, mai facea nişte aluzii, ceva mai pe larg.*

389 *Cadourile Lordului Protector erau un evantai, nişte pandantive cu diamante, o rochie, un jupon, şi o pereche de virginale. Acest instrument este ceea ce noi cunoaştem drept virginal sau spinetă. Şi cânta destul de bine la el, pentru o regină, (n.a.) Virginal, spinetă – vechi instrument muzical cu clape, asemănător clavecinului (n.tr.).*

390 *De obicei, puteai să scapi de ea dacă-i dădeai o casetă cu bijuterii. Dacă nu mergea, două sigur rezolvau chestiunea.*

391 *Era cheală-bec.*

Când şi-a intrat în ritm, se îmbrăca cu orice îi cădea în mână. Purta o tonă de perle şi, după spusele lui Horace Walpole, „un guler enorm şi o crinolină gigantică[392].

E normal, presupun, ca la câte podoabe avea pe ea, câteva dintre ele să-i mai şi cadă pe drum. Pe 17 ianuarie 1568, la Westminster, şi-a pierdut prima broşă de aur. În iunie i-au scăpat patru butoni bătuţi cu pietre scumpe. Pe 17 noiembrie a pierdut o salamandră de aur. Iar pe 3 septembrie 1574 a pierdut un peştişor micuţ de la pălărie, incrustat cu diamante[393]. De-a lungul anilor i-au scăpat câteva kilograme de perle. Ai zice că le-ar fi putut coase mai bine.

Hainele erau lucrurile ei cele mai de preţ şi – când simţea nevoia — ştia să le etaleze. Odată, i-a arătat d-lui De Maise, ambasadorul Franţei, cum i se deschidea rochia prin faţă[394]. N-a putut să-şi desfacă gulerul.

Cu altă ocazie, şi-a arătat ciorapii de mătase d-lui Beaumont, alt ambasador francez[395]. Se pare că ambasadorii francezi o inspirau în mod deosebit pe regina Elisabeta.

Elisabeta nu era primul conducător al Angliei care să deţină o pereche de ciorapi de mătase. Henric al VIII-lea şi Edward al VI-lea avuseseră şi ei. Dar ea a fost prima *reginã* a Angliei care să aibă aşa ceva.

Reginei Bess îi plăcea la nebunie să aibă bărbaţi pe la curte; i se părea că mai înveselesc niţel lucrurile. Când a făcut cunoştinţă cu Essex, în 1578, ea avea cincizeci şi trei de ani, iar el nouăsprezece[396].

Ceilalţi, în afară de Leicester, Eric şi Ivan, erau Filip al II-lea al Spaniei, un cârcotaş; arhiducele Carol, al cărui cap era prea mare[397]; Sir Cristopher Hatton, un avocat pledant cu care Elisabeta băuse odată un pahar[398] şi ducele de Alençon şi Anjou, care purta dantele şi cercei şi o îndrăgea foarte tare pe mama sa, Caterina de Medici[399]. Apoi, mai era Don Juan de Austria care-i scria fratelui său vitreg, Filip al II-lea al Spaniei: „În timp ce îţi scriu aceste rânduri, roşesc numai la gândul că accept avansurile unei femei care-a dat apă la moară atâtor zvonuri şi bârfe[400]. Don Juan era la rândul lui un copil din flori.

Elisabeta i-a dat lui Leicester un dormitor lângă al său[401]. Dormitorul regal conţinea un corn de inorog, o pasăre a paradisului împăiată şi, uneori, pe maestrul de călărie[402].

---

392 *Ea e cea care a inspirat vorba de duh: „Mai rămânea să-şi pună pe ea Turnul Londrei".*

393 *După asta, n-a mai ţinut socoteala. Şi nici eu.*

394 Iar el a văzut *tout l'estomac.*

395 *Ce părere a avut ea despre ei? N-a spus-o niciodată.*

396 *Iar el simţea că nu-ntinereşte deloc.*

397 *Şi-n afară de asta, era mereu lefter.*

398 *Arăta ca o oaie.*

399 *Folosea parfumuri şi-avea o mie de cămăşi. De asemenea, plângea destul de des.*

400 *Ea chiar n-avea ce face. Era născută pe 7 septembrie 1533, ceea ce o plasa în zodia Fecioarei.*

401 *Unii spun că Leicester îndeplinea funcţiile unei doamne de onoare. Se prea poate.*

402 *Oricum, găsiseră un nume foarte amuzant pentru el!*

Elisabeta nu era o gurmandă, dar ştia ce-i place. Într-una din vizitele ei la Colchester, scoicile au delectat-o într-atât încât de-atunci trebuiau să-i fie comandate cu tona de către furnizorul mesei regale. De revelion, pe lângă prada obişnuită, mai primea câteodată şi daruri comestibile – ghimbir proaspăt conservat, marţipan, plăcinte de gutui şi poate nişte fructe confiate, o slăbiciune de-a ei[403].

Pentru ca toate să alunece mai bine pe gât, prefera să le acompanieze cu bere. Nu bea vin la masă decât foarte rar şi atunci îl amesteca cu apă. Îi era frică să nu-i fie afectate facultăţile de judecare, ceea ce le-ar fi dat un avantaj oponenţilor ei. Băutura ei preferată era miedul, un amestec de miere şi apă, asezonat cu numeroase mirodenii, ierburi şi lămâi[404].

În privinţa splendorii şi a ostentaţiei, „Plăcerile Princiare de la Kenilworth" nu au rival. Acesta este banchetul dat în cinstea reginei Elisabeta în 1575 de Robert Dudley, conte de Leicester[405]. A costat o avere, dar contele îşi putea permite fară probleme, din moment ce invitatul său de onoare, în afara unor cadouri anterioare, prea numeroase ca să le mai menţionăm, îi acordase o indemnizaţie în valoare de cincizeci de mii de lire. Într-adevăr, de-asta a pus la cale petrecerea. (Puteţi să vă gândiţi la vreun motiv mai bun?) Unul dintre lucrurile care-mi rămân în memorie printre bancheturi, măşti, lupte de urşi şi alte năzdrăvănii zgomotoase e faptul că, în timpul zaiafetului regal, oamenii din Kenilworth au dat pe gât nu mai puţin de trei sute douăzeci de butoaie de bere elisabetană. Buna regină Bess era destul de cumpătată la mâncare şi băutură pentru vremea ei, dar – la nevoie – putea să-i bage sub masă până şi pe cei mai buni. Odată, după ce ţinuse un discurs la Universitatea din Cambridge într-o latină fară greş, l-a informat pe cancelar în cea mai lipsită de fasoane limbă engleză că, dacă ar fi avut provizii de bere, ar fi rămas până la sfârşitul săptămânii.

Elisabeta a murit pe 24 martie 1603, în cel de-al şaptezecilea an al vieţii şi în cel de-al patruzeci şi patrulea an de domnie[406]. A fost urmată la tron de Iacob I. Totul era pregătit pentru complotul prafului de puşcă, ziua lui Guy Fawkes[407]. Războiul de Treizeci de Ani, versiunea autorizată[408], colonia din Virginia, pentru

---

403 *În ultimii doi ani de viaţă n-a mâncat decă pâine albă şi supă de cicoare.*

404 *Miedul regal era lăsat să fermenteze trei luni înainte de-a fi îmbuteliat. Şase săptămâni mai târziu, era gata să astâmpere setea reginei.*

405 *Istoricii situează durata festivităţilor de la Kenilworth undeva între douăsprezece zile şi trei săptămâni.*

406 *Lytton Strachey susţine că Elisabeta a avut succes ca regină pentru că se folosea de „disimulare, flexibilitate, indecizie, amânare şi cumpătare." Mie, unul, afirmaţia îmi pare justă.*

407 *Complotul prafului de puşcă – încercare nereuşită a unui grup de nobili englezi catolici de a-l ucide pe regele Iacob I, familia sa şi mare parte din aristocraţia engleză protestantă într-o singură lovitură, prin dinamitarea clădirii Parlamentului, la deschiderea lucrărilor acestuia, în 1605. Guy Fawkes era cel însărcinat cu plasarea explozibililor, (n.tr.)*

408 *Versiunea autorizată sau Versiunea Regelui Iacob I – ediţie a Bibliei apărută în 1611 în limba engleză (n.tr.)*

ţigări, radio, testele de alcoolemie, măturicile pentru firmituri şi toate celelalte lucruri.

.....

George al III-lea

George al III-lea a fost rege în timpul Revoluţiei americane. Normal că noi am câştigat. Englezii aveau multă muniţie şi erau foarte buni în luptă. Doar că s-au luat de cine nu trebuia, atâta tot[409].

Aşa cum spune şi numele, George al III-lea era al treilea dintre regii numiţi George, care au fost în total patru, între 1714 şi 1830, adică, în medie, unul la fiecare douăzeci şi nouă de ani. Nimeni nu pare să-şi fi dat seama că asta înseamnă foarte mulţi regi George.

Problema în a avea atâţia George dintr-o dată, constă în faptul că, la un moment dat, contururile lor se cam şterg şi ajung să fie cunoscuţi vag drept cei patru George, sau un bătrân oarecare cu perucă. Cum să-i deosebeşti pe regii George între ei, asta da problemă![410] În orice caz, George I era cel care nu putea să vorbească engleză, aşa că nici n-a încercat. Era principe elector de Hanovra, un loc din Germania, dar era considerat moştenitor al tronului pentru că era unul dintre descendenţii Mariei, regina scoţienilor. A fost adus de grupurile de interese din afaceri şi a domnit până în 1727, fără să aibă nici cea mai mică idee despre ce vorbeau cei din jur.

În toată această perioadă, Anglia n-a avut regină. George I şi-a ţinut nevasta în închisoare, crezând că nu era cu nimic mai bună decât el[411].

Deşi George I era extrem de plictisitor, supuşii săi nu erau deloc descurajaţi de asta. Simţeau că, în fond, şirul de regi George de-abia începe, iar următorii aveau şansa să fie diferiţi.

Cu toate acestea, George al II-lea a fost cam la fel, doar că era mai mic, mai zgomotos şi mai roşu la faţă. Când era agitat sau nervos îşi arunca peruca până în celălalt capăt al camerei şi lovea cu picioarele în pereţi[412].

Era, de asemenea, un om curajos, nu-i era deloc frică de Bonnie Prince Charlie[413] sau de vreunul dintre cei şapte gentilomi pe care-i adusese cu el ca să ridice nordul la luptă şi să-şi recâştige tronul. Pe când tânărul pretendent se afla la derby în '45, iar curtenii se albiseră de frică, George al II-lea n-a făcut decât să

---

409 *Pe 9 iulie 1776, statuia lui George al III-lea din Bowling Green, New York, a fost dată jos. Ca să pună definitiv capăt disputei, din plumbul ei au fost făcute gloanţele folosite în lupta cu armatele regelui George.*

410 *La vremea respectivă s-ar putea să fi fost destul de uşor, dar acum a ajuns aproape o meserie dispărută.*

411 *Cu asta a cam greşit.*

412 *După o vreme, au început să-l doară picioarele. A crezut că e din pricina pantofilor prea strâmţi.*

413 *Bonnie Prince Charlie – Charles Edward Louis John Casimir Silvester Maria Stuart, nepotul lui Iacob al II-lea Stuart, pretendent exilat la tronul Angliei, Scoţiei şi Irlandei, (n.tr.)*

exclame: „Bleah! Nu-mi vorbiţi mie de aşa ceva!" şi-a continuat să-şi mănânce porţiile zdravene de *Schweinskopf* şi de *Specksuppe.*

Eu, unul, ţin cu Bonnie Prince Charlie şi nu-mi pasă cine o afla de asta! Numai că el *chiar* bea şi avea o manieră tulburătoare de a-şi pudra peruca în cele mai nepotrivite momente ale unei bătălii. Domnilor, regele la apă! Şi încă un rând pentru Flora Macdonald![414]

George al II-lea a reuşit de asemenea să-şi implice ţara în câteva războaie, inclusiv războiul pentru urechea lui Jenkins, stârnit de un zvon conform căruia un spaniol pe nume Fandino i-ar fi tăiat o ureche căpitanului Jenkins[415]. Au existat mai apoi nişte nedumeriri dacă, de fapt, căpitanul Jenkins nu-şi pierduse urechea la stâlpul infamiei, dar, între timp, englezii capturaseră un galion spaniol care facea vreo zece milioane de verzişori, aşa că totul s-a sfârşit cu bine.

Caroline de Anspach era o nevastă model pentru George II-lea. Deşi o chinuia guta, îşi vâra picioarele în apă rece, se forţa să zâmbească şi ieşea cu el la plimbare. Îl iubea[416].

George al III-lea a fost nepotul lui George al II-lea. Şi-a început domnia în 1760, iar în anul următor s-a căsătorit cu prinţesa Charlotte de Mecklenburg-Sterlitz, pe seama căreia circulă o povestioară încântătoare. „Cine să ia o sărmană prinţesă ca mine?" murmura ea într-o zi, şi, chiar în acea clipă, a apărut poştaşul cu o cerere în căsătorie din partea lui George, care nu accepta refuz.

Aşa că sărmana prinţesă a sărit în sus de bucurie, şi-a cumpărat nişte rochii noi şi minunate, a pornit-o spre Anglia în iahtul regal, s-a măritat cu regele, şi şi-a petrecut următorii şaizeci de ani gândindu-se dacă să accepte sau nu. Se spune că George s-a dat câţiva paşi înapoi când şi-a văzut mireasa[417].

Au avut cincisprezece copii, care erau îmbăiaţi conform ordinelor stricte ale lui Charlotte, fiecare în câte-o zi de luni. Istoricii s-au certat amarnic asupra înţelepciunii sau a stupizeniei acestui program casnic. N-ar fi fost mai bine, se întreabă unii, să fi spălat timp de paisprezece zile câte un copil pe rând iar pe cel de-al cinsprezecelea, în câte-o sâmbătă noapte? Sau în grupuri de câte cinci lunea, vinerea, şi joia următoare? Astfel de întrebări sunt inutile. Căci obiectivul principal a fost atins, nu-i aşa?[418]

Lui George al III-lea îi plăceau foarte mult copiii, în special copiii altora, aşa cum se vede destul de bine din episodul cu copilaşul gardianului, pe care regele, întâlnindu-l într-o bună zi, l-a întrebat, mângâindu-l pe creştetul capului, „Al cui băieţel eşti tu?", „Va rog, domnule" a replicat ştrengarul „eu sunt băiatul gardianului regelui." „Atunci îngenunchează şi sărută mâna reginei", a spus

---

414 *Flora Macdonald – eroină iacobită, care l-a ajutat pe Bonnie Prince Charles să fugă din Scoţia, după înfrângerea de la Culloden, deghizându-l în slujnica ei Betty Burke. (n.tr.)*

415 *Fandino a ameninţat să-i facă acelaşi lucru şi regelui George.*

416 *Trebuie să-l fi iubit!*

417 *Şi nu tresărea prea uşor!*

418 *Sau nu?*

regele, la care ştrengarul a replicat „Nu, pentru că dacă fac asta, îmi stric pantalonaşii cei noi!"

Încoronarea lui George al III-lea, la Westminster Hall, a fost foarte neobişnuită. Regina avea o durere de dinţi, suferea de nevralgie şi se simţea cam cu fundul în sus. Ceremonia întârzia să înceapă. Jilţurile de protocol pentru rege şi regină nu fuseseră aduse şi în aceeaşi situaţie era şi sabia de protocol.

Atunci când regele s-a plâns, lordul Effingham, maestrul de ceremonii adjunct, i-a spus că e foarte adevărat că au existat mari neglijenţe, dar că el îşi notase de data asta cu atât de mare grijă indicaţiile, încât următoarea încoronare avea să se petreacă în cea mai perfectă ordine cu putinţă.

Regele a fost atât de măgulit de acest discurs amuzant, încât i-a cerut de mai multe ori contelui să-şi repete spusele[419].

Lordul Talbot, intendentul castelului, îşi învăţase calul să meargă cu spatele, astfel încât să se poată retrage corect din prezenţa maiestăţii sale. Dar, atunci când animalul a intrat în sală, şi-a amintit dintr-o dată lecţia, s-a întors pe loc şi a parcurs cu spatele tot drumul până la masa regelui[420].

Şi totul a fost dat peste cap.

George nu era făcut pentru călătorii. Dar în 1789 s-a dus la Weymouth, o staţiune de pe litoral. Acolo, un bătrân copleşit de prezenţa regelui i-a sărutat spatele maiestăţii sale în timp ce acesta ieşea din apă, şi a fost anunţat de slujitori că tocmai comisese un act de înaltă trădare.

Altă dată s-a dus la Portsmouth să inspecteze un cuirasat. A spus că e în regulă şi s-a întors acasă.

În timpul domniei sale, George al III-lea l-a avut ca prim-ministru pe William Pitt cel Tânăr[421]. Lady Hester Stanhope, cea care a oferit garanţie că Pitt iubeşte femeile, era un travestit în toată regula. A fost adoptată de Pitt, unchiul ei, şi a stat „strălucitoare" în fruntea mesei sale. Ea şi cu Pitt au fost adesea foarte aproape de a se căsători. Ea şi-a pierdut odată toate hainele într-un naufragiu şi a trebuit să îmbrace straie turceşti de bărbat pe care le-a îndrăgit într-atât încât le-a adoptat în garderobă. „Deşi nu pare să existe vreun motiv ca să presupunem că era *altfel* din punct de vedere sexual", se îmbrăca uneori în căpetenie albaneză, în soldat sirian, în beduin sau în fiu de paşă. *Foarte* interesant![422]

Domnia lui George al III-lea a constituit începutul epocii maşinii. Stephenson a inventat locomotiva, Watt, motorul cu aburi, iar Hargreaves prima maşină de

---

419 *A uitat că la următoarea încoronare nu mai avea să fie prin preajmă ca să aprecieze eforturile contelui.*

420 *Asta se întâmplă atunci când înveţi animalele să facă trucuri.*

421 *Fiul lui William Pitt cel Bătrân.*

422 *După moartea lui Pitt, aproape că s-a măritat cu Sir John Moore.*

tors. Dr. Johnson era pe val, iar Adam Smith turuia încontinuu despre *laissez faire*[423]. Cei din partidele whig şi tory lucrau şi ei din greu la asta[424].

George a spus odată că războaiele n-aduc nici un folos. Ştirile venite din America nu păreau să-l tulbure prea tare. Când a auzit de capitularea lui Cornwallis în bătălia de la Yorktown, a spus: „Nu-i nimic". Dar lordul North, prim-ministrul său de-atunci, şi-a dat demisia[425].

George uita uneori ce anume stârnise toată agitaţia. Se pare că coloniştii „trebuiau să plătească taxe în privinţa cărora nu le fusese cerut niciodată consimţământul"[426].

George al III-lea acţiona uneori destul de ciudat, dar tot aşa făceau şi ceilalţi George. Poate că lucrul cel mai enervant la George al III-lea era obiceiul său de a scuipa din când în când un „ce-ce-ce" fară nici un obiect anume, din câte puteau cei din jur să-şi dea seama. Şi folosea acest „ce-ce-ce" fie independent, fie amestecat cumva cu subiectul aflat în discuţie, ca în „Deci, e ora cinci, ce-ce-ce.", sau, poate, „Ce-ce-ce, deci e ora cinci."

A fost auzit murmurând adesea „ce-ce-ce" în timp ce se mira cum ajunsese mărul în foietaj. În anii săi din urmă, problema l-a preocupat până la epuizare[427].

Dacă vreţi un tip absolut nesuferit, George al IV-lea e cel pe care-l căutaţi. Soţia sa, regina Caroline de Brunswick, încasa din partea lui numai insulte, cu orice ocazie şi, până la urmă, a fost judecată sub acuzaţia de adulter, cu nişte probe cam precare.

E o poveste lungă, dar, după încoronare, George al IV-lea a plecat în trăsura sa spre Westminster Abbey, iar regina l-a urmat în altă trăsură, care avea jaluzelele trase. Regele şi-a abandonat în cele din urmă trăsura şi a pornit la pas spre Abbey. Regina a coborât din propria ei trăsură şi s-a îndreptat spre poartă. Dar gratiile de fier i-au fost trântite în nas. A murit trei săptămâni mai târziu, neîncoronată[428].

.....

DE-ABIA ACUM

---

423 *Adam Smith a observat odată: „Ce om extraordinar este Pitt! Mă face să-mi înţeleg propriile idei mai bine ca-nainte!" Asta ne-arată dincotro bătea vântul.*

424 *Să nu vă simţiţi prost dacă nu puteţi să-i deosebiţi pe whig de tory! Ducele de York, fratele lui George al IV-lea, „n-a putut niciodată să facă o diferenţă clară în mintea lui între un whig şi un tory, în consecinţă, argumenta mereu în ambele sensuri în acelaşi timp". Whig sunt mai toleranţi faţă de persoanele care fac comerţ. Tory beau mult vin de Porto. După ce luau ceva la bord, strigau: „Să le dăm în cap!", referindu-se fară îndoială la opozanţii lor.*

425 *Van Loon ne spune că lordul Frederick North facea parte dintr-o familie care a dat Angliei un mare număr de politicieni de seamă şi sărurile Epsom. (n.a.) Sărurile Epsom – denumire a unor săruri extrase din apele minerale ce izvorăsc în localitatea Epsom, folosite ca săruri de baie încă din secolul al XVII-lea. (n.tr.)*

426 *Plătim şi astăzi taxe, dar nouă ni s-a cerut consimţământul, iar noi le-am spus guvernanţilor să nu-şi mai facă probleme şi să ne taxeze cât vor ei. Ne place!*

427 *E mai bine să nu te aventurezi în astfel de chestiuni.*

428 *Englezii i-au dat foarte puţină atenţie lui George al IV-lea. Deja nu mai reacţionau la nimic.*

AJUNGEM **UNDEVA**

Leif **Norocosul**

Leif Ericsson sau Leif Norocosul era fiul lui Eric Thorvaldson sau Eric cel Roşu, un norvegian mare şi vesel care îşi petrecea timpul liber omorând câţiva vecini. Din cauza prostului său obicei, Eric a fost exilat din Norvegia, aşa că s-a dus în Islanda, unde spera că vecinii n-or să mai fie atât de nervoşi.

În Islanda, Eric s-a căsătorit cu Thorhild Săltăreaţa, fiica lui Jorund Atlisson şi a lui Thorbjorg Dulapul, şi au avut trei fii pe nume Leif Ericsson, Thorvald Ericsson şi Thorstein Ericsson. Eric îndrăgea foarte mult viaţa de familie, dar odată a scăpat şi i-a ucis pe Eyjolf Nebunul şi alţi câţiva şi a fost izgonit din Islanda. Aşa că iată-l din nou pe drumuri[429].

Următoarea lui oprire a fost în Groenlanda, unde s-a mai echilibrat niţel şi a găsit noi moduri de a-i enerva pe ceilalţi. S-a întors în Islanda şi a povestit că Groenlanda era un loc în care puteai să duci o viaţă minunată şi foarte mulţi l-au crezut, pentru că întotdeauna se găsesc astfel de oameni.

În 985, câteva sute de oameni l-au urmat împreună cu familiile lor în Groenlanda dar n-au ajuns niciodată să vadă cum se termină expediţia asta. Trăiau cu toţii în colibe de piatră absolut similare, nu se distrau niciodată şi, prin urmare, erau consideraţi civilizaţi.

Apoi, Eric a devenit o persoană mai respectabila pentru că se câştiga mai bine în felul acesta[430]. Aflase de asemenea că nu e de nici un folos să omori oamenii; întotdeauna mai rămân foarte mulţi şi, dacă ai încerca să-i omori pe toţi, n-ai mai ajunge să faci nimic altceva.

Leif Ericsson era deja destul de mare ca să descopere lucruri pe cont propriu. Era un băiat înalt şi frumos, tipul de viking, iar fetele observaseră treaba asta, aşa că trebuia să acţioneze rapid. Prin urmare, a cumpărat o corabie de la Bjarni Herjulfsson, a pornit pe mare şi a descoperit America cu aproape cinci sute de ani înainte ca celebrul Columb să audă măcar de ea[431].

---

429 *Eric a rămas toată viaţa un păgân. Atunci când încerca cineva să-i povestească de civilizaţie, izbucnea în hohote de râs.*

430 *Ajunsese într-atât de departe încât aproape că nu mai omora pe nimeni.*

431 *Cu câteva ierni în urmă, Bjarni încerca să ajungă în Groenlanda ca să bea nişte bere de Yuletide cu tatăl său. S-a pierdut în ceaţă şi, dintr-o dată, în faţa lui se găsea Canada, mare cât o zi de post. Bjarni a ajuns într-un final în Groenlanda, un pic în întârziere, dar se putea şi mai rău în condiţiile date. Toată lumea a zis că trebuie să fi fost nebun dacă n-a descoperit America. Dar Bjarni nu voia sa descopere nimic. El voia doar să-i ureze „Crăciun fericit!" tatălui său.*

Când Leif a atins coasta Canadei, s-a dus la mal, a privit roată şi a zis: „Hai băieţi, să plecăm de-aici!" Aceasta este una dintre maximele celebre ale istoriei[432].

Apoi s-au dus către capul Cod, unde au găsit o specie de arţar şi grâu. Într-o zi, un german bătrân pe nume Tyrker a găsit nişte viţă-de-vie şi nişte struguri. S-a întors în tabără râzând, dându-şi ochii peste cap şi sporovăind ca şi cum tocmai se gândise la o glumă straşnică şi nici până în ziua de azi nimeni nu ştie ce i se păruse atât de amuzant.

Aşa că au mâncat cu toţii o grămadă de struguri, iar bătrânului Tyrker i s-a zis Tyrker Descoperitorul de Struguri şi ţara a fost numită Vinland sau Buna Ţară a Viei. Unii spun că arţarul era de fapt mesteacăn, că grâul era orez sălbatic şi că strugurii nu erau decât afine?[433]

În iarna respectivă, Leif şi oamenii săi au petrecut de minune prin Buzzards Bay, Nantucket, Martha's Vineyard, Menemsha Might şi alte locuri de felul acestora[434]. Iar odată au navigat spre gura râului Hudson şi au explorat una dintre insulele de-acolo, iar Leif a spus că nu-i rău pentru o vizită, dar că el n-ar locui acolo nici dacă i-ar da cineva insula cadou.

Pe drumul de întoarcere s-au oprit la Boston unde au găsit câteva legume ciudate şi o mână de nuci. Au ajuns în Groenlanda la data stabilită şi, într-un fel sau într-altul, nimeni nu s-a mai gândit la asta.

Viaţa amoroasă a lui Leif era mai degrabă precară. După câte ştim, s-a îndrăgostit o singură dată, în insulele Hebride, unde acostase din întâmplare, din cauza unei furtuni. Aleasa inimii sale se numea Thorgunna, iar ai ei s-au dovedit a fi una dintre cele mai vechi familii de pe insulă. Asta l-a speriat pe Leif, iar atunci când ea i-a sugerat să plece cu el, el n-a avut altceva mai bun de întrebat decât dacă familia ei era de acord. Ea a zis că nu-i pasă[435].

Apoi i-a spus despre copilul care trebuia să se nască în curând, iar el şi-a devansat planurile de plecare[436]. A doua zi, Leif a trecut s-o vadă pe Thorgunna, i-a dat un inel de aur, o pelerină, o centură de colţi de morsă care să-i amintească de el şi i-a spus să-i trimită băiatul în Groenlanda. Băiatului i s-a zis Thorgils şi „întreaga-i viată ceva a fost ciudat la el"[437].

Lief mai avea vreo două rubedenii care erau un pic mai neobişnuite. Cumnata lui, Gudrid, a fost numită de unii istorici „de departe cea mai interesantă femeie din saga despre Vineland." Avea atât de multe blănuri de

---

[432] *Înainte de a pleca, i-au pus numele de Helluland şi asta şi credeau că e.*

[433] *Leif era destul de simplu în anumie privinţe, dar nu cred că ar fi numit o ţară după nişte afine.*

[434] *Buzzards Bay, Marthas Vineyard... – locuri de pe coasta de est a Statelor Unite, în apropierea statului Massachusetts; actualmente cunoscute staţiuni turistice. (n.tr.)*

[435] *Sau ceva asemănător.*

[436] *Ea a anunţat liniştită că va fi băiat, fără nici o îndoială. Thorgunna era un pic vrăjitoare în momentele ei de relaxare.*

[437] *Ca să ne exprimăm delicat.*

samur încât nici nu mai ştia ce să facă cu ele[438]. Şi ea îşi dorea să-şi petreacă vara la Martha's Vineyard.

După ce şi-a bătut soţul la cap o vreme, a ajuns într-un final acolo cu una dintre expediţiile vikinge ulterioare. Fiul ei, Snorri, a fost primul copil alb născut în America, orice-ar zice susţinătorii Virginiei Dare[439].

Apoi, mai exista şi sora vitregă a lui Leif, Freydis, perfidă şi ambiţioasă. Ea nu-şi dorea o haină din blană de pisică, ca Gudrid. Îşi dorea bani[440].

Într-una dintre călătoriile vikingilor în America, menite aprovizionării cu cherestea, Freydis a stârnit atâtea resentimente la bordul navei încât pasagerii au început să se omoare între ei. Ca să pună şi ea umărul, Freydis a ucis cinci femei cu mâna ei[441]. În expediţiile mai târzii, nordicii au avut mult de furcă cu indienii, pe care îi numeau Skraelings. Ori de câte ori nordicii nu ştiau cum să numească pe cineva, îi ziceau Skraeling[442].

După o vreme, nordicii au plecat din America, care era gata pregătită să fie descoperită de Cristofor Columb.

.....

Cristofor Columb

Cristofor Columb s-a născut pe data de 12 octombrie 1452, la numărul 27 de pe strada Ponticello, în Genova. Era cel mai vârstnic dintre fii lui Domenico Colombo, un dărăcitor de lână, şi ai soţiei sale, Suzana Fontanarossa. Cei doi mai aveau alţi patru copii: Bartolomeo, Giovanni, Giacomo şi Bianchetta. Bianchetta s-a măritat cu un vânzător de brânză şi a ajuns din lac în puţ.

La drept vorbind, nimeni nu prea ştie nimic despre naşterea lui Columb, dar asta-i şi ideea. Columb însuşi a spus că s-a născut la Genova, dar istoricii cred că asta ar fi mult prea simplu. Trebuie că ascundea el ceva[443]. Columb a scris o groază de bazaconii despre tinereţea lui, ca să-i zăpăcească pe istorici.

Cristofor era un tânăr extrem de ambiţios. Nu vedea nici un viitor în dărăcitul lânii, aşa că s-a hotărât să plece de-acasă şi să descopere ceva[444].

În timp ce se întreba ce să descopere, a studiat astronomia, geometria şi cosmografia şi se pare că le-a amestecat niţel. Credea că poţi ajunge în est mergând spre vest. Asta e foarte adevărat, dar nu trebuie să exagerezi. Poţi să

---

438 *Dar îi rămăsese gândul la o haină din blană de pisică.*

439 *Virginia Dare – primul copil născut în America din părinţi englezi, în 1587.*

440 *Freydis s-a măritat cu Thorvard pentru banii lui. Cum s-a dovedit, nu s-a ales cu cine ştie ce.*

441 *După ce povestea a ieşit la iveală, nimeni nu prea o mai plăcea pe Freydis, dar ei nu-i păsa nici cât negru sub unghie. Leif s-a gândit s-o pedepsească, dar a decis până la urmă să lase posteritatea să o judece, iar asta precis avea s-o înveţe minte.*

442 *Elfii, zânele şi eschimoşii erau numiţi tot Skraeling.*

443 *Mi-e teamă că nici măcar nu ştim care îi era numele real. Unii zic că era Cristobal Colon.*

444 *Nu putea, pur şi simplu, s-o lase baltă.*

ajungi în Long Island City luând feribotul spre Weehawken, dar nimeni nu face asta intenţionat.

Columb credea, de asemenea, că pământul e rotund ca o portocală. Această părere se baza pe lucrările lui Aristotel, Pliniu cel Bătrân şi Roger Bacon[445]. S-a dovedit a fi corectă şi e o opinie răspândită acum, mai puţin în anumite părţi din Bronx[446].

Învăţaţii erau convinşi că pământul este rotund, numai că nu făcuseră nimic în privinţa asta. Erau îngrijoraţi în privinţa drumului înapoi, la deal[447]. Dr. Paolo Toscanelli, din Florenţa, întrebat fiind dacă India poate fi atinsă mergând spre vest a răspuns: „Depinde."[448]

Tot cam pe-atunci, oamenii aveau o pasiune nebună pentru mirodeniile din India de Est pe care nimeni nu mai putea să le obţină, pentru că turcii cuceriseră Constantinopolul de la cineva. În acele zile, oamenii practic îşi duceau viaţa cu piper, ghimbir, scorţişoară şi cuişoare. Existau, de asemenea, destui amatori de nucşoară.

Punându-le pe toate cap la cap, Columb s-a hotărât să descopere un nou drum spre Asia traversând Atlanticul. Asta era exact genul de lucru pe care numai el l-ar fi făcut.

Ferdinand şi Isabela erau, desigur, cele mai în măsură persoane la care să te duci pentru astfel de lucruri. Ferdinand era rău şi zgârcit şi nu era drăguţ deloc, dar Isabela era o adevărată bombonică. Dacă îi atingeai vreo coardă sensibilă îşi amaneta până şi bijuteriile.

Ferdinand şi Isabela l-au ţinut şapte ani în aşteptare pe Columb, pentru că erau foarte ocupaţi să omoare mauri, să-i persecute pe evrei şi să-i ardă pe rug pe spaniolii care nu erau de acord cu ei[449].

Pe deasupra, Columb era şi destul de supărător pentru că cerea zece la sută din profit înainte să fi descoperit ceva. Stătea bosumflat în faţa mânăstirii La Rabida şi se plângea că nu-l iubeşte nimeni.

În sfârşit, în data de 3 august 1492, într-o zi de vineri, Columb şi alţi optzeci şi şapte de marinari au pornit la drum la bordul corăbiilor *Santa Maria, Pinta* şi *Nina.* Printre cei prezenţi, se aflau un irlandez pe nume Will, un englez pe nume Arthur Larkin şi un simpatic cabinier, Pedro de Acevedo, care avea sa ajungă celebru în curând pentru că într-o noapte, pe când dormea Columb, a cârmit *Santa Maria* într-un banc de nisip şi a distrus-o cu totul.

Ca exemplu al eficienţei cu care fusese plănuită expediţia îl avem pe Luis de Torrez, care ştia ebraică, latină, greacă, arabă, coptă şi armeană şi trebuia să facă oficiile de interpret pe lângă Marele Han, care vorbea chineză.

---

445 *Care nu se bazau pe nimic.*

446 *Roger Bacon susţinea că India poate fi atinsă navigând spre vest. Problema cu ideea asta era că America de Nord şi cea de Sud erau în drum, doar dacă nu credea cumva că fusese terminat şi Canalul Panama.*

447 *„Cum poate ploaia să cadă în sus?" era una dintre întrebările greu de evitat.*

448 *Părerile lui erau foarte apreciate pentru că dormea pe o scândură.*

449 *De-atâta aşteptare, lui Columb i-a cam albit părul.*

Pe 17 septembrie, călătorii au prins un crab viu. Pe data de nouăsprezece, un pelican a aterizat la bord. Pe douăzeci au reperat nişte gâşte de mare sau gâsculiţe[450]. Pe douăzeci şi unu, au văzut o balenă.

Apoi, de ziua lui Columb, în anul 1492, au ajuns la o insulă pe care o credeau a fi Guanahani, asta pentru că băştinaşii repetau în continuu „Guanahani!". Astfel, Cristofor i-a dat numele San Salvador, iar mai târziu a devenit Insula Watlings, sau Insula Pisicii, sau Insula Marelui Turc, care ar fi putut să fie alte trei insule, de fapt[451].

Pe urmă, Columb a mai descoperit o grămadă de locuri, dar nici unul din cele care trebuia, şi tuturor le-a dat numai nume greşite.[452]Credea că este în Indiile de Est, dar se afla în Indiile de Vest. Asta se întâmplă când mergi spre vest ca să ajungi în est. A murit fară să fie conştient de ce făcuse.

Columb a fost tratat într-un mod destul de ruşinos. Dar acum că nu mai este printre noi, e privit cu foarte mult respect. Chiar era un om de primă mână, aşa că aproape toată lumea îl ura.

Mai presus de orice, Columb era un sentimental. Când s-a întors în Spania, i-a povestit Isabelei de minunatele păsări şi animale de acolo şi de flora ciudată pe care o văzuse. Iar ea l-a întrerupt, întrebându-l: „Dar aurul?"

În cea de-a patra expediţie a sa, Columb a navigat de-a lungul coastei Americii Centrale în căutarea gurii de vărsare a fluviului Gange. Numai că, nu ştiu cum se face că acesta nu era pe-acolo. Când se afla pe lângă Honduras, Columb a avut cea mai bună ocazie să-şi dea seama ce se întâmplă. Dar a ratat-o. O canoe plină de indieni a trecut pe lângă el. Dacă ar fi urmat-o acasă, ar fi descoperit Yucatanul. Dar, în loc să meargă spre vest, după canoe, s-a întors spre est[453].

Sălbaticii de pe insulele pe care le-a vizitat Columb purtau inele şi cercei de aur. Când erau întrebaţi despre aur, arătau spre sud, dar el n-a prins ideea[454].

Columb a adus înapoi cu el cartofi, rădăcină de ignama, cuişoare englezeşti, manioc, porumb, banane, inclusiv din acelea pentru gătit, bumbac, tutun, răşină de Pistacia, aloe, manglier, nuci de cocos, tărtăcuţe, ulei de palmier, un câine american, un fel de iepure numit ulia, şopârle, păsări împăiate, un aligator împăiat şi şase indieni[455].

La puţin timp după întoarcerea lui Columb şi a oamenilor săi, în Europa a izbucnit o epidemie de sifilis.

În 1519, Magellan a dovedit că avusese dreptate Columb în privinţa formei pământului. În sfârşit au aflat şi oamenii cum stau lucrurile.

---

450 *Ar fi trebuit să ştie că se apropie de America.*

451 *Dacă n-ar fi descoperit-o Columb, unii ar fi încă indieni. Sau nu?*

452 *N-a descoperit comoara regilor azteci din cauza idioţilor pe care îi luase u cu el. Il tot puneau să schimbe cursul.*

453 *Când te afli în Caraibe, n-ai cum să descoperi Mexicul mergând spre est.*

454 *Pare să fie ceva cu aurul de îi face pe toţi să şi-l dorească. E atât de drăguţ!*

455 *Indienii devin din ce în ce mai deştepţi. În ziua de azi, ne vând zdrăngănele.*

Desigur, Columb nu credea că există un loc numit America. Amerigo Vespucci, un florentin, a scris o relatare a expediţiilor sale în America tradusă în limba germană şi care a devenit un best-seller acolo. Vespucci a lăsat impresia că el chiar era cineva. Sunt convins că nu asta a intenţionat[456]. Oricum, Waldseemuller, care era încă şi mai prost, a citit cartea şi a numit Lumea Nouă după Amerigo.

Ei cred că oasele lui Columb se găsesc în Ciudad Trujillo. Şi în Genova şi Sevilia se crede acelaşi lucru.

Apropo, Isabela nu şi-a amanetat bijuteriile ca să-l trimită pe Columb în America. A împrumutat banii de la Ferdinand.

.....

Montezuma

Montezuma al II-lea a fost împăratul aztecilor, iar aztecii erau nişte indieni care trăiau în Tenochtitlan sau Mexico City. Nu, *nu* erau totuna cu incaşii. Aveau ei părţile lor proaste, dar nu erau incaşi[457].

Şi maiaşii erau altă naţie. Trăiau în Yucatan, Tabasco şi Guatemala şi faceau sculpturi pentru muzee.

Se crede că toltecii, care au trăit chiar înaintea aztecilor, ajunseseră la un înalt nivel de civilizaţie. Această credinţă se bazează pe teoria conform căreia, dacă mergi suficient de mult înapoi în timp o să dai peste popoare cu adevărat civilizate. Dar, atunci când o pui la încercare, găseşti că lucrurile stau cam la fel ca de obicei[458].

Toltecii au inventat calendarul aztec, cu ajutorul căruia toată lumea pierdea o grămadă de vreme. Nu erau decât cinci zile pe săptămână şi douăzeci într-o lună, aşa că vedeţi şi voi cum mergea treaba. Aztecii tot adăugau zile la calendar în speranţa că o să iasă totul bine la socoteală, iar la sfârşitul unui ciclu de cincizeci şi doi de ani nu mai erau decât nişte epave.

Zilele se numeau Eecatl şi Coatl şi Mazatl şi Atl şi aşa mai departe, iar lunile se numeau Atlcoualco şi Etzalqualiztli şi Hueitacuhilhuitl, ceea ce nu le facea cu nimic mai uşor de suportat. Din fericire, aztecii au fost cuceriţi înainte ca lucrurile să ajungă prea departe[459].

---

456 *De fapt, Vespucci nu era decât un negustor de carne de vită şi pesmeţi care avea un contract pentru aprovizionarea* anumitor *nave, adică „doar un om de uscat".*

457 *Aztecii aveau saune numite Temascal. Se târau în patru labe înăuntru şi transpirau.*

458 *Trebuie să fie vreo şmecherie pe undeva!*

459 *Aztecii nu păreau să cunoască valoarea unui dolar. Foloseau boabele de cacao ca monedă. Iar aşa nu poţi să progresezi defel.*

Asta ne aduce la Quetzalcoatl sau Eecatl[460]. Quetzalcoatl era un personaj mitologic solar cu pielea luminoasă şi o barbă mândră, care părăsise tara cu mult timp în urmă din pricina unor probleme cu Tezcatlipoca sau Yoalliehecatl[461], un alt personaj mitologic solar. Dar el a promis să se reîntoarcă în anul I al Acatl şi să reînceapă lucrurile de unde le lăsase[462].

Ei bine, într-o zi a anului 1 a Acatl, pe când Montezuma stătea pe tronul său, cu capul împodobit cu penele lungi şi verzi ale păsării quetzal, puse în valoare în mod foarte rafinat cu ajutorul câtorva pene roşu-aprins de tlauquechol sau lopătar roz, uitându-se supărat la treizeci sau patruzeci dintre copii săi care se jucau într-un colţ cu nişte fasole mexicană şi întrebându-se dacă merita să fii împărat al aztecilor când tot ce-ţi aducea treaba asta erau doar nişte boabe de fasole – Unde rămăsesem?[463]

Oricum, cineva a dat buzna înăuntru şi i-a spus că un străin cu pielea albă şi cu barbă se apropia de Mexico City. Normal că Montezuma a crezut că s-ar putea să fie Quetzalcoatl. Apoi s-a răzgândit. Montezuma era o fire slabă şi ezitantă. Nu ştia niciodată care avea să fie următoarea lui mişcare[464].

Aşa că i-a trimis străinului o broderie de pene şi i-a zis să plece. Apoi i-a mai trimis nişte broderii de pene şi i-a zis să se întoarcă.

Şi, bineînţeles că nu era Quetzalcoatl. Era Hernando Cortez cu o armată de spanioli şi tlascalteci, pe cai şi cu o femeie mexicană pe nume Marina, care îndeplinea funcţia de sfetnic de taină.

Cortez auzise că Montezuma avea o vistierie plină ochi de aur şi bijuterii care valorau multe milioane de pesos şi venise tocmai din Cuba special ca să-i facă o vizită de curtoazie, să-l felicite pentru că era aşa de bogat şi să-i aducă aminte că o inimă bună e mai de preţ decât tot aurul din lume. N-avea nici cea mai mică intenţie să fure aurul şi bijuteriile şi să se retragă înapoi la Havana! Acum spuneţi şi voi...!

Cortez a sosit în Mexico City în data de 8 noiembrie 1519 sau anul 1 al Acad. Montezuma i-a dat nişte pene şi i-a spus că e bucuros să-l vadă pentru că între popoarele lor au existat mereu relaţii prieteneşti. Cum Cortez părea să-şi cam bage nasul prin încăperile palatului în căutarea a ceva, Montezuma i-a dăruit cinci smaralde false şi un colier făcut din carcasele unor raci mexicani împlătoşaţi[465]. Drept urmare, Cortez l-a arestat pe Montezuma şi l-a ţinut prizonier până când s-a dat pe brazdă şi a scos la iveală o comoară.

---

460 *Sau Kukulcan.*

461 *Sau Hzamna.*

462 *Toţi credeau asta nu se ştie de ce.*

463 *La vremea respectivă, existau cincizeci de soiuri de fasole, dintre care unele erau mexicane, altele nu. La fel se-ntâmplă şi în zilele noastre.*

464 *Avea curajul de a-şi susţine convingerile, atâta doar că n-avea nici o convingere.*

465 *Mai târziu, când Cortez s-a întors în Spania, noua lui nevasta, Dona Juana de Zuniga, şi regina s-au bătut pentru imitaţiile de smaralde.*

Montezuma a fost descris ca reprezentând „o companie cu adevărat încântătoare"[466]. O dată pe zi, în genere după-amiaza, îşi punea un veşmânt simplu de preot aztec şi facea un sacrificiu în onoarea lui Mexitl, zeul războiului – de obicei era vorba de zece sclavi. Aceasta a devenit distracţia lui preferată[467].

Montezuma avea gusturi simple. Îi plăcea să bea *chocolatl* şi să mănânce câine înăbuşit şi porumb copt pe pănuşi[468].

Montezuma cina întotdeauna singur, în spatele unui paravan. Noblii stăteau de partea cealaltă a paravanului şi ascultau.

Aztecii erau foarte mâhniţi, pentru că Montezuma n-avea nici un drept să dea comoara naţională oricărui neică nimeni care-ar fi dorit-o. Astfel că Montezuma s-a înfăţişat pe acoperişul palatului şi le-a spus că Mexicul s-a schimbat în bine şi că totul va merge ca pe roate de-aici încolo, dar asta numai dacă îl lasă pe seama lui.

Atunci unul dintre azteci a ridicat un pietroi şi i l-a aruncat lui Montezuma în cap şi ăsta i-a fost sfârşitul.

Nu mai rămân multe de spus. Cortez şi oamenii lui au pierdut mare parte din aur în timp ce încercau să scape, iar cei care-au rămas în viaţă s-au îmbolnăvit de malarie[469]. Mai târziu s-au întors şi i-au învins pe azteci, dar n-au mai găsit nimic altceva, decât pene.

Înainte de a-i ataca pe indieni, Cortez le-a citit o lungă proclamaţie în spaniolă în care le explica subtilităţile legii. După ce stăteau acolo cam o oră, ascultându-l, indienii aruncau cu beţe, cu pietre şi cu noroi în Cortez şi faceau multă gălăgie suflând în nişte scoici. Indienii nu prea înţelegeau spaniolă. Şi-atunci Cortez striga: „Înalţă-te, sfinte Iacob, şi... pe ei!"

La întoarcerea sa în Spania, Cortez a adus cu el obiecte confecţionate din pene, vanilie, papagali, bâtlani, jaguari, pitici şi albinoşi. A mai adus şi patru indieni pentru Carol al V-lea, care n-a ştiut ce să facă cu ei. În schimb, Cortez a primit titlul de marchiz şi o participaţie de doisprezece la sută pentru toate viitoarele sale descoperiri[470].

În Mexicul aztec, lucrurile care nu puteau fi exprimate în imagini nu erau exprimate deloc. Chiar şi aşa, era destul de greu să-ţi dai seama la ce se referă. De exemplu, un om aşezat pe pământ însemna „cutremur". Ei bine, pentru ei trebuie să fi fost limpede ca bună ziua.

În limba aztecă, unele lucruri erau numite numai *coatl*, iar altele doar *atl.* Mai exista şi un tânăr pe nume Tlapaltecatlopuchtzin. Şi asta a fost picătura care a umplut paharul!

---

466 *Doar dacă nu-i venea dintr-o dată ideea să-ţi smulgă inima din piept.*

467 *În unele zile sacrifica cincisprezece sclavi doar de dragul amuzamentului.*

468 *Aztecilor le mai plăcea să mănânce și mormoloci de broască, furnici prăjite și carne de om condimentată cu chili. „Tocana de copilași" era un fel de mâncare foarte gustos.*

469 *Mexicanii le-au dat spaniolilor malarie, iar spaniolii le-au dat mexicanilor vărsat de vânt, tuse măgărească, difterie şi sifilis. Spaniolii credeau că e mai bine să dăruieşti decât să primeşti.*

470 *O căpetenie din Duba s-a interesat dacă vor fi şi spanioli în Rai. Când răspunsul a fost pozitiv, a refuzat să se mai convertească la creştinism.*

.....

Căpitanul John **Smith**

Era odată, nu prea demult, un băieţel pe nume John Smith. Era mijlociu la stat, nici foarte bun, nici foarte rău, cu excepţia situaţiilor când lucrurile nu se-ntâmplau aşa cum voia el. Era mândria şi bucuria părinţilor săi, dl. şi d-na. John Smith, din Willoughby, comitatul Lincolnshire.

Micuţul John nu s-a gândit la nimic din toate astea până în momentul în care a aflat că majoritatea celorlalţi băieţei se numeau tot John Smith. Pe măsură ce creştea, cunoştea din ce în ce mai multe persoane cu numele de John Smith şi părea că toată lumea se numeşte astfel. A hotărât să facă ceva uimitor, pentru ca lumea să-l poată deosebi de ceilalţi[471].

Aşa că John a pus la punct un plan şi a lucrat ani buni la el până când, într-un sfârşit, a devenit singurul John Smith a cărui viaţă a fost vreodată salvată de Pocahontas.

Desigur că, la momentul respectiv, John nici măcar n-o cunoştea pe Pocahontas. Aşa că s-a dus în Transilvania şi s-a bătut cu turcii şi a devenit căpitanul John Smith. S-a specializat în a tăia capetele turcilor şi, odată, a tăiat trei capete de turci dintr-o lovitură, dacă e să ne luăm după ceea ce spune el[472]. Apoi a fost prins, vândut ca sclav şi trimis la Constantinopole, pe post de cadou surpriză, unei doamne pe nume Trepizonda.

Trepizonda a fost foarte drăguţă cu John, ajuns la vârsta de douăzeci şi doi de ani. L-a servit cu nişte halva, i-a dat un nou rând de haine şi i-a spus să se simtă ca acasă. John i-a răsplătit bunăvoinţa istorisindu-i lungi episoade din existenţa sa aventuroasă. Înţelegerea asta dura deja de ceva vreme, aşa că ea l-a făcut cadou altei persoane.

Trepizonda era o fată destul de voluminoasă. Mai apoi, căpitanul John Smith a numit o bucată din Massachusetts după ea[473].

Ei bine, poate că nu v-aţi fi aşteptat, dar John a evadat şi s-a dus în Anglia, unde tocmai se pregăteau să colonizeze Virginia. Aveau de gând să le ducă indienilor civilizaţia şi să aducă înapoi tot ce găseau. Desigur că Virginia le aparţinea indienilor, dar nu era nici o problemă, pentru că indienii nu sunt decât indieni şi nimic mai mult[474].

---

471 *Pe-atunci încă puteai să faci aşa ceva.*

472 *Erai, practic, un nimeni, dacă nu retezai măcar trei-patru capete de turci.*

473 *Acesteia i-a fost schimbat numele mai apoi în Cape Ann. Chiar* nu *poţi să ai o parte din Massachusetts care să se numească Trepizonda!*

474 *Nu era vorba numai despre bani. Era o chestiune de principiu!*

Căpitanul Smith a ajuns în Virginia în data de 26 aprilie 1607, însoţit de un număr de gentilomi englezi şi de nişte oameni care erau dispuşi să muncească. Apoi au ţinut cu toţii o şedinţă pentru a stabili căile şi mijloacele prin care să civilizeze pe toată lumea. Au ţinut multe discursuri şi s-au acuzat de diferite crime şi alte incorectitudini mai mici – au şi arestat o parte dintre ei ca să dea un exemplu – şi istoria Americii a început, în sfârşit, să se desfăşoare.

Căpitanul Smith era deja gata să se facă remarcat printre toţi ceilalţi Smith. Într-o zi, pe când încerca să găsească izvorul râului Chickahominy, a fost capturat de către Opechancanough, şeful tribului Pamunkey, şi dus la Marele Powhatan[475], căpetenia tribului Powhatas, care trăia la Werowocomoco şi era vestit pentru că avea o fiică superbă pe nume Pocahontas[476]. Mai avea şi un fiu numit Micul Powhatan.

Powhatan nu dorea să fie civilizat, astfel încât John a fost aşezat pe o stâncă şi doi indieni masivi tocmai erau pe punctul de a-l bate până îi suna apa în cap, când o frumoasă fecioară indiană s-a căţărat în grabă şi s-a azvârlit deasupra lui, salvându-i astfel viaţa. Cine credeţi că era?[477]

Apoi toţi cei implicaţi, în special căpitanul Smith, s-au veselit peste măsură. Pentru mine, istoria Americii n-ar mai fi la fel fară ei.

Căpitanul John Smith ar fi trebuit să-i ceară mâna lui Pocahontas, dar n-a facut-o, aşa că ea a fost nevoită să-l ia de bărbat pe John Rolfe. Căpitanul Smith nu s-a căsătorit niciodată[478].

În 1612, William Phettiplace a spus că Smith n-a iubit-o niciodată pe Pocahontas. În familia Phettiplace, romantismul nu era la mare căutare.

Înainte de John Smith nu se întâmplase mai nimic prin Virginia, mă rog, în afara naşterii Virginiei Dare, primul copil alb născut aici.

Înainte de venirea englezilor, indienii stăteau acasă şi-şi povesteau tot felul de basme şi legende şi plantau porumb şi fasole împreună, în nişte grădini micuţe, chiar în spatele wigwam-urilor lor. Fasolea creştea pe tulpina porumbului şi indienii mâncau succotash.

Diipă marea scenă cu Pocahontas, Smith s-a reîntors în Anglia în decembrie 1609 **[479]**. În 1614, s-a dus în Noua Anglie ca să pescuiască. Cel puţin, de-asta spunea el că se duce[480]. În 1612, John Rolfe a devenit primul cultivator de tutun din Virginia[481]. Doi ani mai târziu se căsătorea cu Pocahontas, cu aprobarea deplină a lui Powhatan. În 1616 au călătorit până în Anglia. Ei i se spusese că Smith era mort şi nu l-a recunoscut când l-a văzut în Anglia pentru prima dată.

---

475 *Sau Wahunsunakok.*

476 *Numele ei real era Mataoka. Pocahontas era doar porecla.*

477 *Această poveste a fost respinsă vehement de mai mulţi scriitori care nu s-au aflat la faţa locului. Ei refuză s-o creadă, pentru că lor nu li s-a întâmplat niciodată ceva asemănător.*

478 *Adevărul este că oamenii mari nu au vieţi amoroase interesante. Sunt ocupaţi cu altele.*

479 *A luat cu el câteva veverițe zburătoare ca să-l distreze pe regele Jacob.*

480 *A prins 47 000 de peşti. Balenele însă, au scăpat.*

481 *Regele Iacob era împotriva tutunului. Considera că e un obicei murdar. El se păta frecvent cu supă.*

Pocahontas avea deja douăzeci şi unu de ani şi a fost primită la curte de rege şi de regină. Vorbea engleza, era botezată, se numea Lady Rebecca Rolfe şi avea un fiu, Thomas[482].

Scopul vieţii lui John Smith era să descopere râuri şi să facă hărţi. Nu avea timp de iubire; era mai interesat de expansiunea colonială[483].

Dar el nu a uitat-o niciodată pe Pocahontas. În 1624, scria: „Şi-a pus în primejdie propria-i viaţă ca să o salveze pe-a mea."

Pocahontas nici că s-a oprit din salvarea semenilor. Odată, i-a salvat viaţa lui Henry Spelman, un flăcău foarte plăcut, fiul lui Sir Henry Spelman.

După o vreme, Powhatan şi-a trimis unul dintre oameni, pe Uttamatomakin[484], în Anglia, că să afle unde era Smith şi să bage de seamă cam câţi oameni sunt pe-acolo. Când Tomocomo a ajuns la Plymouth, a luat un băţ lung şi-a început să facă câte-o scrijelitură pe el pentru fiecare persoană pe care o vedea. Odată ajuns la Londra, a abandonat aceasta activitate.

.....

Miles Standish

Căpitanul Miles Standish a ajuns în America la bordul vasului *Mayflower*, plin până la refuz de părinţi ai naţiunii, vase de cositor şi alte antichităţi. Pasagerii de pe *Mayflower* au fost numiţi Părinţii Pelerini pentru că au avut o grămadă de urmaşi, au fondat Noua Anglie şi au provocat scrierea a mii de poeme şi de cuvântări de Ziua Independenţei. Erau foarte pricepuţi la astfel de lucruri.

Părinţii Pelerini trăiseră odată în sătucul englezesc Scrooby din Nottinghamshire şi nu prea poţi să-i acuzi că s-au mutat de-acolo[485]. Credeau în libertatea de gândire, a lor şi a tuturor acelora care le împărtăşeau modul de a vedea lucrurile. Dar regele Iacob I nu le permitea asta şi uneori îi mai şi aresta pentru că erau atât de teribil de buni[486].

Iacob I a fost un rege groaznic care îşi vărsa lucruri pe vestă şi nu se spăla niciodată pe mâini. Nu semăna absolut deloc cu mama sa, Maria, regina scoţienilor.

---

482 *Thomas Rolfe s-a căsătorit cu Jane Poythress. Fiica lor, Jane, s-a măritat cu colonelul Robert Bölling. Iar într-a noua generaţie de la Pocahontas a apărut Edith Bölling, care s-a măritat cu Woodrow Wilson.*

483 *Marii oameni par să aibă un singur scop în viaţă – acela de a intra în istorie. Şi poate că nu se pricep la nimic altceva.*

484 *Sau Tomocomo.*

485 *E destul de ciudat că Scrooby şi Austerfield sunt aproape de Bawtry şi nu prea departe de Epworth şi Worksop.*

486 *Existau şi vreo doi pelerini răi. Cei din familia Billington înjurau. John Billington a fost spânzurat.*

Astfel că, în 1607, au fugit cu toţii în Olanda, au crezut ce-au vrut şi au fost foarte buni până în 1620. În Olanda puteai să fii pe cât de bun voiai fară să fii arestat, pentru că olandezii credeau că trebuie să fii drăguţ cu toată lumea, mai puţin cu spaniolii.

Câţiva dintre copiii pelerinilor crescuseră deja şi se măritaseră cu valoni.

Nimeni nu ştie exact ce sunt valonii, dar păreau să fie perfect în regulă – cel puţin aşa credeau tinerii pelerini. Oricum, pentru Elder Brewster şi pentru pelerinii mai în vârstă, valonii nu erau decât nişte valoni. Aşa că s-au hotărât să se mute în America unde ar fi avut mai mult loc la dispoziţie ca să fie buni[487].

Dacă pelerinii erau în căutarea libertăţii de conştiinţă, veniseră exact în locul potrivit. În America, conştiinţa tuturor este neobişnuit de liberă[488].

Ei bine, *Mayflower* a ajuns în portul Provincetown în data de 21 noiembrie 1620 şi a plecat mai departe către Plymouth, în timp util pentru a ajunge de Ziua Străbunilor. Au debarcat lângă un mare bolovan, cunoscut drept Stânca Plymouth[489]. Plymouth le-a plăcut foarte mult şi au hotărât să rămână acolo, deşi văzuseră câţiva indieni furişându-se prin preajmă. E aproape imposibil să-i opreşti pe indieni să se furişeze. Nu urmăresc nimic cu asta. Pur şi simplu nu se pot abţine.

Miles Standish era pregătit să se lupte cu indienii, cu armata lui formată din opt oameni, dar tot ceea ce-şi doreau indienii era câte ceva de-ale gurii. Iar dacă mamele pelerine le ofereau câte o gustare, a doua zi se-nfăţişau însoţiţi de alţi cinci până la opt prieteni. Indienii nu sunt chiar nişte invitaţi ideali la masă. Mănâncă toată carnea bună şi-ţi iau ultima bucăţică rămasă pe platou, chiar în timp ce tu însuţi încerci s-o pescuieşti. Nu sunt atenţi niciodată la gazde, pentru că sunt mult prea preocupaţi de mâncare[490].

Existau indieni buni şi indieni răi[491]. Samoset, Squanto, Hobomok şi Massasoit erau buni, dar nu chiar atât de buni ca pelerinii. Răcneau, cântau, dansau şi fumau duminica, dar, ce-i drept, nu ştiau că e duminică.

Lui Samoset nu-i plăceau hainele. A venit în întâmpinarea pelerinilor purtând numai un arc cu săgeţi şi le-a spus „Bine-aţi venit!" în limba engleză[492]. A treia oară când a venit, Samoset l-a adus cu el şi pe Squanto. Squanto locuise la Londra. Acesta s-a hotărât să trăiască împreună cu pelerinii, să-i înveţe cum se cultivă porumbul şi cum se prind ţiparii.

Wituwamat şi Pecksuot erau nişte indieni foarte răi. Plănuiau să-i ucidă pe toţi pelerinii în timpul somnului şi râdeau de Miles Standish din cauza că era

---

487 *N-au intrat niciodată în bucluc, pentru că se duceau cu toţii la culcare la ora opt seara. Unii rămâneau până la nouă.*

488 *Şi dacă nu e, o rezolvăm noi. Ăsta-i felul nostru de-a fi.*

489 *Pelerinii au ajuns sâmbăta, au ţinut slujbe duminica, iar ziua următoare, femeile au statornicit-o ca fiind Ziua Spălatului.*

490 *Apropo, la prima cină de Ziua Recunoştinţei – care a durat trei zile – n-au fost nici plăcinte de dovleac, nici budincă de prune şi nici sirop de afine. Massasoit a venit împreună cu tot tribul său. Iar să hrăneşti nouăzeci de indieni nu e chiar o bagatelă.*

491 *Axioma pelerinului: „Singurul indian bun e un indian mort."*

492 *Până în acel moment se presupunea că indienii nu ştiau să spună decât „Ugh" sau „Woach".*

foarte mic de înălţime[493]. Dar căpitanul Standish i-a aranjat el, astfel încât să nu mai facă *asta* niciodată. S-a dus, de asemenea, până la Muntele Vesel, unde l-a arestat pe Thomas Morton care l-a strigat Căpitanul Prichindel. Standish n-a vorbit niciodată prea mult despre propria conştiinţă, dar s-a păstrat mereu pe poziţii.

Şi acum intriga se complică.

Căpitanul Standish era văduv şi dorea să se cunune cu Priscilla Mullins, cea mai încântătoare fecioară din Plymouth, aşa că l-a trimis pe John Alden, un tânăr şi frumos dogar, s-o peţească prin procură. Asta a fost o mişcare greşită – dar, ce să-i faci, dacă nu citise poemele lui Longfellow! John o iubea el însuşi pe Priscilla, dar, de dragul prieteniei s-a dus şi – în fine, dar ştiţi povestea![494]

Astfel că John şi Priscilla s-au căsătorit şi au avut unsprezece copii, iar Miles Standish a luat de nevastă o doamnă pe nume Barbara şi a avut şapte copii, pentru că aşa erau straşnicele vremuri de altădată! Şi, după o vreme, s-au mutat cu toţii la Duxbury, s-au apucat de agricultură şi s-au înţeles exact atât de bine pe cât te-ai fi aşteptat s-o facă[495]. Dar încă n-aţi auzit totul despre ei!

Pelerinii erau greu de mulţumit. În Anglia se temeau că, atunci când or să crească, odraslele lor or să fie englezi. În Olanda, le era frică c-or să ajungă olandezi. Aşa că s-au dus în America[496].

Morala poveştii cu pelerinii este că, dacă munceşti din greu toată viaţa, dacă te comporţi decent în fiecare clipă şi nu-ţi iroseşti timpul cu nici un fel de distracţie, n-o să ieşi în pierdere; asta dacă poţi împrumuta suficienţi bani ca să-ţi plăteşti impozitele.

.....

CU TOTII ÎŞI FĂCEAU **DE CAP**

Câteva pozne regale

---

493 *Indienii îl numeau pe Standish „Micul vas care dă repede în clocot"*

494 *Au vorbit despre păsările şi flori şi despre vreme, iar apoi, lui John i-a scăpat dintr-o dată vorba din gură. Mai bine ar fi lovit-o pe Priscilla cu un sfeşnic de cositor!*

495 *Sarah, una dintre cele şase fete ale lui Alden, s-a măritat cu Alexander Standish, unul dintre băieţii lui Miles. Astfel, Miles şi Priscilla au ajuns, până la urmă, să fie mai mult sau mai puţin înrudiţi.*

496 *Există milioane de descendenţi ai celor de pe Mayflower. Mulţi dintre ei nici măcar nu sunt conştienţi de asta.*

Regii, reginele – şi alţii de tipul lor – se distrează mai mult decât aţi putea crede. Au multe pe cap, ca să folosim o expresie la îndemână — de fapt, chiar mai multe decât aţi crede că e cu putinţă – dar reuşesc cumva să aibă şi partea lor de amuzament. Sunt înzestraţi cu fericita calitate de a-şi putea goli complet minţile de orice, oricând doresc, şi o fac întotdeauna înainte de a începe să se distreze.

Desigur că umorul regal nu este întotdeauna de cea mai înaltă calitate, aşa cum o defineşte George Meredith în *Un eseu asupra comediei şi a foloaselor spiritului comic.* Asta nu înseamnă că am avea ceva împotriva lui, serios, pentru că mare parte a umorului elevat nu prea e amuzant. N-aţi observat asta niciodată?

Din câte-mi dau eu seama, membrii familiei regale au propriile lor noţiuni despre ce înseamnă vorbele de duh şi umorul, despre acele bancuri răsuflate care te fac să mori de râs şi, în general, despre cum să te simţi bine. Ei nu tânjesc după cel mai elevat tip de umor mai mult decât o facem oricare dintre noi. Vor acţiune, şi cum şi-o pot permite foarte lejer, îmi dau seama că pe George Meredith îl cam aşteaptă un şoc.

În mod straniu, regii, în momentele lor de voioşie, nu sunt altceva decât nişte oameni obişnuiţi. Găsesc că un număr surprinzător de mare dintre conducătorii acestei lumi şi-au satisfăcut simţul umorului aproape exclusiv recurgând la soluţia simplă de a trage scaunul de sub fundul reginei. Personal, nu am nici o obiecţie împotriva acestei glume standard. E destul de veche, dar e încă bună. Principalul ei defect este că, dacă o repeţi de prea multe ori, s-ar putea să rămâi într-un final fără regine.

În ceea ce-i priveşte pe regi, umorul englezesc pare să fi început odată cu Edward al II-lea, nefericitul Plantagenet al cărui comportament frivol l-a dus la o abdicare forţată şi la un sfârşit tragic în mâinile unor morocănoşi furioşi. Deşi nici unul dintre bancurile lui Edward n-a supravieţuit, ştim precis că le împărţea cu generozitate în dreapta şi-n stânga, până în momentul în care a fost încolţit de un comitet de şapte episcopi, opt conţi şi şase baroni care nu tolerau nici un fel de bazaconie. Credeau că pun capăt umorului englezesc, dar asta n-avea să se întâmple. Nu tăiase răul de la rădăcină.

În afară de faptul că trăgea scaunul de sub fundul reginei Isabela cea Frumoasă – lucru care nu pare să fi trezit comentarii nefavorabile, poate doar din partea reginei – Edward mai avea şi alte surse de amuzament. Se spune că ar fi râs în hohote atunci când Jack de St. Albans, pictorul curţii, a dansat pe masă în faţa lui, şi că ar fi răsplătit cu generozitate un alt personaj pentru modul său caraghios de-a cădea de pe cal. Edward avea o manie: facea crize dacă nu vedea pe cineva căzând de pe cal şi nimic altceva nu-i putea aduce alinare.

Pentru un timp, după moartea lui Edward al II-lea, nu găsim nici o mărturie despre vreun alt trăgător-de-scaun regal, monarhii englezi practicând cu siguranţă acest sport numai în intimitate, acolo unde îi şi e locul. Totuşi, casa de

Hanovra a reînviat această distracţie, completând-o cu o nouă găselniţă. Cel puţin aşa ne relatează unul dintre martori: într-o seară, în care prinţesele Anne, Amelia, Caroline, Mary şi Louisa o supăraseră pe guvernanta lor, Lady Deloraine – ştiţi voi în ce fel – aceasta a văzut roşu în faţa ochilor şi a smuls scaunul de sub nimeni altcineva decât însuşi George al II-lea şi-aşa i-a trebuit. Per ansamblu, a fost o seară de pomină.

Dar Franţa este, în definitiv, patria *l'esprit*-ului. Ar fi plăcut să ne reamintim unele dintre spusele mai nostime ale lui Ludovic al XIV-lea, doar că nu există niciuna. Lui Ludovic nu-i prea păsa de acele *bons mots,* ce scăpărau din toate părţile atunci când curtenii săi se aflau în formă.

Cu toate acestea, avea şi Ludovic al XIV-lea latura sa mai nebună, căci cine n-o are?

În anii săi de tinereţe, pe vremea când o curta pe Maria Mancini, el i-a dat în dar vârstnicei şi nevricoasei Madame de Venel o cutie cu bomboane, ce s-a dovedit a fi plină cu şoareci vii. Şi tot el se delecta turnând pumni întregi de sare în ciocolata lui Madame de Thiange, mofturoasa surioară a lui Madame de Montespan.

Pe deasupra, mai cânta şi la chitară. Asta era amuzant, dar nu chiar atât de amuzant.

Petru cel Mare al Rusiei avea şi el momentele lui, din când în când. Îi plăcea să şterpelească peruci.

.....

Câteva pântece regeşti

Cum e şi normal, capetele încoronate nu strigă şi nici nu bat din picior să li se-aducă mâncărurile preferate atunci când se află în societate, astfel încât nu e uşor să urmăreşti aventurile lor gastronomice. Dar, din când în când, au mai ieşit la iveală câteva veşti despre preferinţele lor.

Căpşunele se află la loc de cinste pe lista de aprovizionare a coroanei britanice, aşa cum ar trebui să fie în orice dinastie bine orânduită. Regina Victoria era unul dintre cei mai mari fani ai căpşunelor. În 1875, a mărturisit cuiva că nu se mai găseau aceleaşi căpşune ca pe vremea copilăriei ei. Tot ea a declarat că violetele nu mai miros la fel de dulce şi toate acestea le punea pe seama grădinarilor cei haini „care n-au pic de sensibilitate pentru parfumurile dulci şi ar fi în stare să sacrifice oricare farmec de acest gen în favoarea mărimii şi a culorii." Susţinea că tot ei au stricat şi căpşunele din aceleaşi motive. În această privinţă s-ar putea să fi avut dreptate, din moment ce bătrânele continuă şi azi să susţină acelaşi lucru.

Regina Victoria nu avea pasiuni culinare, asta dacă nu le punem la socoteală pe acelea pentru căpşune şi sparanghel. Ar fi însă drept să menţionăm că pe durata domniei sale de şaizeci şi patru de ani, în farfuria ei se regăseau câte puţin din toate. Erau vremea unor gustări imense şi variate, aşa că n-a murit de foame. Cu greu ţi-o poţi închipui ca fiind năvalnică la masă şi, cu toate astea, istoria ne spune că îşi îndesa bine şervetul sub bărbie – aşa era ea construită. Iar Dl. Creevey, care ţinea un jurnal regulat şi care s-a interesat de ea în timpul primelor zile ale domniei sale, şi-a notat într-un carneţel: „Mănâncă aproape cu tot atâta poftă cu câtă şi râde — cred că aş putea spune că înfulecă."

Mai apoi, regina Victoria a mâncat cu mai multă reţinere şi n-a mai fost atât de amuzată. Mai circulă încă, cu siguranţă, şi povestea fetiţei foarte bine educate care, văzând cum lua Victoria o tulpină de sparanghel cu degetele şi se pregătea s-o trateze urmând tehnica înghiţitorilor de săbii, a strigat: „Oo, purceluşul, purceluşul!" La care se spune că regina a râs şi a tot râs. Şi ce altceva ar fi putut face?

Primii dintre regii George veneau direct din Hanovra – patria cârnaţilor, ai putea spune – aducând cu ei şiruri nesfârşite de *Leberwurst, Blutwurst* şi alţi *Wurste* şi *Saucischen* de multe feluri şi forme, inclusiv – după câte ştiu – chiar cel dintâi *Frankfurter,* ca să nu mai vorbesc de *Schweinskopf Specksuppe*, diverse feluri de heringi muraţi şi alte delicatese asortate.

Pe lângă *wursti*, primii trei George n-au lăsat nimic în urma lor care să justifice introducerea lor în panteonul culinar. George I a murit de o indigestie gravă după ce s-a îndopat cu pepeni pe drumul spre Hanovra. Nu era obişnuit cu pepenii. Felurile preferate al lui George al III-lea erau carnea rece de oaie cu salată, ouăle de ploier mic, mazărea şi tartele cu cireşe.

Unchiul trupeş al Victoriei, George al IV-lea, era un mare fan al puiului – o preferinţă cât se poate de sănătoasă pentru un om responsabil de fondarea Marii Britanii. El i-a spus odată prietenului său, Dl. Croker, care pleda în favoarea fazanului ca principală plăcere a gurmandului: „În această privinţă nu sunt de acord cu tine; nimic nu-i mai bun decât o găină; dacă s-ar găsi tot la fel de rar ca fazanii, iar fazanii ar fi la fel de răspândiţi ca orătăniile, nimeni n-ar mai mânca fazan."

George al IV-lea este deseori considerat a fi un extravagant mâncător de resturi, probabil în baza grandioaselor sale ospeţe publice. Dar merită să ne reamintim că vestitul bucătar francez care lucra pentru el la Brighton în zilele Regenţei, Carême, l-a părăsit după numai câteva luni şi a refuzat să se întoarcă până şi ce nu i s-a propus un salariu dublu şi i-a fost promisă o pensie. În Anglia nu există arta conversaţiei, a spus Carême. În particular, a făcut ceva mai mult decât nişte aluzii la faptul că prinţul regent, cu toată magnificienţa sa, avea gusturi burgheze la mâncare, la care el nu putea să fie făcut părtaş. S-ar putea oare ca primul gentilom al Europei – aşa cum a fost numit George al IV-lea, nu e

foarte clar pe baza a ce – să fi adăpostit la sânul său o pasiune secretă pentru *bubble-and-squeak?*[497] Dar mai bine s-o lăsam baltă, deşi ştiţi probabil de faptul că *bubble-and-squeak* conţine în nouăzeci la sută din cazuri şi varză de Bruxelles. De fapt chiar asta o şi face să scârţâie[498]. Mai are şi cartofi.

Cu mult înainte de epoca dinastiei de Hanovra, conducătorii englezi erau preocupaţi să-şi lege numele de diferite feluri de mâncare. Sărind peste figurile legendare – cum ar fi cea a regelui Alfred, omul prăjiturilor – un ospăţ regal ar putea începe cu supa numită „dilligrout", pentru crearea căreia William Cuceritorul i-a dăruit, în 1066, bucătarului său, Tezelin, moşia de la Addington. Astăzi nimeni nu mai ştie ce anume era această supă „dilligrout", deşi unele autorităţi în materie cred că era asemănătoare unei supe groase din secolul al XIV-lea, ale cărei ingrediente principale erau lapte de migdale, muşchi de clapon, zahăr, mirodenii şi bucăţele mici de pui opărit. William îşi încheia praznicele cu nişte delicioase căprioare, porci mistreţi şi iepuri vânaţi probabil cu mâna lui în Pădurea lui Nouă. Dacă oricine altcineva omora vreun cerb sau vreo ciută fără permisiunea lui, îi erau scoşi ochii. William Rufus, fiul lui William Cuceritorul, a transformat pedeapsa aceasta în pedeapsa capitală.

Cel mai tânăr fiu al lui William, Henric I, este cel care a murit pentru că se dedase în exces mrenei fripte – felul său preferat de mâncare – după ce, în ciuda sfatului pe care i-l dăduse medicul său, se-mbuibase cu toate mîncărurile ce se puteau găsi, făcute din acest peşte ciudat. Henric crezuse întotdeauna că nimic din ce-ţi place nu-ţi poate face rău. Regele Ioan, cel vestit pentru Magna Charta, era un alt mare iubitor de mreană, la fel şi Eduard al III-lea, dar ei au reuşit să-şi menţină hobby-ul între nişte limite acceptabile. Aflăm din facturile celor mai mulţi dintre Plantageneţi că, începând cu Henric al II-lea şi, în special pe vremea celor trei Eduarzi, se faceau cheltuieli serioase pentru achiziţionarea de peşte şi mai ales de heringi – consideraţi atunci a fi o necesitate la masa regală, concretizată în plăcintele cu hering.

Eduard al II-lea a căzut la un moment dat în dizgraţie – înainte de a-şi pierde tronul cu totul – tocmai din cauza unor verze. „Este acuzat", spune un vechi izvod, „că a dat o petrecere pe Tamisa, rechiziţionând o plută de nuiele de-abia ajunsă la mal şi că a cumpărat verze de la grădinarii de pe malurile râului pentru a-şi face supa." Şi nu era vorba atât de verze, cât de modul uşuratic, cu totul nedemn de un rege, prin care le-a obţinut. Cu puţin timp în urmă, Henric al III-lea era foarte nepopular pentru că, după ce-şi cheltuise toţi banii pe haine menite propriei ceremonii de încoronare din 1236, el şi consoarta sa trebuiau să-şi jupoaie supuşii de bani pentru mâncare, aceştia fiind obligaţi să le facă costisitoare cadouri pentru deosebita cinste de a fi invitaţi de ei la masă. Păduchii regali mâncau orice primeau şi probabil că le şi plăcea.

---

[497] *Bubble-and-squeak – fel de mâncare tradiţional englezesc, alcătuit în principal din legume prăjite ramase de la o cină anterioară, reîncălzite şi cărora li se poate adăuga carne rece. (n.tr.)*

[498] *to squeak – a scârţâi. (n.tr.)*

Cu toţii am auzit de felul în care, ca să nu fie mai prejos decât William Cuceritorul, Henric al VIII-lea i-a oferit un conac unui bucătar pentru că inventase un nou sos de budincă. Eu prefer versiunea în care e vorba de un sos pentru delfin la grătar, în parte pentru că, astfel, povestea are mai mult sens. Orice sos e bun pentru budincă, dar unul pentru delfin la grătar ar trebui să fie atât de bun încât să te facă să uiţi ce ai în farfurie.

Carnea de vânat cu smântână mai merge cum mai merge, iar dropiile prăjite au şi ele fanii lor, dar nu pot să spun prea multe în favoarea lebedelor, păunilor, cocorilor şi a pescăruşilor serviţi la unul dintre banchetele lui Henric. Mie unul, pescăruşii mi se par comestibili doar în cazuri de urgenţă, cam ca bizamul. Poţi avea o părere mai bună despre tartele cu portocale, gutuile, claponii, căpşunele şi brânzeturile nobile pe care i le trimitea lui Anne Boleyn — înainte de decapitare, desigur. Şi presupun că el şi cu Catherine Howard s-au delectat cu multe platouri din dulciurile sale preferate înainte ca şi ea s-ajungă cu capul pe butuc.

În zilele noastre, Henric al VIII-lea nu mai este socotit a fi cel care a conferit titlul de cavaler acelui file de vacă celebru, lovindu-l cu sabia şi exclamând: „Ridică-te, Sir File!" sau, mă rog, ce va fi făcut el ca să ne lase moştenire muşchiul de vacă[499]. Dimpotrivă, isprava aceasta le este atribuită şi lui Iacob I şi lui Carol al II-lea, dar experţii moderni susţin că nu există nici urmă de adevăr în această poveste, că „muşchiul de vacă" e pur şi simplu situat mai sus decât „spatele" şi că vine din franţuzescul *sur*, care înseamnă *deasupra.* Oricum, Henric credea că nimic nu se compară cu o friptură sănătoasă.

Mary, regina scoţienilor, ura *haggisul*[500]*.* Il găsea atât de îngrozitor, încât a spus că niciodată, sub absolut nici o formă, pentru binele regatului ei, acesta nii trebuia să părăsească Scoţia. De aceea, secole la rând, scoţienii cei ascultători aruncau un pic de *haggis* în râu — atunci când îl transportau către pieţele englezeşti -, distrugându-l astfel în mod simbolic sau ceremonial, fără a periclita vânzările.

Această regină, crescută peste hotare, precum şi Carol al II-lea, cel mai interesant dintre urmaşii ei, au căzut ambii în plasa bucătăriei franceze. Cu toate acestea, nici o relatare despre mâncărurile din perioada Stuart n-ar fi completă, dacă n-ar spune câteva cuvinte şi despre Wilhelm de Orania, bestia care s-a căsătorit cu fiica lui Iacob al II-lea şi a devenit Wilhelm al III-lea, având tot ce-i mai rău din William şi Mary, şi fiind un fel de semi-Stuart. El era cel care înhăţa şi hăpăia toată mazărea de pe masă în timp ce lua prânzul cu prinţesa Anne, sora nevestei sale, nelăsându-i acesteia nici măcar o boabă. După cum ne spune

---

[499] *Muşchi de vacă – sirloin – în lb. eng. (în orig.). Jocul de cuvinte se bazează pe faptul că în limba engleză, cei înnobilaţi primesc titlul de „sir", iar fileul de vacă se numeşte „loin". De-aici „sir-loin", care înseamnă – după cum menţionam anterior – friptură de vacă. Jocurile de cuvinte intraductibile ce urmează se bazează pe cele explicate. (n.tr.)*

[500] *Haggis – un fel de cârnat tradiţional scoţian, făcut din intestine de porc umplute. (n.tr.)*

şi ducesa de Marlborough, William nu era în nici un caz un gentleman. Un alt critic susţine că „de regulă, nu avea nici un fel de maniere".

La scurtă vreme după aceasta, prinţesa Anne domnea ca „regina" Anne. Mânca prea mult din toate, inclusiv mazăre. Bea prea multă ciocolată şi mult prea mult coniac.

Până şi imaginaţia e făcută să şovăie la gândul aprovizionărilor necesare pentru mesele anumitor suverani care au împânzit curţile regale de pe continent în zilele înfloritoare ale monarhiei – ale unuia dintre Ludovici, spre exemplu. O excepţie o constituie Ludovic al XIII-lea, care-şi prepara singur clătitele sau *les gateaux de flanelle*, cum erau numite.

Una dintre cinele lui Ludovic al XIV-lea – tipică pentru mesele pe care le înfuleca în fiecare seară chiar înainte de a se retrage – era alcătuită din patru farfurii de supă diferite, un fazan întreg, o potârniche, un bol mare cu salată, o porţie colosală de berbec, două felii serioase de şuncă, un platou întreg de pateuri, o moviliţă de dulciuri, mormane de fructe şi – probabil – mărunţişurile care mai erau prin jur. Apoi se împleticea către dormitor, unde îl aştepta un bufet rece în caz că i-ar mai fi fost foame. Şi se întreba de ce avea coşmaruri! Nu vă faceţi griji în privinţa acelor farfurii cu supă, căci, probabil, numai o cantitate infimă din ea îşi atingea obiectivul. Ludovic vărsa tot felul de lucruri.

Lacom cum era, Ludovic al XV-lea avea totuşi o fărâmă de geniu care-i permitea să zboare vârful unui ou fiert cu o singură lovitură de furculiţă. Normal că atunci când era invitat şi poporul să vadă cum mănâncă feţele regale, servea mereu ouă fierte, căci de ce să ţii ascuns un astfel de talent? Altfel, putea fi găsit în propria bucătărie, încropind un nou fel de omletă, făcând o stacană proaspătă de cafea, înghiţind pateuri reci de ciocârlie, sorbind şampanie (pe-atunci un soi de vin neacidulat) sau luând medicamente pentru indigestia sa cronică. Erau vremuri tulburi pentru un gurmand – bucătar amator, pentru că bucătăria franceză de-abia se punea pe picioare. „E un limbaj cu totul nou", scria un contemporan uimit. „Am gustat din mâncăruri preparate în atâtea moduri şi elaborate cu atâta măiestrie încât nici măcar nu-mi pot imagina ce erau."

Şi nevasta lui Ludovic al XV-lea, Marie Leszczinka, era tot o mâncăcioasă de proporţii. Deşi nu chiar ca Marie-Thérèse, consoartă a lui Ludovic al XIV-lea, care „mânca toată ziulica". Tatăl Mariei Leszczinka, regele detronat Stanislav al Poloniei, a inventat savarina şi a fost la originea modei pariziene a supei de ceapă. Aş adăuga – dacă îmi permiteţi – şi că Madame de Pompadour a creat pentru Ludovic al XV-lea un fel de mâncare numit *fillet de volaille de la Bellevue*, care mi s-a părut întotdeauna a fi un nume perfect pentru orice va fi fost chestiunea respectivă.

Ludovic al XVI-lea era mai abitir decât toţi ceilalţi. A fost numit – foarte potrivit – un „stomac umblător". În momentul în care fugea pe viaţă şi pe moarte de la Tuileries, împreună cu Marie Antoinette şi Delfinul, a încetinit tot convoiul

pentru că luase cu sine şi bucătăria de voiaj plină de geamantane încărcate cu mâncare şi băutură, insistând să se oprească trei ore la Etoge ca să ia prânzul, atunci când singura salvare era să meargă cu viteza vântului. L-au înhăţat la Varennes. Ajuns din nou acasă, a mâncat un pui întreg şi şi-a notat în jurnal toate mesele pe care le dăduse gata pe drumul de întoarcere. Dacă, la orice oră din zi sau din noapte, ai fi văzut prin palat pe cineva ronţăind un copănel bine rumenit de pui, acela era precis Ludovic:

Ludovic al XVI-lea n-a mers nici la închisoare cu mâna goală — Templul, cum i se spunea – apucând pe drum, în grabă, o coajă de pâine de la vreun spectator, mai mult din obişnuinţă decât de nevoie. Prima sa masă uşoară din închisoare era alcătuită din şase cotlete de vacă, ouă flambate în lichior, un pui prăjit, vânat şi vin. Până în clipa ghilotinării sale, mesele de la miezul zilei trebuiau să conţină cel puţin trei feluri de supă, două antreuri, două feluri de friptură, patru gustări între feluri, mai multe compoturi, fructe, vinuri de Malvasia, Claret şi şampanie. În noaptea de dinaintea execuţiei sale a avut o poftă de mâncare normală. Ce să-i faci dacă săracului om îi era foame?!

Deşi nu prea era un Ludovic, întâmplarea face ca Ludovic al XVIII-lea să fi fost cel mai snob dintre ei în materie de mâncare. Nu s-ar fi atins în veci de-o pulpă sau de-un cotlet dacă nu era fript între alte două asemenea bucăţele, ca să-şi păstreze sucurile proprii spre mai marea fericire a măruntaielor sale. Din aceleaşi raţiuni, presurile sale erau gătite în interiorul unor potârnichi umplute cu trufe, astfel încât, după spusele învăţatului Ellwanger, „ezita adesea între pasărea cea delicată din interior şi învelişul ei parfumat". Nu pare să fi ştiut că trufele cu care erau împănate potârnichile ar fi trebuit umplute cu presuri, un rafinament atins câţiva ani mai târziu.

Napoleon, care era şi el prin preajmă în acele zile, nu era atât de ieşit din comun. Tot ce-şi dorea era o servire rapidă, astfel încât slugile care-l înconjurau trebuiau să fie gata să-i arunce în farfurie un pui, un cotlet şi cafea în clipa în care zicea el. Poate că, după cum ni se relatează, pulpa de berbec cu ceapă, din pricina căreia se spune că a pierdut bătălia de la Leipzig, era nefacută, sau poate s-a întins mai mult decât îi era plapuma, cum facea de obicei. Waterloo, apropo, nu era o conferinţă gastronomică. Ducele de Wellington, care a câştigat bătălia, i-a replicat odată unui renumit gastronom care l-a întrebat cum îi plăcuse rafinatul ospăţ pe care tocmai i-l oferise: „A fost excelent, dar ca să vă spun drept, mie nu prea-mi pasă ce mănânc."

Dacă vreuna dintre gazdele zilelor noastre – prin cine ştie ce accident de natură temporală – ar fi ameninţată cu o vizită a lui Petru cel Mare al Rusiei, cea mai bună soluţie ar fi să lase totul baltă şi să fugă, chiar şi dacă şi-ar putea permite butoaiele de coniac necesare şi tonele de păpică înfulecate de ţar şi de amicii săi. Obiceiul lui Petru de a-i obliga pe toţi, fără excepţie, să bea stacane uriaşe de coniac până cădeau sub masă inconştienţi sau mureau, s-ar putea să nu convină oamenilor cu o anumită constituţie.

La vizita sa în Anglia, în 1698, el şi anturajul său de douăzeci de oameni, au reuşit să facă dispărute la o singură masă cinci carcase de viţel, o oaie, trei sferturi de miel, o pulpă şi un file de vacă, opt puicuţe, opt iepuri, trei duzini de vin de Spania, o duzină de vin de Claret şi bere şi pâine pe măsură. Înaintea micului dejun au cerut şapte duzini de ouă cu salată, iar la micul dejun propriu-zis, o jumătate de oaie, douăzeci de kilograme de miel, douăzeci şi doi de pui şi trei litri de coniac. Poate nu e prea mult pentru douăzeci şi una de persoane, dar totuşi e ceva.

Acasă, în Rusia, când cina în oraş, Petru lua uneori cu el peste o sută de prieteni. N-avea o poftă excepţională decât pentru băutură. Biografii săi amintesc de caviar, hering crud, supă de varză acră, supă de sfeclă, purceluş de lapte umplut cu hrişcă, pateuri cu peşte, castraveţi în saramură, scoici, sprot, picioare de raţă cu sos acrişor, plăcintă de morcovi, cireşe şi brânză nobilă — unul dintre gusturile deprinse în străinătate. Pe lista preferinţelor sale se află sosurile picante, pâinea neagră şi tare, mazărea, portocalele, merele, perele şi lichiorul de anason. De asemenea votca, berea, cvasul, nenumărate soiuri de vin şi, din nou, coniacul. Multe dintre cruzimile atroce ale lui Petru s-au petrecut, ca să fim galanţi, atunci când nu era chiar în apele sale.

Ecaterina cea Mare a menţinut cheltuielile cu mâncarea la un nivel foarte scăzut, dar a achitat facturi imense pentru amanţii ei. Felul său preferat era vita fiartă cu garnitură de castraveţi muraţi; băuturile ei preferate erau siropul de agrişe cu apă şi cele cinci ceşti zilnice de cafea – făcută dintr-un întreg kilogram de cafea şi atât de tare încât nimeni altcineva nu se putea atinge de ea. Priza mult tutun şi îşi înfigea bine bavetica la gât înainte de masă. „Altfel nu putea", ne spun cronicile, „nici să mănânce un ou fară să-i scape jumătate din el pe revere."

Gusturile lui Frederic cel Mare al Prusiei, unul dintre mai vârstnici contemporani ai Ecaterinei, erau de o cu totul altă natură. Se îndopa cu plăcinte de ţipar şi alte mâncăruri grele într-atât de condimentate, încât medicii săi erau mereu în pragul disperării; pe deasupra iubea mazărea prusacă pe care dr. Zimmermann a declarat-o a fi „cu siguranţă cea mai tare din lume", asta ca să nici nu mai amintim de faptul că-şi dregea cafeaua cu şampanie şi muştar. Ar fi trebuit să se rezume la şuncă şi verdeţuri, ca tatăl său, Frederic Wilhelm I.

În mod destul de ciudat, nu plăcintele cu ţipar sunt acelea care i-au grăbit sfârşitul lui Carol al V-lea, regele Spaniei şi împăratul Sfântului Imperiu Roman, care a murit în 1558, după ce ani buni uimise întreaga Europă, ghiftuindu-se aşa cum n-o mai făcuse nimeni înaintea lui. Suferind de gută şi de indigestie cronică încă din copilărie, a continuat să mănânce până la sfârşit, iubind – ca şi Frederic cel Mare – tot ce îi facea mai rău; şi asta în ciuda faptului că-şi pierduse de multă vreme orice senzaţie gustativă. Peştele nu i-a făcut niciodată bine, dar asta nu l-a oprit. Plăcintele cu ţipar îi provocau colici, aşa că a cerut încă una, şi încă una... Într-o bună zi şi-a mâncat ultima plăcintă de ţipar.

Dacă vrei, poţi.

.....

Postfaţă

În 1950, s-a organizat un tur al cartierului general NATO din Europa pentru un grup format din nevestele unor VIP-uri. Odată intrate în biroul lui Dwight D. Eisenhower, ele au văzut pe o masă de lucru – altfel pustie – o singură carte, în mod evident o lucrare de mare importanţă menită să-l inspire sau să-l încurajeze pe comandantul suprem în găsirea unei căi pentru a face cu putinţă pacea mondială. Titlul, mai degrabă descumpănitor, al acestei cărţi era *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri.*

Nu era surprinzător că această carte se afla acolo, dat fiind că, oricum, se găsea aproape peste tot, fiind unul dintre marile succese ale acelui an. *Biografii necenzurate...* a stat patru luni de zile pe lista de bestselleruri a *New York Times*, iar Edward S. Murrow a dedicat peste doua treimi din ediţiile unuia din programele sale de ştiri zilnice, difuzat în fiecare seară de postul CBS, schiţelor istorice ale lui Will Cuppy, acompaniat fiind de colegul său Don Hollenbeck, care citea notele de subsol. „E cartea de istorie a anului", a conchis Murrow. Criticii îi lăudau impecabila acurateţe, în timp ce profanii îi salutau umorul, abia realizând că fiecare dintre faptele pe care le conţinea erau relatate întocmai. Cartea a ajuns până la urmă să aibă optsprezece ediţii cartonate şi zece ediţii tipărite în străinătate, înainte să cadă – odată cu autorul ei – într-un temporar anonimat.

Will Cuppy, care a murit în septembrie 1949, ar fi fost surprins de succesul pe care l-a avut capodopera sa şi satisfăcut într-un mod pervers de faptul că recunoaşterea de care s-a bucurat a fost postumă. Deşi i s-a făcut cinstea de a fi ceea ce s-ar putea numi un umorist al umoriştilor, admirat şi iubit de P. G.Woodhouse, James Thurber, Robert Benchley şi Frank Sullivan, precum şi de un cerc restrâns de fani devotaţi, el a fost relativ neglijat — părând să fie uitat atunci când editorii îşi întocmeau antologiile de umor – şi obligat să depindă de o obositoare muncă de rutină pentru a câştiga o pâine. Lui Cuppy, ale cărui necazuri proprii erau, aşa cum se întâmplă cu mulţi dintre umorişti, principala sa sursă de material, îi plăcea să-şi prezinte viaţa ca fiind mai rea decât era în realitate. Se înfăţişă ca fiind o jucărie chinuită în mâinile sorţii şi pretindea că există o neobosită şi ubicuă mişcare intitulată „Urâţi-l pe Cuppy!", care-l ademenea fluturându-i în faţă năluca solvabilităţii sale, la care el nu putea niciodată ajunge şi facea în aşa fel încât dezastre precum crahul bursei din 1929 şi bombardamentele de la Pearl Harbor să se producă tocmai atunci când se publicau cărţile sale, pentru ca toată lumea să fie mult prea îngrijorată ca să le mai cumpere.

Cuppy credea că era atât de ghinionist încât, cum i-a prezis în mod lugubru prietenului şi ilustratorului său William Steig, tocmai când i-ar fi coborât trupul în groapă, oamenii de ştiinţă ar fi dat buzna afară din laboratoarele lor jubilând: „Evrika! Am descoperit secretul vieţii veşnice!" În schimb, mişcarea „Urâţi-l pe Cuppy!" a avut parte de o ultimă replică usturătoare atunci când ziarul *New York Herald Tribune*, din al cărui colectiv Cuppy făcuse parte timp de peste un sfert de secol, a pus fotografia altcuiva alături de necrologul său, şi când, printr-o serie de erori ridicole, cenuşa lui a fost turnată într-o cutie găurită de pantofi şi i-a fost trimisă acasă într-un colet poştal, în timp ce rudele o aşteptau la gară cu un dric. Iar apoi, la un an după ce a murit în sărăcie, a venit şi succesul financiar. „Ei, bine", cum îi plăcea lui Will să spună, „filosofia mea de viaţă poate fi rezumată în cinci cuvinte: N-ai ce-i face!"

William Jacob Cuppy s-a născut în Auburn, în statul Indiana, pe 23 august 1884, ca fiu al lui Thomas Jefferson Cuppy, vânzător de unelte, muncitor la calea ferată, neguţător de grâne şi de cherestea. Thomas Cuppy figura încă din certificatul de naştere al fiului său ca „itinerant", iar slujbele sale adiacente l-au purtat din ce în ce mai departe de casă, până ce, într-o zi, nu s-a mai întors. Astfel, Will şi sora sa au fost crescuţi de mama lor, o femeie cu voinţă puternică, excesiv de protectoare şi cucernică şi care ţinea un magazin de galanterie şi-i învăţa pe alţii cum să brodeze şi să facă dantelării în stilul Battenberg. Principalele amintiri ale lui Cuppy din copilăria sa petrecută în Vestul mijlociu erau legate de pompatul la foalele orgii din biserica prezbiteriană, căratul salatei de cartofi la întrunirile de societate organizate de biserică şi verile plăcute petrecute la ferma bunicii sale, unde nu prea era lăsat afară din casă, de teamă că ar fi putut dăuna fragilei sale constituţii fizice soarele, căldura sau efortul fizic.

Cuppy a frecventat cursurile Universităţii din Chicago timp de doisprezece ani lungi, fără prea mult sens sau scop, fără ca măcar – după cum susţinea el – să fi avut conştiinţa faptului că se afla acolo. Ca student, şi-a petrecut mult mai puţin timp învăţând, decât îşi petrecea ocupându-se de producţii teatrale ale unor trupe de amatori, scriind pentru ziarul şcolii sau lucrând pentru *Chicago Herald Tribune* pe post de corespondent special din campus. În timpul anilor săi de absolvire, a fost însărcinat să scrie o carte, *Povestiri solitare*, despre bunele şi venerabilele tradiţii ale universităţii care – pe atunci – exista de numai şaisprezece ani şi n-avea nici o tradiţie. Şi-a dus la îndeplinire această îndatorire citind cărţi despre colegiile din Ivy League[501] şi inventând poveşti – pe cât posibil, la fel de asemănătoare cu ale lor. Dezamăgit de primirea destul de rece făcută cărţii, s-a întors la studiile sale şi, câţiva ani mai târziu, în 1914, a primit o

---

[501] *Ivy League – denumire apăruta la începutul secolului XX, desemnând cele şapte universităţi din nord-estul Statelor Unite care datează, majoritatea, din perioada colonizării Americii şi care sunt cunoscute pentru înaltele lor standarde de educaţie. Acestea sunt: Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Penn, Princeton şi Yale. (n.tr.)*

diplomă de masterand în literatură şi s-a pus pe scris, căutând să obţină faimă şi renume, prin crearea unei mari drame americane.

În New York, Cuppy a chefuit în localurile de noapte din Greenwich Village, a scris tot felul de mărunţişuri pentru firme de publicitate şi ziare şi a lucrat asiduu la marea sa capodoperă dramatică, cu prea puţine rezultate palpabile. După patru ani, la vârsta de treizeci şi patru de ani, a conchis cu tristeţe că, pur şi simplu nu va putea să termine niciodată nimic, atâta vreme cât e supus distracţiilor constante ale vieţii din Manhattan şi a luat ciudata şi drastica decizie de a deveni un pustnic. Lucrul cel mai asemănător cu o insulă pustie, pe care Cuppy l-a putut găsi în apropierea New York-ului, a fost Insula Jones, o limbă subţire de pământ, aflată lângă malul sudic al Long Island, populată numai de personalul de la postul de pază de coastă Zachs Inlet şi, vara, de câţiva excursionişti, veniţi din oraşele de pe malul celălalt al South Oyster Bay. Acolo, Cuppy a dat peste o cocioabă din şindrilă, carton gudronat şi tablă, care fusese abandonată. A reuşit s-o cumpere şi s-a mutat în ea. Aceasta a fost casa lui pentru următorii zece ani de zile. Atunci când ploua, prin acoperişul făcut din trei straturi de carton gudronat picura înăuntru. În timpul furtunilor, mare parte din insulă era înghiţită de valuri, iar cabana lui Cuppy mai că era spulberată de vânturi şi ape. Iarna îşi lua legumele cu el în pat, pentru a le împiedica să îngheţe peste noapte.

Cuppy a recunoscut că, după standardele vieţii de pustnic, o ducea binişor. Postul pazei de coastă era la numai câteva sute de metri distanţă, iar membrii echipei de-acolo îl invitau să mănânce pui împreună cu ei, îl duceau până la ţărm atunci când avea treabă în oraş, îi reparau pompa de apă, îi cârpeau acoperişul, îi puneau proptele la veranda dărăpănată, îi vopseau cabana în culori strălucitoare şi asortate (cu rămăşiţe din diverse cutii) şi-l ajutau la alte sarcini mecanice complexe, cum ar fi schimbarea benzilor de la maşina lui de scris. În schimb, Cuppy îi distra cu glumele sale ciudate şi cu incapacitatea sa funciară de a se descurca. Ei i-au propus diferite nume pentru locuinţa bizarului lor vecin – „Castelul Terrabil"[502], „Reşedinţa Dumbellton"[503], „în cocioaba asta stă un nenorocit de pustnic", dar Cuppy însuşi i-a dat denumirea care reuşea să descrie cel mai bine atât cabana, cât şi pe locuitorul ei: „Gata să Cadă"[504].

În 1922, Cuppy a început să scrie recenzii la cărţi pentru diverse ziare, iar din 1924 până la moartea sa a fost înscris pe statul de plată al suplimentului pentru cărţi al cotidianului *New York Herald Tribune.* La fiecare câteva săptămâni, lua o grămadă de bărci, taxiuri, trenuri şi metrouri pentru a ajunge în Manhattan, unde bătrânul anahoret peticit ieşea la lumină ca un dandy,

---

[502] *Numele castelului unuia dintre inamicii lui Arthur, din cartea a II-a din* La morte d'Arthur, *scrisă de Sir Thomas Mallory. (n.tr.)*

[503] *Numele unui castel dintr-o povestire apărută în anii '30 ai secolului trecut, într-o revistă de aeromodelistică (*Flying Aces) *în mare vogă în acele vremuri. Povestirea este scrisă şi ilustrată de Joe Archibald şi se numeşte „The spider and the flyer". (n.tr.)*

[504] *„Gata să Cadă" -Tottering on the Brink – în lb. eng. (în orig.) înseamnă, literal, „clătinându-se pe marginea prăpastiei". (n.tr.)*

înveşmântat într-un costum albastru imaculat şi arătând în faţa tuturor ca un bancher prosper. Îşi petrecea mai multe zile în oraş, vizitându-şi prietenii şi îngrijindu-se de afaceri, înainte de a se întoarce la adăpostul său de pe insulă cu un cufăr plin ochi de cărţi pentru recenzat, luate la doi dolari bucata. Pentru început a încercat să scrie paisprezece recenzii pe săptămână dar şi-a dat seama că o cantitate atât de mare de literatură proastă îi facea rău. Spre ruşinea şi spre dezgustul său, atunci când i-a fost în sfârşit încredinţată o rubrică permanentă, aceasta a fost cea de „Romane poliţiste şi de aventuri", două genuri pe care le dispreţuia şi pretindea că îşi crease un alter ego potrivit pentru o astfel de treabă, care facea munca în locul său – Oswald Terwilliger, un retardat însetat de sânge, căruia-i plăceau toate tipurile de tortură şi al cărui vocabular era alcătuit exclusiv din cuvinte folosite în recenziile din ziarele de scandal precum „colosal", „senzaţional" şi „de neuitat". Cuppy considera că citise la un moment dat circa patru mii de cărţi poliţiste şi aştepta de fiecare dată cu nerăbdare sfârşitul zilei de lucru, când putea în sfârşit să se ghemuiască în pat cu un tratat de istorie naturală.

Din insula Jones, Cuppy îşi îneca prietenii în scrisori ce descriau în detaliu viaţa unui pustnic modern: speculaţii asupra unor profunde enigme ştiinţifice, precum motivul pentru care toate plajele coboară în pantă către mare, inventare ale alimentelor pe care excursioniştii care plecau la sfârşitul verii le lăsau în cutia sa de colectă de la docuri, plângeri împotriva contrabandiştilor care, aflaţi în trecere în expediţiile lor de transportare ilegală a alcoolului către New York, îi spărgeau ferestrele, trăgând în ele cu puşca doar ca să se distreze, şi nesfârşite lamentaţii legate de desfăcătorul de conserve stricat, salteaua ruptă, boli închipuite şi viaţă, în genere. Isabel Patterson, cea mai apropiată prietenă a lui Will, care ţinea o rubrică de bârfa pe subiecte literare la *Herald Tribune*, publica în mod regulat anecdote şi citate din Cuppy în articolele ei, delectându-şi cititorii, care ani de-a rândul au presupus că acest pustnic neverosimil, cu un nume în mod evident fictiv, nu era altceva decât un produs al imaginaţiei ei. „Nu pot să-mi doresc decât ca acest mit să continue" a replicat umil Cuppy „pentru că nu ştiu să existe altcineva al cărui produs al imaginaţiei m-aş simţi mai mândru şi mai onorat să fiu."

Isabel Patterson l-a implorat să renunţe la eforturile sale de-a scrie teatru. Dar el n-a făcut asta niciodată, astfel că a continuat să cocheteze cu marea dramă americană până la moartea sa când, după patruzeci şi cinci de ani de muncă, s-au găsit printre lucrurile sale mai multe sute de pagini cu variante ale actului întâi. Patterson a avut mai mult succes în a scoate de la el articole umoristice bazate pe istorisirile amuzante ale vieţii sale de pustnic. A ajutat răbdătoare la editarea lor, l-a asigurat că erau amuzante şi l-a convins pe Horace Liveright să publice un volum conţinând o colecţie a acestora, intitulat *Cum să fii pustnic.*

Cum să fii pustnic a apărut în 1929, însoţită de critici elogioase, în special în *Herald Tribune*, unde Cuppy reuşise să o recenzeze el însuşi. P. G. Woodhouse, care a încercat să aranjeze publicarea unei ediţii englezeşti a cărţii, a susţinut mai apoi că era una dintre lecturile sale preferate şi că o recitea de două-trei ori pe an. Dar momentul ales pentru publicarea cărţii s-a dovedit a fi o glumă proastă pentru că, la apariţia ei, viaţa de pustnic a lui Cuppy era deja pe sfârşite. Robert Moses se hotărâse să transforme insula Jones, insula cea neglijată şi stearpă a lui Cuppy, în plaja Jones, care avea să devină cea mai populată staţiune turistică din lume. Când gheaţa de pe râu a început să se topească în primăvara anului 1927, dragoare enorme au intrat în South Oyster Bay şi, spre disperarea bietului Cuppy – care avea oroare de orice fel de zgomot – au lucrat non-stop timp de aproape un an, transformând complet peisajul din jur. Înălţimea insulei a crescut cu aproape douăsprezece picioare în unele locuri, iar în timpul verii lui 1928, Cuppy a privit neputincios cum sute de lucrători viermuiau prin jurul cabanei sale plantând smocuri de iarbă pentru a ţine în loc noile dune de nisip. În acea zi a lunii august 1929, când s-a deschis digul rutier Wantagh către plaja Jones, 25 000 de automobile au invadat regatul lui Cuppy, iar, în primul sezon de vacanţă, parcul a avut nu mai puţin de un milion şi jumătate de vizitatori.

Atunci când Cuppy a fost ameninţat cu evacuarea din cabana sa – care se găsea acum în mijlocul unui parc al statului – i-a scris Comisarului pentru parcuri, Robert Moses, trimiţându-i un exemplar din *Cum să fii pustnic* şi cerându-i îndurare. În mod inexplicabil, Moses, care nu se oprise niciodată pentru nimeni din nemiloasa sa construcţie de poduri, autostrăzi şi parcuri, s-a hotărât să-l lase pe Will Cuppy să rămână în şandramaua lui; a întrunit o şedinţă specială a Comisiei parcurilor din Long Island şi – pentru a-l cita pe Cuppy – au „decis în unanimitate să nu-şi asume responsabilitatea de-a mai adăuga o grijă pe răbojul vieţii unei persoane şi-aşa destul de împovărate de probleme". Într-o carte din 1970 despre cariera sa în administraţia publică, Moses recunoştea cu strângere de inimă că „am luat decizia corectă, dar pe viitor pustnicii vor trebui să se mute un pic mai departe de oraş." Graţierea n-a fost decât una temporară, iar Cuppy nu s-a mai putut simţi niciodată întru totul în largul său acolo. Postul pazei de coastă a fost demolat şi înlocuit cu groapa de gunoi nr. 2, iar casa i-a fost invadată de batalioane de vizitatori cu copii smiorcăitori care căscau gura înăuntru prin ferestre şi faceau comentarii dispreţuitoare la adresa aranjamentului interior. La sfârşitul anului 1929, a închiriat un apartament la etajul patru al unei clădiri fară lift de la numărul 130 al străzii West 11th din Manhattan şi a devenit un pustnic urban, ducându-se ulterior numai ocazional la plajă, în momentele în care tânjea cu disperare după solitudine.

Odată reîntors în mijlocul civilizaţiei, Cuppy a intrat în perioada sa cea mai productivă. A scris pentru o mulţime de reviste şi ziare şi, în 1931, a publicat *Cum să-ţi deosebeşti prietenii de maimuţe*, prima carte din trilogia sa umoristică

construită pe subiecte de istorie naturală, urmată în final de *Cum să ajungi pe cale de dispariţie* şi de *Cum să ademeneşti urşii*[1505]*.* Succesul acestui volum ciudat, din care mare parte apăruse ca o serie de articole în *New Yorker*, i-a făcut numele cunoscut şi i-a permis să-şi găsească slujbe răzleţe ca invitat la diverse show-uri radio ale NBC. În 1933 i-a convins pe directorii postului să-i dea propriul său program săptămânal de cincisprezece minute, scris în întregime de el, în care purta discuţii dezlânate despre viaţa lui de pustnic, lumea animalelor şi felurite personaje istorice, cu o actriţă pe nume Jeanne Owen. Cel mai adesea conversau despre unul din aproape inepuizabilele motive de iritare ale lui Cuppy, fie că era vorba despre papagali, drob, melci, banane fripte, apusuri, designerii interiori, creton, fie de clasificarea liliacului printre mamifere, proliferarea regilor francezi pe nume Ludovic, tendinţa şuncii de a se încreţi în tigaie, tartele cu ananas, canari, ploaie, pietonii care-şi bălăngăne umbrela, poezia, privighetorile, amorezii, poveştile poliţiste, vecinii, cei care pun sfecla la murat, păstârnacul, lipsa de interes a lumii faţă de atomi şi lipsa tuturor de interes în ceea ce-l priveşte pe Will Cuppy însuşi. Prietenii lui Cuppy găseau că programul este extraordinar de amuzant, dar directorii de la NBC nu s-au putut hotărî nici dacă este sau nu este aşa, nici despre ce e de fapt vorba în el şi, după şase luni în care l-au plimbat dintr-un interval orar într-altul în căutarea audienţei, au anulat programul.

În continuare, Cuppy şi-a încercat norocul cu turneele de lectură – o afacere lucrativă la vremea respectivă – dar era un vorbitor prea nervos şi haotic. În vreme ce, ţinând un monolog comic în Camera Curcubeului de la Rockefeller Center, s-a bucurat de un enorm succes timp de mai multe săptămâni la rând, cu altă ocazie a suferit un eşec de asemenea proporţii în faţa celor de la Clubul Publicitarilor din Rochester, încât s-a hotărât prin consimţământul ambelor părţi să nu fie nici măcar plătit şi a intrat în analele clubului drept cel mai înspăimântat şi execrabil vorbitor pe care-l văzuseră vreodată. Într-o conferinţă autoironică intitulată „Carierele mele şi ce s-a petrecut cu ele", Cuppy a pretins că atunci când s-a lăsat de conferenţiat a vrut să-şi găsească un loc la Hollywood, ca scenarist, dar că omul pe care-l contactase pentru postul respectiv l-a părăsit brusc în timp ce luau masa de prânz.

Dacă Will Cuppy n-a atins niciodată succesul în faţa unui public mai larg, de care se bucurau unii dintre confraţii săi, asta se datorează în egală măsură atât propriilor ciudăţenii şi lipsei unei dorinţe de-a face compromisuri, cât şi insinuantelor eforturi ale mişcării „Urâţi-l pe Cuppy!". Fiind un individ retras, avea tendinţa să nu se amestece cu oamenii potriviţi – de fapt, nici măcar cu oamenii oarecare – şi a fost mereu considerat un pic aparte. Pe unii i-a îndepărtat cu avertismentele lui auto-denigratoare: atunci când un editor de la *New York Times* i-a cerut un articol, Cuppy l-a atenţionat „că lucrează foarte încet şi că nu prea mai e sigur dacă oamenilor le mai place genul de lucruri pe

[505] *Wombat – în lb. eng. (în orig.) – urs marsupial (Phascolomys ursinus)*

care le scrie". Pe alţii îi enervau nesfârşitele lui lamentaţii. Prietenii recunoşteau ca fiind o glumă la ordinea zilei ameninţările lui Cuppy de a se otrăvi sau de a-şi tăia beregata pe treptele clădirii ziarului *Herald Tribune* dacă nu i se publică recenziile la timp şi, după o vreme, personalul de la secţia de „Carte" i-a trimis din proprie iniţiativă toate lucrările despre otrăvuri, spânzurare şi alte mijloace de-a-ţi lua viaţa pe care le putea găsi. Dar aceste glume triste erau, pentru unii, un obicei incontrolabil şi neplăcut, iar cariera sa de publicist regulat la *New Yorker* a fost afectată de faptul că s-a bătut la un moment dat cu Walcott Gibbs pentru că acesta din urmă i-a cerut socoteală în legătură cu bileţelele cu care îşi însoţea manuscrisele, în care ameninţa că se sinucide dacă nu-i sunt acceptate pretenţiile sau în care menţiona discret că soţia şi cei nouă copii inexistenţi ai săi se ofileau cu totul şi piereau din cauza înfometării şi din lipsa unei îngrijiri medicale corespunzătoare.

Mai rău, fascinaţia sa pentru subiectele absconse i-a adus reputaţia de „intelectual", o etichetă care poate ucide un umorist. La mijlocul anilor '30, a fost concediat din postul de editorialist la *New York Post* după o perioadă de probă de trei săptămâni, pentru că editorul său a considerat că nişte fragmente obscure şi încâlcite despre Victor Hugo, Lady Godiva, planeta Saturn şi diverse specii de peşti nu sunt tocmai genul de spirite bine ţintite pe care se considera că le preferă abonaţii ziarului. „Cred că Will Cuppy este un mare umorist" – scria editorul ziarului *Post*, „probabil cel mai amuzant om de pe planetă – dar numai o mână dintre noi vom şti acest lucru atâta timp cât îşi ascunde strălucirea în spatele unui morman de vechituri." Cu toate acestea, Cuppy a refuzat să scrie, aşa cum i se sugera, despre curse de cai, politică şi vedete de cinema, devenind, în schimb, şi mai obscur.

Ultimul material pe care l-a prezentat la ziarul *New Yorker* era un minunat exemplu al abilităţii lui de a transforma un simplu fapt în umor, dar primirea de care a avut parte l-a demoralizat. Dicţionarul Oxford al limbii engleze, la cuvântul „pătură", menţionează ideea că Thomas Blanket[506], „pe care zvonurile îl situează la originea cuvântului – dacă acesta a existat cu adevărat — şi-a luat, fară îndoială, numele de la articolul cu pricina". În a sa „Notă de subsol despre Thomas Blanket" Cuppy îi ataca vehement pe editorii dicţionarului Oxford pentru că au presupus, în primul rând, că Thomas Blanket nu a existat, în timp ce el era, dimpotrivă, un comerciant de cereale din secolul al paisprezecelea a cărui existenţă este foarte bine documentată şi, în al doilea rând, că dacă ar fî existat, ar fi fost prea prost să se gândească la un nume de familie pentru el până în 1339, când afacerea lui cu cereale luând avânt, şi-a deschis o fabrică de postavuri şi a văzut cu surprindere că din ea ies pături. Mai mult, Cuppy a demonstrat spre propria-i satisfacţie că în Bristol existaseră persoane numite Blanket cu mult înainte de Thomas şi că, în consecinţă, în ciuda dicţionarului

[506] Blanket – în lb. eng. (în orig.) – pătură, (n.tr.)

Oxford, Thomas Blanket îşi primise numele în acelaşi mod în care ni-l primim cu toţii, de la părinţii lui, mai degrabă decât de la o bucată de lână.

Revista *The New Yorker* i-a returnat articolul, nu atât pentru că nu le plăcuse, ci pentru că, aşa cum îi scria editoarea Katharine S. White, o astfel de poveste inventată, bazată pe surse imaginare, era zăpăcitoare şi nu era chiar genul de lucru pe care l-ar fi publicat ei. Faptul că extrem de scrupulosul *New Yorker* s-a îndoit de şi mai scrupulosul Will Cuppy a fost o lovitură groaznică pentru el şi, după ce a fiert în suc propriu câteva săptămâni la rând, Cuppy i-a scris d-nei White: „N-aş vrea să vă aglomerez căsuţa poştală, dar ceea ce mi-aş dori (numai aşa, ca să se ştie) ar fi să vă aduc la cunoştinţă că nu era deloc un articol «inventat». Nici n-aţi putea crede aşa ceva dacă aţi şti la câte munci păcătoase m-am supus şi câtă trudă de-a dreptul fizică am depus ca să-l duc la bun sfârşit, cum ar fi obţinerea de informaţii de la British Museum şi citirea arhivelor oraşului Bristol. Aşa cum este – e o contribuţie la cercetarea istorică de cea mai autentică factură — dar am considerat că aş putea să-l fac să fie şi amuzant. Am vrut să fie pur şi simplu o listă de fapte pertinente, înşiruite în modul cel mai lucid posibil pentru a remedia o mare nedreptate, muşamalizarea adevărului despre Thomas Blanket (ce pare acum să fi reuşit, dar adevărul se va stinge odată cu mine)." După aceea, n-a mai trimis niciodată nici un articol revistei *The New Yorker.*

Cuppy a continuat să scrie la diverse ziare şi a trimis articole în mod constant la revista prietenului său Fred Feldkamp, *For Men*, şi la ziarul *Saturday Evening Post. Cum să ajungi pe cale de dispariţie* a apărut în 1941 şi a fost retipărită la scurt timp după aceea într-o antologie, împreună cu lucrarea sa mai timpurie despre animale. Dar el devenea din ce în ce mai descurajat şi nu-şi mai căuta norocul şi faima în cinematografie, radio sau în vreo altă parte decât în modestul domeniu al articolelor succinte de revistă. În 1944, Cuppy avea şaizeci de ani şi sănătatea începuse să i se deterioreze. Unii dintre prietenii săi muriseră, alţii plecaseră la război, iar el se simţea singur şi deprimat. La sfârşitul războiului spunea că simte că a murit, ca şi cum l-ar fi ucis una dintre bombe. Lumea editorială se schimbase radical şi multe dintre vechile sale cunoştinţe de la reviste fuseseră înlocuite de feţe noi şi tinere. A început să spună că scrisese tot ceea ce ştiuse să scrie şi că nu mai putea face nimic altceva.

În 1949, tocmai când facea ultimele corecturi la şpalturile de la *Cum să ademeneşti urşii*, Cuppy a fost ameninţat cu evacuarea din apartamentul său din West 11th Street. Această neplăcere îi părea catastrofală. Majoritatea timpului şi-o petrecuse în ultimii douăzeci de ani în acel apartament, iar acesta devenise o prelungire a fiinţei sale. Noile sale lamentaţii le păreau însă prietenilor săi imposibil de distins de lamentaţiile sale rutiniere de-o viaţă şi, de-abia în ultimele zile, când căzuse într-o depresie atât de profundă încât nici măcar o scânteie de umor de calitate nu mai putea fi scoasă de la el, au început să bănuiască cât de suferind era de fapt. Pe 8 septembrie 1949, Cuppy a luat o

supradoză de somnifere şi, unsprezece zile mai târziu, a murit fară să-şi mai recapete cunoştinţa. Dacă ar fi fost capabil să-şi explice tragicul sfârşit de dincolo de mormânt, ar fi spus probabil doar că i s-a părut mai simplu decât să se mute în altă parte.

Aşa cum se menţionează şi în introducerea făcută de Fred Feldkamp acestei cărţi, *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri* a rămas neterminată la moartea lui Cuppy. Avea un contract pentru această carte, pe care întotdeauna a considerat-o a fi capodopera sa, încă de la începutul anilor '30, dar a înlocuit-o mai întâi cu una, apoi cu o altă carte, renegociind perpetuu termene limită şi avansuri pentru *Biografii necenzurate...* Versiuni brute ale majorităţii fragmentelor din această carte au apărut ca articole de revistă, dar a continuat să le extindă şi să le îmbunătăţească şi, uneori, şi-a exprimat îndoiala că va fi vreodată într-atât de satisfăcut încât să declare că lucrarea sa preferată e terminată. Printre notiţele pe care le-am găsit la moartea sa, se găseau şi instrucţiuni cu privire la *Biografii necenzurate....*

Fred Feldkamp, executorul literar al lui Cuppy, prieten apropiat, editor şi admirator fervent, a dedicat multe luni terminării *Biografiilor.* Lucrase mulţi ani alături de Cuppy, astfel încât a fost în stare să transforme fragmente neşlefuite şi note voluminoase în compoziţii fidele stilului şi modului de gândire al lui Cuppy, care au câştigat recunoaşterea pe care autorul lor o merita pe drept. E o plăcere să ştiu că acum, în anul în care se aniversează centenarul naşterii lui Cuppy şi la treizeci şi cinci de ani de la moartea sa, această carte superbă este din nou oferită publicului – o dovadă, poate, a faptului că mişcarea „Urâţi-l pe Cuppy!" a fost, în sfârşit, înfrântă, în timp ce mişcarea „Ajutaţi-l pe bătrânul Cuppy!", despre care Will credea că îşi dă ultima suflare, a reuşit în cele din urmă să învingă.

Thomas Maeder

WILL CUPPY

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri

Credeţi că ştiţi totul despre Nero şi Cleopatra, Attila Hunul şi Alexandru cel Mare, sau despre Pericle şi Henric VIII? Credeţi ca s-a scris totul despre Lucrezia Borgia sau despre Ecaterina cea Mare? Vă înşelaţi! Paginile acestei cărţi vă dezvăluie personalitatea marilor nume ale istoriei în detalii savuroase, de multe ori ilicite şi nepublicate până acum de nici o altă carte de istorie. Veţi descoperi latura umană a 26 de figuri legendare, le veţi cunoaşte slăbiciunile, ambiţiile secrete şi moralitatea adesea îndoielnică.

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri a fost **bestseller New York Times.** Până astăzi aceasta a avut **18 ediţii** şi a fost tradusă în numeroase limbi, remarcându-se printr-o acurateţe remarcabilă a informaţiilor şi un umor savuros, care condimentează textul de la prima până la ultima pagină.

Bestseller INTERNATIONAL

Află mai mult pe:
www.litera.ro

ISBN 978-973-675-429-6

Săptămâna Financiară